

Mikko Kellokumpu

Kansalaisvaikuttaminen kansalaisraadilla:

Osallistuminen ja vaikuttaminen
kriittisen pedagogiikan
näkökulmasta

MIKKO KELLOKUMPU

KANSALAISVAIKUTTAMINEN KANSALAISRAADILLA:
Osallistuminen ja vaikuttaminen kriittisen pedagogiikan näkökulmasta

Akateeminen väitöskirja, joka Lapin yliopiston kasvatustieteiden
tiedekunnan suostumuksella esitetään julkisesti tarkastettavaksi
Lapin yliopiston Kaarina-salissa 15.9.2023 kello 12.

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2023

Lapin yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta

Väitöskirjan ohjaajat

Professori Signe Siklander, Oulun yliopisto
Professori Kirsti Lempiäinen, Lapin yliopisto

Väitöskirjan esitarkastajat

Professori emerita Pirkko Vartiainen, Vaasan yliopisto
Professori Päivi Hökkä, Tampereen yliopisto

Vastaväittäjä

Professori emerita Pirkko Vartiainen, Vaasan yliopisto

Taitto: Minna Komppa, Taittotalo PrintOne

Acta electronica Universitatis Lapponiensis, 358

ISBN 978-952-337-367-9

ISSN 1796-6310

Julkaisun pysyvä osoite on

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-367-9>

*”Opi perusasiat!
Se ei riitä, mutta opi ne
Niille, joiden aika on tullut
Se ei koskaan ole liian myöhäistä*

*Opi kaikki aakkoset
Se ei riitä, mutta opi ne
Älä anna sen harmittaa vaan ala jo
Sinun täytyy tietää kaikki*

— — —

*Opi kuusikymmenvuotias”
Bertolt Brecht (Lob des Lernens)
Suomalaiset sanat Hannu Pekka Lappalainen*

Tiivistelmä

Mikko Kellokumpu

KANSALAISVAIKUTTAMINEN KANSALAISRAADILLA

Osallistuminen ja vaikuttaminen kriittisen pedagogiikan näkökulmasta

Rovaniemi: Lapin yliopisto 2023, sivumäärä 160 s.

Acta electronica Universitatis Lapponiensis, 358

ISBN 978-952-337-367-9

ISSN 1796-6310

Kansalaisraati tarkoittaa lähidemokratian työmuotoa, jossa kuntalaiset osallistuvat deliberaatioon. Deliberaatio mahdollistaa kansalaisraatiin osallistuvan henkilön oppimista. Raatien tehtävänä on kouluttaa osallistujia vaikuttamaan yhteisössä käsiteltäviin kysymyksiin. Deliberaatio tarkoittaa keskustelua, joka etenee tietoperusteisen argumentoinnin kautta kohti parempaa ymmärrystä käsiteltävistä kysymyksistä ja kysymyksen ratkaisuesityksistä. Vaikka raadilla on merkitystä lähidemokratian työmuotona ja kansalaisten emansipoitumisen sekä osallisuuden kasvattamisessa, kasvatustieteen piirissä ei ole tutkittu kriittisen pedagogiikan näkökulmasta, miten osallistuminen ja vaikuttaminen kansalaisraadissa toteutuvat. Tutkimuksen tekee yhteiskunnallisesti tarpeelliseksi äänestysaktiivisuuden lasku ja muuttuva kansalaisvaikuttaminen. Kansalaisraati on yksi keskeinen vaikuttamiskanava, jossa käsitellään paikallisella tasolla kehitettäviä asioita eli niitä teemoja, jotka ovat lähellä kuntalaisten arkea. Kansalaisraateja analysoidaan seuraavien tutkimuskysymysten kautta: 1. Millaista osallistumista kansalaisraadeissa toteutetaan? ja 2. Millaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia kansalaisraadit tarjoavat?

Tutkimus sijoittuu kasvatussociologian kenttään ja lähestyy osallistumisen ja vaikuttamisen tematiikkaa kriittisen pedagogiikan teorian avulla. Empiiristä aineistoa tulkitaan Layderin nelitasoisen tutkimuskartan avulla sekä yksilön että yhteiskunnan perspektiivistä. Keskeiset käsitteet ovat kansalaisraadit, osallistuminen ja vaikuttaminen.

Metodologisesti tutkimus perustuu grounded-teorian straussilaiseen lähestymistapaan. Aineisto koostuu kuntalaisten (N=9), Kuntapäätäjien (N=5) ja viranhaltijoiden (N=6) haastatteluista ja yhdestä kirjallisesta vastauksesta. Haastattelut kestivät keskimäärin tunnin ja aineistoa on yhteensä 93 litterointisivua fontilla 11 ja rivivälillä 1. Aineisto kuvaa osallistujien kokemuksia suomalaisen voimakkaan teollisen rakennemuutoksen ja muuttotappioista kärsivän, taantuvan paikkakunnan kontekstissa toteutetuista raadeista vuosina 2012–2015. Haastatteluiden pääteemat

käsittelivät kansalaisvaikuttamisen osallistumisen ja vaikuttamisen kysymyksiä. Aineisto on koodattu ja analysoitu straussilaisen kolmivaiheisen avoimen, aksiaalisen ja selektiivisen koodauksen mukaisesti.

Tulokset osoittavat, että kuntalaisten osallistuminen raadissa ilmenee aktiivisena roolina, jolloin osallistujat tuottavat korkeatasoisia ja toteuttamiskelpoisia parannusesityksiä. Kansalaisraadissa toteutuva deliberaatio lisää raatiin osallistuvien kuntalaisten tietoa käsiteltävästä asiasta ja päätöksenteon taustalla olevista lainsäädännön ja talouden kysymyksistä. Vaikuttaminen osoittautuu heikoksi, sillä kuntalaisten tuottamat parannusesitykset jäävät irrallisiksi päätöksenteossa, eikä raatilaisten tuottamaa lisäarvoa yhteisön kehittämiseksi saada hyödynnettyä tavoitellulla tavalla. Raatilaisten vastavoima päättäjien toimintaan koetaan riittämättömäksi. Osapuolten erilaiset odotukset parannusehdotusten toteuttamisesta ja vaikutuksista yhteisöön aiheuttavat epäjärjestyä. Yhteenvetona voidaan todeta, että vaikuttamistilanteissa kuntalaisten työmuodot ja edustuksellisen demokratian työmuodot eivät kohtaa toisiaan.

Tulosten pohjalta esitetään uusi toimenpidemalli kansalaisraatien toteuttamiseen. Johtopäätösten keskeinen ehdotus on kansalaisraatien yhdistäminen osaksi päätöksenteon valmistelua. Raatiin osallistuminen lisää kuntalaisten tietoa, jolla voidaan osallistua vaikuttamaan. Vaikuttamalla tuotetut parannusesitykset voidaan yhdistää päätösten valmisteluprosessiin ja yhteisön kehittämiseen. Tuloksia voidaan hyödyntää kansalaisraatien järjestämisessä. Tuotettu toimenpidemalli avaa uusia näkökulmia jatkotutkimukseen kansalaisraadista osallistumisen ja vaikuttamisen alustana.

Avainsanat: kansalaisraati, deliberaatio, lähidemokratia, kansalaisvaikuttaminen, kriittinen pedagogiikka.

Abstract

Mikko Kellokumpu

Exerting influence through a citizens' jury:

Participation and influencing from the viewpoint of critical pedagogy

Rovaniemi: University of Lapland 2023, 160 pages.

Acta electronica Universitatis Lapponiensis, 358

ISBN 978-952-337-367-9

ISSN 1796-6310

A citizens' jury is a form of local democracy where citizens deliberate on public matters. This deliberation enables a participant to engage in learning. The juries train the participants to exert influence on matters discussed in the community. Deliberation refers to discussion that progresses through knowledge-based argumentation toward a better understanding of the matters at hand and solution proposals to them. Although citizens' juries play a role as a form of local democracy and an enhancer of citizens' emancipation and participation, educational science has not produced critical pedagogy-based research on how participation and influencing are realised in them. The research bears social importance because of diminishing voter turnouts and a transition taking place in civic participation. Citizens' juries are a central influencing channel for addressing and improving local matters, that is, themes close to a citizen's daily life. Citizens' juries are analysed through the following questions: (1) What type of participation do citizens' juries entail? and (2) What influencing opportunities do citizens' juries provide?

The research adheres to the field of the sociology of education and approaches the themes of participation and influencing through the theoretical framework of critical pedagogy. The empiric material is interpreted through Layder's four-level research map from the perspectives of the individual and society. The core concepts are citizens' juries, participation, and influencing.

Methodologically, the study is based on the Straussian approach to grounded theory. The material consists of interviews with municipal residents (N=9), decision makers (N=5), and officials (N=6). In addition, it includes one written reply. The interviews lasted for one hour on average, and the material consists of 93 transcribed pages (font 11, line spacing 1). The material depicts participants' experiences of juries implemented between 2012 and 2015 in the context of a declining Finnish locality undergoing a strong transition of industrial structure and suffering from migration loss. The main themes of the interviews dealt with civic activism in

terms of participation and influencing. The material has been coded and analysed according to the Straussian three stages: open, axial, and selective coding.

The results show that when participating in a citizens' jury, people take on an active role that allows them to produce excellent and implementable improvement proposals. Deliberation in a citizens' jury increases the participants' knowledge of the discussed issue and the legal and economical questions behind decision making. However, influencing is ineffective because residents' improvement proposals remain detached from decision making, and the added value produced by the participants to community development cannot be utilised as intended. Participants feel that their influence on decision-makers' work is insufficient. The parties have differing expectations regarding the implementation of improvement proposals and exerting influence on the community, which causes confusion. In sum, the work mode of residents and that of representative democracy do not meet in situations of exerting influence.

Based on the results, a new operational model for implementing citizens' juries is introduced. The conclusions centre on a proposal to incorporate citizens' juries into decision-making preparations. Participation in a jury increases residents' knowledge, which enables them to engage in exerting influence. Improvement proposals produced through this influencing can be connected to the preparation of decision making and to the development of the community. The results can be used in organising citizens' juries. This operational model opens up new perspectives for further investigation on citizens' juries as a platform of participation and influencing.

Key words: citizens' jury, deliberation, local democracy, civic activism, critical pedagogy

ESIPUHE

Olen nyt tullut maaliin matkalla, jonka päämääränä on korkein akateeminen oppiarvo. Tuntuu uskomattoman hyvältä, kun saan liittyä osaksi tiedeyhteisön historiallista jatkumoa. Väitöskirjan kirjoittaminen on ollut minulle erinomainen menetelmä työstää rationaalista, tieteeseen pohjautuvaa maailmankuvaani ja samalla pyrkiä sivistämään itseäni. Muistan, miten jo lapsena oli kiehtovaa kuunnella eri alojen asiantuntijoita, jotka esittivät näkemyksiään analyyttisesti ja monipuolisesti eri näkökulmista.

Jossakin vaiheessa aikuisiällä huomasin, että yksityisajattelijana some-keskusteluihin juuttuminen ja kiistely fundamentalistien kanssa ei tee minulle hyvää. Kaipasin asiantuntijoilta saatavaa palautetta, joka vie minua eteenpäin. Väitöskirjan kirjoittaminen on tarjonnut minulle alustan, jossa olen totisesti voinut tutkia ja reflektoida kirjoituksiani ohjaajiltani saamani kriittisen sekä ajatteluani kehittävän palautteen avulla.

Kriittisen ja samalla kannustavan palautteen antamisella sekä ohjauksella on ollut keskeinen merkitys väitöskirjan kirjoittamisessa tarvittavien taitojeni kehittämisessä. Olen suunnattoman kiitollinen saamastani kannustavasta ohjauksesta. Työni alkuvaiheessa olin pitkään umpikujassa väitöskirjani kanssa ja päädyin tilanteeseen, jossa minun oli tehtävä välttämätön ratkaisu päästäkseni eteenpäin. Alkaessani saada työtäni eteenpäin vievää ohjausta väitöskirjatutkijan taitoni alkoivat kehittyä toden teolla, ja siksi haluankin esittää suuret kiitokseni teille, ohjaajani Signe Siklander ja Kirsti Lempiäinen saamastani ammattitaitoisesta ohjauksesta, tuesta ja avusta väitöskirjaprosessini aikana. Yhteisohjauksessanne olen oppinut uskomaan omiin taitoihini silloin, kun olen sitä eniten tarvinnut työni maaliin saattamiseksi. Välillä työhöni on tarvittu sanojanne lainatakseni iskuporakonetta, mutta lopussa olen selvinnyt jo hienosäädössä käytettävillä työkaluilla. Lyhyesti sanottuna olen teille ikuisesti kiitollinen saamastani ohjauksestanne, joka on väitöskirjan myötä avannut minulle oven tieteen kiinnostavaan maailmaan.

Esitarkastajat, professori emerita Pirkko Vartiainen ja professori Päivi Hökkä, kiitän teitä työtäni eteenpäin vieneistä kommentoinnistanne ja myös vaikeina hetkinä saamastani kannustavasta palautteestanne. Palautteenne avulla työhöni tuli lopulta uusia kiinnostavia näkökulmia. Nyt olen maalissa, ja kaikki saamani palaute sekä kannustus ovat lujittaneet uskoani tekemisiini. Lisäksi haluan kiittää professori Päivi Naskalia saamistani parannusesityksistä, joiden avulla sain työtäni eteenpäin. Haluan kiittää Satu Uusiauttia ja oppilasopponenttiani Jukka Hakolaa saamistani parannusesityksistä isoseminaarissa. Lapin yliopiston kielikeskuksesta kiitän Aimo

Tattaria tiivistelmäni käännöstyöstä. Kiitän Lapin yliopistoa saamastani rehtorin apurahasta, jonka avulla sain keskittyä puolen vuoden ajan täysipainoisesti väitöskirjan kirjoittamiseen.

Opiskelu kaukana yliopiston kampukselta työn ohessa on kuormittavaa, mutta ei se ole ollenkaan mahdotonta. Matkan aikana muut samassa tilanteessa olevat väitöskirjatutkijat ovat auttaneet minua eri tavoin, ja haluan kiittää erityisesti väitöskirjatutkija Paula Alataloa lämpimästi saamastani kannustuksesta ja lukuisista väitöskirjatutkijoiden tapaamisistamme Kemijärvellä. Vertaistukeksi työhöni on ollut korvaamaton apu niin yliopiston kursseilla kuin meidän ”metsässä” asuvien väitöskirjatutkijoiden epävirallisissa tapaamisissamme, jonka nimesimme kuvaavasti Täit tervassa ja suonsilmäkkeessä -ryhmäksi. Kiitän kasvatustieteen tohtori Ulla Uutelaa keskusteluista yhteisillä matkoillamme tohtoriseminaareihin, saamastani kutsusta karonkkaan sekä siitä, että sain ajaa hienolla Mercedes Benz -autollasi matkallamme yliopistolle. Kasvatustieteen tohtori Krista Kohtakangasta kiitän kannustuksesta ja ikimuistoisesta karonkasta. Sain esimerkistäsi motivaatiota työhöni. Kasvatustieteen tohtori Antero Stenlundia kiitän saamastani ohjauksesta grounded teorian yksityiskohtiin. Kasvatustieteen tohtori Seppo Alajoutsijärveä kiitän työni kieliasua koskevista kommentteista. Erityiskiitokseni osoitan Vaasan yliopiston dosentti Harri Raisiolle, joka on ollut minulle korvaamaton apu kaikissa aloittelevan väitöskirjan kirjoittajan pulmissa. Olet ollut minulle kuin se iso poika pihalla, joka korjaa rikkoutuneen polkupyöräni ja auttaa minut pois pahasta pulasta.

Tutkimusta ei tehdä yksin ja kiitän Suomen Setlementtiliittoa ja Uusi paikallisuus -hankkeen työkavereitani Helka Körkköä, Piia Puurusta, Salome Tuomaalaa, Liisa Ojalaa, Anssi Aaltosta, Anne Majanevaa, Pihla Ruuskasta ja Noora Karumaata yhteistyöstä toteuttaessamme kansalaisraateja. Kiitän Setlementti Tunturilaa ja toiminnanjohtaja Esa Mäkistä tekemästämme yhteistyöstä Uusi paikallisuus -hankkeessa. Kaikki te kannustitte ja mahdollistitte omalta osaltanne minua tutkimaan tätä aihetta. Viimeiset vuodet olen tehnyt kehittämistyötä erilaisissa hankkeissa ja haluan kiittää työnantajiani, Suomen Setlementtiliittoa, Suomen Punaisen Ristin Kemijärven vastaanottokeskusta, Saura-säätiötä ja Kemijärven kaupungin työllisyysyksikköä. Kiitän esihenkilöitäni ja työkavereitani saamastani kannustuksesta ja tuesta väitöskirjaprojektini aikana.

Tämän matkan aikana olen saanut kannustusta lukuisilta kohtaamiltani ihmisiltä ja kaikesta saamastani tuesta haluan teitä kiittää. Kaikkien teidän nimien mainitseminen tekisi listasta kohtuuttoman pitkän ja toivon teidän tunnistavan itsenne näistä kiitoksista. Lisäksi prosessin aikana olen saanut tutustua moniin eri alojen ihmisiin, joihin muuten en olisi tutustunut. On kiva iloita kanssanne nyt, kun työni tulee maaliin. Kaikkien teidän kannustuksenne ovat olleet aidosti ilahduttavia siksi, koska joskus kohtaa myös vastakkaisia, väitöskirjan kirjoittamisesta tekijälleen synnyttämän osaamisen ja lisäarvon mitätöiviä näkemyksiä.

Tiede ei synny tyhjiössä ja kiitän kaikkia tähän tutkimukseen osallistuneita sekä kaikkia niitä, jotka osallistuivat raateihin, niiden valmisteluihin ja jotka olitte eri rooleissa yhteistyökumppaneinani toteuttamissamme kansalaisraadeissa vuosina 2012—2015. Tästäkin kiitosten listasta tulisi erittäin pitkä, ja siksi toivonkin, että jokainen teistä tunnistaa itsensä näistä kiitoksista. Ilman teitä kansalaisraateja ei olisi järjestetty eikä tätä tutkimusta olisi syntynyt.

Kuten edellä totesin, lukeminen ja filosofinen ihmettely ovat kiinnostaneet minua aina, mutta varsinaisen opiskelukipinän sain vasta aikuisiällä. Siksi haluan esittää kiitokseni Kansanvalistusseuralle ja Otavan opiston aikuislukiolle, jonka Nettilukiosta kirjoitin ylioppilaaksi. Kirjoitusten jälkeen ajattelin, etten enää ikinä opiskele yhtään mitään. Toisin kuitenkin kävi. Otavan opistossa huomasin, miten esse-kirjoitelmat perinteisten kokeiden asemesta olivat minulle erinomainen tapa kokea aitoa oppimisen iloa. Kirjoittamalla oppiminen ja palautteen saaminen aikuislukion teksteistä oppimiskokemuksena on ollut keskeisessä roolissa siinä, miksi minusta myöhemmin tuli ennako-odotuksistani poiketen yliopisto-opiskelija ja tuleva kasvatustieteen tohtori.

Lopuksi kiitän vanhempiani ja veljeäni kaikesta saamistani kannustuksista aikuisopiskeluun, joka on lopulta johtanut väitöskirjan kirjoittamiseen. Isävainajani ei tosin tätä päivää nähnyt, koska hän on ollut jo 20 vuoden ajan aineena ja energiana maailmankaikkeuden ikuisessa jatkumossa. Mieleeni on jäänyt lämmin muisto lapsuudesta siitä, miten perheessämme ihailtiin sinnikkyyttäni, jota osoitin pienenä poikana muun muassa kalaverkkojen selvittäjänä. Minut sai pienenä laittaa vaikka miten sotkuisen verkon päähän, ja aina minä sen sinnikkäästi selvitin – satoi tai paistoi. Lisäksi kodissamme on aina ollut paljon kirjoja ja meitä on kannustettu lukemaan. Varmasti nämä, ja monet muut lapsuudenkodistani saamani kannustukset ovat isolta osaltaan vaikuttaneet siihen, että jatkoin melkoisen turhauttavienkin hetkien jälkeen väitöskirjaprojektiani päätökseen.

Suurimman kiitokseni haluan esittää rakkaalle vaimolleni ja kasvatustieteen tohtorille Annalle, joka on kuuden ällän ylioppilaana ja poikkeuksellisen hyvänä kirjoittajana inspiroinut minutkin sivistämään itseäni opiskelemalla. Kiitos rakas. Olet tukenut ja kannustanut minua meidän yhteisellä matkallamme väitöskirjojemme kirjoittamisessa. Olemme voineet jakaa yhdessä niin epätoivon hetket, turhautumiset kuin myös ne suuret ilon tunteet, jotka ovat kaikille väitöskirjan kirjoittajille hyvin tuttuja. Oman työsi oletkin saanut jo maaliin. Nyt kun minunkin väitöskirjani valmistui, niin voimme järjestää lopultakin yhteiset juhlat, joita olet joutunut jonkun aikaa odottamaan!

Isokylällä Kyrön myllyssä 11.06.2023

Mikko Kellokumpu

Sisällys

Tiivistelmä	4
Abstract	6
ESIPUHE	8
1 JOHDANTO	14
2 TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	18
3 MONIMUOTOINEN KANSALAISVAIKUTTAMINEN	19
3.1 Kansalaisvaikuttamisen muuttuvia muotoja.....	19
3.2 Yhteisön rooli kansalaisvaikuttamisessa.....	24
3.3 Kansalaisraati.....	28
3.3.1 Kansalaisraati yhteisön deliberaatiassa.....	34
3.3.2 Kansalaisraati vallankäytössä ja demokratiassa.....	38
4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS	40
4.1 Kansalaisraati kriittisen pedagogiikan näkökulmasta.....	40
4.2 Osallistuminen.....	46
4.3 Vaikuttaminen.....	48
4.4 Layderin kartta tulkinnan apuvälineenä.....	52
4.5 Yhteenveto.....	55
5 MENETELMÄT JA AINEISTO	56
5.1 Lähestymistapana Grounded-teoria.....	58
5.2 Taustoitus ja analyysiprosessi.....	63
5.3 Tutkimusympäristö ja aineistonkeruun toteutus.....	67
5.4 Avoin, aksiaalinen ja selektiivinen koodaus.....	73
6 TULOKSET	84
6.1 Vaikuttaminen vastavoimana yhteisössä.....	84
6.2 Vaikuttaminen päämääränä yhteisössä.....	92
6.3 Epäjärjestys osallistumisen moniäänisyydessä.....	100
6.4 Synteesi.....	110
7 TULOSTEN YHTEENVETO JA KESKUSTELU TULOISTA	112
7.1 Kansalaisraadissa toteutettava osallistuminen.....	112
7.2 Kansalaisraadit vaikuttamisen mahdollisuuksina.....	115
7.3 Keskustelu tuloksista.....	117

8 TOIMENPIDE-ESITYKSET	125
9 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI	131
9.1 Vaikuttavuus	131
9.2 Luotettavuus	133
9.3 Eettisyys	135
9.4 Menetelmän soveltuvuus	138
LÄHTEET	141
LIITTEET:	156
Liite 1. Suostumuslomake	156
Liite 2. Päättäjille ja viranhaltijoille esitetyt kysymykset	157
Liite 3. Kansalaisraatiin osallistuneille kuntalaisille esitetyt kysymykset	158
Liite 4. Avoimen koodauksen 104 käsitteen jako aihealueiden mukaan	159
Liite 5. Aksiaalisen koodauksen tutkimuskartta	160

TAULUKOT

Taulukko 1. Kaupungissa toteutetut kansalaisraadit vuosina 2012–2015.....	67
Taulukko 2. Esimerkki pelkistykseen ryhmittelyä käsitteeksi.....	75
Taulukko 3. Selektiivisen koodauksen yläkategoriat.....	81

KUVIOT

Kuvio 1. Layderin (1993, 72) nelitasoinen tutkimuskartta.....	53
Kuvio 2. Tutkimuksen vaiheet.....	57
Kuvio 3. Aineiston käsittely ja tulkinta.....	64
Kuvio 4. Kolmevaiheisen analyysin alakäsitteiden ja kategorioiden yhteydet.....	66
Kuvio 5. Aksiaalisen koodauksen prosessi.....	78
Kuvio 6. Selektiivisen koodauksen prosessi.....	82

1 JOHDANTO

Minä olen katsonut tuolta oppilaitten näkövinkkelistä, kun olen laittanut heitä raateihin jäseniksi. Näillä jäsenillä, jotka ovat olleet siellä, niin heillä ihan selkeästi yhteiskunnallinen aktiivisuus on lisääntynyt. Se on ihan selkeästi havaittu, että he ovat halunneet keskustella niistä asioista ja ovat osallistuneet muutenkin yhteisen toiminnan järjestämiseen, vaikka eivät aikaisemmin siinä olleetkaan mukana. On ihan selvästi näkynyt näissä nuorissa sitä yhteiskunnallisen aktiivisuuden lisääntymistä, ja tuota kyllä minusta tämä on yksi lisä siinä demokratiaan kasvattamisessa. (P3)

Aineistokatkelma kertoo yhteiskunnalliseen muutokseen pyrkivästä kansalaisraadista, joka on yksi kansalaisdemokratian toimintamalleista. Kuten katkelmasta voi todeta, keskeistä raadeissa on vapauttaa yhteisön jäsenet osallistumaan ja vaikuttamaan hyödyntämällä uusia kansalaisvaikuttamisen työmuotoja. Kansalaisraadilla tarkoitan Ned Crosbyn Yhdysvalloissa kehittämää lähidemokratian työmuotoa, jossa kuntalaiset osallistuvat deliberaatioon ja tuottavat kirjallisia parannusesityksiä yhteisön kehittämiseksi (Bobbio, Lewanski, Romano, Giannetti & Crosby 2006). Deliberaatiolla tarkoitan keskustelua, joka etenee tietoperusteisen argumentoinnin kautta kohti parempaa ymmärrystä käsiteltävistä kysymyksistä ja kysymyksen ratkaisuesityksistä.

Vaikka kansalaisraati on merkityksellinen lähidemokratian työmuoto, sitä ei ole Suomessa tutkittu kasvatustieteellisestä kriittisen pedagogiikan näkökulmasta osallistumisen ja vaikuttamisen alueella. Suomalaisessa kasvatustieteellisessä keskustelussa kriittinen pedagogiikka ei ole ollut valtavirtaa (Suoranta & Tomperi 2021). Emansipaation ja voimaantumisen näkökulma, joka on olennainen kriittisessä pedagogiikassa, voi avata uusia ulottuvuuksia ihmisten kykyyn osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnallisten asioiden käsittelyyn. Sitran (2022) selvitys osoittaa vain joka viidennen suomalaisen päättäjän uskovan, että kansalaiset ovat riittävän kyvykkäitä osallistumaan monimutkaisiin keskusteluihin poliittisista päätöksistä. Samaan aikaan noin 700 000 suomalaista olisi kiinnostunut osallistumaan päätöksentekoon nykyistä enemmän, jos se olisi helpompaa. (Sitran julkaisuja 2022.) Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten lisätään väestöryhmien tasa-arvoista yhteistyötä yhdistämällä kansalaisraadien deliberaatio osaksi kunnan poliittisia prosesseja.

Vaikka yleinen äänestysaktiivisuus on laskenut¹, kansalaisvaikuttamisella on tärkeä roolinsa, ja se hakee uusia muotoja muun muassa sosiaalisen median kautta. Uudet muodot eivät välttämättä toteuta demokratiaa, vaikka ne mahdollistavat yksilöiden osallistumista. Kansalaisraati on yksi keskeinen vaikuttamiskanava, jossa käsitellään yhteisön paikallisella tasolla kehitettäviä asioita eli niitä teemoja, jotka ovat lähellä kansalaisten arkea. Heikossa asemassa olevien emansipointi on yksi kansalaisvaikuttamisen tavoitteista, minkä lisäksi pyritään jatkuvaan keskusteluun ja valtaan pyrkivän populismin kyseenalaistamiseen (Waisbord 2020, 452). Kansalaistoiminnan ja poliittisten prosessien yhteistyön lujittaminen on yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämiseksi olennaista, ja siihenkin kansalaisraati tarjoaa ratkaisuja.

Deliberatiiviseksi aalloksi kutsutulle suuntaukselle on tyypillistä vaikuttaminen tavalla, jossa yhteisen lopputuloksen ja julkisen päätöksenteon taustalla on lisääntyvä kansalaisten ja hallinnon yhteistoiminta. OECD:n vuoden 2020 raportissa käsitellään kansalaisraatien ja poliittisten prosessien yhteistyön merkitystä. Raportissa todetaan deliberatiivisen aallon lisännen hallinnon ja kansalaisten yhteistoimintaa poliittisessa päätöksenteossa. OECD:n raportissa suositellaan deliberatiivisten työtapojen ottamista osaksi yhteiskunnallista päätösten valmistelua ja päätöksentekoa. (OECD 2020.) Kansalaisraadissa keskeisessä roolissa oleva *deliberatiivinen* eli keskusteleva demokratia eroaa yhteisössä valtaa käyttävästä edustuksellisesta demokratiasta. Deliberatiivisen demokratian perusajatuksena on se, että normit ja institutionaaliset sopimukset ovat päteviä vain, jos kaikki, joita päätösten seuraukset koskevat, ovat hyväksyneet ne keskustelussa, joka on pohtivaa ja analyttävää. (Benhabib 1996, 70; Cohen 2005.) Deliberaatiossa kansalaiset siis osallistuvat keskusteluun yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaan ja tavoitteena on löytää ratkaisu, jonka kaikki osapuolet yhteisössä voivat hyväksyä.

Väitöskirjatutkimukseni alkuvaiheessa vuonna 2014 Suomessa oli toteutettu kansalaisraateja lähinnä vain yliopistokaupungeissa. Tutkimuksessani analysoin yhteistyötahojen kanssa toteuttamiani kansalaisraateja aiemmasta tutkimuksesta poiketen suomalaisen voimakkaan teollisen rakennemuutoksen ja muuttotappioista kärsivän, taantuvan paikkakunnan kontekstissa. Tutkimani raadit toteutettiin vuosina 2012–2015. Niitä järjestettäessä heräsi kysymyksiä niiden soveltuvuudesta odotetulla tavalla osallistumiseen ja vaikuttamiseen, koska järjestöjen ja puolueiden ulkopuolisten kuntalaisten kiinnostus osallistua raateihin oli vaatimatonta. Tilanne tuntui ristiriitaiselta, koska on olemassa näyttöä siitä, että ihmiset, jotka eivät osallistu perinteisiin poliittisiin tilaisuuksiin, ovat kiinnostuneita deliberatiivisesta demokratiasta (ks. Neblo, Esterling, Kennedy, Lazer, & Sokhey 2010, 17). Toteut-

1 Suomen tilastokeskuksen (2020) raportin mukaan äänestysaktiivisuus on laskenut 1980-luvulta 2000-luvulle mentäessä tasaisesti. Kunnallisvaaleissa vuonna 2017 äänestysprosentti oli 58,9 ja eduskuntavaaleissa 2019 äänestysprosentti oli 73,5.

tamissani raadeissa oli tyyppillistä, että osallistujille jäi epäselväksi, miten päätösten valmisteluissa ja päätöksenteossa hyödynnettiin raadin tuottamia parannusesityksiä. Vastoinkäymisistä ja puutteista huolimatta viranhaltijat ja kuntapäätäjät totesivat raatien parannusesitykset pääsääntöisesti korkeatasoisiksi. Minulle raatien toteuttajana kuntalaisten haluttomuus osallistua ja parannusesitysten näkymättömyys päätöksenteossa näyttäytyi ristiriitaisena, sillä hallinnon ja kuntalaisten välisen deliberaation on todettu vähentävän yhteisössä olevaa virheellistä tietoa sekä tuovan hallinnon kaipaamaa tietoa päätöksentekoon ja valmisteluprosesseihin (ks. Már & Gastilin 2019; Rask & Karreinen 2020).

Päätöksenteko raadissa edellyttää osallistujilta aktiivista osallistumista. Sen lisäksi se edellyttää kykyä muodostaa ymmärrystä käsiteltävistä asioista (Leino, Bäck, Christensen, Kulha, Setälä, Strandberg & Taskinen 2019). Kansalaisvaikuttamisen uudet työmuodot ovat osa tiedon yhteistä rakentamista ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen kysymysten pohtimista (esim. Freire 2005, 120–123). Deliberaation on todettu selvittävän yhteisössä vallalla olleita virheellisiä tietoja ja ennakkoluuloja esimerkiksi päätöksentekoon vaikuttavista taustoista (ks. esim. Már & Gastilin 2019; Rask & Karreinen 2020).

Kasvatustieteissä käsitellään sekä erilaisia suoran kansalaisosallistumisen kysymyksiä yhteisössä että yhteisön valtaa käyttävien organisaatioiden ulkopuolella olevien yhteiskunnallisen vaikuttamisen kysymyksiä (McLaren & Giroux 2001, 34; Freire 2005, 56). Tutkimuksessani käsitelen edustuksellisen demokratian valtarakenteiden ulkopuolella olevien kuntalaisten suoraa osallistumista ja vaikuttamista yhteisön päätösten valmisteluun. Osallistumisen ja työskentelyn tulisi johtaa siihen, että kuntalaiset voivat vaikuttaa kunnan päätöksentekoon ja kunnan asioiden kehittämiseen. Toisin sanoen, osallistujat tuottavat aktiivisessa roolissa asiantuntijoilta saamansa tiedon avulla parannusesityksiä. Parannusesityksillä kuntalaiset edistävät yhteisössä tavoitteitaan yhteistyössä viranhaltijoiden ja päättäjien kanssa.

Tutkimuksen taustalla olevat edellä mainitut yhteiskunnalliset ongelmat yhdistyvät kansalaisraatien ja kansalaisvaikuttamisen epäselvään asemaan päätöksentekojärjestelmässä (Lundström & Raisio 2013), päätöksentekoon sekä tiedon saatavuuteen ja luotettavuuden arviointiin (Baldini, Bressanelli & Gianfreda 2019, 14). Aiempi tutkimus on osoittanut, että nuorten deliberatiivisen osallistumisen ja viranhaltijoita kohtaan koetun luottamuksen välillä on yhteys (Collins 2021). On näyttöä myös siitä, että ihmiset, jotka eivät osallistu perinteisiin poliittisiin tilaisuuksiin, ovat kiinnostuneita deliberatiivisesta demokratiasta, jota kansalaisraati edustaa (Neblo, Esterling, Kennedy, Lazer, & Sokhey 2010, 17). Edellä todetun perusteella voidaan katsoa, että kansalaisraadeilla on paikkansa demokratiaan osallistumisen tapana.

Tutkimuksen viitekehys pohjautuu kasvatussosiologiaan ja kriittisen pedagogiikan teorian tietoon osallistumisesta sekä vaikuttamisesta. Kansalaisraadien eri tasoilla toteutuvia yksilön ja yhteiskunnan toimintoja tarkastelen empiirisessä analyysissä

Layderin nelitasoisella tutkimuskartalla. Keskeiset käsitteet ovat kansalaisraadit, osallistuminen ja vaikuttaminen.

Tavoitteena on tutkia demokratiaa edistävää kansalaisvaikuttamista raadeissa kahden tutkimuskysymyksen avulla. Käytän työssäni grounded-teorian straussilaisen suuntauksen sovellusta. Sovelluksen tavoitteena on kansalaisraateihin yhdistyvien hyvien käytäntöjen ja opittavien asioiden raportointi. Erityisesti tarkastelen kansalaisraadeissa toimineiden henkilöiden kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Tulosten pohjalta laadin toimenpidemallin, jolla voidaan edistää kansalaisraatien merkitystä osallistumisessa ja vaikuttamisessa.

2 TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksessani tarkastelen kansalaisraateja, erityisesti niihin osallistuneiden henkilöiden kokemuksia osallistumisesta ja vaikuttamisesta. Tulosten pohjalta laadin toimenpide-esityksiä, joilla voidaan edistää kansalaisraateja demokratialle lisäarvoa tuovina osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksina. Toimenpide-esitykset nojautuvat tuloksissa havaittuihin demokratiaa edistäviin kansalaisvaikuttamisen tekijöihin.

Tavoitteiden saavuttamiseksi asetan seuraavat tutkimuskysymykset, joiden avulla kartoitan osallistumista ja vaikuttamista kansalaisraadissa. Tutkin ensinnäkin kansalaisraateihin osallistumista ja siihen liittyviä prosesseja, sillä osallistumisella luodaan väylä mahdolliselle käytäntöjen muuttamiselle. Toiseksi, pohdin vaikuttamista ja suuntaan fokuksen deliberaation toteutumiseen kansalaisraadeissa. Tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaista osallistumista kansalaisraadeissa toteutetaan?
2. Millaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia kansalaisraadit tarjoavat?

Tutkimus lisää ymmärrystä kansalaisraadin toteuttamisessa tarvittavista hyvistä käytännöistä ja luo mallin toimenpide-esityksistä ja opittavista asioista toimivan kansalaisraadin toteuttamiseksi. Tutkimus luo pohjan sille, miten kansalaisraadit saadaan paremmin palvelemaan kuntalaisia, jotka kokevat nykyisen edustuksellisen demokratian etäiseksi omasta arjestaan. Se auttaa tunnistamaan opittavia asioita, joita hyödyntämällä kansalaisraati voi tehdä tiiviimpää yhteistyötä edustuksellisen demokratian kanssa sekä tuoda lisäarvoa yhteisön demokratiakehitykselle. Kriittisen pedagogiikan teorian tieto tuo näkyväksi kokemuksia kansalaisraatiin osallistumisesta itseisarvona sekä kuntalaisten emansipoitumisen ilmiötä oman arkielämän kontekstin deliberaatioissa.

3 MONIMUOTOINEN KANSALAISVAIKUTTAMINEN

Tässä luvussa tarkastelen kansalaisvaikuttamisen nykytilaa ja muutosta. Olen kiinnostunut etenkin deliberaatiota hyödyntävän kansalaisvaikuttamisen edustuksellista demokratiaa täydentävästä roolista. Kansalaisraatitutkimusten taustoittamisessa on tärkeää tutustua kansalaisvaikuttamisen kehitykseen ja suuntauksiin. Yhteisö on keskeisessä roolissa kansalaisvaikuttamisessa käsiteltävässä tasa-arvoa lisäävää osallistumista ja vaikuttamista. Olen kiinnostunut yhteisössä siitä, miten se rakentuu ja pysyy yllä sosiaalisissa käytännöissä.

Taustoitin kansalaisraatitutkimustani esittelemällä raatia ja siitä kehitettyjä deliberaatiota hyödyntäviä lähidemokratian sovelluksia. Lopuksi teen katsauksen raadin toiminnassa läsnä olevista keskeisistä teemoista, joissa avaan kansalaisraadin deliberaatiota yhteisössä ja raadin roolia edustuksellisen demokratian vallankäytössä.

3.1 Kansalaisvaikuttamisen muuttuvia muotoja

Kansalaisvaikuttaminen on keskeisessä roolissa demokratiassa, koska sen avulla tavalliset kuntalaiset täydentävät edustuksellista demokratiaa suoraan vaikuttamalla yhteisön säilymiseen, uudistumiseen ja päämäärien saavuttamiseen (Mm. Borg 2004). Kansalaisvaikuttaminen tarkoittaa edustuksellista demokratiaa täydentävää, neljännen sektorin kansalaisvaikuttamiseksi kutsuttua, nopeasti organisoituvaa, lyhytaikaista, deliberaatiota hyödyntävää puolueiden ja etujärjestöjen ulkopuolista osallistumista sekä vaikuttamista. Järjestökentällä viimeaikainen osallistumisen muutos on synnyttänyt perinteisen kolmannen sektorin yhdistystoiminnan oheen neljännen sektorin osallistumiseksi kutsutun kansalaisaktiivisuuden. Neljännen sektorin toiminnalle on tyypillistä erilaisista taustoista tulevien kansalaisten nopea organisoituminen heitä yhdistävän asian edistämiseksi ilman perinteisen järjestötoiminnan hallintorakennetta, pysyvää jäsenistöä ja ohjelmaa. (Ks. Della Porta 2017; Ruuskanen, Jousilahti, Faehnel, Kuusikko, Kuittinen, Virtanen & Strömberg 2020, 10.)

Perustuslaki (1.3.2000) määrittää kansalaisvaikuttamisen oikeudeksi osallistua ja vaikuttaa vaaleilla yhteiskunnan kehittymiseen. Kansalaisvaikuttamisella säilytetään tai muutetaan yhteiskunnassa vallalla olevia asioita (Perustuslaki 14§). Kansalaisilla on aloitteenteko-oikeus kunnan toimintaa koskevissa asioissa ja aloitteen voi tehdä kunnallisen kansanäänestyksen järjestämisestä kuntalain 23 § ja 25 § mukaan. Kansalaisvaikuttaminen toteutuu organisoituna ja organisoimattomana toiminta-

na. Kansalainen vaikuttaa puolustaessaan oikeuksiaan, valittaessaan päätöksistä ja hakiessaan niihin muutosta. Ryhmien jäsenenä kansalainen osallistuu sosiaaliseen toimintaan, joka muokkaa myös vaikuttamisen tapoja ja rakenteita. (Borg 2004, 7–8.)

Kansalaisvaikuttamisen tekee ajankohtaiseksi erilaisten näkemysten yhteensovittamisen näkökulma, jolloin vaikutuspyrkimyksistä huolimatta pyritään välttämään vastapuolelle aiheutuvaa kohtuutonta haittaa. Kansalaisvaikuttaminen nähdään merkityksessä, jossa valtion, talouselämän ja kansalaisyhteiskunnan tavoitteet yhteiskunnan kehittämiseksi ovat ristiriitaisia. Eri osapuolten tavoitteet sisältävät yhteisöllisyyden lisäämisen, voiton tuottamisen ja vallan kaltaisia intressejä. Eri intressiryhmät pyrkivät ylläpitämään tai muuttamaan olemassa olevaa tilannetta. (Ks. Siisiäinen 1999, 10–11, 29–30.) Deliberatiivista demokratiaa hyödyntävällä kansalaisvaikuttamisella on yhtymäkohtia John Rawlesin (1988) oikeudenmukaisuusteorian kanssa, jossa enemmistövallan asemesta arvioidaan eri ryhmille päätöksistä aiheutuvia seurauksia. Kansalaisraadeissa parannusesityksistä neuvotellaan ja enemmistöpäätöksen asemesta ratkaisua tavoitellaan esityksellä, jonka kaikki osapuolet voivat hyväksyä (Raisio & Vartiainen 2011).

Toistaiseksi Suomessa kansalaistoiminta ja yhteiskunnalliset liikkeet ovat varsin nopeasti organisoituneet rekisteröityneiksi yhdistyksiksi (Ruuskanen ym. 2020, 27). Perinteisten instituutioiden valtarakenteiden, poliittisten toimijoiden ja edustuksellisen järjestelmän toimintatapojen kyseenalaistamisesta on seurannut tilanne, jossa kansalaiset ovat alkaneet vaikuttaa yhteisössä omilla projekteillaan ja tekemällä asioita itsenäisesti (Rättilä & Rinne 2017, 113). Samaan aikaan kolmannen sektorin toimijoihin suhtautuminen on Suomessa muuttunut. Järjestöissä mukana olemisen oheen on voimakkaasti yleistynyt 2000-luvulla asiakkuusmalli, jossa kolmannelta sektorilta odotetaan saatavan palvelua maksua vastaan yhdistystoimintaan osallistumisen asemesta. (Ruuskanen ym. 2020, 32.) Kehityksen seurauksena kolmannen sektorin ”puoliammattilaisten” oheen on tullut järjestäytymättömiä ja vähemmän organisoituneita toimijoita, jotka ovat osallistumisellaan lisänneet kansalaisvaikuttamisen moniäänisyyttä (mts. 78).

Matalalla organisaatorakenteella toimiva joustava kansalaisvaikuttaminen on lisännyt kansalaisten halua reagoida nopeasti ennakoimattomiin tilanteisiin, esimerkiksi luonnonkatastrofeihin itsenäisinä toimijoina (Song, Zhang & Dolan 2020, 11). Lisäksi poliittisissa keskusteluissa vähemmän painoarvoa saaneita ympäristöasioita ja kestävä kehityksen teemoja on nostettu kansalaisvaikuttamisella keskeisiksi keskustelunaiheiksi ja parlamentissa käsiteltäviksi aloitteiksi (Caruso 2017, 587–588). Itsenäisemmässä roolissaan neljännen sektorin kansalaisvaikuttaminen on laajentunut politisoituneista keskusteluista aktiiviseksi toiminnaksi (ks. Mäenpää, Faehnel & Schulman 2017, 255).

Raadeissa nopea tilanteisiin reagoiminen ja osallistujien aktiivinen rooli toimijoina on toteutunut silloin, kun järjestöjen ja puolueiden ulkopuolinen heterogeeni-

nen osallistujajoukko käsittelee nimettyä teemaa 3–5 päivän ajan ilman pysyvää organisaatorakennetta. Kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta kiinnostavaa on se, että deliberaatiota hyödyntävän neljännen sektorin kansalaisvaikuttamisen on todettu olevan yhteydessä tietämyksen lisääntymiseen poliittisesta päätöksenteosta, vahvistavan luottamusta päätöksentekoon ja opettavan valmiuksia osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun (Christensen, Himmelroos & Grönlund 2017). Kansalaisten mahdollisuus osallistua tekemällä suoria parannusesityksiä toteutuu raadin päätteeksi kootuissa julkilausumissa, jotka toimitetaan viranhaltijoille päätösten valmisteluun ja päättäjille päätöksenteon tueksi (ks. Raisio & Vartiainen 2011).

Kansalaisvaikuttamisen ja puolueiden tiiviimmästä yhteistyöstä on syntynyt suoraa demokratiaa soveltavia pidempikestoisia työtapoja, jotka hyödyntävät perinteisiä puolueita kevyempää jäsenyyttä ja käyttävät suoraa demokratiaa asiakysymyksiä koskevilla linjauksissaan (Koiranen, Koivula, Saarinen & Mickelsson 2019, 312). Esimerkiksi Euroopassa eri maiden parlamentteihin on kohonnut puolueita (mm. Viiden tähden liike, M55, Liike nyt), joiden teemoista, ehdokkaista ja ohjelman sisällöstä jäsenistö päättää Internet-pohjaisilla suoran demokratian työtavoilla (Caruso 2017, 586). Tämän lisäksi maailmalla on kehitetty erilaisia mini public -tapahtumiksi kutsuttuja tilaisuuksia, jossa yhteisöä pienoisluokassa edustava ryhmä kuntalaisia tuottaa kansalaismielipiteitä ja esityksiä yhteisöä koskettaviin asioihin (Paulis, Pilet, Panel, Vittori & Close 2020).

Vastaava perinteisiä vasemmisto-oikeisto -rajoja rikkova ilmiö on havaittu spontaaneissa mielenilmauksissa, joihin ovat osallistuneet haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät. Ryhmien vaikutusmahdollisuudet ovat heikentyneet perinteisissä ammatiliitoissa ja kolmannen sektorin järjestöissä. Vasemmistolaisten ja työväenluokan ohella mielenilmauksiin on osallistunut keskiluokkaisia, erilaisiin sosiaaliryhmiin kuuluvia sekä epävarmasta työelämätilanteesta kärsiviä koulutetumpia kansalaisia. (Della Porta 2017, 455, 460–461.) Kehityksen seurauksena kansalaisvaikuttaminen ja suora demokratia ovat etäännyttäneet perinteistä vasemmisto-oikeisto -jakoa ja toimintaan on osallistuttu hyvin erilaisin taustoin ja tavoittein (Movarelli 2016, 216). Esimerkkejä vähemmän keskustelevista nopeasti organisoituvista kansalaisvaikuttamisen muodoista, jotka yhdistävät erilaisista taustoista tulevia ihmisiä, ovat Occupy Wall Street -liikkeen mielenilmaukset. Osallistujat vastustivat New Yorkissa vuonna 2011 talouselämän ja hallinnon kytköksiä. Spontaaneihin mielenosoituksiin ja protesteihin osallistumisten lisäksi liike toi julki päätöksentekojärjestelmän epäkohtia kuvaamalla ja levittämällä demokratian epäkohdista kertovia paljastusvideota. (Crane & Ashutosh 2013; Kavada & Tredé 2019, 15.)

Toisinaan pienikin joukko on voinut kantaa ottamalla tuoda näkyväksi yhteiskunnallisia epäkohtia. Venäläinen Pussy Riot –punkyhtye on taideperformansseillaan tavoitellut demokratiaan suurempaa sananvapautta käydä yhteiskunnallisia keskusteluita (Agaltsova 2014, 186, 193, 197). Kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta kiinnostavaa on se, miten yksikin ihminen voi aiheen esille nostamalla tuoda

näkyväksi toiminnan, johon otetaan kantaa maailmanlaajuisesti poliittisten puolueiden ja perinteisten järjestöjen ulkopuolisella osallistumisella. Esimerkkinä voisi olla Me Too -kampanja, joka 15. lokakuuta 2017 levisi sosiaalisessa mediassa maailmanlaajuisesti ilmiöksi, kun näyttelijä Alyssa Milano twiitissään pyysi seuraajiaan julkaisemaan kokemuksia kohtaamastaan seksuaalisesta häirinnästä. (Clark-Parsons 2021.) Kampanjat kertovat laaja-alaisesta ja nopeasti leviävästä yhteiskunnallisesta heräämisestä ja ratkaisukeskeisestä toiminnasta (Salonen & Joutsenvirta 2018, 97). Edustuksellisessa länsimaisessa demokratiassa on äänestämisen ohella toteutettu itsenäistä kansalaisvaikuttamista mielipidekirjoituksin, vetoomuksin ja yhteydenpidolla poliittisiin päätöksentekijöihin. Edellä kuvatulla kansalaisvaikuttamisella on vedottu institutionalisoituihin poliittisiin prosesseihin. (Marsh & Kaase 1979, 84.)

Kansalaisvaikuttamisen itsenäisen roolin hyödyntäminen valtion vahvistamiseksi on synnyttänyt kiinnostavia kokeiluita, joissa tärkeää on valtiovallan tukema kansalaisten aktiivinen rooli. Britanniassa toteutetussa Big Society -mallissa ja sitä myöhemmissä Shared Society -mallissa valtion roolina on tukea kansanliikkeitä, vapaaehtoistyötä ja järjestöjen toimintaa yhteisön heikommassa asemassa elävien asuinalueella. Valtio aktivoi kevyellä ja joustavalla organisaatiolla kansalaisia omien elinolojensa parantamiseen. Tavoitteena on rakentaa monitahoisten ja monimutkaisten ongelmien haastama yhteiskunta vahvemmaksi ja osaavammaksi auttamaan itse itseään. (Lowndes & Pratchett 2012; Mills & Waite 2018, 143.)

Skandinavian maissa ja Saksassa Big Societyn kaltaista yhteisön vahvistamisen mallia on kehitetty 1900-luvulta lähtien. Toimijoina ovat olleet puutteellisissa oloissa elävien parissa työtään tekevät avustusjärjestöt ja yhdistykset. Valtion tehtävänä on ollut tukea ja varmistaa toimintaedellytykset sosiaalista työtä tekeville yhdistyksille ja vapaaehtoisjärjestöille. Vastavuoroisuus, naapuriapu ja yhteisöstä tuleva tuki ovat kehittyneet tekemällä asioita yhdessä paikallisella tasolla. (Lowndes & Pratchett 2012.)

Kansalaisvaikuttamisen itsenäinen rooli valtion, elinkeinoelämän ja kansalaisyhteiskunnan asettamien ristiriitaisten odotusten täydentäjänä on osoittautunut vaikeaksi silloin, kun edustuksellinen demokratia on kohdannut kritiikkiä ratkaistessaan moniarvoisia yhteiskunnallisia ongelmia (Dryzek 2000; Dryzek ym. 2019). Kansalaisten tyytymättömyyden kokemusten on esitetty olevan seurausta kehityksestä, jossa edustuksellinen demokratia ja kansalaistoiminnan aktiivisuus ajautuvat eri suuntiin. Kehityksen seurauksena osa kansalaisista kokee politiikan puhettavan itselleen vieraaksi ja politiikan vieraantuneen arkielämästä. (Rättilä & Rinne 2016; Vincent 2017, 10.)

Kansalaisvaikuttamisen neuvoa-antavissa, laajoja monitasoisia toimintoja käsittelevissä kansanäänestyksissä äänestäjä ei perusta ratkaisuaan täysin tietoon ja tosiasioihin. Tilanteen seurauksena leviävä väärä informaatio koetaan uhkaksi demokratialle (Tekoniemi, Kotilainen, Maasilta, & Lempiäinen 2022). Esimerkiksi Britannian päätöksessä erota Brexit-kansanäänestyksellä Euroopan Unionista ja Yh-

dysvaltojen presidentin Donald Trumpin vuoden 2016 vaalivoitossa intressiryhmät vaikuttivat populismilla ja tosiasioiden merkitysten hämärtämisellä. (Baldini ym. 2019, 14.) Kansalaisyhteiskunnassa itsenäisen ja nopeasti organisoituvan kansalaisvaikuttamisen mahdollisuus vastustaa populismia on herättänyt kiinnostusta, sillä vaikuttamisessa voidaan hyödyntää tietoa. Kansalaisyhteiskunnassa kuntalaisten roolina on ajateltu olevan osallistua palveluiden kehittämiseen ja hallintoon, ei politiikkaan ja sen suuntaamisesta päättämiseen. (Keränen 2017, 156.)

Myös nopeasti organisoituvan kansalaisvaikuttamisen seuraukset voivat olla ennakkoimattomia, jos ryhmä sulkee jäsenensä yhteiskunnan ulkopuolelle (Häikiö & Snellman 2017, 132–133). Esimerkiksi vuoden 2015 maahanmuuton seurauksena nopeasti organisoitunut Soldiers of Odin -liike suuntasi toimintansa kansanryhmiä vastaan tavoitellen tilannetta, jossa maahanmuuttajat suljetaan suomalaisen yhteiskunnan ulkopuolelle (Mäenpää ym. 2017, 240).

Kansalaisraatien tutkimuksessa on tärkeää tarkastella mahdollisuuksia, joilla kansalaisvaikuttamisen suoraa demokratiaa ja deliberatiivisia keskusteluita voidaan yhdistää edustuksellisen demokratian toimintoihin (ks. Caruso 2017, 599). Kansalaisvaikuttamisella tuotettujen esitysten toteuttamiseksi tarvittavan aktiivisen toimijuuden ja poliittisen tahdon yhteys on osoittautunut vaikeaksi saavuttaa. Esimerkiksi edellä kuvaamani italialaisen Viiden tähden liikkeen vuoden 2018 vaalivoitosta seurannut vastuu osoitti, miten vaikeaa poliittisesti kokemattomien ja erilaisista taustoista tulevien oli edistää tavoitteitaan parlamentarismissa. (Ks. Vittori 2020; Movarelli 2016, 219.) Toimimattomuuden kokemukset turhauttivat Viiden tähden liikkeen äänestäjiä, kun suoran demokratian työtavoilla populistisesti perustellut esitykset osoittautuivat lainsäädännöllisesti ongelmallisiksi (Movarelli 2016, 217–218). Lisäksi kansalaisvaikuttamisen lisääntynyt vastuu on ollut yhteydessä keskustelun rajoittamiseen, jolloin kansalaisvaikuttamisen käytännöt ovat muotoutuneet lähemmäksi edustuksellisen demokratian puolueiden toimintaa. Esimerkiksi puolueiden Internet-pohjaisten keskustelualustojen dialogeja sekä aiheita on jouduttu rajoittamaan. (Caruso 2017, 590.) Yhdeksi ratkaisuksi keskusteluiden sensuroimattomuuteen on esitetty kansalaisraadin hyödyntämiä deliberatiivisia kansalaisvaikuttamisen työmuotoja tavalla, jossa parhaimman argumentin tavoitteena on vähentää keskusteluissa esiintyvää populismia, vääristyneen informaation käyttöä ja tunnepitoista argumentointia (Raisio, Vartiainen, Setälä & Ollila 2014, 61–62).

Nykyajan keskusteluissa laajaa huolta on herättänyt yhteisön huono-osaisten heikko kiinnostus osallistua omien asioidensa edistämiseen. Tilanne on ristiriitainen, koska osallistumalla heillä olisi paljon voitettavaa asioidensa parantamisessa. (Ks. Koski 2014, 50–51.) Toistaiseksi kansalaisvaikuttamisen uudet työmuodot eivät ole täysin tavoittaneet puolueiden ja järjestöjen ulkopuolisia sekä vaaleissa äänestämättä jättävä ryhmiä (Bäck & Christensen 2020, 440). Kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta aktiivisuuden kasaantuessa koulutetuimpien ja aktiivisimpien

kansalaisten painottunut osallistuminen synnyttää puolidemokratian, joka ei pysty vastaamaan vaikeimpien aikojen haasteisiin (Hokkanen 2007, 267; Niemelä 2013, 49–51).

Kansalaisvaikuttamiseen osallistumiseen kannustamisessa on vaikea varautua ihmisten erilaisiin elämäntilanteisiin sekä siihen, ettei kaikilla ole valmiuksia osallistua julkisesti asioiden edistämiseen. Kansalaisvaikuttamisen yhdistäminen lisääntyviin työ- ja arkielämän kiireisiin on haastavaa, koska etenkin aktiivisessa iässä olevissa perheissä osallistuminen kansalaistoimintaan työajan jälkeen ja viikonloppuisin on hankalaa. (Vincent 2017, 1, 9.) Yksi mahdollisuus edistää demokratiaa kansalaisvaikuttamisella on tukea väestöryhmien välistä dialogia. Dialogilla voidaan lisätä erilaisuuden ymmärrystä käsittelemällä kysymyksiä omien kokemusten kautta (Rask & Karreinen 2020, 4). Ratkaisu ei kuitenkaan ole yksiselitteinen, sillä julkisuuden epämieluisat kokemukset, haluttomuus puhua julkisesti omista näkemyksistä ja tuntemattomilta ihmisiltä saatu kriittinen arviointi vähentävät halua osallistua kansalaisvaikuttamiseen (Vincent 2017, 11).

Yhteenvedona voidaan sanoa keskeisessä roolissa olevan sen, että deliberatiivisella kansalaisvaikuttamisella voidaan antaa erilaisille näkemyksille ääni monipuolisemmin kuin perinteisillä enemmistöpäätöksillä. (ks. Habermas 2006, 416; Tammi ym. 2014, 238, 240; Mansbridge 2015). Olemassa olevia osallistumismahdollisuuksia lisäämällä ei sellaisenaan voida taata deliberatiivista demokratiaa kansalaisvaikuttamisessa hyödyntävää päätöksentekoa (Gundelach, Buser & Küber 2017, 237). Kansalaisvaikuttamisen osallistumista ja vaikuttamista tukevilla työtavoilla voidaan estää toimintatapa, jossa hallinnon rationaalisesti toimivilla päätöksillä ei ole kansalaisten mandaattia (Habermas 1976, 46–48). Kansalaisvaikuttamisen neljännen sektorin osallistumisen muutos ja uudet osallistumisen tavat ovat tutkimuksessani ajankohtaisia, vaikka toistaiseksi vaaleilla valittujen päättäjien kansalaisilta saama mandaattia voidaan perustella äänestysaktiivisuudella (Topf 1995, 27). Lisäksi epä-tasa-arvosta seuraava luottamuksen menettäminen järjestelmää kohtaan on otettava vakavasti sen sijaan, että demokratiakehityksen jatkumista pidetään itsestään selvänä (ks. Bäck 2019, 93).

3.2 Yhteisön rooli kansalaisvaikuttamisessa

Taustoiton kansalaisraatitutkimustani kuvaamalla yhteisössä oikeudenmukaisempaan ja tasa-arvoisempaan osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhdistyviä tekijöitä. Yhteisöllä tarkoitan kuntaa yhteisönä, joka muodostuu paikallisista, eri-ikäisistä ihmisistä ja erilaisista toimijoista. Toimijat ovat sekä perinteisten järjestöjen ja pysyvien jäsenistöjen edustajia että kansalaisvaikuttamisen ilmiöistä, esimerkiksi kansalaisraadeista, muodostuvia suunnittelun ja toiminnan paikkoja. Kunnan rooli yhteisönä on olla toiminnan mahdollistaja. (Aula, Laajala & Pihlaja 2017.) Yhteis-

söllä on keskeinen rooli tiedonmuodostuksessa (Antikainen & Komonen 2003, 107, 110).

Kasvatussosiologisella tutkimuksella voidaan tunnistaa yhteisön julkilausumattomia ennakkokäsityksiä (hooks 2007, 195–197) ja lisätä tietoa siitä, miten osallistamalla ja vaikuttamalla voidaan muuttaa yhteisöä (ks. Freire 2005, 96). Toivottujen vaikutusten lisäksi esiintyy sivuvaikutuksia tai ennakoimattomia vaikutuksia, kuten omien tavoitteiden kohtuutonta edistämistä kansalaisvaikuttamisen nimissä (Baldini ym. 2019).

Yhteisöllä kansalaisvaikuttamisen kontekstissa tarkoitan tilaa, joka on tunnistettava ja joka tietyn väliajoin vahvistaa ideoitaan tavalla, joka tekee siitä yhtenäisen (ks. Durkheim 1980/1912, 379). Yhteisö kiinnittää yksilön yhteisiin arvoihin, historiaan ja kulttuuriin (Etzioni 2003, 227; Lehtonen 1990, 29–30). Tämän lisäksi yhteisön jäsenet liittyvät yhteen voimakkaalla ja kestäväällä tavalla, jossa yhdessä pysyminen edellyttää työnjaon lisäksi jäsenistöä yhdistävää moraalialia (ks. Durkheim 1990/1893, 211). Näkökulmani tukeutuu ajatukseen, jossa yhteisöllä toimijoiden toiminnan paikkana tarkoitetaan ilmiötä, joka rakentuu ja pysyy yllä sosiaalisissa käytännöissä (ks. Roivainen 2004, 8–9). Yhteisössä keskeistä on yksilöistä muodostuvan ihmisryhmän olemassaolo, joka toteuttaa vuorovaikutuksessa toimenpiteitä tavoitteidensa edistämiseksi (Lehtonen 1990, 24).

Tarkastelen yhteisöä kunnan toimintaan osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksien ja esteiden avulla. Oletan tietoon perustuvan osallistumisen ja aktiivisen kehitysesitysten tuottamisen parantavan valmisteilla olevia kunnan hankkeita sekä syventävän kuntalaisten todellisia vaikutusmahdollisuuksia.

Olemassa olevien mahdollisuuksien hyödyntäminen ja muutoksen synnyttäminen liittyvät siihen, miten yhteisössä päästään käsiksi tietoon. Esioletuksena on yhteisö, joka on sidoksissa tiedollisiin rakenteisiin ja niiden jakamiseen.² Vuorovaikutuksessa tapahtuvan tiedonmuodostuksen on todettu olevan yhteydessä keskustelu- ja yhteistyötaitoihin, kykyyn kuunnella, olla kriittinen ja refle toiva muita kunnioittavassa sekä oikeudenmukaisuuteen tähtäävässä keskustelussa (Cohen 2006, 203–204). Vuoropuhelussa esitetyillä argumenteilla voidaan refle toida kokemuksia ja muokata niistä yhteistä ymmärrystä tiedoksi. Vuorovaikutteisen dialogin ohella yhteisön jäsenet tulkitsevat uudelleen rakentamiaan merkitysperspektiivejä omassa sisäisessä dialogissaan. (Sarja 2000, 24–25.) Dialogi muiden kanssa yhdistää

2 Tiedoksi voidaan kutsua niitä väitteitä, joille meillä on toistaiseksi paras perustelu. Saatamme epäillä niiden totuutta ja olla oikeassa epäilyssämme. Uusien käsitteiden ja teorioiden myötä tieto paranee ja lähestyy totuutta tulella yhä totuudenkaltaisemmaksi. (Niiniluoto 1996, 60.) Yhteisössä vaikuttavia tiedon ja tietoisuuden ilmiöitä ei ole aina mahdollista pukea sanalliseen muotoon. Tällaisesta ei-kielillisestä hiljaisesta, mutta yhteisössä vaikuttavasta tiedosta Niiniluoto (1996) käyttää esimerkkinään lapsen oppimaa ensimmäistä kieltä. Kieliopin säännöt ovat hänelle piilevää tietoa ja lapsi kykenee käyttämään oikeita lauserakenteita, vaikka hän ei kykene sanallisesti ilmaisemaan tekemiään sääntörakenteita. Tästä huolimatta hän kykenee toimimaan sääntöjen mukaan. (Niiniluoto 1996, 51.)

ihmisiä ja luo jaettua ymmärrystä (Rask & Karreinen 2020, 4). Konstruoitaessa moninaisuutta syntyy teorioita, rakenteita, objekteja ja hahmoja, joista muodostuu ympäröivä todellisuus sekä faktat. Subjektiiivinen todellisuus rakentuu yksilöiden mielisissä, ja subjektiivisen vuorovaikutuksen kautta todellisuuteen on mahdollista päästä käsiksi. (Saarinen 1986, 136–137; Guba 1990, 26–27.) Tämän perusteella tiedonmuodostus on konstruktivistisessä mielessä rakentunut käsitys ympäröivästä maailmasta. Kuntalaisille muodostunut käsitys ympäröivästä maailmasta voi olla risiiriittainen, ja tällaisessa tilanteessa dialogi ei automaattisesti lisää parempaa yhteistä ymmärrystä käsiteltävästä asiasta.

Ymmärrän kansalaisvaikuttamisessa ja osallistumisessa hyödynnettävän tiedon pragmatistiseksi, jolloin tiedonintressinä on edistää haluttujen vaikutusten toteutumista yhteisössä. Tiedon muodostumisessa käytetään sen hetkistä parasta perustelua, hyödyllisyyttä ja menestyksellisyyttä toiminnassa. ”Totuudella” ei ole keskeistä asemaa pragmatismissa. Tietoa edustavat uskomukset ja käsitykset, joilla on merkitystä käytännön asioiden edistämässä, William Jamesin käsittein ”käteisarvoa” elämämme kannalta. (Niiniluoto 1996, 59.) Tämän perusteella pragmatistinen ja konstruktivistinen tiedonkäsitys edistävät yhteisön demokratiakehitystä tiedon ja ymmärryksen lisääjinä sekä ajattelutaitojen kehittäjinä.

Emansipatorisiin muutoksiin pyritään kyseenalaistamalla yhteisössä vallalla olevia oikeutuksia (Freire 2005, 75–76; Laininen 2018, 23). Emansipatoriseen muutokseen pyrittäessä tietoisuus osallistujan omasta tilanteesta johtaa vaikuttamispyrkimyksiin yhteisössä (Kurki 2005, 335–336). Kansalaisvaikuttamisessa emansipatoriset menetelmät eivät ole riskittömiä, sillä valtaan päästessään karismaattiset ja populistiset johtajat voivat käyttää menetelmää väärin tavoitteidensa edistämiseksi. Tällöin emansipatoristen pyrkimyksien ei-toivottuna seurauksena on tilanne, jossa ryhmät eivät valtaan päästyään tue erilaisin tiedollisin ja taidollisin sekä erilaisessa sosiaalisessa asemassa olevien ryhmien tasavertaista dialogia. (Ks. Freire 2005, 83–85.)

Oikeudenmukaisuuden visio voi toimia vahvassa roolissa yhteisön tavoitteiden edistäjänä (Kilgore 1999, 192). Visioiden omaksumisen riskinä ovat ulkopuolelta asetetut uudistuspaaineet, joita ei koeta omiksi. Ulkopuolisiksi koetut uudistukset vaikeuttavat merkitysten sisäistämistä ja yhteisön jäseneksi kasvamisessa vaaditun oppimisen ilon löytämistä. (Esim. Filander & Rynnänen 2014, 76–77.)

Socio-emansipatoristen pyrkimysten ymmärtämiseksi yhteisön epäkohtien paljastumisen yhteys tiedostamiseen tuo kansalaisvaikuttamiseen kiinnostavan näkökulman. Epäkohtien olemassaolo paljastuu, kun arkisissa instituutioissa olevat arvot luokitellaan, ja ne avautuvat kommunikoinnille (Habermas 1984, 100). Tiedostamisen (conscientization) avulla voidaan tuoda epäkohdat ja vaikeasti sanallistettavat kokemukset näkyviksi, jolloin niitä voidaan yhteisössä käsitellä. Tiedostamisen prosessi on tyyppillisesti yhdistetty toimintaan erilaisissa vapautusliikkeissä, joissa yhteisössä näkyväksi tulleita epätasa-arvon teemoja nousee vastustamaan kansa-

laisvaikuttamisella. (Hart 1995, 74–75, 89, 103.) Tässä tutkimuksessa kansalaisraa-
tien rooli yhteisössä nähdään vuorovaikutusta, dialogia ja tiedostamista lisäävänä
mallina, jota hyödyntämällä muotoillaan yhteisön tavoitteet³.

Näkyväksi tuodut kertomukset voidaan laajentaa osaksi yhteisön oikeudenmu-
kaisuuden ihanteita. (Ks. Gibson 2020, 433, 447.) Erilaisista lähtökohdista ja taus-
toista vaikuttamiseen osallistuvien kansalaisten deliberaation alkuvaiheessa toisiinsa
tutustumiseen käytetyllä ajalla lisätään myöhempää ryhmien välistä ymmärrystä. Al-
kuvaiheen tutustumisessa lisääntynyt yhteinen ymmärrys on helpottanut myöhem-
pää yhteisön tavoitteen saavuttamista. (Wade, Cameron, Morgan & Williams 2016,
37.) Kansalaisraadeissa osallistuja tutustuu aiheeseen, hankkii aiheen käsittelyssä
tarvittavaa tietoa, puntaroi saamaansa tietoa ja lopuksi osallistuu lainsäädännön
sekä talouden realiteetit huomioivien parannusesitysten tuottamiseen yhteisössä
(Raisio & Vartiainen 2011).

Kansalaisvaikuttamisen yhdistäminen päätöksentekoon ei ole ongelmatonta,
koska eri taustoista aihetta katsovien ryhmien yhteinen keskustelu ei lisää riittävästi
yhteisön päätöksentekokykyä. Lisäksi kansalaisten osallistumistilaisuuksien järjes-
täminen on vaativa prosessi. (Neblo, Minozzi, Esterling, Green, Kingzette & Lazer
2017, 914.) Avoimuutta ja kansalaisvaikuttamisessa muodostuvan tiedon hyödyn-
tämistä puoltaa mahdollisuus kehittää yhteisön ongelmanratkaisukapasiteettia mo-
nipuolisemmaksi, jotta asetetut tavoitteet voitaisiin saavuttaa (mm. Escobar 2017,
429; Nonaka & Takeuchi 1995, 115).

Analyysissäni lähdän siitä oletuksesta, että kansalaisvaikuttamisen tuottama
tiedollinen lisäarvo täydentää yhteisön päätöksentekoa ja että kansalaisten tiedon
hyödyntäminen nähdään toivottuna. Kansalaisvaikuttamisen lisäämisessä hyviä
tuloksia on saatu kääntämällä käsitteellistä kieltä yhteisössä kuntalaiselle tarkoitet-
tuun muotoon ja käyttämällä välittäjää kuntalaisten ja hallinnon vuoropuhelussa
(Teräsahde 2020, 285).

Tämän tutkimuksen kansalaisraadeissa deliberaatio on keskeisessä roolissa. De-
liberaatiota hyödyntävästä kansalaisvaikuttamisesta on saatu lupaavia kokemuksia
etsittäessä vastauksia kansalaisten arjen kysymyksiin erilaisista vaihtoehdoista
ratkaisukeskeisellä työtavalla. Ratkaisukeskeisyys ilmeni tilanteina, joissa aihetta lä-
hestytään kysymällä ”mitä me voimme tehdä” eikä kysymyksellä ”mitä minä haluan
tehdä”. (Min & Wong 2017, 5; Neblo ym. 2017.) Lisäksi deliberaatiolla tuotettua
tietoa hyödyntämällä on tuettu yhteisön päätöksentekojärjestelmän ulkopuolella
olevien osallistumisaktiivisuutta järjestämällä heille mahdollisuus täydentää valmis-
teilla olevia päätöksiä (Gerlak ym. 2017; Garard, Koch & Kowarsh 2018, 2).

3 Aktiivisen osallistumisen tilaisuuksilla on onnistuttu tuottamaan sidosryhmille syvempää ymmär-
rystä aiheeseen tilanteessa, jossa instituutioiden ja hallinnon rakenteissa olevat puutteet ovat vaikeutta-
neet ymmärrystä lisäävää ja arvot huomioivaa keskustelua (Hurlbert & Gupta 2017).

Eri osapuolten on vaikeaa sitoutua yhteisössä erilaisin arvoin ja intressein käydyissä keskusteluissa tuotettuihin parannusesityksiin (Neblo ym. 2017). Yhdeksi ratkaisuksi sitoutumiseen on esitetty kansalaisten tiedon lisäämistä ja eri roolissa olevien toimijoiden roolien avaamista yhteisön tavoitteiden saavuttamiseksi (Annala 2017, 23–26). Tällaisessa tilanteessa esimerkiksi viranhaltijat voisivat tarkastella päätösten lainmukaisuutta.

3.3 Kansalaisraati

Kansalaisraadilla tarkoitetaan Ned Crosby'n Yhdysvalloissa 1971 kehittämää kansalaisosallistumisen mallia (Crosby, Kelly & Schaefer 1986; Bobbio ym. 2006). Yhteisön kansalaistoiminnan kehittämiseksi kansalaisraadit ovat yksi eniten toteutetuista deliberatiivisen demokratian muodoista (mm. Raisio & Vartiainen 2011, 36). Seuraavaksi tarkastelen kansalaisraadeista tehtyjä tutkimuksia.

Crosby kehitti kansalaisraati-työmuodon kirjoittaessaan sosiaalisen etiikan väitöskirjaansa. Hänen ajatuksenaan oli luoda vaihtoehtoinen kansalaistoiminnan työtapo puolueiden ja etujärjestöjen ulkopuolella olevien kansalaisten osallistamiseksi elinympäristönsä asioiden käsittelyyn vaalien väleillä. Työmuotoa testattiin ensimmäisen kerran 1970-luvulla, jolloin Crosby perusti kansalaisraatien toimintaa tukemaan Jeff rson Center -säätiön (Crosby & Nethercut 2005, 112). Kansalaisraateja toteutettiin poliittisia teemoja käsittelevissä keskustelutilaisuuksissa, ja toiminta laajeni 1980-luvulla eri puolille Yhdysvaltoja sekä vähitellen Yhdysvaltojen ulkopuolelle (mts. 116).

Toimintamallin ajatuksena oli lisätä kansalaisraatiin osallistuvien paikallisyhteisön jäsenten tietoja ja muidenkin kuin äännekkäimpien sekä vaikuttamaan tottuneiden, aktiivisten kansalaisten näkemysten saamista mukaan yhteisön kehittämiseen. Kansalaisraadien työtapaa kehitettiin edistämään deliberatiivisen demokratian toteuttamista tilajärjestelyillä ja toteutustavalla. Crosby'n toimintamalli poikkeaa perinteisestä valtasuhteiden ja enemmistö päätösten pohjalta toteutuvasta ryhmien edunvalvonnasta. Kansalaisraadeissa tavoitteena on asiantuntijatiетoon ja kansalaisten arvosidonnaisiin arkikokemuksiin pohjautuvien parhaiden argumenttien avulla toteutettu vaikuttaminen paikallisyhteisön asioihin. Tällä tavoin raatien tavoitteena on lisätä eri tavoin ajattelevien paikallisyhteisön jäsenten vuorovaikutusta ja hyödyntää deliberatiivista työtapaa keskusteluissa. (Mts. 113, 114.) Crosby'n (1995) mukaan on tärkeää yhdistää raati suunnitteilla oleviin tavoitteisiin siten, että raatiin osallistuvat kokevat olevansa vastuussa tekemistään esityksistä.

Raadin tavoitteena on antaa 12–24 tavallisille kuntalaiselle mahdollisimman tasavertainen tilaisuus käydä keskustelua asiantuntijoiden kanssa. Asiantuntijoita ei ole tarkoituksenmukaista kutsua osallistujiksi tavallisille kuntalaisille tarkoitettuun kolmepäiväiseen raatiin. Sen sijaan asiantuntijat kutsutaan paikalle toisena raatipäi-

vänä, ja he toimivat kansalaisten tietolähteinä. Järjestelyillä vältetään tilanne, jossa tavallisille kansalaisille tarkoitettussa raadissa asiantuntijat dominoivat käytävää keskustelua (Maer 2007, 13).

Olen tehnyt laajan kirjallisuuskatsauksen, jossa etsin vertaisarvioituja artikkeleita *citizens' jury*, *citizen's assembly*, *deliberative democracy* ja *local democracy* -otsikko- ja asiasanoilla Lapin yliopiston Luc Finna -tietokannasta. Otsikko- ja asiasanoilla *citizens' jury* valikoitui 15.002 vertaisarvioitua artikkelia, *citizen's assembly* sanoilla valikoitui 129.245 vertaisarvioitua artikkelia, *deliberative democracy* sanoilla valikoitui 15.945 vertaisarvioitua artikkelia ja *local democracy* sanoilla löytyi 167.758 vertaisarvioitua englanninkielistä artikkelia vuosilta 1970–2020.

Lopulliseen tarkasteluun valitsin 88 vertaisarvioitua englanninkielistä artikkelia, joissa käsiteltiin maankäytön, palveluiden järjestämisen ja erityisryhmien kysymyksiä, kuten tämän tutkimuksen paikkakunnalla toteutetuissa raadeissa, sekä tutkimiani yhteisön demokratiakasvatuksen osallistumisen ja vaikuttamisen teemoja. Lukemissani artikkeleissa korostui kolme eri näkökulmaa, jotka ovat: 1) *raadit ja raadeista kehitetyt erityisjärjestelyillä toteutetut deliberatiiviset työmuodot*, 2) *kansalaisraadien vakiintumaton asema yhteisön lakisääteisessä päätöksenteossa* ja 3) *toimijuuden ja haluttujen vaikutusten tuottamisen epäselväksi jäävä yhteys kansalaisraadissa*. Keräämissäni aineistossa nämä kolme teemaa olivat myös keskeisissä rooleissa.

Eriyisjärjestelyllä toteutettu työmuoto ei ole pysyvä osa yhteisön päätöksentekoa, ja toteuttajana on esimerkiksi demokratiaa edistävä hanke. Toteuttajat vastasivat osallistujien, asiantuntijoiden ja fasilitaattoreiden perehdyttämisestä deliberaatioon. Keräämässäni aineistossa tilaisuuteen rekrytoitujen osallistujien keskusteluita tukivat toteuttajan paikalle järjestämät fasilitaattorit ja raatilaisten tietolähteinä toimivat paikalle rekrytoidut asiantuntijat. Kansalaisraadien vakiintumaton asema yhteisön lakisääteisessä päätöksenteossa näkyi aineistossa selvästi keskeisessä roolissa. Aineistosta ilmenee, että raateja ei toteutettu lainsäädännön velvoittamina tilaisuuksina. Lisäksi raadit olivat luonteeltaan deliberaatiota hyödyntäviä sovelluksia, joita käytettiin kuntalaisten kuulemis- ja innovointitilaisuuksina vain kehittämishankkeen toiminta-aikana. Aineiston kansalaisraadeissa korostui toimijuuden ja haluttujen vaikutusten tuottamisen epäselväksi jäävä yhteys. Toimijuus yhdistyi raatiin osallistujan aktiiviseen rooliin, jossa valmiiden vastausten kuulemisen asemesta oli pyrkimyksenä muodostaa asiantuntijoilta kerätyn tiedon avulla toteuttamiskelpoisia parannusesityksiä. Aineistossa korostuivat parannusesitysten neuvoa-antava rooli ja vaikeudet, joita ilmeni edustuksellisen demokratian ja neljännen sektorin kansalaisvaikuttamisen yhteistyössä.

Keskeinen kysymys kehitettyjen deliberatiivisten työmuotojen kohdalla on, miten ne voidaan erityisjärjestelyillä toteutettuina yhdistää yhteisössä osallistumiseen ja vaikuttamiseen (Ryan & Smith 2014; Setälä & Smith 2018). Kansalaisraatitutkimuksessa on pohdittu erilaisia mahdollisuuksia yhdistää raati osaksi päätöksent-

tekorakenteita institutionaalisenä (institutional) ja institutionalisoidussa (institutionalised) roolissa (Ryan & Smith 2014). Institutionaalisisessa roolissa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, millaiset säännöt ja normit mahdollistavat deliberaation yhteisössä. Keskeisiä institutionaalisen deliberatiivisen demokratian kriteereitä ovat keskinäinen kunnioitus ja vallankäytön poissaolo. (Mansbridge 2015.)

Vastaavasti institutionalisoidussa roolissa kansalaisraati on yhdistetty osaksi instituutioiden päätöksentekoprosesseja innovatiiviseksi työtavaksi (Ryan & Smith 2014, 9). Yhdistyminen voi tarkoittaa vaikuttamista pysyvänä osana järjestelmää esimerkiksi päätösten valmisteluissa tai neuvoa-antavassa roolissa tuottaessa tietoa hallinnolle (Curato ym. 2021, 106). Uutena keskusteluaiheena kansalaisraatitutkimuksessa on raadin rooli käynnissä olevassa deliberatiivisessa aallossa. Deliberatiivinen aalto nähdään osana laajempaa demokratian reformia, jonka seurauksena institutionalisoituja deliberatiivisen demokratian toimintatapoja siirtyy laajemmaksi osaksi edustuksellisen demokratian käytäntöjä. (Bächtiger, Setälä & Grönlund 2014, 240–241; Curato ym. 2021, 2–3.)

Kansalaisraatien integroinnista osaksi päätöksentekoa on saatu lupaavia kokemuksia. Yhdysvalloissa Oregonin osavaltiossa äänestykseen menevät kansalaisaloitteet arvioidaan kansalaisraadeissa (Gastil, Broughammer, Roundtree & Burkhalter 2019). Kansalaisraadin yhdistämisestä valmisteilla olevaan teemaan on saatu kiinnostavia tuloksia myös Suomessa toteutetuissa kansalaisraadeissa⁴. Myös OECD:n julkaisemassa vuoden 2020 raportissa uutisoidaan maailmalla etenevästä deliberatiiviseksi nosteksi kuvatusta lisääntyvästä kiinnostuksesta deliberaatiota kohtaan ja lisääntyvästä erilaisten lähidemokratian foorumeiden kokeiluista (OECD 2020).

Kansalaisraadin menetelmää lähellä olevia institutionalisoituja sovelluksia on kehitetty lukuisia. Deliberaatiota hyödyntävistä sovelluksista käytetään nimitystä mini-publics tai deliberative mini publics (DMP). OECD tunnistaa 12 erilaista edustuksellista deliberatiivista prosessia (Curato ym. 2021, 8.) Kansalaisraateja toteuttanut Crosby tavoitteli 1980-luvulla kansalaispaneelilla (Citizens panel) raatia laajempaa ja edustavampaa osallistujajoukkoa sekä sen havaitsemista, miten parannusesitysten etenemistä voidaan seurata päätöksenteossa. Samalla tavoitteena oli saada työmuodon kustannustehokkuus tasolle, jossa kansalaisvaikuttaminen voidaan yhdistää osaksi edustuksellista päätöksentekoa. (Crosby, Kelly & Schaefer

⁴ Yhdysvalloissa Oregonissa kehitetystä kansalaisaloitteen uudelleenarviointijärjestelmästä (CIR = Citizens Initiative Review) on Suomessa saatu hyviä kokemuksia Vaasan ja Mustasaaren kuntaliitosta käsittelevässä raadissa. Toimintamalli onnistui, kun kansalaisraadilla oli kuntaliitosta käsittelevien osapuolten tuki tilaisuuden toteuttamiseksi ja järjestämiseksi. Raadin lisäarvoksi osallistujat totesivat tietonsa kuntaliitoksesta lisääntyneen, luottamuksen kansalaisraatia kohtaan kasvaneen ja kykynsä asettua erilaisten näkökulmien edustajien asemaan parantuneen. (Leino, Bäck, Christensen, Kulha, Setälä, Strandberg & Taskinen 2019, 358–359.) Arviointijärjestelmän kokemukset vaikuttavat lupaavilta: kansalaisraatien julkilausumien lukeminen vähensi osapuolten ennakoasenteista ja puoluesidonnaisuudesta johtuvia virheksäyksiä (Már & Gastilin 2019).

1986, 177.) Suuria joukkoja osallistaviin tapahtumiin, kuten deliberatiivisiin galluppeihin (Deliberative poll) ja kansalaisten neuvottelutilaisuuksiin (Citizens assembly) voi osallistua jopa 500 ihmistä. Tilaisuudet ovat yhden tai useamman viikonlopun pituisia tapahtumia, joissa osallistujat saavat tietoa erilaisista näkökulmista asiantuntijoilta ja intressiryhmien edustajilta sekä voivat osallistua deliberaatioon fasilitoiduissa pienryhmäkeskusteluissa. (Curato ym. 2021, 8–9.) Tapahtumiin voidaan yhdistää oppimistavoitteita, ja ne voidaan yhdistää valmisteluprosessiin säännöllisesti toteutettaviksi tilaisuuksiksi. Lisäksi tilaisuuksien seurantaan voivat osallistua tiedotusvälineet tapahtumien osapuolina. (Setälä & Smith 2018, 301–303; Curato ym. 2021, 9.)

Kansalaisraatia lähellä olevat suunnittelusolut (Planning cell) ja konsensuskonferenssit (Consensus conference) on tarkoitettu noin 25–30 tavallisen kuntalaisen tilaisuuksiksi, jotka ovat kestoltaan 2–7 päivän pituisia. Tilaisuuksissa satunnaisotannalla rekrytoidut tavalliset kuntalaiset tuottavat suosituksia ja priorisoivat deliberaatioissa niiden toteuttamisjärjestystä hallinnolle. (Ryan & Smith 2014, 11–12; Curato ym. 2021, 8.) British Columbia Citizens' Assembly (BCCB) on internetiä hyödyntävä ja säännöllisesti kokoontuva deliberatiivinen alusta, jolle on tyypillistä pitkäkestoisuus. Työmuoto on yhdistetty kansanäänestyksiin meneviin aloitteisiin. Internetiä deliberatiivisessa osallistumisessa hyödyntää myös 21st Century Town Meetings, joka voi osallistaa jopa 5000 kansalaista osavaltion eri kunnista. Tilaisuudessa osallistujat keskustelevat verkossa fasilitoiduissa pienryhmissä tilaisuuden aiheista ja osallistuvat esitysten priorisointiin. (Grönlund, Bächter & Setälä 2014, 11–12.) Uusia tieteellisiä keskusteluita kansalaisraatitutkimukseen tuovat etätyövälineitä hyödyntävät kokeilut. Kiinnostusta etätyövälineiden käyttöön on lisännyt covid-19-koronavirustauti, jonka seurauksena Suomessa otettiin käyttöön kokoontumista rajoittava valmiuslaki keväällä 2020⁵. Koronapandemian aikana on saatu ensimmäisiä kokemuksia deliberatiivisten työtapojen hyödyntämisestä muun muassa Ranskassa siitä, miten deliberaatio voidaan toteuttaa noudattamalla edellytetyjä turvavälejä (Curato ym. 2021, 1).

Institutionalisoitujen työmuotojen vahvuutena on mahdollisuus toteuttaa raati tavalla, jolla voidaan käsitellä yhteiskunnan todellisessa ympäristössä reaali maailman poliittisia ilmiöitä (Elstüb 2010). Tosin uusien institutionalisoitujen työmuotojen vaarana on tilanne, jossa deliberatiivisen demokratian alkuperäiset tavoitteet unohtuvat. Työmuotojen päätöksentekoprosesseihin yhdistämisen seurauksena vaarana on tilanne, jossa deliberaation idea aiheen käsittelemisessä kadotetaan, ja raadista rooliksi jää legitimoida hallinnon tekemät päätökset. (Setälä & Smith 2018, 308.)

5 Suomi kohtasi keväällä muiden maiden mukana tilanteen, jossa tartuntatauti covid-19 alkoi leviää laajasti. Hallitus totesi yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa Suomen olevan poikkeusoloissa ja päätyi ottamaan valmiuslain käyttöön 16.3.2020. (www.eduskunta.fi)

Raatiin vakiintumattomasta asemasta on seurannut osallistumisen mielekkyyden kyseenalaistamista sekä osallistumishaluttomuutta. Esimerkiksi parannusesitysten asema erilaisissa kulttuuriympäristöissä on jäänyt epäselväksi, minkä vuoksi työmuoto on koettu osallistumattomien keskuudessa tehottomaksi vaikuttamistavaksi. (Lundström & Raisio 2013, 50; Vincent 2017, 13.) Niin ikään vaikeutena on ollut yhdistää voimakkaita kansalaisnäkemyksiä päätöksentekoon ja laajempiin asiakokonaisuuksiin (Bobbio, Lewanski, Romano, Giannetti & Crosby 2006, 10). Kriittisiä näkemyksiä kansalaisraadien yhdistämisestä päätösten valmisteluun ja päätöksentekoon onkin herännyt sen suhteen, mikä rooli raadissa käydyllä deliberaatiolla on instituutioiden päätöksentekoprosesseissa. On vaikea osoittaa, mikä vaikutus kansalaisraadien osallistujilla on poliittiseen prosessiin, vaikka osallistujien tietoisuus käsiteltävästä aiheesta lisääntyy. (Ryan & Smith 2014, 22–23.)

Kansalaisraatitutkimuksessa kritiikkiä ovat herättäneet puolueettomuuden ja edustavuuden kysymykset. Tilanne muodostuu erityisen ongelmalliseksi, kun organisaatioiden edustajat osallistuvat raateihin hyödyntämällä deliberatiivista demokratiaa oman eturyhmänsä asioiden ajamiseksi (Lafont 2017, 12). Tämänkaltaisen tilanteen välttämiseksi raadien ohjausryhmään on suunnitteluvaiheessa otettu mukaan kuntalaisia lisäämään kansalaislähtöisyyttä, vähentämään ylhäältäpäin ohjausta ja lisäämään läpinäkyvyyttä valmisteluissa (Raisio & Virta 2016, 229). Kaikkien intressiryhmien osallistamisella on tavoiteltu mahdollisimman laajan taustatiedon hyödyntämistä raatia valmisteltaessa (Lafont 2017, 19). Intressiryhmien osallistuminen ei ole ongelmatonta, koska kustannuksiin osallistuvat tahot ovat pyrkineet vaikuttamaan raadeissa omien intressiensä edistämiseen (ks. Mckee 2010, 750).

Kriittisiä äänenpainoja on esitetty raadien kokoonpanoon valittujen 12–24 osallistujan tuottamien parannusesitysten yhteydestä toimivampaan päätöksentekoon (Lafont 2017, 6). Päätäjissä osallistujien pieni määrä on herättänyt kysymyksiä raadien edustavuudesta ja painoarvosta. Kansalaisraadien toimintamalli, jossa raadien kokoonpano valitaan edustamaan yhteisöä ”pienoiskoossa”, kuvataan vaikeasti todennettavaksi. (Carson, 2006, 14.) Saman demografisen ryhmän jäsenet omaavat erilaisia näkökulmia ja intressejä käsiteltäviin asioihin. Pienen joukon tuottamien esitysten yleistettävyyden osoittautunut vaikeasti perusteltavaksi moninaisten näkökulmien ja intressien vaikuttaessa päätöksiin. (Lafont 2017, 13–14.)

Osallistujan aktiivisesta roolista yhteistyössä muiden raatilaisten kanssa on saatu kiinnostavia tuloksia kriittisen pedagogiikan tiedostamisen ja kantaa ottamisen näkökulmista. Osallistuminen kansalaisraadien asiantuntijoille lähetettävien kysymysten muotoiluun saa kansalaiset hyödyntämään raatiyhteisön tuottamaa tietoa. (Wakeford 2002, 3–4.) Raadissa käytetty deliberaatio parhaimmillaan tukee aktiivista osallistumista verrattuna perinteiseen kysymys-vastaus -toimintatapaan. Raatiin osallistuvat voivat muuttaa toimintatapaansa yhteistoiminnalliseksi ja reflektivaksi vuorovaikutusprosessiksi. (Raisio & Ollila 2011, 118.) Kansalaisraatia

voi kutsua tämän perusteella osallistujien toimijuutta aktivoivaksi kokemukseksi (ks. esim. Annette 2009, 157).

Kansalaisraadeilla on tuotettu tietoa päättäjille ja päätösten valmistelijoille sekä tuotu näkyviksi kuntalaisten näkemyksiä palveluiden kehittämiseksi (ks. Maer 2007, 3; Raisio & Virta 2016). Kansalaisraadien neuvoa-antavaa roolia on hyödynnetty kuntalaisten osallistamiseksi palveluiden järjestämisen priorisointiin. Järjestelyillä tuetaan palveluiden käyttäjien osallistuvaa roolia julkisten palveluiden tuottamisessa (Scuffham, Ratcliffe, Kendall, Burton, Wilson, Chalkidou, Littlejohns & Whitty 2014). Kansalaisraatitutkimuksen kannalta kiinnostavia ovat lupaavat kokemukset deliberatiivisen demokratian hyödyntämisestä päätöksenteossa marginaalisessa asemassa olevan nuorison asioiden käsittelemiseksi. Deliberatiivisella demokratialla on vaikutettu positiivisesti nuorten yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja luottamukseen paikallisviranomaisia kohtaan (esim. Collins 2021).

Kansalaisraatitutkimus tuo keskusteluun ajankohtaiset pyrkimykset saada ”tavallisten kuntalaisten” tiedot ja aktiivisuus mukaan osaksi päätösten valmistelua tukevilla heidän osallistumisellaan. Eturyhmien ja puolueiden ulkopuolisten kansalaisten näkemysten puuttumisen on todettu vaikeuttavan heidän asioidensa käsittelyä päätöksenteossa. (Min & Wong 2017, 8; Lafont 2017, 27.) Kansalaisraatien onkin havaittu hyödyttävän päättäjiä tuomalla esille kuntalaisten näkemyksiä päätöksenteon tueksi ja nostamalla muutoin vähälle huomiolle jääneitä aiheita keskusteluun sekä median tietoon (Raisio & Vartiainen 2011, 37; Lafont 2017, 21–22). Raatien deliberatiivisen demokratian ominaispiirteenä on enemmistöpäätösten sijaan hyödyntää tietoa ja parhaan argumentin periaatetta. Toimintamallissa vähemmistöinä olevat ryhmät voivat vaikuttaa näkemyksineen raadin lopullisten parannusesitysten muotoiluun perustelemalla esityksiään tiedolla. (Chambers 2017, 2–3.)

Kansalaisraatien onnistumista kohtaan on esitetty kritiikkiä sellaisissa tilanteissa, joissa osallistujien tiedot käsiteltävästä aiheesta ovat lähtötilanteessa virheellisiä, ja ne säilyvät raadissa käydyssä deliberaatiossa (Morrell 2014). Lähtötilanteen virheelliset käsitykset ovat haitallisia, mikäli osallistujat käsittelevät aihetta raadissa samanmielisistä koostuvassa pienryhmässä. Tällaisessa tilanteessa deliberaatiossa informaation prosessointi saa vaikutteita virheellisistä käsityksistä, ja niiden vaikutus näkyy raadin tuottamissa parannusesityksissä. Lisäksi ymmärrys erilaisia näkemyksiä kohtaan ei lisäännä samanmielisten käymässä deliberaatiossa. (Mts. 160–164.) Erityisen haitallista tämä on, mikäli raadin järjestäjät eivät voi vaikuttaa esille tuleviin osallistujien virheellisiin käsityksiin silloin kun annetaan aiheen käsittelyssä tarvittavaa tietoa ja ryhmitellään osallistujien pienryhmiä tai myöhemmin toiminnan aikana (mts. 168).

Raadin lyhytkestoisuus on herättänyt kriittisiä kysymyksiä, kun käsitellään yhteiskunnallisesti laajoja aiheita. Käsiteltävät yhteiskunnalliset teemat ovat pääsääntöisesti monimutkaisia ja päättäjien on perehdyttävä aiheisiin. Monimutkaisissa kysymyksissä asiantuntijat, joilla on laajat tiedot käsiteltävästä teemasta, ovat tuottaneet käyttökelpoisempia esityksiä kuin lyhytaikaiset kansalaisraadit. (Lafont

2017, 8.) Toiminnasta on tunnistettavissa edustuksellisen demokratian nykyhetken ongelma, jossa kiistojen ratkaisemisessa ajaututaan umpikujaan, kun ongelmia pyritään ratkaisemaan asiantuntijatiedon avulla (ks. Alhanen 2016, 54).

3.3.1 Kansalaisraati yhteisön deliberaatiossa

Yhteisön deliberaatiossa ja deliberatiivisessa demokratiassa näen yhtymäkohtia kriittisen pedagogiikan dialogiin siinä, miten osallistumisessa ja vaikuttamisessa hyödynnetään arkielämän käsitteitä ja käytännönläheisyyttä (ks. esim. Suoranta 2019). Deliberaatio viittaa käsitteenä sosiaaliseen prosessiin, jossa tasa-arvoisella keskustelulla ja saatavilla olevalla tiedolla arvioidaan keskusteltavana olevaan teemaan liittyviä näkemyksiä ja niiden perusteluita (Dryzek 2000, 1). Deliberaatiolla pyritään vaikuttamaan päätöksentekoon ja muuttamaan sekä testaamaan katsontakantoja. Deliberaatio on tavoitteellista, ja sen pyrkimyksenä on vaikuttaa osallistujiin sekä päätöksentekoprosesseihin tutkimukseen pohjautuvan ja eri näkökulmia edustavan tiedon pohjalta. (Ks. Rask & Karreinen 2020.) Kansalaisraadın deliberaatiota on hedelmällistä tarkastella Joshua Cohenin (2005) määrittelemästä suunnasta, jossa deliberaatiossa mukana olevat jakavat sen verran yhteistä tietoa, että sen avulla asioiden käsittely on mahdollista. Mukana olevat sitoutuvat tarvittavaan normistoon, mikä tekee deliberatiivisen käsittelyn ja deliberaatioon pääsyn mahdolliseksi. Tasavertaisten jäsenten välinen deliberaatio on päätöksenteon hyväksynnän perusta. Tapahtumassa mukana olevilla on omassa elämässään erilaisia näkemyksiä, sitoumuksia ja arvoja, joita jakamalla deliberaatiossa pyritään löytämään yhteisiä, kaikille sopivia ratkaisuja. Prosessissa mukana olevilla on erilaisia tavoitteita, joista voidaan neuvotella muiden osallistujien kanssa. Deliberaatiossa syntyvän päätöksen legitimoiminen on myös tärkeää neuvottelun tuloksen ohella. Neuvottelun tulos on osallistujille yhteinen julistuksen kaltainen manifesti. Yhteisö tunnistaa jäsentensä deliberatiivisen kapasiteetin. Tällä kapasiteetilla osallistutaan, perustellaan ja toimitaan julkisessa keskustelemalla. (Cohen 2005, 72–73.)

Deliberatiivinen demokratia on Jane Mansbridgen (2015) kuvaama ideaali hallintatapa, jossa poliittisten päätösten oikeutus syntyy kansalaisten käymissä arvoja, mielipiteitä ja kiinnostuksen kohteita käsittelevissä julkisissa keskusteluissa yhteistä huolta aiheuttavista kysymyksistä. Keskusteluissa kansalaiset asemaan ja arvoon katsomatta voivat tuoda esiin näkemyksiään kiinnostuksen kohteistaan, kuunnella argumentteja ja keskustella yhteistä etua koskevista asioista tasa-arvoisesti. (Mansbridge 2015, 28–29.) Deliberatiivinen demokratia yhdistyy kansalaisraadeissa käytävään julkiseen keskusteluun, jolla legitimoidaan valmisteltavia päätöksiä. Julkisissa keskusteluissa huomioidaan kaikkien asianosaisten väestöryhmien mielipiteet yhdenvertaisina, ja kaikilla kansalaisilla on oikeus osallistua heitä koskevaan päätöksentekoon. (Benhabib 1996; Mouffe 1999.)

Yhteisön uudistamisessa deliberatiivisen demokratian mahdollisuuksia rajoittaa osapuolten konfliktialttius, koska poliittisissa julkisissa yhteiskunnallisissa keskus-

teluissa on luontaista päätyä konfliktiin yhteistyön asemesta. Tämän vuoksi edustuksellisen demokratian toiminta-alue ei ole deliberatiivisen demokratian ydintä. (Bächtiger & Beste 2017.) Parlamentarismien enemmistöpäätösten asemesta deliberatiivinen demokratia tähdentää kollektiivista ongelmanratkaisua. Selvitettävän ongelman laatu määrittelee, onko ratkaisua haettava näkemyksiä sovittelemalla ja kuulemalla eri osapuolia, vai tarvitaanko ratkaisun löytämiseksi asiantuntijoiden informaatiota (Herne & Setälä 2005, 176–177). Perinteisesti yhteisöt ovat korostaneet valintoja tehdessään rationaalisuuden periaatteita, kuten tehokkuutta ja eri vaihtoehtojen järjestykseen asettamista (Dryzek 2000, 9).

Kansalaisraadit yhtenä keinona laajempien yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi ovat osoittautuneet hyödyllisiksi (Wakeford 2002, 5). Pääsääntöisesti osallistujien ennakkokäsityksiä on vaikea muuttaa. On olemassa näyttöä deliberatiivisten pienryhmien mahdollisuudesta vähentää osallistujien aikaisempien uskomusten taustalla olevaa virheellistä tietoa. (Már & Gastil 2019.) Mielenkiintoinen havainto on raadeissa toteutettujen deliberatiivisten keskusteluiden yhteys osallistujien ymmärryksen lisääntymiseen erilaisia näkökulmia kohtaan. Samoin osapuolten asenteiden on havaittu muuttuneen positiivisemmiksi vastapuolta kohtaan. Lisäksi ymmärryksen erilaisia näkökulmia kohtaan on havaittu lisääntyvän. (Luskin, O'Flynn, Fishkin & Russella 2012, 9; Vincent 2017.) Jyrkkiin mielipiteisiin kansalaisraadeissa on ollut vaikea vaikuttaa. Sosioekonomisista tekijöistä koulutuksella on todettu olevan yhteys kykyyn ymmärtää paremmin deliberatiivisen demokratian keskusteluissa vastapuolen näkemyksiä. (Curato 2016, 7; Min & Wong 2017, 7.)

Kansalaisraatitutkimuksen hahmottamiseksi on tärkeää nähdä deliberatiivisen demokratian olevan politiikassa tilannesidonnaista ja esiintyvän harvoin sellaisenaan yhteisön päätöksenteossa. Poliitikassa polarisoitunutta aihetta käsitellään harvoin puolueettomasti ja deliberatiivisesti. (Min & Wong 2017, 4–5; Bächtiger & Beste 2017.) Deliberatiivista demokratiaa on kuvattu evoluution kaltaisena kehityksenä, joka täyttää yhteisössä edustuksellisen demokratian aukkoja. Deliberatiivinen demokratia mukautuu ympäristöön ja vaikuttaa toiminnallaan yhteisön toimintatapoihin. (Curato & Böcker 2015, 187; Bächtiger & Beste 2017.) Deliberaation ”ekologinen lokero” on vastata päätöksenteon avoimuuden ja läpinäkyvyyden kasvavaan tarpeeseen yhteisön edustuksellisessa päätöksenteossa. Deliberatiivisen demokratian läpinäkyvyys ja avoimuus hankkeiden suunnitteluprosesseissa auttavat rajoittamaan yhteisölle epäedullisiksi osoittautuvien päätösten haittoja. (Curato ym. 2016, 4.) Tämän lisäksi deliberatiivinen demokratia on ajankohtainen totuuden jälkeiseksi kutsutulla aikakaudella populismin lisääntyessä ja asiantuntijoiden arvovallan vähetessä julkisissa keskusteluissa, joissa tutkimus ja faktat korvataan tunnepitoisilla mielipiteillä (Raisio, Puustinen, Huhtinen, Lehtonen, Vartiainen & Virta 2017).

Deliberatiivisen demokratian vaikea kysymys on usean instanssin toiminnan epäselvät intressi- ja vastuukysymykset. Kun keskustelemassa on suurempi joukko deliberatiiviseen toimintaan osallistuneita instansseja, päätösten vastuukysymyksiä

on vaikea osoittaa. Sen vuoksi deliberatiivisen demokratian käyttökelpoisuus on parempi ympäristössä, joka sallii luovemman toiminnan. (Bächtiger & Beste 2017.) Yhtenä keskeisenä kysymyksenä on deliberatiivisella demokratialla suuremmalla joukolla tuotettujen parannusesitysten oikeutuksen ja uusien toimijoiden epäselvän neuvoo-antavan roolin merkitys yhteisön edustuksellisessa päätöksentekojärjestelmässä. Kansalaisraadissa deliberatiivisella demokratialla tuotettujen parannusesitysten eteneminen päätöksentekoon on osoittautunut vaikeaksi, ja päätöksentekoon edenneistä esityksistä deliberatiivisen demokratian merkitystä etenemiseen on ollut vaikea selkeästi osoittaa. (Russell 2017, 28, 53.)

Kansalaisraatien deliberaation ja deliberatiivisen demokratian laajempaa hyödyntämistä on rajoittanut epäily siitä, että kansalaiset perehtyvät aiheeseen pinnallisesti ja kokevat ryhmäpainetta. Näiden tekijöiden on kuvattu heikentävän kansalaisten arvostelukykä arvioida oman ja yhteisön parhaan kehittämistä. (Min & Wong 2017, 6.) Ilmiöllä voidaan todeta olevan todellisuus pohjaa, joissa yhteisön laajoja linjauksia koskevilla kansanäänestyksissä osallistujat ovat tehneet äänestyspäätöksen vähillä tiedoilla päätösten kokonaisvaikutuksista (esim. Breeze 2018). Vuorovaikutteisemman deliberaation yhdistämistä päätöksentekoon pidetään hitaana toimintamallina, vaikka vuorovaikutuksessa syntyneet päätökset ovat kestävämmällä pohjalla kuin hallinnon tekemät päätökset ilman kansalaisten osallistamista (Russell 2017, 42).

Deliberaatioon osallistumisen valmiuksissa on eroja, ja alhaisen sosioekonomisen statuksen ja puhettavan omaavat yhteisön jäsenet ovat lähtökohtaisesti heikommassa asemassa deliberatiivisella demokratialla vaikuttamisessa. Yleiseen keskusteluun osallistuminen on hankalaa, koska heidän tuottamansa parannusesitykset ovat lyhyitä, vaikeasti toteutettavia ja aihetta katsotaan vain omasta näkökulmasta. (Bächtiger & Beste 2017.) Esimerkiksi heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevien osallistumista tukevat pääsääntöisesti paremmin omakohtaiset kokemukset deliberaatiosta kuin tutkimustietoon vetoaminen. Kun deliberatiiviset työtavat ovat säännöllisessä ja näkyvässä osassa yhteisön toimintaa, tutkimustiedon merkitys lisää kiinnostusta osallistua deliberaatioon. (Russell 2017, 43.) Toisin sanoen, osallistujilla voi olla käytössään sama tieto, mutta sen merkitys voi vaihdella raatiin osallistujien erilaisten elämismailmoiden ja lähtökohtien vuoksi (Vuorikoski 2012, 345).

Deliberaation ja deliberatiivisen demokratian onnistuneesta toteuttamisesta on näyttöä, kun tilaisuudet yhdistetään edustuksellista päätöksentekoa täydentäviksi julkisiksi keskusteluiksi, joiden tavoitteena on lisätä satunnaisesti valittujen kuntalaisten osallistumista yhteisön asioiden käsittelyyn. Yhteisön teemoja käsittelevissä julkisissa keskusteluissa on hyödynnetty kansalaisraatien ohella deliberatiivisia mielipidemittauksia, kansalaisfoorumeita ja suunnittelusoluja. (Christensen, Leino, Setälä & Strandberg 2022.)

Mahdollisuus osallistua kansalaisraatiin ja deliberaatio eivät sellaisenaan edistä yhteisön demokratiaa (Meagher & Feder 2010, 10). Vuorovaikutustilanteissa voi-

makkaan intressin omaava osallistuja voi hyödyntää deliberaatiota omien asioidensa edistämiseksi yhteisössä kompromisseihin pyrkimisen asemesta (Curato & Böcker 2015, 186). Kollektiivisen ympäristön taloudelliset ja sosiaaliset tekijät sisältävät asemaan pohjautuvia jännitteitä. Koulutuksen vieminen yhteisön arkeen voi lisätä eri asemassa olevien ryhmien tasavertaista osallistumista. (Paringer 1990, 31, 41.) Deliberaation parhaan argumentin hyödyntämisen näkökulmasta on hyvä ymmärtää yhteisössä olevan eturistiriitoja ja tilanteita, joissa toiset ryhmät voivat hyötyä muiden yhteisön jäsenten heikosta asemasta. Jännitteisessä tilanteessa yhteisössä olevaa valtaa ei haluta automaattisesti jakaa laajemmille tahoille. (Silvennoinen & Nori 2014; Galbright 1984.)⁶

Kansalaisraadeissa asiantuntijoiden kanssa deliberaatioon osallistuneiden asenteista on tehty mittauksia, joiden tulokset ovat tietoon pääsyn perspektiivistä kiinnostavia. Deliberaatioon osallistuneiden asenteita on selvitetty raadin alkuvaiheessa, asiantuntija-alustusten jälkeen ja deliberaation jälkeen. Selvityksissä on havaittu osallistujien tietojen lisääntyneen raadissa käsiteltävästä aiheesta ja laajemmin yhteiskunnallisista asioista raadin aikana. (Henderson, House, Coveney, Meyer, Ankney, Wardi & Calnan 2013.) Samoin raadin deliberaatioon osallistuminen on lisännyt selkeästi osallistujien tietoja käsiteltävästä aiheesta, tietämystä politiikasta ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Osallistumisen vaikutus näkyi vahvistuneina valmiuksina osallistua myöhemmin toteutettaviin deliberatiivisiin tilaisuuksiin. (Christensen, Himmelroos & Grönlund 2017, 79.)

Osallistujat ovat kyenneet asiantuntijoilta saadulla tiedolla ja deliberaatiolla tuottamaan toteuttamiskelpoisempia parannusesityksiä verrattuna heikosti informoitujen kansalaisten mielipiteiden toteuttamiskelpoisuuteen (Lafont 2017, 4). Kiinnostavaa on myös havainto siitä, että tiedon lisääntyminen on yhteydessä myöhemmin syntyvään yhteiskunnalliseen aktivoitumiseen. Kun lyhytaikaisiin suoran demokratian tilaisuuksiin osallistuvat henkilöt ovat saaneet aiheen käsitelyssä tarvitsemaansa tietoa asiantuntijoilta ja hallinnolta, niin tilaisuuden jälkeen heidän kiinnostuksensa keskustella ja hankkia lisää tietoa aiheesta ovat lisääntyneet. (Mm. Magnusson 2020.)

6 Yhteisöiden tahtotila jäsentensä tasapuoliseen kehittymiseen on eri eturistiriitojen vaikutuksen alainen. Yritykset hyötyvät työvoimareserveistä suhdanteiden nopeissa muutoksissa. Työvoimareservin autonomia ja aktiivinen kansalaisuus ovat toisarvoisia kysymyksiä työnantajan näkökulmasta Tilapäistyövoima ei voi vaikuttaa etuihinsa yhtä hyvin kuin erityisosaamista omaavat ammattiryhmät. Työvoiman koulutustason nostaminen ja mielekkäämpien työtehtävien kehittäminen vaatii työnantajien ja julkisen vallan yhdessä toteuttamaa koulutusta. (Silvennoinen & Nori 2014, 122–124.) Galbraith käyttää ammattiliittoja esimerkkinä haluttomuudesta jakaa valtaa laajemmalle osalle kansalaisia, yrityksiä ja valtioita. Vallan jakamisen sijasta ammattiliitot ja yritykset neuvottelevat keskenään palkkavaatimuksista ja yhtymien hintapoliittisista ratkaisuista talouden organisaatioissa. (Galbright 1984, 150.)

3.3.2 Kansalaisraati vallankäytössä ja demokratiassa

Kansalaisraati edustuksellisen demokratian vallan rakenteissa sisältää yhtäläisyyksiä kriittisen pedagogiikan toimintatapojen, kuten Freiren (2005) Brasiliassa 1950-luvulla tunnetuksi tekemien lukupiirien kanssa, joita kuvaan tarkemmin luvussa 4.1. Demokratialla tarkoiton Joseph Schumpeterin (1975, 269) kuvausta, jonka mukaan ”demokratia on sellainen institutionaalinen järjestely poliittisten päätösten tekemiseksi, jossa yksilöt saavuttavat päätösten tekemiseen tarvittavan vallan kilpailuun perustuvalla taistelulla ihmisten äänistä”. Paikannan tutkimukseni länsimaisen edustuksellisen demokratian ympäristöön, jossa vallitsee mielipiteen sekä ilmaisun vapaus, oikeus kritisoida ja protestoida hallitusta vastaan, hyödyntää monipuolisia tiedonlähteitä ja jossa järjestöt sekä ryhmittymät voivat olla suhteellisen riippumattomia hallitusvallasta. Edustuksellisessa demokratiassa puolueiden ja valittujen edustajien kautta asioista äänestämällä valitaan menetelmät yhteisön päämäärän saavuttamiseksi. Tässä tutkimuksessa edustuksellinen demokratia on kansalaisraadin toimintaympäristö. (Ks. esim. Dahl 1989, 124–126, 177, 233.)

Valta tarkoittaa toimintaa, jolla voidaan saada aikaan muutoksia kielellä rakentuvaan todellisuuteen ja yhteisön käytäntöihin. Vallankäytössä ihmisten väliset suhteet muodostuvat kaksisuuntaisiksi, jolloin valtasuhteet sisältävät myös vastarinnan mahdollisuuden sekä valinnan siitä, millainen toimintatapa olemassa olevista vaihtoehdoista valitaan erilaisiin tilanteisiin. (Foucault 2005.) Lähtökohtaisesti vuorovaikutuksen vaikuttamistavoitteissa valta, jossa toinen alistuu toisen tahtoon, on aina läsnä. Kollektiivisessa ympäristössä organisaatioiden järjestäytyneet toiminta-asioiden aikaan saamiseksi on mahdotonta ilman valtaa. (Galbraith 1984, 25; Alhanen, 2016, 95.) Tämän lisäksi vallankäyttö demokratiassa sisältää yhteiskunnan toimivuutta lisääviä tavoitteita, joissa demokratiassa hallinnon odotetaan ja vaaditaan käyttävän vallan kontrollia yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi (Foucault 2005, 194, 274).

Kansalaisraadin toimintaympäristön — edustuksellisen demokratian — vallankäyttö näkyy organisaatioiden traditiona, jossa asiantuntijoilla ja päättäjillä on katsottu olevan käsiteltävästä aiheesta enemmän tietoa kuin kuntalaisilla. Tiedon avulla heidän on ajateltu kykenevän yhteisön näkökulmasta parempaan päätöksentekoon monimutkaisissa ja teknistä osaamista vaativissa kysymyksissä. (Min & Wong 2017, 3.) Kuntalaisten sulkeminen organisaatioiden vallankäytön ulkopuolelle voidaan toteuttaa ylläpitämällä ilmapiiriä, jossa jokin teema katsotaan aiheena niin vaativaksi, että siitä käytävä keskustelu katsotaan parhaaksi jättää asiantuntijoiden hoidettavaksi (Galbraith 1984, 161–162). Demokratiakehityksen näkökulmasta vallan ulkopuolelle sulkeminen on ristiriitaista, koska heikommassa asemassa olevien vaikutusmahdollisuudet ja elämänhallinta toimintaympäristössä paranevat, kun heidän valmiutensa tunnistaa epätasa-arvoa ylläpitäviä rakenteita lisääntyy (Brunila & Isopahkala-Bouret 2014, 25–26).

Kansalaisraadin vallankäytön näkökulmasta tilanne on kiinnostava, koska edustuksellisen demokratian toimintamalli jättää ison osan kuntalaisista organisaatioi-

den vallankäytön ulkopuolelle. Lisäksi tiedon haltijat voivat käyttää tietoa valtansa vahvistamiseen säätelemällä julkaistavaa ja piilossa pidettävää tietoa (Galbraith 1984, 160). Tiedon ja erityisosaamisen korostunut rooli entistä monimutkaisemmassa yhteiskunnassa vaatii osaamisen rakentamista usean henkilön yhteistoimintana, koska yhä harvempi vallassa oleva omaa yksin päätöksenteossa tarvittavaa erityisosaamista (Galbraith 1984, 144). Lisäksi vallankäyttö tukee demokratiakehitystä, kun asiantuntijoiden ja päättäjien auktoriteetilla annettujen vastausten sijasta tietoa kehitetään refle tiivisissä prosesseissa omiksi vastauksiksi vaikeisiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin (Kitchener & King 1995, 195–196).

Kansalaisraatitutkimuksen ajankohtaisuudesta kertoo se, että edustuksellinen demokratia kohtaa yhä edelleen kritiikkiä, joka kohdistuu päätöksenteon etäännyttämiseen kansalaisten arjesta ja vallankäytön läpinäkyvyyteen päätöksenteossa (Paloheimo 2014, 39–40). Kehityksen seurauksena vallankäyttö on ylläpitänyt ja vahvistanut demokratiassa valtaa käyttävien suurempia etuoikeuksia sekä asemaa (ks. Foucault 2005, 255, 262–263). Samanaikaisesti yhteiskunnan hallinta on muuttunut monimutkaisemmaksi, mikä on vaikeuttanut valtaa käyttämällä tuotettujen päätösten legitimoimista. Vallankäytön tavoitteiden legitimoimista on keskeisessä roolissa demokratiassa, sillä talouden kehittyessä tiettyjen raja-arvojen yli monimutkaista yhteisöä on vaikea hallita autoritäärisellä vallankäytöllä. (Lipset 1959, 71.) Edellisen lisäksi monimutkaistuvassa yhteiskunnassa enemmistön vallankäytöllä ei ole päästy päätöksiin, joissa otetaan riittävästi huomioon vähemmistöjen oikeudet parhaalla mahdollisella tavalla (Dahl 1989, 167–180). Demokratian monimutkaisessa toimintaympäristössä kansalaisvaikuttamiselle on asetettu paljon odotuksia vallankäytön avoimuuden lisäämiseksi ja päätösten legitimoimiseksi (Dryzek ym. 2019, 1145).

Kansalaisraatitutkimuksen ajankohtaisuutta lisää tieto siitä, että toiminnaltaan rajallisen demokratiajärjestelmän täydentäjänä kansalaistoiminta voidaan nähdä tilaisuutena toteuttaa monikanavaisempaa vallankäyttöä, jolla voidaan korvata nykydemokratian puutteita (Borg 2018, 171). Entistä yksilöllisempien demokratian vallankäytön kanavien tarve yhteisöissä on ilmeinen, koska demokratiaa ja osallistumista käsittelevissä kyselyissä huomattava osa vastaajista koki nykyiset vaikuttamismahdollisuudet puutteellisiksi⁷. Lisäksi nykyjärjestelmässä poliittiseen päätöksentekoon mukaan lähteminen on osalle vaikeaa (ks. esim. Lagerspetz 2012, 64, 66).

7 Esimerkiksi Evan vuoden 2020 Arvo- ja asennetutkimusten mukaan 30 vuoden ajalta demokratian toimivuutta hyvänä pitävien osuus on pysynyt keskimäärin 22 prosentin paikkeilla enemmistön suhtautuessa kriittisesti demokratian toimivuuteen. Poikkeuksen tekee vuoden 2020 tutkimus, jossa koronarajoitusten alkuvaiheessa suomalaisista 43 prosentin mielestä demokratia toimi hyvin. Tavanomaisesta asennevaihtelusta poikkeavaa muutosta on selitetty round the flag -ilmiöllä, jossa kriisitilanteessa kansaryhmittyy poikkeuksellisen yksituumaisesti torjumaan yhteistä uhkaa. (Eva 2020.)

4 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Latinalaisessa Amerikassa syntynyt sorrettujen pedagogiikka ja sen anglo-amerikkalainen vastine kriittinen pedagogiikka muodostavat työni teoreettisen viitekehysten. Tukeudun teoreettisen viitekehysten rakentamisessa erityisesti Paulo Freiren, Henri A. Giroux'n ja Peter McLarenin tutkimuksiin. Niiden avulla tulkitseen osallistumisen ja vaikuttamisen merkityksiä kansalaisraadeissa grounded-teorian periaatteiden mukaisesti.

Suomalaisessa kasvatustieteellisessä ja yhteiskunnallisessa keskustelussa kriittinen pedagogiikka ei ole ollut valtavirtaa. Lähinnä vasemmistolaiset opiskelijayhdistykset ja ammattiyhdistysliike ovat toteuttaneet kriittisen pedagogiikan periaatteita muutoista tavoittelevassa yhteiskunnallisessa toiminnassaan (Suoranta & Tomperi 2021, 67). Suomenkielistä kirjallisuutta Freiren ajatuksista on ollut vähän saatavilla, mutta Freiren pedagogiikan näkökulmia on tuotu suomalaiseen kasvatustieteelliseen keskusteluun muun muassa väitöstutkimuksissa⁸.

Lisäksi esittelen aineiston analysoinnissa käyttämäni Layderin nelitasoisen kartan, jolla osallistuminen ja vaikuttaminen hahmotetaan kontekstin, puitteen, tilanteen ja itsen alueiksi. Luku päättyy teoreettisen viitekehysten yhteenvetoon.

4.1 Kansalaisraati kriittisen pedagogiikan näkökulmasta

Hyödynnän kriittisen pedagogiikan viitekehystä työssäni, koska se sopii teollisen rakennemuutoksen kokeneen ja uudessa tilanteessa olevan paikkakunnan kontekstissa toteutettuun GT-tutkimukseen. Rakennemuutoksen jälkeisessä uudessa tilanteessa kansalaisraadilla tavoitellaan niiden taitojen kehittymistä, joita tarvitaan omista lähtökohdista osallistumiseen ja vaikuttamiseen rakennemuutoksesta syntyneessä uudessa sosiaalisessa todellisuudessa (ks. Freire 2005, 177–178). Oletuksena on tilanne, jossa tutkimuspaikkakunnan asukkaat tarvitsevat uusia valmiuksia voidakseen osallistua ja vaikuttaa omaan elämäntilanteeseensa rakennemuutoksen kokeneella paikkakunnalla. Kansalaisraadin deliberatiivisessa työtavassa on yhtäläisyyksiä kriittisen pedagogiikan keskeisiin toimintatapoihin tilanteissa, joissa ta-

8 Yksittäisistä tutkijoista muun muassa Juha Suoranta on tuonut Freiren ajatuksia suomenkielisten lukijoiden saataville. Aino Hannula (2000) on väitöskirjassaan tarkastellut Freiren kasvatusajattelua tiedostamisen, dialogin, muutoksen ja praksiksen näkökulmista. Hannula on väitöskirjassaan tehnyt systemaattisen analyysin Freiren pääteoksesta, Sorrettujen pedagogiikasta.

voitellaan uusia yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Kummassakin työtavassa keskeisessä roolissa on ymmärtää osallistujien tarpeita ja sovittaa toiminnan muutosta tavoittelevat ohjelmat paikallisyhteisön kontekstiin. (Billett & Dymock 2022, 411–412.)

Kriittisessä pedagogiikan kehityksessä muutosta tavoitellaan olemassa olevia käytäntöjä kyseenalaistamalla niiden ymmärtämisen ja selittämisen asemesta (Adorno & Horkheimer 1991, 118–119). Tavoitteena on yksilön täysivaltaistuminen tavalla, jossa hän voi vastavirtaan kulkemalla ja yhteiskunnan käytäntöjä kyseenalaistamalla vapautua erilaisista alistavista rakenteista valistumisen avulla. Näin toimien vältetään puolisivistytykseksi kutsuttu tila, konformismi, jossa sopeudutaan olemassa olevaan yhteiskuntaan ja usein esimerkiksi elinkeinoelämän määrittämiin välinearvoihin. (Mathies 2012, 194.) Yhteiskuntaa tarkastellaan sen historiallisessa kontekstissa. Silloin kyetään tarjoamaan kokonaisvaltaista kritiikkiä kehittämällä yhteisön ajattelukykyä sekä pidättäytymällä sokeasta ohjeiden seuraamisesta. (Horkheimer 1991, 20–23.) Yhteiskunnan instrumentaalisen ja teknisen rationaalisuuden asemesta tarkastellaan yhteiskunnan rajoittavia käytäntöjä. Kriittisyys näkyy kyseenalaistavana työtapana, jossa kysytään, miksi tämän teemme ja minne näin toimimalla menemme. Kriittisessä pedagogiikassa kysymys siitä, miten tämä tehdään, ei ole keskeisessä roolissa. (Gibson 1986, 7–8.)

Kansalaisraadien deliberaatio ja freireläisen lukupiirin dialogisuus sisältävät samankaltaisia ajatuksia siitä, miten osallistumalla tuotetaan tietoa, ja tuotetulla tiedolla vaikutetaan parantamalla omaa arkielämää. Kriittisessä pedagogiikassa tavoitellaan demokratian monipuolistamista hyödyntämällä lisääntyvää tietoa. Tiedon lisääntyminen toteutuu, kun tuetaan yhteisön valtarakenteiden ulkopuolella olevien mahdollisuuksia osallistua omin kokemuksiin ja määritelmien dialogiin. (Steinberg 2021, 127–128.) Tutkimuksessani kansalaisraati nähdään julkisena elämämpiirinä, jossa freireläisittäin ajateltuna ”lukupiireistä saadulla lukutaidolla”, toisin sanoen raadin deliberaatiossa hankituilla tiedoilla ja taidoilla ja kuntalaisten omassa arjessaan käyttämällä puhettavalla osallistutaan sekä vaikutetaan aktiivisina toimijoina yhteiskunnalliseen kulttuurilliseen muutokseen.

Keskeisessä roolissa kulttuurisessa muutoksessa on tarkastella olemassa olevia käytäntöjä kriittisesti tasa-arvon näkökulmasta ja pyrkiä tasa-arvon edistämiseen yhteiskunnan eri tasoilla. Tämä toteutuu tilaisuuksissa, joissa valta ja vallan ulkopuoliset tahot neuvottelevat keskenään symbolisella tasolla ja osallistuvat saatujen kokemusten sekä harjoitettujen käytäntöjen nimeämiseen ja legitimoimiseen (McLaren & Giroux 2001, 30). Tarkastelen teoretiedolla tasa-arvoa lisäävää yhteiskunnallista kehitystä, joka syntyy osallistumalla ja vaikuttamalla kansalaisraadien deliberaatiossa. Ennako-oletuksena raati sisältää kriittiseen pedagogiikkaan kuuluvia ”välttämättömyyksiä”, kuten pyrkimystä edistää muutosta, jonka seurauksena tasa-arvoistetaan yhteisön erilaisten väestöryhmien mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa omista lähtökohdistaan yhteisön kehittämiseen (Egan-Simon 2022). Li-

säksi tarkastelen tieto- ja valtasuhteita, joita syntyy kansalaisraatien alakulttuurin ja edustuksellisen demokratian valtakulttuurin välisestä kamppailusta (McLaren & Giroux 2001, 30–31).

Kriittisen pedagogiikan käytännönläheisyys soveltuu neljännen sektorin kansalaisvaikuttamistutkimukseen, koska tavoitteenani on selvittää kansalaisraadin järjestämisessä tarvittavia hyviä käytäntöjä ja opittavia asioita. Keskeisenä painopisteenä on ajatusten herättäminen ja toimintaan kannustaminen pysyvien oppirakennelmien muodostamisen asemesta (Suoranta 2019, 164). Kriittisen pedagogiikan soveltamisesta ja kansalaisraatien toiminnasta on kehitetty uusia, toimintaan kannustavia versioita, joita yhdistää pyrkimys tuottaa deliberaatiossa muodostuneella tiedolla parannusesityksiä valmiisiin esityksiin reagoimisen asemesta (ks. esim. Curato 2021). Kumpaankin teoriaan yhdistyy laajempia yhteiskunnallisia kulttuurillisia tavoitteita. Latinalaisen Amerikan aikuisten lukutaito-ohjelmien vapauttavassa kasvatuksessa lukutaidon opettelu on yhteydessä taitojen opettamiseen, joilla vaikutetaan yhteisön toimintaan ja kehitetään sitä (Freire 2005, 66–67).

Afrikassa eri aikakausina toteutetuissa demokratiaa edistävässä kasvatuskokeiluissa käytännönläheisyys ja sosiaalinen todellisuus on yhdistetty poliittisiin vapautusta ja demokratiaa lisääviin kasvatuksellisiin ohjelmiin. Niissä on painotettu Freirelle tunnusomaisia teemoja, kuten käytännönläheisyyttä ja osallistujien sosiaaliseen todellisuuteen sovitettavia toimenpiteitä. (Aitchison & McKay 2021). Myös deliberaatiivisen demokratian käytännönläheisillä työtavoilla on saatu rohkaisevia tuloksia käsiteltäessä yhteisön mielipiteitä jakavia kysymyksiä Etelä-Afrikassa, Turkissa, Bosniassa, Belgiassa ja Pohjois-Irlannissa. Toiminnalla on saatu konsensusta edistävä ilmapiiri, jonka parantuminen on auttanut yhteistyön käynnistämistä uskonnon, kansallisuuden, rodun ja etnisen taustan mukaan syviin konflikteihin jakautuneissa yhteisöissä. (Curato, Dryzek, Ercan, Hendriks & Neymeyer 2016, 8.)

Viimeaikaisessa kehityksessä yhteiskuntaan on syntynyt ryhmiä, joiden arkitaidot eivät riitä digiyhteiskunnassa selviytymiseen. Aivan kuten Freiren lukupiireihin osallistuneet saivat lukutaidon avulla keinoja vaikuttaa yhteiskunnassa, pitkäaikaistyöttömät, heikossa asemassa olevat ja maahanmuuttajat ovat saaneet räätälöityä tukea digiyhteiskunnassa tarvittavien taitojen harjoitteluun yhteiskunnan toteuttamien hankkeiden avulla. Harjoittelussa otetaan huomioon se, että kaikilla ei oleteta olevan digitaitoja, jonka varaan yhteiskunnan toiminnot ovat rakennettu. (Suoranta, Hjelt, Tomperi & Grant 2021.)

Freiren toiveena oli, että hänen ajatuksilleen keksitään uusia sovelluksia oppirakennelmien kehittämisen asemesta. Freiren ajatuksia onkin hyödynnetty myöhemmin monipuolisesti, muun muassa sukupuoli- ja rotukysymysten tutkimisessa. (McLaren 2009, 231; ks. myös Suoranta 2019, 164.) Kriittisen pedagogiikan käytökelpoisuutta kuvaa hyvin se, miten yhteisön vakiintuneiden käytäntöjen kyseenalaistamista on hyödynnetty tarkasteltaessa ihmisen luontosuhteesta muodostuneita epäinhimillisiä käytäntöjä, kuten lajisortoa. Kyseenalaistamalla on tuotu esille

vaikeasti perusteltavia toimintatapoja, missä ihminen kohtelee muita eläviä olentoja epäinhimillisesti tuotantoeläiminä ja toisia eläimiä vastaavasti lemmikkieläiminä. (Gibson 1986, 84–86.)

Kriittisen pedagogiikan kuuntelua ja ymmärtämistä painottava työtapana näyttyy erityisen ajankohtaisena aikana, jolloin polarisoituvat asenteet ja ääriliikkeet ovat voimakkaasti esillä politiikassa (Galamba & Matthews 2021, 601). Nykyaikaisen yhteiskunnallisen muuttoliikkeen ja sosio-ekonomisten muutosten synnyttämien ryhmien parissa työtään tekevien organisaatioiden toiminnoissa on sovellettu kriittisen pedagogiikan työtapoja. Työtapojen keskeisenä tavoitteena on ollut sovittaa ja hyödyntää toiminnoissaan sosiaalisen ympäristön todellisuutta. (Steer 2022.) Näen kansalaisraadien potentiaalin demokratiaa edistävänä työmuotona, koska sillä tavoitetaan rakennemuutoksen kokeneen paikkakunnan kontekstissa uusia ryhmiä. Osallistuessaan raatiin, jossa tarkastellaan kriittisesti olemassa olevia toimintatapoja, osallistujille muodostuu taitoja, joilla voidaan vaikuttaa yhdessä hallinnon kanssa paikkakunnan elinvoimaisuuden kehittämiseen muuttuneessa ympäristössä.

Kulttuurisen muutoksen synnyttämisessä puoluepolitiikan rooli käsitetään laajempina kulttuuripoliittisena toimintana, jossa ylläpidetään ja uusinnetaan elämäntapoja sekä tuotetaan tiettyjä arvoja, elämänmuotoja sekä todellisuuskäsityksiä. Ne voidaan tuoda näkyviksi paikantamalla valtavirran käymien keskusteluiden puutteita, paljastamalla ristiriitaisiksi koettuja vallankäytön etuoikeuksia ja tuomalla esille omia vaikutusmahdollisuuksien rajoituksia. (McLaren & Giroux 2001, 38; ks. myös Aittonen & Suoranta 2001, 12–13, 16.) Kansalaisraateja on kiinnostavaa tarkastella edellä kuvatusta näkökulmasta, koska niiden vahvuutena on pidetty työmuodon sopivuutta tavallisten kuntalaisten keskusteluttamiseen ja osallistamiseen ilmapiirissä, jossa ryhmien edunvalvonta ei ole keskeisessä roolissa (Chambers 2017, 4). Yhdeksi edunvalvonnalle vaihtoehtoiseksi toimintamalliksi on esitetty raadin deliberaatiota, jossa osallistajat saavat asiantuntijatietao tavallisille kuntalaisille tarkoitettussa muodossa laajempien yhteisön kysymysten käsittelyyn (Carson 2006, 15). Kansalaisraati laajentaa kuntalaisten suoraa osallistumista, kun päätösten valmisteluvaiheessa voidaan ottaa kantaa virheelliseksi koettuihin esityksiin suorilla parannusesityksillä. Toimintatavassa poliitikot ovat voineet tarvittaessa reagoida päätöksiltä puuttuvaan kansalaisten tukeen ja virheellisyksiin. (Lafont 2017, 25; Min & Wong 2017, 9.)

Kuntalaisten ajattelukykyyn ja aktiiviseen toimijuuteen muutoksen synnyttämiseen vaikuttaa esiymmärryksen mukaan se, osallistutaanko ja vaikutetaanko edustuksellisessa demokratiassa vai kansalaisraadien deliberaatioissa. Vallassa olevat käyttävät organisaatioissaan työtapoja ja kieltä, jotka ovat vallan ulkopuolisten arjessa vieraita. Silloin valtaorganisaatioiden ulkopuolisille kuntalaisille ei synny tietoa oivaltamisen ja uudelleen ajattelemisen kautta, jolloin heidän roolikseen jää käsitellä ja varastoida päättäjien sekä hallinnon heille tarjoamaa tietoa. (Freire 2005, 75–85.) Tiedon ja vallan läsnä oleva suhde on Peter McLarenin mukaan aina jonkun tuotamaa ja jostakin näkökulmasta tuotettua (Aittokoski & Suoranta 2001, 13). Sen

vuoksi kansalaisraadeissa eri näkökulmista tuotetun ja vallitsevia toimintamalleja kyseenalaistavan sekä toimintakulttuurillista muutosta tavoittelevan tiedon nähdään syntyvän kriittisen pedagogiikan periaatteiden mukaisesti aidossa dialogissa, jossa osapuolia ei indoktrinoida ja holhota (Freire 2005, 86). Dialogissa syntyvän tiedon tuottaminen, tuotetun tiedon havaitseminen ja tunteminen ovat dialektisessa suhteessa. Tiedon tuottaminen ja havaitseminen toteutuvat yhdessä, jolloin vältetään tilanne, jossa tieto rakentuu kerrotun tiedon muistamisesta. Tiedon muokkaaminen nähdään prosessina, johon ovat yhteydessä toiminta, kriittinen reflektio, uteliaisuus, kysely ja epäily. (Shor & Freire 1987, 7–8.)

Kansalaisraatitutkimuksessakin on syntynyt useita edellä mainitsemiani deliberaatiota hyödyntäviä sovelluksia (ks. esim. Curato ym. 2021). Yhteiskunnallisissa kontekstissa valtarakenteiden ulkopuolella operoivat kansalaisraati ja kriittinen pedagogiikka näyttävät evoluution kaltaisina jatkumoina, jotka lisäävät kunta- ja yhteiskunnallista lukutaitoa osallistua ja vaikuttaa tavoiteltujen muutosten synnyttämiseksi. Olemassa olevien käytäntöjen kyseenalaistaminen ja erilaisin näkemyksin yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen synnyttää epäjärjestystä. Epäjärjestyksen syntymisestä seuraa ristiriitoja, koska motivaatio yhteisön lakien noudattamiseen on yhteydessä siihen, kuinka tehokkaaksi yhteiskunnan toiminta mielletään ja millaisia etuja on saatavilla. (Foucault 2005, 178–188.) Tilaisuuksiin osallistuvilla ja vaikuttavilla on erilaisia ennakkokäsityksiä, mistä syntyy erilaisia mahdollisuuksia ja rajoituksia muutoksen tavoittelussa. Mahdollisuuksien ja rajoitusten tunnistamisen jälkeen voidaan osallistua laajemmin sosiaalisesti rakentuneiden ja usein ristiriitaisten kokemusten synnyttämien tarpeiden kriittiseen tarkasteluun. (McLaren & Giroux 2001, 46–47.)

Deliberatiivisen, kulttuurisen muutoksen esteeksi muodostuu tilanne, jossa uudet työmuodot pyrkivät jäljittelemään olemassa olevia toimintatapoja. Näin toimimalla päädytään muutoksen asemesta toistamaan vallankäytön epätasa-arvoa ylläpitäviä rakenteita. (Freire 2005, 47, 51.) Muutokseen pyrkivässä kriittisessä pedagogiikassa keskeisessä roolissa on esittää kysymyksiä siitä, mihin meille luodaan mahdollisuudet. Ilman näkemystä tulevaisuudesta kriittinen pedagogiikka kutistuu metodiksi, joka pitää demokratiaa päämääränä eikä välineenä. (McLaren & Giroux 2001, 37.) Tilannetta voi verrata kansalaisraadin pakko-osallistamiseen, joka muistuttaa ulkoisesti pseudo-freireläistä menetelmää, jossa käytetään osallistujien arjessa käyttämää kieltä, mutta dialogissa valtaa käyttävän ja vallan kohteen valtasuhteita ei työtetä. Silloin dialogi ei toimi vapauttavana. (Archer & Costello 1990, 104–107.)

Kritiikin ja mahdollisuuden kielet nähdään vaihtoehdoista lisäävän tietoisuuden välineiksi, jonka avulla rohkaistutaan osallistumaan ja vaikuttamaan. Sen vuoksi vaihtoehtoisia näkemyksiä esittelevää mahdollisuuden kieltä ei käsitetä todellisesta maailmasta etäällä olevaksi utopiaksi. (Giroux 2001, 203.) Myös kansalaisraadit voidaan mieltää idealistisiksi näennäisdemokraattisiksi kokeiluiksi, kun ne toteutetaan satunnaisesti (Isola 2016). Näen kansalaisraadin deliberaation kriittisen pedagogii-

kan tavoin kulttuurisena toimintana, joilla pyritään yhteiskunnalliseen muutokseen. Kummankin tavoitteena on integroida osallistumisessa tuotettu tieto käytäntöön tavalla, jolla vaikutetaan yhteiskunnallisen muutoksen syntymiseen.

Kriittistä pedagogiikkaa kohtaan esitetty kritiikki suuntautuu toimintatapaan, joka haastaa yhteisön epäkohtia ja tarjoaa mahdollisuuksien visioita, mutta ei kykene tarjoamaan vallalle konkreettista vastahegemoniaa. Toivon pedagogiikka yhdistyy vapautuksen teologiassa muutosta synnyttävään toimintaan silloin, kun epäkohtia tuodaan esille tilapäisinä, muutettavina asioina. Epäoikeudenmukaisuuksien havaitsemisen nähdään olevan yhteydessä kokemukseen siitä, että asioihin voidaan vaikuttaa käyttämällä demokratiassa tietoja ja taitoja, kuten rationaalista puhetta ja ajattelua epäkohtien poistamiseksi. (Ichikawa 2022, 392.) Toivon pedagogiikassa rohkaistaan tarkastelemaan epäkohtia muidenkin kuin valtaa pitävien näkökulmasta. Syntynyt toiminta on pääsääntöisesti jäänyt valtaa käyttävien oikeuksien kyseenalaistamiseen oppositionalisessa julkisessa elämänpiirissä. (McLaren & Giroux 2001, 60; ks. myös Suoranta 2019, 135–138.) Yhtenä selityksenä toiminnan vähäisyydelle on esitetty muutoksen käytäntöön viemisen vaatimaa pitkää aikaa. Historiallisten toimintatapojen muuttaminen vaatii lainsäädännön ohella ajatuksellisia muutoksia. (Freire & Pérez 2012, 5–6.)

Kansalaisraadien deliberatioon osallistuminen ja vaikuttaminen sisältää kriittiselle pedagogiikalle tunnusomaisia toimintamalleja, kuten tiedon lisääminen ja muutoksen tavoittelemisen tarkastelemalla olemassa olevia käytäntöjä (ks. esim. Mansbridge 2015). Kriittisessä pedagogiikassa keskeistä on arvostaa vallankäytön kohteena olevien eletyssä todellisuudessa kertynyttä tietoa. Tämä näkyy tavassa, jossa valtaa käyttävät dialogissaan tiedostavat vallan ulkopuolella elävien tiedon arvon eivätkä pyri määrittelemään keskustelua yksinomaan omiin käsityksiinsä vetoamalla. (Freire 1998, 36–37.) Kulttuurisen muutoksen tavoittelussa tieto ymmärretään tilannesidonnaiseksi. Tiedolla tuotetun vision leviämiseen vaikuttaa se, miten suuret massat sen omaksuvat. (Aronowitz 1993, 20–21.)

Olemassa olevien käytänteiden, asiantilojen, henkilöiden, dynamiikan ja rakenteiden kriittinen, mutta rakentava tarkastelu on yhteydessä tiedon vaikeasti määriteltävään omistajuuteen ja muodostuvan toiminnan synnyttämiseen. Kriittisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa tuotettu tieto näyttäytyy ongelmallisena siinä, kuka osapuolista ”omistaa” tiedon ja sitoutuu sillä vaikuttamiseen. (Freire 2005, 86.) Lisäksi vaikeutena on tilanne, jossa omakohtaisesti tutussa ympäristössä osallistumalla ja aktiivisessa roolissa omaksuttu tieto ei automaattisesti yhdisty kriittiseen ajatteluun (Freire 1998, 38). On olemassa vain harvoja kuvauksia siitä, miten kriittisesti mutta rakentavasti tuotetuilla ajatuksilla edetään kriittiseen toimintaan, on vaikutettu yksilön toimintakyvyn kehittymiseen ja toteutettu laajempia yhteiskunnallisia muutoksia (McLaren 2009, 228; McLaren & Giroux 2001, 36). Vastaava ilmiö vaikuttamisessa on tunnusomaista tutkimissani deliberatiivisen demokratian työtavoissa. Esimerkiksi deliberatiivista demokratiaa hyödyntävät, parlamentteihin

edenneet puolueet eivät ole kyenneet synnyttämään toiminnallaan laajempaa yhteiskunnallista vaikuttamista. (Ks. esim. Caruso 2017.) Myös kansalaisraatien roolien osuutta asioihin vaikuttamisessa on ollut vaikea osoittaa (Isola 2016). Esitetystä kriittistä huolimatta Freiren osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhdistyvät lukutaitokampanjat ja sen sovellukset ovat osoittautuneet menestyksellisiksi tavoiksi yhdistää saatavilla olevaa tietoa ja integroida sitä käytäntöön (Khandekar 2021, 32–33, 36; McLaren 2009, 229).

4.2 Osallistuminen

Kriittisen pedagogiikan käsitykseen osallistumisesta vaikuttaa sen perinne, joka pohjautuu kriittiseksi teoriaksi kutsuttuun suuntaukseen ja Frankfurtin koulukuntaan (Mathies 2012, 118). Frankfurtin koulukunnan 1920-luvulla nimeämän kriittisen teorian suuntauksen käsitykseen vaikuttivat valistuksen aikakauden ajatukset ihmisen kyvyistä kasvaa ”täysi-ikäisyyteen” tavalla, jolloin häntä ei kohdella välineenä, vaan päämääränä (Mathies 2012, 190). Myöhemmässä vapautuksen pedagogiikassa osallistuminen näkyy siinä, että tietoa ei pidetä yksipuolisesti valtaa käyttävien määrittelemänä. Osallistumisessa keskeisessä roolissa on todellisuuden jatkuva uudistaminen, ei nykyhetkeen sopeutuminen. (Freire 2005, 99–101.) Osallistumisessa käsiteltävät kysymykset tulevat yksilön arjesta ja osallistumisella tavoitellaan sosiaalista muutosta, kuten kehittyneempää demokratiaa ja tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa. Näihin tavoitteisiin päästään, kun osallistumalla hankitaan tarvittavia taitoja aktiivisen subjektin roolissa esittämällä aiheesta kysymyksiä omassa arjessa käytettävällä kielellä ja etsimällä toimivia ratkaisuita yhdessä muiden kanssa. (Shor 1993, 25; Coenen, Huitema & O’Toole 1998.)

Osallistumisessa raatiin, Freiren ajatuksia mukailien, opetellaan lukemaan ja kirjoittamaan omilla sanoilla ja kokemuksilla, oman ympäristön käsitteillä. Samalla opitaan, että osallistujien käsitykset todellisuudesta ovat yhtä päteviä kuin vallassa olevien. ”Lukutaidon oppiminen” eli deliberaatioon osallistuminen on askel kohti poliittista osallistumista kulttuurissa, jossa lukutaidoton jää marginaaliin eikä voi osallistua yhteiseen päätöksentekoon. (Brown 1975, 5.)

Osallistumisessa oikeus määritellä itse oma roolinsa yhteisössä on yhteydessä uudistamispyrkimyksiin, joilla halutaan välttää tilanne, jossa tietty ryhmä määrittelee ulkopuoliset tietämättömiksi samalla määritellen itsensä niihin, jotka ovat tietäviä. Tiedon haltijan roolin ottamalla ulkopuolisilta evätään oikeus osallistua aiheesta käytävään keskusteluun. Oman roolinsa määrittely tarjoaa vallankäytön ulkopuolisille ryhmille väylän vähentää näkemystensä demonisointia. Omasta roolista keskusteluun voidaan osallistua käyttämällä valtarakenteiden ja hierarkioiden ulkopuolella käytettävää arkikieltä. (McLaren & Giroux 2001, 66.) Päätäjistä rakentuvien organisaatioiden ulkopuolisten — tässä tapauksessa kuntalaisten — on vaikea osallistua

tasavertaisina dialogiin päättäjien ja viranhaltijoiden määrittelemillä käsitteillä, joiden sisältö ja yhteydet jäävät kuntalaisille pinnallisiksi (ks. Freire 2005, 99).

Osallistuminen omalla tiedolla koetaan arvokkaaksi. Kansalaisraadien itseisarvoinen, vaihtoehtoinen osallistumistapa ja oman roolin määrittely sallivat tarkastella käsiteltävänä olevaa aihetta oman kokemusmaailman tiedoilla ja päätöksenteossa usein toissijaiseksi arvostetulla tunne- ja arvopohjaiseksi mielletyllä tiedolla. Vaihtoehtoisissa osallistumistavoissa korostuu osallistujan mahdollisuus tarkastella vallitsevia tiedon ja kulttuurin muotoja, jotka yhdessä muokkaavat osallistujien kokemuksia. (McLaren & Giroux 2001, 48.) Toissijaiseksi päätöksenteossa mielletyn tiedon hyödyntämisen tavoitteena on tarkastella maailmaa vallankäytön organisaatioiden ulkopuolella olevien positiosta, jolloin heidän äänensä saadaan kuuluviin (Freire 2005, 14–15). Vallankäytön organisaatioiden ulkopuolisten näkemysten kuuluville saamiseksi keskustelu on säilytettävä siinä kokemus- ja osaamismaailmassa, jonka osallistujat tuntevat (McLaren & Giroux 2001, 47; Suoranta 2019, 115).

Osallistumalla valtasuhteiden kyseenalaistamiseen omassa kokemus- ja osallistumismaailmassa kiinnostava teema kansalaisraatitutkimuksessa on kriittisessä pedagogiikassa käytetty ”eletyn tiedon” käsite. Eletyllä tiedolla osallistumisessa hyväksytään kokijan emootioiden, arjen ja kaoottisuuden kuvaukset virallisissa tilaisuuksissa käytettävän puheen rinnalla. Tämän seurauksena arjen kokemuksellinen tieto sovitetaan virallisessa yhteydessä tuotettuun refle toituun tietoon. Näin toimimalla kansalaisraadien osallistumistilanteessa ei jouduta tukeutumaan valtarakenteissa käytettäviin, mutta osallistujalle itselleen sisällöllisesti vieraisiin käsitteisiin. (McLaren & Giroux 2001, 54.)

Valtasuhteiden näkyväksi tekemiseksi on päästävä osallistumaan päätöksentekoprosesseihin, joissa voidaan paljastaa epätasa-arvoa ylläpitäviä valtarakennelmia. Tämän seurauksena voidaan osallistua diskurssiin, jonka tavoitteena on edistää yhteisön jäsenten oikeudenmukaisten suhteiden rakentumista osana historiallista jatkumossa. (Freire 1996, 66; Giroux 2001, 201.) Diskurssiin osallistumalla tarkastellaan valtaa käyttävien ryhmien keskinäisiä riippuvuussuhteita sekä paljastetaan epätasa-arvoa ylläpitävien kulttuuristen rakenteiden säilymisen ja käytänteiden uusimista (McLaren & Giroux 2001, 40). Käytänteiden uusintamisen ja vallan riippuvuussuhteista käytävään diskurssiin osallistumisen erityispiirre kansalaisraadissa on deliberaatio, joka toteutetaan autonomisena ja lakisääteisten päätöksentekoinstituutioiden ulkopuolisissa tilassa. Deliberaatiolla tavoitellaan toimivia, tilanteeseen sopivia ratkaisuita, joiden muodostamiseksi ei juututa arvokeskusteluun, eivätkä deliberaatioon osallistuvat edusta taustaorganisaatioitaan (Dryzek 1990, 37–43). Deliberaatioon osallistumisessa arvoista ja totuuksista konsensukseen pääsemistä ei nähdä tarkoituksenmukaisena, kun tavoitteena on kohtuullisten ratkaisuesitysten löytäminen (mts. 9–16).

Kun vaihtoehtoiset osallistumisen tavat käsitetään itseisarvoisina työmuotoina, kansalaisraadit freireläisen lukupiirin tavoin nähdään vakavasti otettavina osallis-

tumisen vaihtoehtoina. Vaihtoehtoisten osallistumisen tapojen tavoitteena ei lähökohtaisesti ole samaistua edustuksellisen demokratian osallistumisen muotoihin (Freire 2005, 82–83). Raatiin osallistuminen poikkeaa perinteisestä edustuksellisen demokratian työtavasta pysyvän jäsenistön puuttumisen, neuvoo-antavan roolinsa ja deliberaatiota hyödyntävän työtapaansa osalta (ks. esim. Raisio & Vartiainen 2011). Vaihtoehtoisten, epätasa-arvoisten toimintamallien uudelleen rakentamisessa korostuu valtaa käyttävien tiedostaminen toimintatavoista, jotka rajoittavat vallan ulkopuolella olevien tasa-arvoisia osallistumismahdollisuuksia. Epätasa-arvoisten toimintamallien uudelleen rakentaminen tasa-arvoisemmiksi vaatii sitä, että valtaa käyttävät tiedostavat ne toimintatavat, jotka rajoittavat vallan ulkopuolella olevien tasa-arvoisia toimintamahdollisuuksia. Tämän vuoksi uusien osallistumis- ja vaikuttamishankkeiden, kuten kansalaisraatien toteutuminen onnistuu yhteisössä vain, mikäli vallankäyttäjät ovat mukana demokratiaa edistävissä hankkeissa. Tiedostamisen tuloksena tapahtuva sisäinen muutos koskee myös vallankäyttäjiä. Kun valtaa käyttävä ryhmä esittää näkemyksiään aktiivisina subjekteina, heidän on nähtävä oma asemansa vallankäyttäjinä ja hyväksyttävä dialogisuus sekä luovuttava holhoavasta asenteestaan. Osallistuminen demokratiaa edistävään muutokseen edellyttää valtaa käyttävän hallinnon solidaarisuutta ja yhteistoimintaa kuntalaisia kohtaan. (Ks. Freire 2005, 51.)

Lyhytaikaiseen kansalaisraatiin osallistuminen lisää tiedonmuodostusta. Tiedonmuodostuksen erityispiirteinä sekä kriittisessä pedagogiikassa että deliberaatiossa käytetään toimintatapaa, jossa tiedon ”antamisen” asemesta painotetaan ymmärrystä lisäävää vuorovaikutusta. Tasa-arvoinen kommunikointi onnistuu, kun osapuolet ymmärtävät ne rakenteelliset olosuhteet, joissa dialogiin osallistuvien ihmisten ajatukset ja todellisuus muotoutuvat. (Shor & Freire 1987, 40–42; Freire 2005, 103.) Vastaavasti kansalaisraadeissa osallistujat tarkastelevat asiantuntijoilta saamallaan tiedolla käsiteltäviä aiheita, joita he pyrkivät ratkaisemaan (ks. esim. Raisio & Vartiainen 2011). Kun osallistuminen kansalaisraatiin nähdään itseisarvona ja kulttuurista muutosta edistävänä toimintana, se monipuolistaa nykymuotoista edustuksellista demokratiaa tuomalla edustuksellisen demokratian rinnalle vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa yhteiskunnallista aktiivisuutta.

4.3 Vaikuttaminen

Vaikuttaminen viittaa tietoiseen ja päämääräkeskeiseen toimintaan, jolla pyritään muuttamaan toisen osapuolen käsityksiä tiettyä asiaa kohtaan valinnanvapauden sallivassa ilmapiirissä (Perloff 2010, 11–19). Vaikuttaminen sisältää myös kansalaisraatien toiminnan vaikuttavuuteen yhdistyviä kysymyksiä. Vaikuttamisessa erityispiirteenä niin kansalaisraadeissa kuin kriittisessä pedagogiikassakin on pyrkimys yhteiskunnalliseen muutokseen ilman sanoiksi puettua visiota, tekemällä yhteis-

työtä hallinnon kanssa ja tiedolla vaikuttaminen. Sen vuoksi kiinnostava kysymys lyhytaikaisessa neljännen sektorin kansalaisvaikuttamisessa on se, miten deliberatiivinen demokratia ja deliberaatio saadaan yhdistettyä kollektiivisessa ympäristössä vaikuttamisessa tarvittavaksi toiminnaksi.

Kriittisten ajatusten siirtäminen kriittiseen toimintaan ilman sanoiksi puettua visiota on osoittautunut vaikeaksi (esim. McLaren 2009). Edustuksellisen demokratian ympäristössä muutoksen synnyttäminen vaatii keskustelun lopputuloksen jälkeen toimenpiteitä, koska yhteiskunnallisen muutoksen synnyttäminen ilman organisaation tukea ja ohjelmaa on osoittautunut haastavaksi (Hearney & Horton 1995; Hodgson 2004, 34–36, 451). On myös esitetty, että yhteiskunnallinen muutos tarvitsee rinnalleen ohjelman sisältävän vision, jonka avulla yhteiskunnan toimintojen muutosprosessit voidaan pukea sanoiksi (Hart 1995, 105, 111).

Kriittisessä teoriassa ideologia nähdään ajan mukaan muuttuvana käsitteellisenä rakennelmana, jonka ympäröivä yhteisö hyväksyy todeksi ja osaksi sosiaalista muutosta tavoittelevaa vaikuttamispyrkimystä. Ideologia on läsnä kuvattaessa, uusinnettaessa ja muutettaessa yhteiskunnan valtasuhteita. Jos ideologia sisältää vääristynyttä tietoa, tämä häiritsee ja vaikeuttaa todellisuuden ymmärtämistä. (Giroux 1997, 91–92.) Vallan käyttämä ideologia vaikuttaa kuntalaisten ajatuksiin ja kontrolloi toimintaa. Voimakkaasti kontrolloivana se estää sosiaalisen muutoksen tavoittelua. Tiedostamalla ideologian olemassaolon voimme tunnistaa, millaisessa suhteessa olemme siihen ja voimme ottaa siihen tarvittaessa etäisyyttä sekä vapautua vaikuttamaan tavalla, jolla tavoitellaan yhteiskunnallista muutosta. (Shor & Freire 1987, 12–13.)

Kriittisen pedagogiikan näkökulmasta vaikuttamisessa painottuu hallinnon kanssa tehtävä yhteistyö, jossa dialoginen toimintatapa ja yhteiskunnallisten tavoitteiden refle tointi ovat keskeisessä roolissa pyrittäessä saamaan aikaan sosiaalista muutosta politiikan ja kulttuurin alueilla (ks. Freire 2005, 150; ks. myös Aittonen & Suoranta 2001, 12). Kansalaisraadeille on tunnusomaista dialogisuus ja yhteiskunnallisten tavoitteiden refle tointi yhdessä viranhaltijoiden, asiantuntijoiden ja kuntapäätäjien kanssa (ks. esim. Raisio & Vartiainen 2011). Dialogisuudesta ja refle toinnista seuraa tilanne, jossa kansalaistoiminnan päätöksentekoon vaikutetaan tiedolla. Tieto muodostuu, kun kohdataan ja vaihdetaan ajatuksia vastapuolen kanssa sekä etsitään ”totuutta” yksipuolisen omien totuuksien julistamisen ja marsseille osallistumisen asemesta. (Freire 2005, 97; myös Suoranta 2019, 96, 134.) Vaikuttamistilanteissa deliberatiivinen demokratia painottaa kriittisen pedagogiikan tavoin keskustelutilaisuuksien merkitystä yhteisön tiedon lisääjänä. Lisääntyvällä tiedolla katsotaan saatavan laajempi toimijoiden, asianosaisten ja sidosryhmien joukko mukaan päätöksentekoprosessiin. (Curato & Böcker 2015, 185–186; Russell 2017, 36, 38, 40.) Kriittisessä pedagogiikassa lisääntyvän tiedon nähdään olevan tärkeässä roolissa vaikuttaessa sosiaaliseen muutokseen, koska lisääntyvällä tiedolla katsotaan voittavan edistää yhteiskunnan kehittymistä demokraattisemmaksi. Vaikeutena on

tilanne, jossa lisääntyvän tiedon yhteyttä tavoitteena olevaan demokraattisemman yhteiskunnan synnyttämiseen on etukäteen vaikea arvioida ja seurauksena voi olla myös kulttuuriset konfliktit, oppositioryhmien voimakas organisoituminen ja mahdolliset väkivaltaisuudet. (Stanley 2007, 386.)

Vallan ja tiedon toisiinsa kytkeytymistä tarkastellaan omien sanojen ja arkikokeusten avulla. Näin toimimalla dialogiin osallistumisella voidaan kyseenalaistaa tietoa uusintavia ja ylläpitäviä epätasa-arvoisia valtarakennelmia. (McLaren & Giroux 2001, 39.) Yhteisön toteuttamien toimintatapojen avulla vallankäyttö korostaa ja ylläpitää suurempia etuoikeuksia sekä vahvistavat vallan asemaa (Foucault 2005, 2555, 262–263). Kansalaisraatitutkimuksessa mahdollisuus vaikuttaa aiheen käsitelyyn itse määrittelystä asemasta ja arkielämässä käytetyllä puheella on keskeistä tasa-arvoisen vaikuttamisesta näkökulmasta, koska tiedon tuottamisesta, tiedosta sekä vallasta muodostuu valtasuhde. Tiedon uusintamisessa ja ylläpidossa painottuvat yhteisön ryhmittymien edut tasa-arvoisen yhteisön edun ajamisen asemasta. Toisin sanoen, valtasuhteessa syntyneen tiedon käyttöön vaikuttaa sen käyttökelpoisuus tai sopimattomuus vallan käytölle. (Foucault 2005, 42.)

Kansalaisten todellinen mahdollisuus rikastuttaa yhteisöä tiedolla vaikuttamalla toteutuu silloin, kun hallinnon ja kansalaisten vastakkainasettelu puretaan tavalla, jossa hallinto ei vain ajattele kansaa vaan alkaa ajatella kansalaisten kanssa. Näin toimimalla päästään tilanteeseen, jossa kansalaisten empiirinen tieto rikastuu hallinnon tiedolla ja muuttuu vähitellen tiedoksi vallitsevaan todellisuuteen vaikuttavista syistä. Kun hallinto ja kansa ajattelevat yhdessä, vaikuttamisesta muodostuu itsenäisempää kuin silloin, jos kansa vain ottaa kantaa hallinnon tuottamiin esityksiin. (Freire 2005, 147–149.) Tällöin voidaan välttää vaikuttamisessa tilanne, jossa valtaa ylläpidetään monimutkaisten elämänalueiden yhteydessä luomalla ilmapiiri, jossa jonkin aiheen ajatellaan olevan niin vaikeatajuista, että kyseinen alue, esimerkiksi ulkopoliittikka, on jätettävä asiantuntijoiden hoidettavaksi (Galbraith 1984, 161–162). Joidenkin aihealueiden rajaamisesta vain asiantuntijoille kuuluviksi seuraa tilanne, jossa merkityksiä tuottava kieli kerrostuu arkitiedoksi ja päätyy ”pysyväksi totuudeksi”. Silloin valtaa käyttävä hallinto voi legitimoida ja käyttää tiettyjä diskursseja sekä marginalisoida toisia, esimerkiksi tasa-arvoisempaa vaikuttamista tavoittelemia diskursseja. (McLaren & Giroux 2001, 81.)

Tasa-arvoisempien vaikuttamisen kysymysten toteuttamiseksi kriittisen pedagogiikan mukaisesti luodaan uusien tiedonlajien muodostamiseksi uusia tiloja, joilla kyetään vaikuttamaan oman elämän kysymyksiin. Tavoitteena on luoda sellainen elämänpiiri, jonka avulla osallistujat kykenevät vaikuttamaan omaan elämäänsä sekä tiedon tuottamisen ja omaksumisen ehtoihin. (Ks. esim. Giroux 2001.) Vaikuttamiseen vapauttavassa prosessissa hyväksytään tilanne, jossa tieto on tilannesidonnaista, konstruoitua ja luonteeltaan tilapäistä. Tiedolla vapaudutaan vaikuttamaan sinä hetkessä, jolloin olosuhteet muodostuvat suotuisiksi. (McLaren & da Silva 1993, 54.) Näin toimimalla tarjotaan kansalaisille tiedot, taidot ja keinot lukea historiaa niin,

että he voivat omalla, arvokkaaksi kokemallaan identiteetillä osallistua kehittämään aiempaa demokraattisempia ja oikeudenmukaisempia elämänmuotoja yhteisössä (mts. 203). Kansalaisraadien vaikuttamisessa edellä kuvattua tarjottua tilaisuutta hyödyntämällä pyritään tilanteeseen, jossa tuetaan osallistujien vapauttavaa toimintaa, josta seuraa valmius arvioida itsenäisesti yhteisöä koskevia kysymyksiä. Itsenäisen arvioinnin avulla vältetään tilanne, jossa vapauttavaan toimintaan osallistuva päätyy vain toistamaan vallan vastavoimaa kyseenalaistavia teesejä itsenäisen ajattelun asemesta ja tavoite itsenäisestä asioiden arvioimisesta jää toteutumatta. (Freire 2005, 104; Ks. myös Suoranta 2019, 57.) Kriittisen pedagogiikan kannalta kysymykseksi jää, kuinka pitkälle ihmisiä voidaan ”tukea” ja kuinka omaehtoista emansipaation jälkeisen toiminnan tulee olla.

Kriittisen teorian traditiossa Max Horkheimer on suhtautunut epäillen kritiikkiin toiminnan perustana, koska vallitsevat olosuhteet on kuvattu itseään toistavina, joista ei nähdä olevan ulospääsyä. Ylitsepääsemättömältä tuntuvassa tilanteessa toivon pedagogiikkaa on kuvattu lupaukseksi, joka antaa tunteen mahdollisuudesta vaikuttaa vallitsevan olotilan muuttamiseksi. (Huttunen & Moisio 1999.) Toivon pedagogiikassa vaikuttaminen käsitetään mahdollisuutena saada omilla teoilla aikaan yhteiskunnallisia muutoksia väliaikaiseksi mielletyssä yhteiskunnallisessa tilanteessa (ks. esim. McLaren & Giroux 2001). Epäoikeudenmukaisuus ymmärretään väliaikaisena kansalaista kahlehtivana tilana, johon voidaan omilla toimilla vaikuttaa halutun yhteiskunnallisen muutoksen tavoittelemiseksi (Freire 2005, 50). Vaikutettaessa epäoikeudenmukaisuuteen hyödynnetään omia lähtökohtia, kun pyrkimyksenä on haastaa ja muuttaa vallitsevia sosiaalisia ja poliittisia olosuhteita niiden omaksumisen asemesta (Giroux 2001, 200). Tällöin yhteisössä vapaudutaan muuttumattomuuden tilasta uudenlaiseen tilaan, jossa muutkin kuin sillä hetkellä yhteisössä käyttökelpoisiksi ja käytännöllisiksi mielletyt toimintatavat omaavat käytännön arvoa. Itsestään selvinä pidettyihin toimintatapoihin ja rakenteisiin vaikuttaminen nähdään arvokkaana, koska näin toimien tavoitellaan parempaa tulevaisuutta kohtaloon alistumisen asemesta. (Freire 1996, 136–137.)

Yhteiskuntia koettelevat, usein talouden epävakauten ja epäoikeudenmukaisuuteen yhdistyvät kokemukset ovat tyyppillisesti kanavoituneet ruohonjuuritason toimijoiden keskuudessa vaikuttamiseksi, joilla haastetaan ja muutetaan vallitsevia sosiaalisia ja poliittisia olosuhteita. Ruohonjuuritasolla kriittisen pedagogiikan näkökulmasta keskeisessä osassa ovat osallistujien aktiivinen rooli ja matala hierarkia. (Martínez-Rodríguez 2019, 264, 370.) Henkilökohtaisen itsenäisen tiedostavan subjektin kehittyminen korostuu vaikuttamisessa. On tiedettävä, miten analysoidaan tietoa, kuinka eletään aktiivisessa roolissa ja miten poliittisesti tietoisena individualistina tavoitellaan muutosta (mts. 367).

Itsenäisen subjektin rooli kansalaistoiminnassa näyttäytyy voimavarana, jolla vahvistetaan tunnetta mahdollisuudesta vaikuttaa oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman maailman edistämiseksi. Itsenäisen subjektin rooli korostuu, kun

kommunikoidaan usean toimijan kanssa ja vaikutetaan tiedolla asioihin. (Melero & Gil-Jaurena 2019, 332–333.) Hallinnon ja kuntalaisten yhteistyöstä seuraavia erilaisia käsityksiä ei nähdä vaikuttamistilanteessa ongelmallisina, koska niillä pyritään vaikuttamaan niihin rakenteisiin, joista hallinnon toimien epäinhimillisyyks yhteisössä johtuu. Erilaisia näkemyksiä sisältävässä dialogissa muodostuu todellinen yhteys kansalaisiin, ja hallinto saa valtuutuksen ajamiinsa asioihin, kun kansalaiset ovat saaneet vaikuttaa asioihin yhteisön yhteisissä käytänteissä. (Freire 2005, 143.)

Vaikutettaessa yhteisön käytäntöihin ilman sanoiksi puettua visiota korostuu äänen politiikaksi kriittisessä pedagogiikassa kutsuttu henkilökohtainen aktiivinen rooli. Äänen politiikaksi kutsutussa ilmiössä vaikutetaan rohkeasti niihin instituutio-naalisiin käytäntöihin, jotka tuottavat epätasa-arvoiseksi koettuja rakenteita. Äänen antaminen toteutuu, kun ryhmä vaikuttaakseen saa käyttöönsä kielen, joka antaa välineitä rekonstruoida moraalinen ja poliittinen energia nykyistä oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman sosiaalisen järjestyksen luomiseksi. (Giroux 2001, 208.) Kulttuurin muutoksen näkökulmasta kansalaisten vaikuttamisesta hallinnon kanssa muodostuu itsenäisempää, kun he voivat lisätä keskusteluun merkityksiä ja määritellä itselleen sopivia yksilöllisiä identiteettejä (McLaren & Giroux 2001, 73).

Ilman sanoiksi puettua visiota toimivan raadin deliberaatioissa hyödynnetään kuntalaisten käyttämää arkipuhetta, koska vaikuttamisella tavoitellaan asioiden edistämisen ohella kulttuurin muutosta ja arkipuhetta käyttämällä vältetään tilanne, jossa raadin vaikuttamispyrkimykset uusintavat ja ylläpitävät hallinnon käyttämiä toimintatapoja (McLaren & Giroux 2001, 76). Vaikuttaminen ilman sanoiksi puettua visiota ja hallinnon kanssa yhteistyötä tehden näyttäytyy hyödyllisenä, kun tavoitteena on sovittaa erilaisia näkemyksiä yhteen. Vaikutettaessa deliberaatioon osallistumisesta saatava uusi tieto on harvoin yhteydessä osallistujan mielipiteen vaihtumiseen käsiteltävästä asiasta. Sen sijaan deliberatiivisessa demokratiassa osallistujien mielipiteet ovat kohtuullistuneet, ja ymmärrys vastapuolen mielipiteitä kohtaan on lisääntynyt. Deliberaatio on laajentanut osallistujan ymmärrystä poliittisen päätöksenteon prosessien vaikeudesta ja kompromissien tärkeydestä tuloksiin pääsemiseksi. (Russell 2017, 43–44.) Vaikuttamistilanteissa hyvä argumentti on osoittautunut olevan yhteydessä mielipiteen kohtuullistamiseen. Deliberaatioissa käytettävän formaatin pinnallisemmin ja syvällisemmin hallitsemisella ei ole havaittu olevan yhteyttä mielipiteen kohtuullistamiseen osallistumisen aikana. (Bächtiger & Beste 2017.)

4.4 Layderin kartta tulkinnan apuvälineenä

Väitöskirjatyöni alussa etsin sopivaa kartoitettavaa luokittelua, jonka avulla pystyisin selvittämään ja jäsentämään tutkimukseni sosiaalisen todellisuuden dynaamisia ja vastavuoroisia ulottuvuuksia. Työni alkuvaiheessa kiinnostuin Layderin kartasta tu-

tustuttuani siihen, miten karttaa oli käytetty yksilöiden, ryhmien ja yhteisön rakenteissa esiintyvien aiheiden erittelyyn. Layder (2006, 262) kirjoittaa: ”Miksi ei oteta aineistoa ja kehitetä siitä teoriaa, joka sopii ja toimii sen sijaan että hukataan aikaa ja hyviä tutkijoita yritettäessä saada teoria sopimaan ’konkretisoituneihin’ ideoihin kulttuurisissa ja sosiaalisissa rakenteissa?” Pehdyttyäni tarkemmin tutkimuskarttaan havaitsin voivani hyödyntää sitä etenkin uutta tuovana ja laajemmin aihetta avaavana työkaluna GT-tutkimuksessani. Nelitasoinen kartta soveltuu yksilöiden, ryhmien ja yhteisön rakenteiden ilmiöiden tarkasteluun. Keskeistä siinä on eritellä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toimintoja tavalla, jossa nähdään historiallisen jatkumon yhteys aikakauden yksilön ja sosiaalisten organisaatioiden vuorovaikutukseen. (Layder 1993, 73.)

Seuraavassa kuviossa (kuvio 1.) esittelen Layderin nelitasoisen tutkimuskartan, jota käytän apuvälineenä kansalaistoiminnan osallistumisen ja vaikuttamisen avaamisessa.

	Tutkimuselementti	Tutkimuskohde
Historia	Konteksti	Makrotaso
	Puite	Sosiaaliset organisaatiot
	Tilanne	Vuorovaikutus
	Itse	Elämäkerrallinen kokemus

Kuvio 1. Layderin (1993, 72) nelitasoinen tutkimuskartta.

Tutkimuskartta voidaan yhdistää GT-tutkimukseen tarkasteltaessa sosiaalisen elämän erilaisia ulottuvuuksia henkilökohtaisesta sosiaalisesta todellisuudesta, yhteisön sosiaalisista prosesseista ja toimintaympäristön historiallisesta jatkumosta. GT:lle on tyypillistä tarkastella sosiaalista aktiivisuutta ja sosiaalisia prosesseja sekä yksilön että organisaatioiden tasolla. (Layder 1993, 8–9.) Kartan eri tasot auttavat ymmärtämään ja jäsentämään sitä, miten perinteet ja olemassa olevat historialliset toimintatavat ovat läsnä tutkimukseni keskeisten käsitteiden prosesseissa (mts. 13).

Kontekstin alueella käsitellään yhteisön makrotason organisaatioissa, arvoissa ja traditioissa vaikuttavia toimintoja. Tällaisia ovat yhteisön organisaatiomuotojen valtasuhteiden ja yhteiskunnallisen sekä poliittisen demokratian alueella toteutuvat prosessit. *Puitteen* alueella tarkastellaan sosiaalisten organisaatioiden kollektiivista ja kunnallista ympäristöä, kuten lainsäädännön toiminnalle asettamia reunaehtoja. *Tilanteen* alue käsittää kasvokkaisen suoran ja välittömän vuorovaikutuksen dynamiikkaa lähiyhteisössä ja vuorovaikutustilanteissa. *Itsen* alue muodostuu elämänkerallisen kokemuksen ja suoran osallistumisen alueesta. Tällaisia ovat individualistinen identiteetti ja kysymykset siitä, miksi olen tai en ole mukana vaikuttamassa ja osallistumassa.

Tämä aineiston järjestävä kartta toimi uusien ajatusten avaavana työkaluna suunnitellessani ja muotoillessani tutkimustani. Kartan avulla tunnistin yhteisön eri tasoilla olevia kansalaisraadin osallistumisen ja vaikuttamisen kysymyksiin yhdistyviä ilmiöitä (ks. Layder 1993, 73). Valitsin kartan nelitasoisen jaottelun työhöni, koska se osoittautui käyttökelpoiseksi menetelmäksi hahmottaa sekä tunnistaa viitekehkeyksen lisäksi laajemmin aineistosta myös dynaamisessa ja vastavuoroisessa suhteessa olevia osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhdistyviä tapahtumia sosiaalisen elämän ja organisaatioiden eri tasoilta (mts. 13–104).

Yhteisön mikro- ja makrotasolla tapahtuva toiminta sidoksineen ei ole suoraan käännettävissä yhteisön eri tasoilla ilmeneviksi tapahtumiksi. Tapahtumien tunnistaminen mahdollistaa keskittymisen todellisiin ongelmiin, toimintojen sidoksiin ja niiden vaikutuksiin yksilön aktiivisuuteen toimintaympäristön eri tasoilla. (Layder 1993, 69.) Neljän eri näkökulman avulla voi arvioida laajemmin kansalaisraadin osallistumista ja vaikuttamista yksilöllisestä, yhteisöllisestä yhteiskunnallisesta ja institutionaaliseen perspektiivistä (mts. 79). Sovellan tutkimuskarttaa tavalla, jolla voin aineistoa analysoidessani käsitellä tutkimiani ilmiöitä sekä kuntalaisten että heidän valintoihinsa vaikuttavan toimintaympäristön perspektiivistä. Tavoitteenani on muodostaa aineistosta kansalaisraatien toteuttamisessa hyödynnettäviä käytäntöjä.

Voidakseni ymmärtää paremmin kansalaisraadin deliberatiivista prosessia muotoilin työtäni varten tutkimuskartan neljä tasoa seuraavan erittelyn mukaan: **Itsen** alueella käsitellään henkilökohtaisia elämänaikaisia kokemuksia ja käsityksiä syistä, miksi joku osallistuu tai ei osallistu vaikuttamiseen kansalaisraadissa. **Tilanteessa** keskitytään yhteisössä tapahtuvaan ryhmien väliseen tilannesidonnaiseen toimintaan ja dynamiikkaan sekä ryhmien tuloksina syntyvään aktiivisuuteen. Aktiivisuus ilmenee päivittäisissä toiminnoissa ja tilanteissa. **Puitteen** alueella kansalaisvaikuttamista ohjaavat lainsäädäntö ja yhteisön valtarakenteet. Yhteisö ylläpitää olemassa olevaa puitetta toistamalla käytäntöjään. Muutos syntyy, kun olemassa olevat tavat ja traditiot koetaan toimimattomiksi ja niitä aletaan kyseenalaistaa. **Kontekstin** alue on osa laajempaa historiaa, jossa tarkastellaan kansalaisvaikuttamisen perinteiden ja valtarakenteiden merkityksiä. Kontekstia voi lähestyä tutkimalla sitä, miten valta ja resurssit yhteisössä ovat jakautuneet ja mitkä arvot kannustavat tai rajoittavat toi-

mintaa yhteisössä. Nelitasoisen jaottelun etuna on mahdollisuus jäsentää tutkimani ilmiön kannalta keskeisiä aiheita ja säilyttää mukana tapahtumaan yhdistyviä, mutta vähemmän tärkeitä aiheita siirtämällä ne taka-alalle (Layder 1993, 73–74).

4.5 Yhteenveto

Tutkimuksessani tarkastelen kriittisen pedagogiikan teoretiedolla osallistumista ja vaikuttamista kansalaisraadissa. Raati toteutetaan erityisjärjestelyillä vakiintumattomassa, institutionalisoidussa roolissa päätöksentekojärjestelmän ulkopuolella. Raadin aikana osallistuminen ja vaikuttaminen toteutuvat deliberaatioissa kommunikatiivisen rationaalisuuden ilmapiirissä, jossa vuorovaikutuksesta on minimoitu ryhmien etujen maksimointi, pakotus ja vallankäyttö.

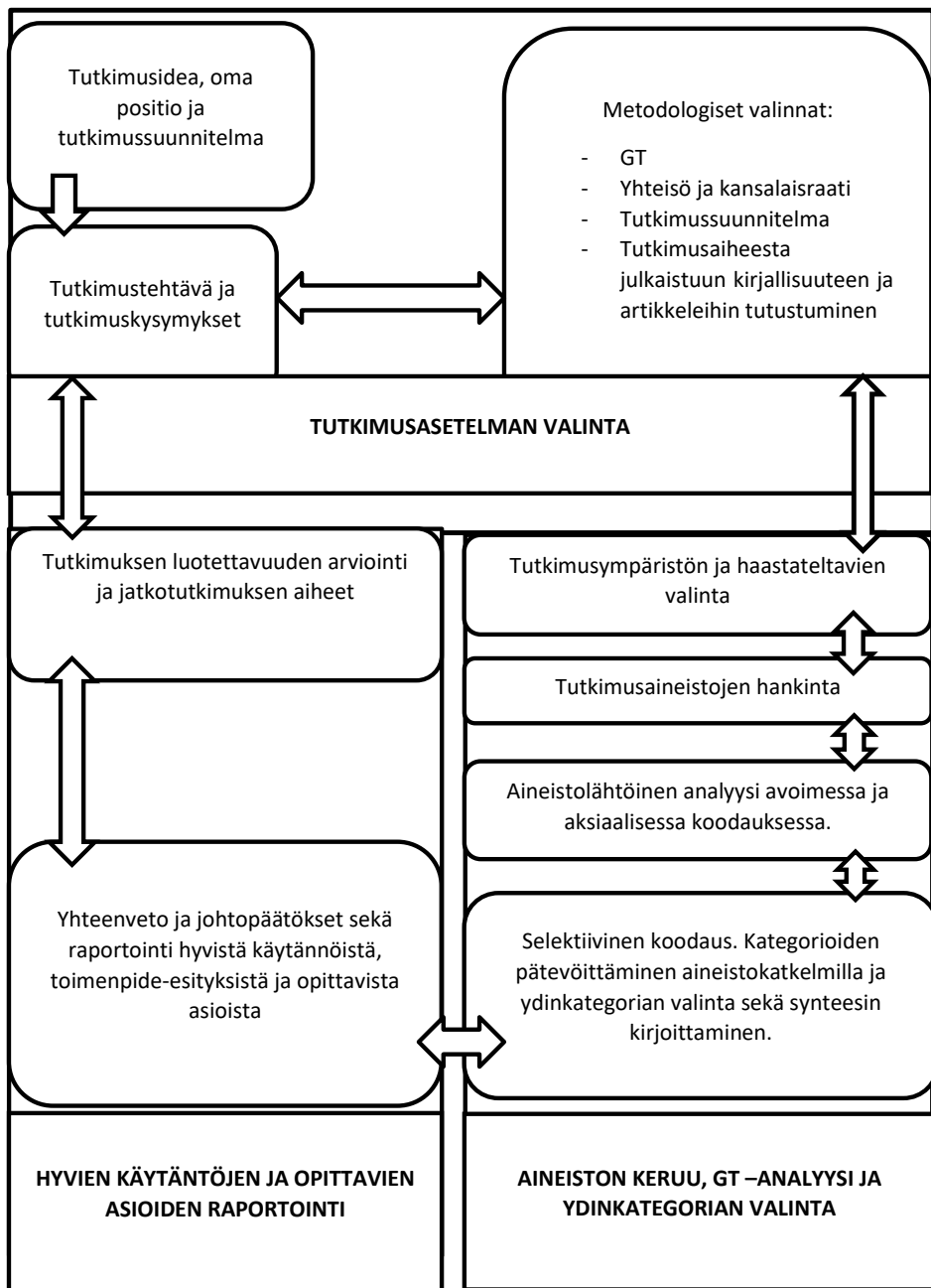
Raadin erityisjärjestely tarjoaa tilaisuuden osallistua omassa arjessa tuttua puhetapaa ja käsitteitä käyttämällä deliberaatioon, jonka tavoitteena on muodostaa parannusesityksiä. Deliberaatioon osallistumisen oletetaan olevan dynaamisessa ja vastavuoroisessa yhteydessä vaikuttamisessa tarvittavien tiedollisten ja taidollisten valmiuksien vahvistumiseen, minkä seurauksena kuntalainen vapautuu tarkastelemaan kriittisesti omasta positioistaan myös demokratian epätasa-arvoisia käytäntöjä. Toisin sanoen, raatiin osallistumisella tavoitellaan kriittisen ajattelun muuttamista kriittiseksi toiminnaksi tavalla, joka aktualisoi kuntalaisen tiedollisen ja taidollisen potentiaalin kriittiseksi ja aktiiviseksi hallinnon kanssa tehtäväksi yhteistyöksi.

Nelitasoisen Layderin kartan avulla jäsenen osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhdistyviä sosiaalisen todellisuuden dynaamisia ja vastavuoroisia ulottuvuuksia. Erittelen yksilöiden ja organisaatioiden välisen vuorovaikutuksen jatkumoa, jossa edustuksellisen demokratian historiallinen traditio on ristiriidassa neljännen sektorin deliberatiivisen kansalaisvaikuttamisen kanssa.

5 MENETELMÄT JA AINEISTO

Käytän työssäni grounded-teorian straussilaisen suuntauksen sovellusta. Sovelluksen tavoitteena on kansalaisraateihin yhdistyvien hyvien käytäntöjen ja opittavien asioiden raportointi.

Tutkimuksen vaiheet -kuviossa 2 tavoitteena on selkeyttää tämän tutkimuksen grounded-teorian prosessin vaihteita. Nuolet ovat kaksisuuntaisia, koska GT-lähestymistavassa on tunnusomaista jatkuva vertailu aineiston ja teorian välillä induktiivis-deduktiivisesti ja abduktiivisesti käsitteellisen konstruktion ja toimenpide-ehdotuksien muodostamiseksi tutkimusaineistosta (ks. Strauss & Corbin 1990; Boeije 2002, 392; Rantala 2015).

Kuvio 2. Tutkimuksen vaiheet.

Tutkimusasetelman rakentaminen alkoi aikaisemmista kansalaisraatikokemuksistani muodostuneella tutkimusidealla ja ilmiön tutkimiseen soveltuvan menetelmän valinnalla. Tutkijan oman position tiedostamisen ja taustoittavaan kirjallisuuteen alustavasti tutustumisen jälkeen toteutui ensimmäisten haastatteluiden kerääminen. (Alasuutari 2011, 254–257; Corbin & Strauss 2008, 21–24.) GT-prosessissa aineiston analyysi alkoi ensimmäisten aineistojen osien keräämisen yhteydessä, jolloin jo syntyi esiymmärrys tutkimuksen tapahtumista sekä niiden suhteista kertyvään aineistoon. Ensimmäisten kerättyjen aineistojen tarkastelu ohjasi keräämään lisää aineistoa tarpeen mukaan. (Ks. esim. Holopainen, Puusa & Juuti 2020.)

Aineiston analyysi eteni avoimesta aksiaaliseen ja selektiiviseen koodaukseen, jossa muodostetut kategoriat pätevitettiin aineistokatkelmilla ja edettiin teorian mukaisesti ydinkategorian muodostamiseen. Toimenpide-esitykset -luvussa raportoidaan tutkimuksen analyysin johtopäätökset, löydetty toimivat käytännöt ja opittavat asiat. Lopuksi arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta, eettisyyttä ja pohdin jatkotutkimuksen aiheita. Tutkimuksen vaiheissa on hyödynnetty GT-lähestymistavan mahdollistamaa tieteellisen työn ja luovuuden yhdistämistä tavalla, jota noudattamalla varmistuu prosessin ja aineiston analyysin eteneminen menetelmän mukaisesti aineistolähtöisenä (vrt. Corbin & Strauss 1990, 6–12).

5.1 Lähestymistapana Grounded-teoria

Grounded-teorian (GT) kehitys alkoi 1960-luvulta, jolloin sosiologit Anselm Strauss ja Barney Glaser suhtautuivat kriittisesti hypoteettis-deduktiivisen tutkimusperinteen mahdollisuuteen luoda uusia teorioita. GT:lla pyrittiin pääsemään pois tutkimusasetelmasta, jossa tutkimusaineisto sovitettiin aikaisemmin luotuun ja hyväksytyyn teoriaan. Aikakauden olemassa olevat teoriat eivät kuvanneet toivotulla tavalla kompleksisia ja yhä monimutkaisempia tapahtumia. (Glaser & Strauss 2006.) Myöhemmin Glaserin ja Straussin näkemykset erosivat toisistaan ja tutkijat lähtivät kehittämään teorioitaan eri suuntiin, jolloin syntyi kaksi eri koulukuntaa. Tutkijana minun tuli arvioida, käytäntö tutkimuksessani straussilaista induktiivis-deduktiivista vai glaserilaista induktiivista suuntausta. Suuntauksen valitseminen, glaserilainen induktiivinen tai straussilainen induktiivis-deduktiivinen tai näiden yhdistelmä, ohjaa tutkijan metodologisen kirjallisuuden valintaa sekä poistaa ristiriitaisuuden aiheuttamaa epävarmuutta. (Holopainen, Puusa & Juuti 2020, 266.) Tutkimuksessa sovellan myös abduktiivista suuntausta, jonka päättelyn perustana on empiirisestä maailmasta saatujen kokemusten ja teoreettisten ideoiden yhdistäminen (Gehman, Glaser, Eisenhardt, Gioia, Langley & Corley 2017, 297).

Taustoittavaan tutkimuskirjallisuuteen tutustumisessa suuntaukset eroavat toisistaan. Straussilaisessa lähestymistavassa deduktiivisuus nähdään mahdollisuutena käyttää tukena olemassa olevia teorioita. Tutkija voi tehdä analyysejä tutkittavasta

aiheesta deduktiivisen ajattelun pohjalta tilanteessa, jossa kun aineistosta ei löydy prosessin todisteita. (Strauss & Corbin, 1990, 149.) Glaserilaisessa suuntauksessa etukäteen olemassa olevista teorioista muodostettuihin käsitteisiin suhtaudutaan kriittisesti (Glaser 1978, 58). Glaserilaisessa suuntauksessa tutkimuksen aihepiiristä etukäteen lukeminen nähdään haitallisena, koska aiheeseen etukäteen perehtyminen heikentää mahdollisuuksia tuottaa omia, aiemmista tulkinnoista riippumattomia ideoita (mts. 31). Glaserilaisessa lähestymistavassa tutkimustehtävän etukäteen valitsemisen katsotaan johtavan aineiston pakottamiseen ja toimintatapa voi tuottaa esioletuksiin rajoittuneen tutkimuksen (Glaser 1992, 22). Ajatus mahdollisuudesta tehdä tutkimus aineistolähtöisesti tavalla, jossa aineistoa ei tarvitse pakottaa myönteilemään aiempia tutkimuksia, soveltui oman tutkimukseni lähtötilanteeseen hyvin. Näin toimimalla pystyin tietoisesti ottamaan etäisyyttä lukemaani, tutkimusta taustoittavaan kirjallisuuteen ja omiin aikaisempiin kokemuksiini raatien järjestäjänä. Työtapa auttoi selvittämään toimiviin kansalaisraateihin yhdistyviä ominaisuuksia ja opittavia asioita.

Tutkimustehtävän asettamisessa lähestymistavoissa on eroja. Suuntaukset eroavat toisistaan induktiivisen ja induktiivis-deduktiivisen lähestymistavan osalta. Glaserilaisessa induktiivisen koulukunnan suuntauksessa GT on aineiston keräämisen ja analyysin metodologia, ja kyseisessä suuntauksessa käytetään erilaisia metodeja tuottamaan induktiivista teoriaa tutkittavalta alueelta. (Glaser 1992, 16, 101.) Straussilaisessa induktiivis-deduktiivisen koulukunnan suuntauksessa GT on teorian kehittämisen metodologia. Tutkimuksen aikana teoria kehittyy systemaattisen aineiston keruun ja jatkuvan analyysin vuorovaikutuksessa. Analyysillä pyritään rakennettujen hypoteesien välisten suhteiden selvittämiseen tutkimusprosessin aikana. (Strauss & Corbin 1994, 274.) Tutkimuksen tavoitteena on toimiviin kansalaisraateihin yhdistyvien ominaisuuksien ja opittavien asioiden löytäminen. Sen vuoksi on tarkasteltava straussilaisen ja glaserilaisen lähestymistapojen eroja ja yhtäläisyyksiä, joita hyödyntämällä tutkimustehtävä voidaan ratkaista.

Straussilaisessa induktiivis-deduktiivisessä lähestymistavassa tutkimustehtävän muodostaminen noudattaa samoja periaatteita kuin muissa kvalitatiivisissa tutkimuksissa (Strauss & Corbin 1990, 33–36). Toimintamallissa, jossa etsitään abduktiivisuuden kautta deduktiivisesti arvioituja ja kehitettyjä perusteluita, on paljon yhtäläisyyksiä straussilaiseen deduktiiviseen GT:n ongelmanasetteluun (Strauss & Corbin 1990, 33–36). Filosofin Charles S. Peirce (1839–1914) on yksi abduktiomenetelmän keskeinen kehittäjä (ks. Chong 1994). Peircen kehittämässä loogisessa päättelyssä kattava tutkimus syntyy abduktion, deduktion ja induktion vaiheiden kautta. Tutkimusaineisto analysoidaan ensimmäiseksi abduktiivisessa osassa, jossa tunnustetaan tutkimusilmiö sekä sen rakenteet. Näiden toimenpiteiden jälkeen on mahdollista siirtyä uskottavan hypoteesin luomiseen. Toisessa, deduktiivisessä osassa muodostetaan hypoteeseja ja kehitetään niitä loogisten perusteiden avulla.

Induktiivisessa osassa työstetään ilmiön empiirinen arviointi ja todentaminen sekä käsitellään mahdolliset lisätutkimuksen aiheet. Hypoteesi voi intuitiivisesti osua oikeaan, mutta intuitiota ilman kategoriointia ei voi pitää tiedon lähteenä. (Chong 1994.)

Glaserilainen ja Straussilainen suuntaus eroavat toisistaan kaksi- ja kolmivaiheisen koodausmenettelyn osalta. Straussin ja Corbinin jatkuvan vertailun analyysiprosessissa on käytetty kolmivaiheista koodausmenettelyä (avoin, aksiaalinen ja selektiivinen koodaus). Kolmivaiheinen systemaattinen menetelmä helpottaa kehitettävän teorian rakentamista. Kolmivaiheinen analyysiprosessi auttaa huomion kiinnittämistä tutkimusaiheen eri näkökulmiin, kausaalisiin olosuhteisiin, kontekstiin, toimintaan, vuorovaikutuksen strategioihin sekä syy- ja seuraussuhteisiin. (Strauss & Corbin 1990, 99, 106, 161; Strauss & Corbin 1994, 275.) Vastaavasti Glaserin käyttämä kaksivaiheinen koodausmenetelmä sisältää avoimen ja selektiivisen koodauksen (Glaser 1978). Glaser on esittänyt kritiikkiä Straussin ja Corbinin vertailuvan analyysin muutokseen: Toimintatapa rajoittaa analyysiprosessin joustavuutta ja seurauksena on tilanne, jossa aineistossa olevia ilmiöt ovat vaikeasti paljastettavissa (Glaser 1992, 3–10).

Barney Glaserin oppilas Kathy Charmaz on kehittänyt glaserilaista suuntausta edelleen konstruktivistisena GT-menetelmänä tunnettuna suuntauksena (Fram 2013, 2). Konstruktivistisessä GT-lähestymistavassa fokus on tutkijan ja osallistujan keskinäisessä tiedon rakentamisessa ja kyvyssä kehittää ymmärrystä osallistujien merkityksistä (Charmaz 2000, 510). Konstruktivistisessä suuntauksessa toteutetaan GT-lähestymistavan mukaisesti jatkuvan vertailun menetelmää, mutta tavoitteena ei ole keskeisen ydinkategorian löytäminen. Konstruktivistisessä GT-menetelmässä tutkijan kokemusten, vuorovaikutusten ja tietojen nähdään vaikuttavan siihen, miten tutkija toteuttaa tutkimustaan. Sen vuoksi tavoitteena on lisätä ymmärrystä tutkittavan kohteen tavasta kokea todellisuus yksilöllisesti ja monitulkintaisesti. (Charmaz 2006, 10.) Tavoitteena on tehdä jatkuvaa vertailua hyödyntävästä GT-menetelmästä tutkimuksellisesti käytännöllinen ja joustava versio todellisuuden kuvaamiseksi (mts. 184.)

Straussin oppilas Juliet Corbin (2009) on todennut GT-menetelmän muuttuvan ja saavan uusia vaikutteita lähestymistapaa soveltavilta tutkijoilta sekä eri ilmiöistä tehdyissä tutkimuksissa. Erityisesti laadullisen tutkimuksen toimintatapoja, kuten mahdollisuus raportoida tuloksia muutenkin kuin teorian tuottamiseksi, on adoptoitu GT-menetelmään. Muutokset eivät tarkoita GT:n sulautumista muuhun laadulliseen tutkimukseen. Pikemminkin muutosta voidaan kuvata evoluution kaltaiseksi tapahtumaksi, koska menetelmässä säilyvät jatkuvan vertailun prosessit, objektiivisuus ja aineistolähtöisyys. (Corbin 2009, 36–37, 51.)

Eri suuntaukset tuntuivat sopivan kansalaisraatien tutkimukseen, ja lopulliseen valintaan käyttäen Straussilaisia periaatteita noudattavaa GT-lähestymistapaa vaikutti mahdollisuus tutustua taustoittavaan kirjallisuuteen ennen aineiston analyysia.

Koin tarvitsevani lisää tietoa raadin yhteistyötahona olevasta edustuksellisesta demokratiasta ja sen päätöksentekojärjestelmästä sekä siitä, miten hallinnossa valmistellaan päätettäviksi tulevia esityksiä. Samoin ilman taustoittavaa kirjallisuutta vallan ja yhteisön toiminnan ilmiöt olisivat olleet aineistosta vaikeasti tunnistettavissa. Lopulliseen valintaan vaikutti mahdollisuus raportoida tutkimustuloksista opittavia asioita ja hyviä käytäntöjä teorian rakentamisen asemesta.

Käytän straussilaisen suuntauksen periaatteita noudattavaa lähestymistapaa tuottaakseni toimenpide-esityksiä ja selvittääkseni opittavia asioita hyvän kansalaisraadin toteuttamiseksi. Kuten edellä totesin, suuntauksen valintaan vaikutti mahdollisuus tutustua taustoittavaan kirjallisuuteen ennen kerätyn aineiston koodausprosessia ja mahdollisuus raportoida tutkimustulokset toimivina käytänteinä ja opittavina asioina teorianmuodostuksen asemesta. Tutkimuksessani noudatan straussilaista lähestymistapaa tulosten raportointiin asti ja sen vuoksi kuvaan lähestymistapaa tässä luvussa tarkemmin.

Straussilaisessa avoimessa koodauksessa erotellaan aineisto käyttäen tarkoitukseen sopivaa yleistystasoa. Tämä voi tarkoittaa lähestymistapaa, jossa aineistosta ensi vaiheessa hahmotetaan kahdesta ääripäästä syitä, jotka tekevät niistä erilaisia. Tämän jälkeen kokeillaan koko aineiston jakamista kahtia näiden erottelukriteereiden avulla. Jos erottelu ei onnistu, kokeillaan muita kriteereitä, joiden avulla aineisto on mahdollista jaotella ja synnyttää uusia käsitteitä. Lopulta löytyy typologia, jossa jokaisella tapauksella on oma lokeronsa. Tällainen on mahdollista saavuttaa, kun aineistosta tehdään sopiva yleisyystaso. (Corbin ja Strauss 2008, 52–53, 57; Alasuutari 2011, 93–94.)

Aineiston alkuperäisilmauksista muodostetaan jatkuvan vertailun periaatteella kahden, kolmen sanan pelkistysiksi. Pelkistykset on järkevää ymmärtää toisistaan eroaviksi tyypeiksi, joiden avulla voi yrittää ymmärtää ihmisten erilaista toimintaa tutkittavan asian suhteen. Tyypittelyitä voi tarkastella aineistoina, joiden avulla selviää, miten ihmiset toiminnan kokevat, millaisia motiiveja heillä on ja mitä merkityksiä he antavat eri asioille. (Alasuutari 2011, 94–95.)

Aksiaalissa eli pitkittäisessä koodauksessa aineisto yhdistetään uudella tavalla. Aineistolähtöinen koodaus perustuu selkeisiin työvaiheisiin, joita seuraamalla lukija voi seurata tutkijan tekemää päättelyketjua. Lukija voi nähdä tutkijan aineistosta tekemät tulkinnat ja perustelut teorian rakentamiselle. (Glaser & Strauss 2006, 101–103.) Tutkimuksessani käytän straussilaisen GT-metodologian suuntausta, jossa teorian asemesta muodostan toimenpide-esityksiä ja opittavia asioita toimivan kansalaisraadin järjestämiseksi. Tarkastelussa selvitetään kategorioiden välisiä pitkittäisiä yhteyksiä, peräkkäisyyksiä, liikkuvuuksia ja muutoksia sekä erilaisia toiminnan strategioita ja niiden seurauksia. Yhdistämisprosessissa hahmotellaan yhteyksiä kategorioiden väleillä esittämällä kysymyksiä, kuten mihin tämä tapahtuma viittaa ja miten tapahtuma toimii. Aksiaalinen koodaus mahdollistaa ilmiön tarkan kuvaamisen. (Strauss & Corbin 1990, 96, 98–99.)

Selektiivisessä koodauksessa abstraktiotaso on korkeampi. Koodauksessa muodostetaan tarina, joista kehitetään alakategoriat. Tämän jälkeen kehitetyistä alakategorioista muodostetaan kaikki kategoriat yhdistävä yläkategoria. Kategoriat liitetään mukaan niiden ominaisuuksien pohjalta. Koodauksessa validoidaan strategioita aineistoa hyväksi käyttämällä ja tarkistetaan mukana olevien kategorioiden yhteydet. Kirjoitetun tarinan avulla on mahdollista selvittää, mikä on silmiinpistäväntä, ja mikä on keskeinen ongelma aiheessa. Tarinasta muodostetaan analyttinen kertomus samalla tavalla kuin avoimessa ja aksiaalisessa koodauksessa tapahtui. Tämän jälkeen löydetylle keskeiselle ilmiölle annetaan nimi ja siitä tulee ydinkategoria. (Strauss & Corbin 1990, 117–119.) Tutkimuksessani kirjoitettu tarina auttoi selvittämään alakategorioita yhdistäviä ominaisuuksia, joiden avulla muodostin kaikkia kategorioita yhdistävän ydinkategorian.

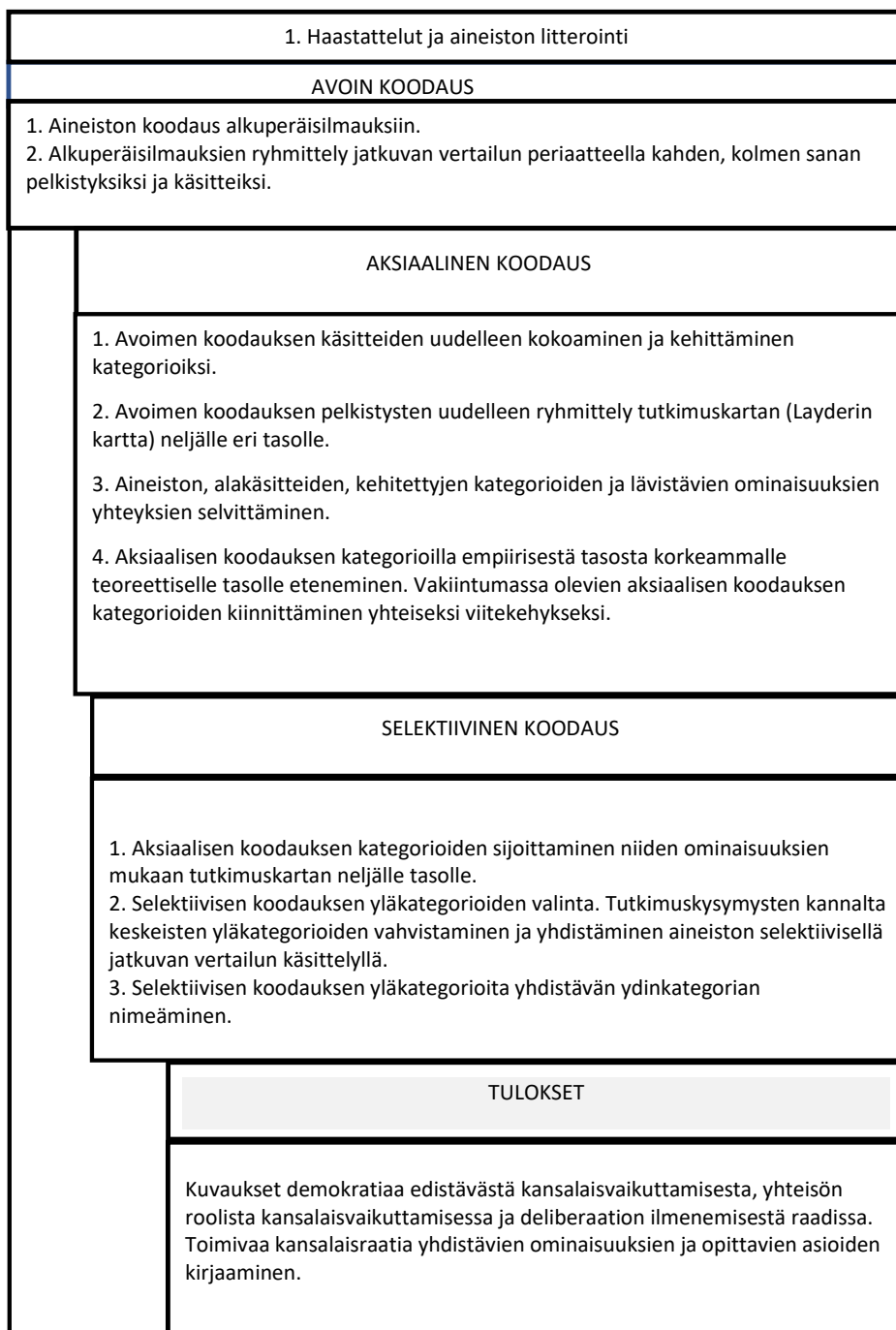
Ydinkategoriaa valittaessa kaikkien mahdollisten tilojen esiin tuominen analyysissä ei ole keskeistä. Tärkeää on se, ettei tutkija yksinkertaista tapahtumaa, vaan kykenee tallentamaan sen monimuotoisuuden. Ilmiöistä muodostettujen monimuotoisten sidonnaisuuksien on pohjaututtava aineistoon ja nämä yhteydet on osoitettava näkyviksi tutkimuksen tekstissä. Ydinkategorian valintaprosessi on kuvattava, ja työvaiheisiin liittyvät yksityiskohdat prosessin nopeudesta tai asteittain etenevästä pidemmästä tarkastelusta on raportoitava tutkimuksessa. Ydinkategorian valinnan perustelut on avattava tutkimuksessa ja ydinkategorian valintaa koskevien päätösten on oltava analyttisiä. Koodausprosessia voidaan arvioida tehtyjen valintojen avulla. (Strauss & Corbin 1990, 252–254; Corbin ja Strauss 2008, 91.)

Toimiviin kansalaisraateihin yhdistyvien ominaisuuksien ja opittavien asioiden kirjaamisessa tutkimustuloksiksi on keskeistä saada kategoriat toisiinsa nähden loogisiin suhteisiin. Tavoitteena on muodostaa analyttinen kuvaus tutkittavasta aiheesta aluksi yleisten pääpiirteiden pohjalta. Yleiset pääpiirteet muodostavat pohjan, joka ohjaa tutkimusta aineistosta löydettyihin yhteyksiin ja tuloksiin. Tulosten muodostamisvaiheessa aineistosta esille tulevat aiheet eivät saa asettaa rajoituksia tutkijan tulkinnalle tutkimustulosten kehittämiseksi. Esille tulleista aiheista voidaan kirjata tuloksiksi yleiset pääpiirteet. Nämä yleiset pääpiirteet ovat myöhemmin pohjana tuloksille, jotka ohjaavat tutkimusta aineistosta löydettyihin yhteyksiin. (Strauss & Corbin 1998, 149–150; Corbin & Strauss 2008, 103–104.) Tuotetut hyvät käytännöt ja opitut asiat ovat yleistettävissä ympäristöön, joka on toiminnaltaan ja säännöiltään samankaltainen kuin tutkimuksen ympäristö. Mitä laajemmin ja systemaattisemmin rakennettuja hyvät käytännöt ovat, sitä paremmin ne ovat siirrettävissä vaihteleviin ympäristöihin. Löydösten arvioinnissa kiinnitetään huomiota tulosten merkittävyyteen ja siihen, paljastaako tutkimus muutakin kuin yleisiä asioita ja itsestään selvinä pidettyjä aiheita. (Strauss & Corbin 1990, 251, 255–256.)

5.2 Taustoitus ja analyysiprosessi

Taustoittavassa aiheeseen perehtymisessä tutustuin kansalaisraadeista tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin ja kansalaistoiminnan kentällä vaikuttaviin ilmiöihin. Lähestymistapana GT mahdollistaa sen, että muutkin kuin arvostetut tieteentekijät voivat tuottaa empiirisen aineiston analyysissä kokemusten varaan perustuvan teorian (Corbin 2009). Tässä tutkimuksessa GT-lähestymistavalla tuotetaan teorian asemesta aineistosta paljastuvasta tiedosta hyviin kansalaisraateihin yhdistyviä ominaisuuksia ja opittavia asioita. Tavoitteenani oli lisätä ymmärrystä vaihtoehtoisten osallistumisen muotojen hyödyntämisestä nykytilassa, jossa kansalaisten osallistuminen edustuksellisessa demokratiassa on muutoksessa. Taustoittavassa analyysissä perehdyin tutkimustehtävää käsittelevään kirjallisuuteen, jossa tutustuin kansalaisvaikuttamiseen, vallankäyttöön demokratiassa, yhteisöön ja deliberaatioon sekä toimijuuteen kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta.

Analyysiprosessin tulosten muodostumisessa keskeisessä roolissa oli Straussin ja Corbinin jatkuvan vertailun analyysiprosessin kolmivaiheinen koodausmenettely: avoin, aksiaalinen ja selektiivinen koodaus (Strauss & Corbin 1990, 99–106, 161; Strauss & Corbin 1994, 275). Käytin apuna Layderin nelitasoista tutkimuskarttaa aksiaalisen ja selektiivisen koodauksen yhteyksien selvittämiseksi. Kansalaisraatien tutkimusta ohjasi abduktiivinen lähestymistapa hyödyntäessäni tutkimuksessani aikaisempia henkilökohtaisia kokemuksiani raatien järjestäjän roolissa. Induktiivista lähestymistapaa hyödynsin muodostaessani aineistosta löytämistäni ennalta arvaamattomista havaintojoukoista yleistyksiä. Samalla vältin tilanteen, jossa olisin joutunut pakottamaan havainnon tutkimustehtävän esioletukseni rajoituksiin ja näin toimimalla rajoittanut tutkimustani. Straussilaisen GT:n induktiivis-deduktiivisen suuntauksen lähestymistapaa käytin systemaattisen aineiston keruun ja jatkuvan analyysin vuorovaikutuksessa. Hahmotin deduktiivisista seurauksista muodostamillani hypoteeseilla ilmiöiden välisiä suhteita analyysiprosessin aikana. Seuraavassa kuviossa 3 havainnollistan GT-prosessin vaiheita.

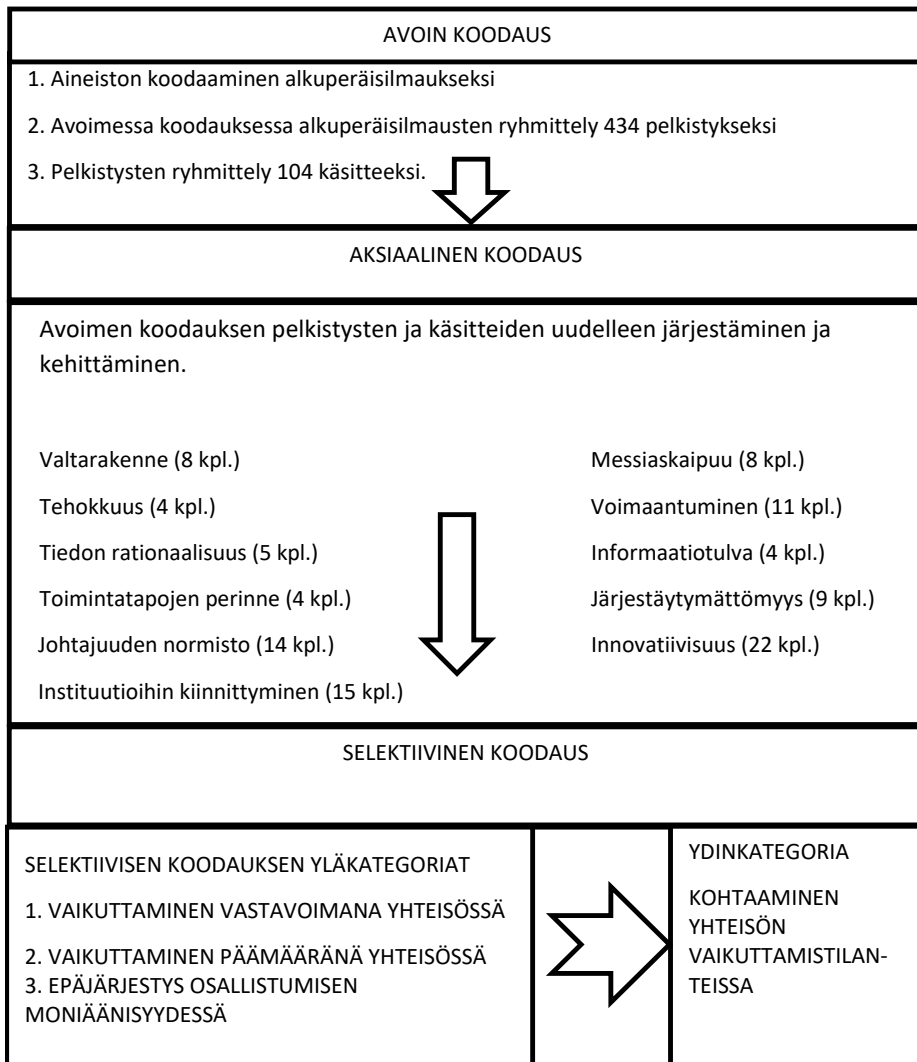
Kuvio 3. Aineiston käsittely ja tulkinta.

Aineiston analyysi GT-lähestymistavalla aloitetaan jo aineistoa kerätessä. Aineistolähtöisen toimivaan kansalaisraatiin yhdistettävien ilmiöiden ja opittavien asioiden löytämisessä keskeisenä lähtökohtana on tekstikatkelmien alkuperäisilmauksien koodaaminen tapahtumista, ominaisuuksista ja olosuhteista pelkistyksiksi ja pelkistysten ryhmittely avoimen koodauksen käsitteiksi (ks. Glaser & Strauss 2006). Analyysin välitön aloittaminen mahdollistaa tulevien haastattelujen ohjaamisen haluttuun suuntaan (Corbin & Strauss 1990, 6–12). Varhainen litterointiprosessi auttoi ohjaamaan haastatteluitani kansalaisraatiin vaikuttaviin tapahtumiin, jotka olivat raatien toteuttajan roolissa jääneet minulle vieraammiksi.

Aksiaalisessa koodauksessa yhdistäviä kategorioita ryhmitellään uudelleen. Avoimen koodauksen pelkistykset ja käsitteet ryhmitellään tekemällä kysymyksiä kategorioiden välisistä pitkittäisistä yhteyksistä, peräkkäisyydestä, liikkuvuudesta, muutoksista, erilaisista toiminnan strategioista ja niiden seurauksista (Strauss & Corbin 1990, 96, 98–99). Kategoriat verifioidaan eli todennetaan aineiston avulla.

Kolmannessa eli selektiivisessä koodauksessa määritellin aineiston lävistävät kategoriat ja pätevitin ne aineistokatkelmiin. Selektiivinen koodaus eteni aksiaalisessa koodauksessa syntyneistä kategorioista yläkategorioiden muodostamiseen ja niiden pätevoittämiseen aineistokatkelmien avulla. Tavoitteena on nimetä kaikki kategoriat yhdistävä ydintapahtuma, jota kutsutaan ydinkategoriaksi (Holopainen ym. 2020, 259–260; Corbin & Strauss 1990, 14).

Jatkuvan vertailun menetelmä on luonteva lähestymistapa aineiston analyysi-prosessin systemaattisuuden lisäämiseen. Jatkuvassa vertailussa etenin vertailemalla nimeämiini kategorioihin sopivia tapahtumia, yhdistämällä kategorioita ja niiden ominaisuuksia ja rajaamalla aineistosta löytämiäni ilmiöitä, joista muodostin tulokseksi hyvään kansalaisraatiin yhdistettäviä ominaisuuksia ja opittavia asioita (Locke 2001; Glaser & Strauss 2006, 1–3, 101–115). Seuraavassa kuviossa 4 esittelen kokonaiskuvan analyysiprosessista, jossa kuvaan alkuperäisilmauksista muodostamiani avoimen koodauksen käsitteitä.

Kuvio 4. Kolmevaiheisen analyysin alakäsitteiden ja kategorioiden yhteydet.

Kuviosta selviää tutkimuksen vaiheiden pääpiirteet ja aineistosta muodostamieni ilmiöiden määrät sekä yhteydet. Analyysiprosessin yleisen kuvauksen jälkeen kuvaan yksityiskohtaisemmin jatkuvan vertailun periaatteella tekemääni kolmevaiheista analyysiprosessia.

5.3 Tutkimusympäristö ja aineistonkeruun toteutus

Tutkimuksen kohteena olevien kansalaisraatien toteuttamispaikkana ollut pieni suomalainen kaupunki on kokenut voimakkaan teollisen rakennemuutoksen, jonka seurauksena kokonaisia teollisuudenaloja on lopettanut toimintansa kaupungissa. Alue on kärsinyt voimakkaita muuttotappioita. Kaupungin asukasluku oli 1990-luvulla yli 13.000 asukasta, kun taas vuonna 2015 asukasluku oli laskenut alle 8000 asukkaaseen. Muuttotappioiden seurauksena yhteisön iäkkäiden asukkaiden demografinen osuus väestöstä kasvoi, kun aktiivisessa iässä olevaa väestöä muutti muun muassa monipuolisempien työ- ja opiskelumahdollisuuksien houkuttelemina toisille paikkakunnille. Tutkimusympäristönä on paikkakunnalla vuosina 2012–2015 toteutetut kansalaisraadit. Kansalaisraateja toteutettiin kuusi kappaletta, ja alla olevassa taulukossa 1 kuvaan raatien teemat, osallistujien lukumäärät, yhteistyötahot ja toteuttamisvuoden.

Taulukko 1. Kaupungissa toteutetut kansalaisraadit vuosina 2012–2015.

KAUPUNGISSA TOTEUTETUT KANSALAISSRAADIT VUOSINA 2012–2015			
Raadin teema	Osallistujat	Yhteistyötaho	Vuosi
Tuetun asumisen asiakkaiden raati	17 osallistujaa	Ryhmän tukiyhdistys	2012
Uusiutuva energia	12 osallistujaa	Tekninen osasto	2012
Alle 29-vuotiaiden kansalaisraati	23 osallistujaa	Nuoris- ja sivistystoimi, oppilaitokset	2013
Seniorikansalaisten kansalaisraati	20 osallistujaa	Sosiaalitoimi	2014
Alle 29-vuotiaiden kansalaisraati	16 osallistujaa	Nuoris- ja sivistystoimi, oppilaitokset	2014
Alle 29-vuotiaiden kansalaisraati	21 osallistujaa	Nuorisotoimi ja tekninen osasto, oppilaitokset	2015

Kaikkien raatien valmistelut aloitimme yhteistyötahojemme kanssa noin kaksi kuukautta ennen tilaisuuden toteuttamista perustamalla ohjausryhmän, johon kutuimme asianosaisia viranhaltijoista ja järjestöjen edustajista varmistamaan valmisteluiden puolueeton eteneminen. Ohjausryhmät kokoontuivat kaksi kertaa ennen raadin toteuttamista kommentoimaan valmisteluiden etenemistä sekä kerran raadin

jälkeen pidettävään palautepalaveriin. Ensimmäisen **Tuetun asumisen asiakkaiden kansalaisraad**in teema oli: Miten tuetun asumisen asiakkaiden asiat kaupungissa pitäisi järjestää? Raatiin rekrytoitiin osallistujia lehti-ilmoituksella ja ryhmän tukiyhdistyksen kontaktien kautta.

Tilaisuuteen osallistui viisi henkilöä kaupungin eri yksiköistä. Heidän tukeaan tilaisuudessa oli yksikön ohjaajia. Muut osallistujat olivat asumisyksiköiden asukkaiden omaisia sekä aiheesta kiinnostuneita kuntalaisia. Rekrytoimalla osallistujiksi eri asumisyksiköistä asukkaita tavoiteltiin käsiteltävään asiaan osallisten monipuolista edustavuutta. Ryhmän tukiyhdistyksen sitoutuminen osallistujien rekrytoimiseksi tilaisuuteen oli ensiarvoisen tärkeää. Tukiyhdistyksen halukkuus sitoutua raatiin vahvasti päätöksen raadin toteuttamisesta kyseisestä teemasta.

Seuraava raati järjestettiin maankäytöstä. **Uusiutuva energia** käsittelevän raadin teema oli se, miten uusiutuvaan energiaan kaupungissa pitäisi suhtautua. Osallistujien rekrytointi lehti-ilmoituksilla yhteisöä keskusteluttaneesta teemasta osoittautui ennako-odotuksia huomattavasti vaikeammaksi, ja demografiset kriteerit täyttävää osallistujajoukkoa oli vaikea saada kokoon. Osallistujia rekrytoitiin lehti-ilmoitusten ohella pyytämällä kuntalaisia henkilökohtaisilla yhteydenotoilla mukaan demografis n otannan varmistamiseksi. Tilaisuus päätettiin toteuttaa, kun minimimäärä osallistujia oli saatu rekrytoitua. Aihe oli ajankohtainen, mutta ongelmana oli raadin toteutuksen myöhäinen ajankohta, koska aihe oli jo jakanut voimakkaasti sekä yhteisön, kuntalaisten että kuntapäätäjien mielipiteitä.

Raati poikkesi osallistujiltaan muista toteutetuista raadeista, koska iso osa osallistujista oli ennestään aktiivisia, politiikassa mukana olevia kuntalaisia. Lisäksi yksi osallistuja ei täysin sisäistänyt raadin deliberatiivista työmuotoa, jossa on periaatteena keskustella ja kuunnella vastakkaisiakin näkemyksiä muita osallistujia kunnioittaen. Raadin osallistujilta, ohjausryhmältä, kuntapäätäjiltä ja viranhaltijoilta saamamme palautteen perusteella tehtiin seuraaviin raateihin erityisjärjestelyitä. Järjestelyillä varmistettiin jatkossa järjestöjen ulkopuolisten kuntalaisten osallistuminen, osallistujajoukon demografien kriteereiden täyttyminen ja se, että osallistujilla on deliberaatiossa tarvittavaa vastapuolen kunnioitusta sekä neuvottelukykä.

Seuraaviin raateihimme saatiin yhteistyötahoksi kaupungin nuorisotoimi. Silloisella keskeisellä viranhaltijalla oli näkemyksiä raadin hyödyntämisestä nuorten asioiden ja palveluiden kehittämiseksi paikkakunnalla. Kolme nuorten kansalaisraatia toteutettiin peräkkäisinä vuosina, koska tavoitteenamme oli juurruttaa työmuoto paikkakunnalle pysyväksi toimintamalliksi hankkeen toiminnan aikana. **Alle 29-vuotiaiden raatien** teema oli se, miten nuorten asiat kaupungissa pitäisi järjestää. Aikaisemmissa raadeissa rekrytointi lehti-ilmoituksella oli osoittautunut huonosti toimivaksi tavaksi tavoittaa osallistujiksi demografista otantaa tavallisista kuntalaisista, jotka eivät toimi aktiivisina järjestöissä ja puolueissa.

Nuorisoraatien rekrytointi toteutettiin yhteistyössä alueen koulujen ja nuorisotoimen kanssa. Yläkoulujen, ammattiopiston ja lukion opettajat kokosivat raadin

osallistujat ohjausryhmän esittämän demografisen otannan mukaisiksi. Demografisen kokoonpanon varmistamiseksi nuorisotoimi maksoi raatien osallistujille pienen kokouspalkkion ja oppilaitokset hyväksyivät osallistumisen opintosuorituksiksi. Menetelmä osoittautui odotetusti lehti-ilmoitusta toimivammaksi rekrytointitavaksi. Etsivän nuorisotyön työntekijät tavoittelivat osallistujiksi myös koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevia nuoria lupaamalla heille kokouspalkkion, mutta heitä ei yrityksistä huolimatta saatu osallistujiksi raatiin. Ilmiö on tyyppillinen kansalaisraadeissa ja keskustelijoiden homogeenisyys voi silloin vaikuttaa käytyihin keskusteluihin (vrt. Raisio & Virta 2016, 229–230). Nuorten raadista saatiin hankkeen toiminnan ajaksi vuosittainen, toistuva tapahtuma yhteistyössä nuorisotoimen, yläkoulujen, ammattiopiston ja lukion kanssa. Yhteistyötahoinamme viimeisessä nuorten raadissa vuonna 2015 oli kaupungin tekninen toimi.

Seniorikansalaisten kansalaisraadin teema oli se, miten ikäihmisten palvelut kaupungissa pitäisi järjestää. Tilaisuuteen rekrytoitiin osallistujia lehti-ilmoituksella ja hyödyntämällä ikäihmisten parissa toimivien järjestöjen ja raadin järjestelyssä mukana olleiden yksityishenkilöiden kontakteja. Järjestöistä ja tutuilta henkilöiltä tulleet suorat yhteydenotot sekä pyyntö osallistua tilaisuuteen toimivat rekrytoinnissa odotetusti paremmin kuin osallistujien rekrytointi lehti-ilmoituksilla. Osallistujat olivat pääasiassa ikäihmisiä kaupungin keskustasta ja lähikylistä sekä aktiivisessa iässä olevia henkilöitä, jotka olivat eri tavoin osallisia ikäihmisten asioihin.

Raadit tuottivat parannusesityksiä, jotka muotoiltiin kaikkien osallistujien hyväksymiksi kirjallisiksi julkilausumiksi. Julkilausumat luovutettiin ennen varsinaista valtuuston kokousta niille viranhaltijoille, joita käsiteltävät teemat koskivat, tiedoksi päätösten valmisteluun ja kuntapäätäjille päätöksenteon tueksi. Uusiutuvan energian raadin julkilausumat luovutettiin poikkeuksellisesti erikseen järjestetyssä tilaisuudessa valtuustoryhmien puheenjohtajille tai heidän edustajilleen.

Väitöskirjatutkimukseen osallistujien valinta käynnistyi välittömästi saatuaan jatko-opiskeluoikeuden vuoden 2014 alkupuolella ja haastatteluaineisto on kerätty vuosien 2014–2015 aikana. Osallistujiksi valikoitui henkilöitä, joilla oli viiteryhmässään eriasteista omakohtaista kokemusta kansalaisraadeista. Tutkimukseen valittiin lappilaisia poliitikkoja, viranhaltijoita ja kansalaisraateihin osallistuneita henkilöitä. Osallistujat toivat erilaisista yhteiskunnallisista rooleistaan näkökulmia kansalaisraateihin. Tutkimukseen osallistui 20 henkilöä, joista 9 oli naisia ja 11 miestä. Haastateltavissa oli 6 viranhaltijaa, 5 poliitikkoa ja 9 kuntalaista.

Osallistujiksi valikoitui henkilöitä, jotka olivat olleet eri intressiryhmien edustajina eri rooleissa kosketuksissa toteuttamiini kansalaisraateihin kaupungissa vuosina 2012–2015. Haastattelututkimuksen etuna on mahdollisuus valita osallistujiksi henkilöitä, joilla on kokemusta tutkittavasta ilmiöstä (Puusa 2020, 106). Valitsin haastattelumudoksi yksilöhaastattelun voidakseni haastatella tutkimukseen osallistuvia rauhassa. Lisäksi päädyin yksilöhaastatteluihin välttääkseni tilanteen, jossa

valtahierarkiat ja dominoivat keskustelijat vaikuttavat voimakkaasti haastattelun sisältöön (Warren & Karner 2010, 152–154.)

Viranhaltijoita kontaktoin suoraan sähköpostilla ja pyysin heitä osallistumaan tutkimukseen. Osallistujiksi pyytämäni viranhaltijat tai heidän edustajansa olivat olleet raadeissamme kuultavina asiantuntijoina ja olimme luovuttaneet heille raadin tuottamia parannusesityksiä päätösten valmisteluvaiheessa. Raadin työmuoto ja valmistelut olivat heille tämän vuoksi tuttuja, minkä vuoksi haastatteluiden toteuttamisessa tärkeä yhteyden luominen haastateltaviin syntyi helposti (ks. Tienari, Vaara & Meriläinen 2005, 104). Tutkimustehtävän selvittämiseksi halusin kuulla viranhaltijoiden näkemyksiä siitä, millaista osallistumista kansalaisraadeissa toteutetaan ja millaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia kansalaisraadit tarjoavat. Lisäksi halusin tietää, missä määrin erilaisin tiedollisin ja taidollisin valmiuksin tilaisuuteen osallistuvat yksilöt pääsevät osallistumaan kansalaisraadissa deliberatiiviseen keskusteluun ja millaisia kriteereitä osallistujilta vaaditaan deliberatiiviseen demokratiaan osallistumiseksi. Viranhaltijat olivat saaneet kansalaisraatiemme tuottamia parannusesityksiä tiedoksi asioiden valmisteluun. Olin kiinnostunut heidän näkemyksistään siitä, miten kuntalaisten käyttöönsä saamalla tiedolla tuotettuja neuvoa-antavia parannusesityksiä voitiin hyödyntää päätöksiä valmisteltaessa. Kaikki haastattelupyynnön saaneet viranhaltijat suostuivat osallistujiksi.

Kuntapäättäjäistä pyysin ensimmäiseksi mukaan hallituksen ja valtuuston puheenjohtajat. Olin tehnyt heidän kanssaan tiivistä yhteistyötä järjestäessäni raateja, keskustellut kunnalle lisäarvoa tuovista raatien teemoista ja sopiessani ajankohtia, jolloin olin toimittanut julkilausumat valtuutetuille ennen varsinaista valtuuston kokouksen alkua. Seuraavaksi tavoittelin osallistujiksi kuntapäättäjiä ja lähetin valtuustoryhmien puheenjohtajille pyynnön saada haastatella heitä tai heidän nimeämiään ryhmän edustajia. Toimintamallilla pyrin tavoittamaan henkilöitä, joilla oli kiinnostavia kokemuksia tutkimastani aiheesta, ja jotka olivat halukkaita kuvaamaan kokemuksiaan tutkijalle (Perttula 2005, 137). Yhteydenottoni sähköpostitse eivät tuottaneet kaikin osin toivomaani tulosta, koska tavoitin vain kaksi kuntapäättäjiä. Haluttomuutta osallistua perusteltiin vähäisillä tiedoilla kansalaisraadin toiminnasta.

Tavoitteenani oli kerätä raadeista moninainen, erilaiset näkökulmat ja tutkittavan tapahtuman kannalta tärkeät asiayhteydet sisältävä aineisto (ks. Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Ylänne & Paavilainen 2011, 117). Päädyin ottamaan suoraan yhteyttä päättäjään, joka oli aktiivisesti yleisönosastokirjoituksissaan käsitellyt erään kansalaisraadin teemaa. Ajatuksenani oli saada tietoa siitä, miten hän päättäjänä hyödynsi raadin tuottamia parannusesityksiä työssään. Neljänneksi päättäjäksi pyysin valtuutetun, jonka kokemukset kansalaisraadeista olivat muodostuneet raadista vastaanotetuista julkilausumista ja julkilausumien luovutustilaisuudesta. Viides kuntapäättäjä oli osallistunut erään toteuttamani raadin valmisteluihin ohjausryhmän jäsenenä.

Kuntapäättäjiä haastatellessani halusin tietää tutkimustehtävän selvittämiseksi, millainen kansalaistoiminta on demokratiaa edistävää. Tämän lisäksi olin kiinnostunut siitä, miten kuntapäättäjät näkevät kansalaisraadeissa parannusesitysten tuottamiseksi tarvittavan tiedon olevan saatavilla yhteisön jäsenille sekä yhteisön mahdollisuudesta hyödyntää kansalaisvaikuttamista kuntalaisten demokratiakasvatuksen osallistumisen ja vaikuttamisen tavoitteissa. Olin kiinnostunut heidän käsityksistään siitä, miten päätöksentekojärjestelmässä epäselvässä asemassa olevia kansalaisraatien parannusesityksiä voidaan käyttää päätöksenteon tukena. Huomasin nopeasti haastattelututkimuksen edun voidessani tarvittaessa pyytää haastateltaviani selittämään ja tarkentamaan sanomaansa (Puusa 2020, 107). Etenkin kuntapäättäjien ja viranhaltijoiden kohdalla koin tilanteen hyödylliseksi, koska toimintaympäristö oli minulle siinä vaiheessa vieraampi. Parhaimmillaan tutkijan taito on johdatella haastateltavaa hänen elävien kokemusien suuntaan, tavalla, jossa vältetään ohjaamasta haastateltavan etenemistä pidemmälle, kuin mihin hänen kokemuksensa antavat myötä. Silloin haastattelu toteutuu eläviä kokemuksia ilmaisevana yksinpuheluna, jota ohjaa tutkijan tietoisuus tutkimusaiheesta syntyneistä kokemuksista. (Perttula 2005, 101–102.)

Jokaisesta toteuttamastani raadista halusin osallistujaksi vähintään yhden kuntalaisen ja lähestyin heitä lähettämällä raadeissa mukana olleille henkilökohtaisen pyynnön sähköpostilla. Olin kiinnostunut kuntalaisten kokemuksista deliberaation ilmenemisestä kansalaisraadissa heidän keskustellessaan asiantuntijoiden ja erilaisia näkemyksiä omaavien raatilaisten kanssa. Halusin tietää, missä määrin erilaisin tiedollisin ja taidollisin valmiuksin tilaisuuteen osallistuvat yksilöt pääsevät kansalaisraadissa deliberatiiviseen keskusteluun ja millaisia kriteereitä osallistujilta vaaditaan deliberatiiviseen demokratiaan osallistumiseksi. Lisäksi olin kiinnostunut heidän käsityksistään siitä, millainen yhteisön merkitys on kuntalaisten aktiivisessa toimijuudessa, osallistumisessa ja vaikuttamisessa. Haastatteluissa etsin vastauksia kuntalaisten mahdollisuudesta saada tarvittavaa tietoa parannusesitysten tuottamiseen ja mahdollisuuteen osallistua sekä vaikuttaa päätösten valmisteluihin tuottamalla parannusesityksiä päätöksentekojärjestelmässä neuvoa-antavassa roolissa olevassa kansalaisraadissa. Valitsin haastatteluihin eri raadeissa ja erilaisin taustoin osallistuneita henkilöitä saadakseni mahdollisimman monipuolisia näkökulmia tutkimaani aiheeseen. Kaksi haastattelemaani kuntalaista oli osallistunut raateja järjestettäessä myös ohjausrhythmyöskentelyyn, ja he tunsivat työmuodon syvällisemmin. Muiden kokemukset kansalaisraadeista olivat syntyneet raatiin osallistumalla.

Varmistaakseni haastatteluiden sujuvuuden haastattelin ensimmäiseksi henkilöitä, joiden kanssa olin tehnyt yhteistyötä aikaisemmin. Ratkaisu osoittautui toimivaksi, ja hyödynsin saamiani kokemuksia myöhemmissä haastatteluissani. Olin tietoinen tilanteesta, jossa haastateltavilla on taipumus antaa sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia, jolloin vastaukset noudattavat yleisesti hyväksyttyä linjaa (Tökkäri 2018, 68). Koin onnistuneeni tavoitteessani hyvin, koska sain paljon

rakentavaa kritiikkiä toteuttamistani kansalaisraadeista etenkin kansalaistoiminnalla vaikuttamisen ja kuntalaisten osallistumisen teemoista. Tulkitsen haastateltavien kriittiset näkökulmat toteuttamistani raadeista ja tutkimastani aiheesta omakohtaisiksi kokemuksi s sosiaalisesti hyväksyttävien vastausten antamisen asemesta.

GT-menetelmän mukaan aineistonkeruu aloitetaan tutkimuksen alkuvaiheessa. Lähestyin aihetta mahdollisimman avoimesti tavoittaakseni tutkimuksen kannalta keskeiset yksilölliset kokemukset ja sosiaaliset prosessit sellaisina kuin tutkittavat henkilöt ne kokevat ja kuvaavat (Luomanen 2010, 354; Holopainen, Puusa & Juuti 2020, 254). Lähestymistapa osoittautui toimivaksi, koska etenkin viranhaltijoiden ja kuntapäätäjien haastatteluista löysin ilmiöitä, joista en ollut aikaisemmin tietoinen. Haastattelulla kerätty aineisto on tyypillisesti varsin runsas ja aineistosta löytyy aina paljon kiinnostavia asioita, joita tutkija ei osannut etukäteen ennakoida tai ei odottanut löytävänsä (Luomanen 20210, 355; Puusa 2020, 146).

Haastatteluiden pohjaksi tein suostumuslomakkeen (liite 1). Tein kaksi erilaista kysymysrunkoa, jotka hyväksyin tutkimukseni silloisella ohjaajalla. Grounded-teorian periaatteiden mukaan muotoilin kysymysrungot väljiksi, sillä en halunnut omien ennakkokäsitysteni ja hypoteesieni vaikuttavan haastattelusta syntyvän aineiston sisältöön (Suddaby 2006, 635). Haastatteluiden toteuttamisessa päädyin kahteen erilaiseen kysymysrunkoon, koska haastateltavina oli eri näkökulmasta aihetta tarkastelevia ryhmiä. Ensimmäistä kysymysrunkoa käytin haastatellesani viranhaltijoita ja kuntapäätäjiä (liite 2) ja toista kysymysrunkoa käytin haastatellesani kansalaisraateihin osallistuneita kuntalaisia (liite 3).

Hyvän haastattelukäytännön mukaisesti kerroin haastateltaville tutkimukseni tarkoituksen ja tavoitteet ennen haastattelun alkua. Tutkimukseen osallistuneille kerroin ennen haastattelua käyttämäni menetelmät tavalla, joka avautuu myös tutkimuksen tekemistä vähemmän tunteville. Pyysin luvan nauhoittaa keskustelut. Tutkimukseen osallistumisen kerroin olevan vapaaehtoista ja pyysin haastateltavilta kirjallisen suostumuksen. Haastateltaville kerroin tutkimukseni tavoitteen ja sen, miten säilytän keräämäni aineistoa tutkimuksen ajan turvallisessa paikassa. (Ks. Kuula 2006, 121.)

Haastatteluissa pyysin osallistujia käsittelemään tutkimusaiheeseen liittyviä kokemuksia, havaintoja, mielipiteitä ja käsityksiä. Haastatteluissa aktiivisessa roolissa olivat osallistujat, joiden käsityksiä kuuntelin ja tallensin nauhurille. Kahdenkymmenen henkilön haastatteluista kertyi kokonaisuudessaan 93 litterointisivua fontilla 11 ja rivivälillä 1.

Haastateltavien on tärkeää antaa purkaa aihetta sekä välttää puheen rajoittamista etukäteen esitetyillä tavoitteilla ja hypoteeseilla (Glaser & Holton 2004). Pysin löytämään haastateltavien kertomuksista keskeiset puheen- ja huolenaiheet sekä heidän esittämänsä mahdolliset tilanteiden ratkaisuesitykset (ks. Glaser & Holton 2004, 7). Tarvittaessa palautin keskustelun hienovaraisesti käsiteltävään aiheeseen esittä-

mällä kysymyksiä. Päätin haastattelut kokoavaan keskusteluun, jonka tarkoituksena oli varmistaa haastateltavan kokeneen tulleeensa kuulluksi.

Aineiston keräämisen lopetin tilanteessa, jossa kerätyn aineiston sisällöllä ei enää saatu uusia ominaisuuksia kategorioihin eikä käsitteellistämislle saatu lisäarvoa. Nämä ratkaisut tutkija tekee henkilökohtaisten ratkaisujen pohjalta, mikä on hyväksytty tapa toimia GT:ssa. (Glaser & Strauss 2006, 45, 61–62; Corbin & Strauss 2008, 143–145, 263.) Haastatteluprosessin loppuvaiheessa tutustuin aikaisempiin kansalaisraadeista tehtyihin tutkimuksiin lisätäkseen tietoa aiheesta tehdyistä tutkimuksista. Lopullisen päätöksen aineiston riittävydestä tein huomattessani, että viimeisiä haastatteluita tehdessäni saamani vastaukset alkoivat tuntua tutuilta (ks. Luomanen 2010, 355).

Ensimmäiseen raatiin osallistuneiden raatikokemuksista oli kulunut melko pitkä aika. Olin tietoinen haastateltavien ilmaisuiden symbolisesta ja kielellisestä luonteesta. Haastatteluhetkellä tämä tarkoitti tilannetta, jossa samasta ilmiöstä syntyy useita, keskenään ristiriitaisiakin käsityksiä eri aikana ja eri konteksteissa. Tutkimusaineiston keruussa lähtökohtanani oli intersubjektiivisuuden oletus, jossa haastateltavien todellisuus rakentuu heidän raadeissa muodostamistaan ja subjektiivisesti tulkittamistaan käsityksistä, joita tutkijana pyrin ymmärtämään (Puusa 2020, 109). Haastateltavien ajallisia näkemyksiä raadeista voi tämän vuoksi pitää luonteeltaan ajassa muuttuvina, näkökulmaisina ja abstrakteina (Puusa & Julkunen 2020, 191). Toinen ajallisuutta käsittelevä teema yhdistyi haastattelukysymyksiini. Aloittavana tutkijana minulta jäi haastattelukysymyksissä huomioimatta ajallinen ennen, nyt ja tulevaisuudessa -akselin näkökulma. Vasta tuloslukua kirjoittaessani huomasin, että olisin saanut ajassa muuttuvien käsitteiden tulkintaan kiinnostavaa lisätietoa tutkimukseeni esittämällä haastateltaville kysymyksen kansalaisraatien ja deliberatiivisen demokratian tulevaisuudesta sekä merkityksestä.

5.4 Avoin, aksiaalinen ja selektiivinen koodaus

Avoin koodaus on Straussin ja Corbinin (1990) käyttämä nimitys GT-menetelmän ensimmäisestä työvaiheesta. Aineiston työstämisen ensimmäisenä vaiheena oli lukea haastattelut rivi riviltä ja etsiä tutkimaani hyvään kansalaisraatiin yhdistyviä ominaisuuksia sekä opittavia asioita aineistossa kuvatuista tapahtumista, toiminnoista, suhteista, edellytyksistä sekä vastaavista teemoista. Koodasin aineiston noudattamalla sisällönanalyysin periaatteita Tuomen ja Sarajärven (2011, 108–113) kuvaamalla tavalla kirjaamalla alkuperäisilmaukset pelkistyksiksi litteroitujen paperiarkkien marginaaleihin. Pelkistyksillä tarkoitan kahden, kolmen sanan pituisia koodauksia alkuperäisilmauksista. Seuraavaksi ryhmittelin samaan aiheeseen liittyvät pelkistykset yhteen. Analysoidessani tekstiä GT-lähestymistavan periaatteiden mukaan rivi riviltä, alkuperäisilmaisuus ja lause kerrallaan huomasin ensimmäisten haastatteluiden

jälkeen, mihin suuntaan haastateltavilta saatava informaatio ohjasi tutkimustani. (Ks. Strauss & Corbin 1990, 72–73.) Koodauksen alkuvaiheessa päädyin tekemään avoimen koodauksen käsin, koska huomasi hahmottavani aineistoani paremmin, kun sain tehdä merkinlöyjiä paperiarkeille ja nähdä visuaalisesti tekemäni koodaukset, aineiston ja ryhmittelyt (ks. Jolanki & Karhunen 2010, 397). Työtäni ohjasi alusta lähtien tavoite käsitellä aineisto mahdollisimman tarkasti. Etenin Glaserin ja Holtonin (2004, 11) kuvaamalla työtavalla, jossa aineisto koodataan mahdollisimman tarkasti ja koodeista yhdistetyistä pelkistyksistä ryhmitellään mahdollisimman monta käsitettä kuvaamaan aineistoa kattavasti.

Hahmotin aineistosta jo ensimmäisten haastatteluiden jälkeen jännitteitä nopeasti järjestäytyvän kansalaistoiminnan ja pidempiaikaista sitoutumista edellyttävän parlamentarismien välillä. Alkuvaiheen haastatteluista havaitsin eron yhteisössä puolue toiminnan vallan rakenteissa toimivien ja puolueiden ulkopuolisten kuntalaisten vaikuttamisrooleissa. Tulevissa haastatteluissani tunnistin monipuolisempia kuvauksia ilmiöistä, joilla saadaan kansalaistoiminta yhdistetyksi tiiviimmin yhteisön kehittämiseen. Tarkensin ja muokkasinkin käsitteitä jatkuvalla vertailevalla lähestymistavalla ja hyödyntämällä havainnoista kirjoittamiani muistioita GT-menetelmän mukaisesti (ks. Glaser & Strauss 2006, 107).

Kerättyäni aineiston työstin pelkistysten alkuperäisilmauksista käsitteitä. Koodatun aineiston vaaraksi onkin esitetty tapahtuman liian yleistä tai kapeaa kuvaamista (mm. Eskola & Suoranta 2000, 156–157). Välttääkseni kapeaa kuvausta palasin uudelleen aineistooni. Alkuperäisilmauksien ja pelkistysten tarkempi uudelleen läpikäynti osoittautui tutkimuksessani hedelmälliseksi vaiheeksi, koska sain koodattua uusia alkuperäisilmauksia ja muodostettua niistä noin 100 uutta pelkistystä. Varmistin pelkistysten samankaltaisuuden tai erilaisuuden käymällä litteroimiani aineistoja huolellisesti läpi. Aineistossa yksittäisen pelkistysten tapahtuma saattoi olla muutaman sanan sisältävä lause, virke tai lauseista koostuva kokonaisuus. Pelkistysten teema tai sisältö ohjasi muodostamaan tarvittaessa uuden käsitteen tai yhdistämään käsitteen aikaisempiin käsitteisiin. Uuden käsitteen kohdalla tarkistin käsitteeseen ryhmittelemieni koodien sisältöjä varmistaakseni, onko uusi käsite tarkoituksenmukaista säilyttää itsenäisenä, vai onko syytä yhdistää se aikaisempiin käsitteisiin. Strauss ja Corbin (1990, 66–69) kuvaavat avoimen koodauksen ongelmaksi tilanteen, jossa tehdään aikaisempien kokemusten pohjalta standardisoituja tulkintoja ja vaikeudeksi muodostuu havaita aikaisemmin tunnistamattomia yksityiskohtia. Työvaihe vaatii systemaattisuutta tunnistaa ja nimetä ominaisuuksia tapahtumia kuvaaviksi käsitteiksi. Työvaiheiden jälkeen litteroiduista tekstien alkuperäisilmauksista ja pelkistyksistä koodasin lopulliset 434 pelkistystä ja ryhmittelin 104 käsitettä.

Seuraavaksi esittelen avoimen koodauksen prosessin. Rekrytointi verkostojen kautta -käsitteen vaiheita. Rekrytointi on tärkeä vaihe raadissa, koska tapahtumaan pitää saada demografinen otanta osallistujia yhteisöstä. Koodausketjun käsitteen

suluissa oleva numero toimii minulle työvälineenä aineistoni analysoinnissa. Päädyin laadullisen aineiston kirjallisuutta tutkiessani numerointiin etsiessäni aineiston käsittelyyn systemaattisuutta tuovaa työtapaa (Eskola & Suoranta 2000). Numeroimieni pelkistysten ja saman numeron omaavien saman aiheen käsitteiden avulla pystyin tarkastamaan käsitteisiin yhdistämieni pelkistysten ja alkuperäisen aineiston tekstikohdista tekemieni tulkintojeni johdonmukaisuuden, ja selvittämään miksi tulkintani sisälsi jotakin ja jätti jonkun asian ulkopuolelle (mts. 156–159). Jari Luomasen (2010) mukaan avoimessa koodauksessa käsitteiden nimeäminen kannattaa tehdä intuitiivisesti pyrkimättä liian täydelliseen nimeämiseen. Tärkeintä on, että tutkijalla on käsitys siitä, mitä hän kullakin käsitteellä tai koodilla tarkoittaa. (Mts. 358.) Haastateltavat koodasin seuraavan kaksiosaisen kirjain-numero -periaatteen mukaan: Viranhaltijat V1–V6, poliitikot P1–P5 ja kuntalaiset K1–K9.

Alla olevassa taulukossa 2 tekstikatkelmassa haastateltava on vastannut kysymykseen siitä, mitä olisi tehtävä haluttujen osallistujien rekrytoimiseksi kansalaisraatiin. Esimerkissäni yhdistin alkuperäistekstistä tekemäni pelkistykset: ”Tiedottamista kaikilla kanavilla” ja ”Järjestäjillä hyvät verkostot” avoimen koodauksen käsitteeksi ”Rekrytointi verkostojen kautta”. Pelkistyksiä käsitteessä yhdistää osallistujien paikalle saamiseksi toteutettava rekrytointi, jossa hyödynnetään tiedottamista verkostoissa kaikilla tarvittavilla kanavilla.

Taulukko 2. Esimerkki pelkistysten ryhmitteystä käsitteeksi.

Alkuperäisteksti	Pelkistykset	Käsite
<p>Esimerkkihenkilön, kansalainen K8:n tekstiote: V= Niin vähän on kyllä haasteellinen homma H= Joo V= Mutta varmaan sillä että tiedottamista kaikilla kanavilla ja sitte niitä että jos on niin ku vaikka sillä raadin järjestäjillä hyvät verkostot jotka tuntee tyyppejä joilla on niitä henkilökohtaisia H= Joo V= vaikuttamismahdollisuuksia niin sillä lailla varmaanki H= Joo V= Että tämmönen henkilökohtainen vaikuttaminen on varmaan se tehokkain H= Joo</p>	<p>Tiedottamista kaikilla kanavilla</p> <p>Järjestäjillä hyvät verkostot</p>	<p>Rekrytointi verkostojen kautta (67)</p>

Avoimen koodauksen jälkeen minulla oli kansalaisraadissa *vaikuttamisesta ja osallistumisesta* koodattuna 434 pelkistystä sekä 104 pelkistyksistä ryhmittelemääni käsitettä. Aineiston saturaatio varmistui, kun tapahtumiin liittyvät uudet käsitteet eivät tuoneet tutkimuksen kannalta uutta tietoa (ks. Glaser & Strauss 2006, 109–111). Tulkintaa sisällönanalyyseissä pidetään validina silloin, kun se tekee tutkimusaineistosta ymmärrettävän (Alasuutari 2011, 153). Laajan aineiston täydellinen luokittelu on oletettavasti mahdotonta. Uusia näkökulmia ja koodattavia aiheita on rajattomasti, minkä vuoksi tavoitetta luokitella aineisto kattavasti voidaan pitää riittävänä. (Suoranta & Eskola 2000, 156.)

Aksiaalinen koodaus on Straussin ja Corbinin (1990) käyttämä nimitys GT:n toisesta vaiheesta. Aksiaalisen koodauksen tavoitteena on vertailla käsitteitä keskenään, mutta analyysin taso vaihtuu käsitteiden ominaisuuksien vertailuun (ks. Glaser & Holton 2004). Avoimen koodauksen vaiheessa olin koodannut hyvään kansalaisraatiin 434 yhdistyvää aineistolähtöistä pelkistystä ja ryhmitellyt niistä 104 avoimen koodauksen käsitettä. Aksiaalisessa koodauksessa ryhmittelin avoimessa koodauksessa syntyneitä käsitteitä uudelleen alakategorioiksi kutsuttujen yhteisten nimittäjien alle. Järjestin uudelleen avoimen koodauksen käsitteet ja kiinnitin ne yhteisiksi viitekehyksiksi. (Luomanen 2010, 362.) Keskeistä oli selvittää, miten avoimen koodauksen käsitteet ja alakategorioiden hahmotelmat järjestyivät suhteessa toisiinsa ja millaisia yhtäläisyyksiä sekä variaatioita niissä oli (liite 4).

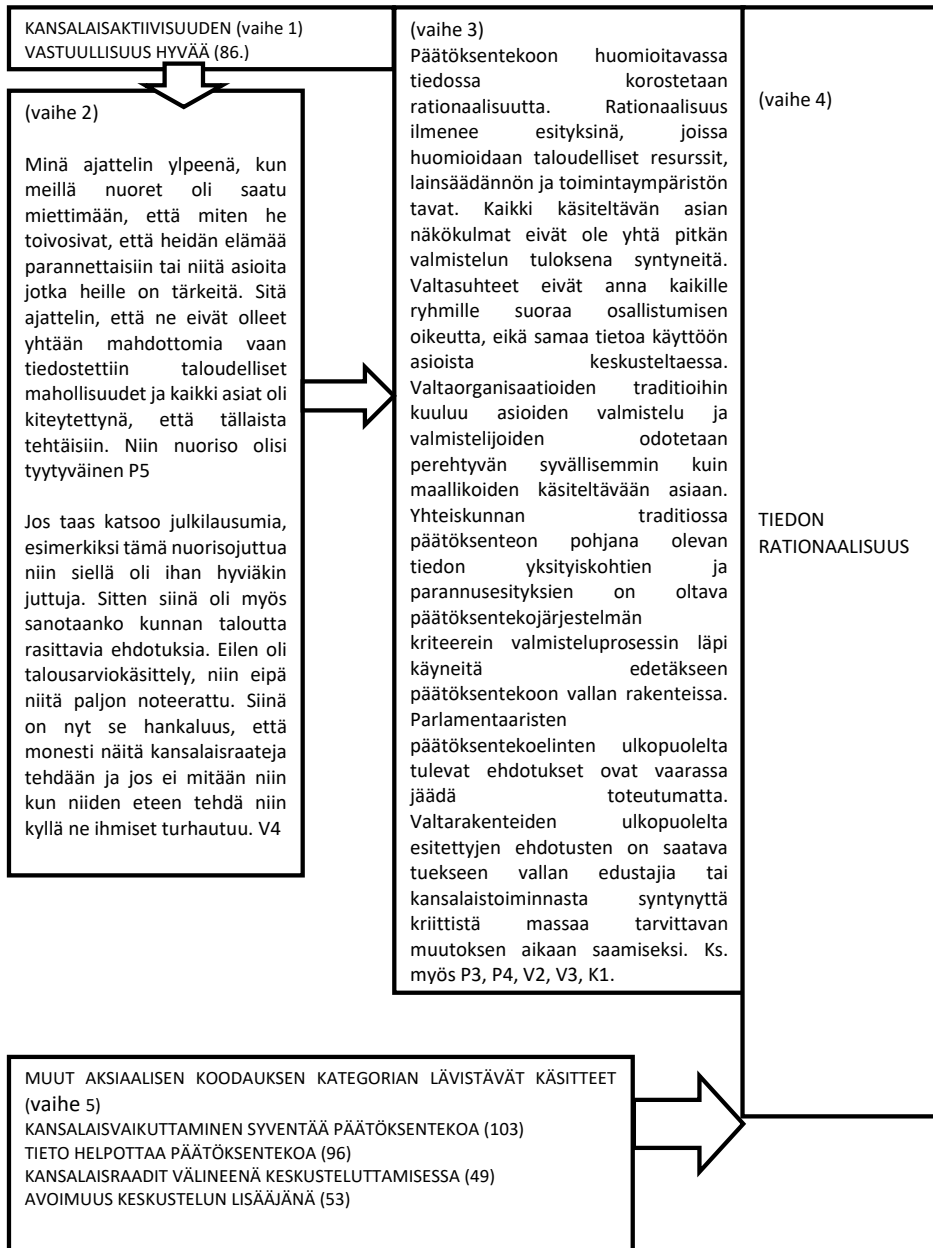
Selvitin käsitteiden ja kategorioiden järjestäytymistä tekemällä kysymyksiä alakategorioiden välisistä pitkittäisistä yhteyksistä, peräkkäisyyksistä, liikkuvuuksista, muutoksista, erilaisista toiminnan strategioista ja niiden seurauksista. Vertasin ryhmittelemieni avoimen koodauksen käsitteiden ja alakategorioiden lävistäviä yhteyksiä aineistokatkelmiin selvittääkseni millaisissa tilanteissa ja ympäristöissä ilmiö toteutuu. (Ks. Strauss & Corbin 1990, 96, 98–99.) Etenin jatkuvan vertailun periaatteella avoimessa koodauksessa aloittamalla visuaalisuutta hyödyntävällä työtavalla tekemällä merkintöjä paperiprintteihin sekä kirjoittamalla muistioita ja muistilappuja.

Käsitteistä löytyi samankaltaisuuksia, eroja ja erityisiä ilmiöitä, minkä jälkeen kirjoitin alakategorian auki aineistokatkelmien ja avoimen koodauksen käsitteiden avulla alakategorioiden lävistävistä yhteyksistä. Tämä mahdollisti alakategorioiden suhteiden testaamisen vertaamalla niitä aineistokatkelmiin GT-lähestymistavan mukaisesti. (Corbin & Strauss 1990, 13.) Aineiston tarkastelu eteni tavalla, jossa palasin litteroimieni tekstien aktiiviseen lukemiseen voidakseni ymmärtää tekstin, käsitteiden ja alakategorian välisiä yhteyksiä. Prosessissa tarvitsin tueksi alkuperäisen tekstin voidakseni varmistaa tekemieni tulkintojen oikeellisuuden siirtyessäni empiriasta aksiaalisessa koodauksessa vaadittavalle teoreettisemman operoinnin tasolle. Aksiaalisen koodauksen vaiheessa tulevalle teorialle muodostuu pohja silloin, kun empirian tasolta aletaan operoida avoimessa koodauksessa ryhmitellyistä käsitteistä muodostettujen alakategorioiden vertailun avulla (Glaser & Holton

2004, 12). Lopulta avoimen koodauksen käsitteet kuvasivat mielestäni selkeästi eri aiheista muodostetuissa alakategorioissa.

Seuraavassa kuviossa 5 kuvaan rationaalisen tiedon alakategorian aksiaalisen koodauksen aineiston lävistävää prosessia. Aksiaalisen koodauksen prosessissa avoimen koodauksen käsitteestä (vaihe 1) ja aineistokatkelmista (vaihe 2) etenen abstraktiotasoa nostamalla kirjoittamalla analyysin (vaihe 3), jonka pohjalta nimeän aineiston lävistävän aksiaalisen koodauksen alakategorian (vaihe 4). Kuviossa (vaihe 5) ovat mukana prosessiin osallistuneet muut avoimen koodauksen aineistojen käsitteet, jotka olen yhdistänyt ”Tiedon rationaalisuus” -alakategoriaan. Yhteen liittämisen toteutui aineistosta löytyvien suhteiden, syy-yhteyksien ja asiayhteyksien perusteella (ks. Luomanen 2010, 362). Kuvion 5 prosessia ohjasi tutkimuskysymys, jossa etsin vastauksia siihen, millaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia kansalaisraadit tarjoavat.

Aksiaalisen koodauksen prosessin kuviossa 5 Tiedon rationaalisuus -teema havainnollisti eron kuntalaisen, poliittisen päättäjän sekä viranhaltijan mahdollisuuksista päästä käsiksi tietoon. Sosiaalisen elämän tilanteiden institutionaalisista tekijöistä esimerkiksi lainsäädäntö on läsnä siinä, milloin ja millaiseen tietoon kansalainen ja poliitikko pääsevät käsiksi. Vastaavasti sosiaalisen elämän tilanteissa yksilötasolla kuntalaisella on kehittämisessä tarvittavaa tietoa, mutta hänellä ei ole tasa-arvoista mahdollisuutta saada käyttöönsä vaikuttamisessa tarvittavaa tietoa osallistuakseen ja oppiakseen. Tästä seuraa tilanne, jossa kansalainen on vaikuttamisyriyksissään lähtökohtaisesti viranhaltijoihin ja poliitikkoihin nähden tiedollisesti altavastajan asemassa.

Kuvio 5. Aksiaalisen koodauksen prosessi.

Nimesin seuraavat 11 alakategoriaa: valtarakenne, tehokkuus, tiedon rationaalisuus, toimintatapojen perinne, instituutioihin kiinnittyminen, järjestäytymättömyys, johtajuuden normisto, innovatiivisuus, messiaskaipuu, voimaantuminen ja informaatiotulva. Aksiaalissa koodauksessa käytin nelitasoisia tutkimuskarttaa ohjaavana

metodologisena työkaluna. Tutkimuskarttaa hyödyntämällä sosiaalisen elämän tilanteet on mahdollista erottaa kiinteistä yhteyksistään huolimatta instituutioiden, aktiivisen toiminnan ja motivaation ilmiöitä edistävistä kysymyksistä (Layder 1993). Etenin sijoittamalla aksiaalisen koodauksen alakategoriat kartan eri tasoille etsimällä aineistosta vastauksia siihen missä, miten ja miksi tapahtumat esiintyivät.

Tutkimuskartta osoittautui toimivaksi työkaluksi aksiaalisen koodauksen korkeamman abstraktiotason tulkintojen viimeisteleminen. Tutkimuskartan avulla toimintaympäristön kontekstin, puitteen, tilanteen ja itsen ilmiöiden vaikutusten lävistävät yhteydet avautuivat minulle etenkin viranhaltijoiden ja poliitikkojen aineistojen parempana ymmärtämisenä. Yhteisön kontekstin, puitteen, tilanteen sekä itsen mikro- sekä makrotason ilmiöiden toiminnot sidoksineen eivät ole suoraan käännettävissä yhteisön eri tasoilla ilmeneviksi tapahtumiksi. Ilmiöiden tunnistaminen mahdollisti keskittymisen todellisiin ongelmiin, toiminnan sidoksiin mikro- ja makrotasolla sekä ilmiöiden vaikutuksiin yksilön aktiivisuuden toimintaympäristön eri tasoilla.

Ryhmittelin aineiston tapahtumista muodostamani avoimen koodauksen 104 käsitettä aksiaalisen koodauksen alakategorioiksi. Jatkuvan vertailun periaatteella aineistoon pohjaavista käsitteistä muodostin aksiaalisen koodauksen 11 alakategoriaa sekä alakategorioita vertaamalla muodostamani 4 yläkategoriaa (liite 5). Tutkimuskartan neljää tasoa hyödyntämällä kirjoitin yhteenvedon käsitteiden, aineistokatkelmien ja aksiaalisen koodauksen alakategorioiden välisistä suhteista. Arvioin kartan tasoilla olevien aksiaalisen koodauksen yläkategorioiden yhtäläisyyksiä ja eroja aineiston läpileikkauksen näkökulmasta. Seuraavaksi esittelen tekemäni yhteenvedon.

Kontekstin alueella valtaa ylläpitävät parlamentarismien rakenteiden mukaan toimivat instituutiot. Päätöksentekoa ja vakautta ylläpitävät vallan rakenteet edesauttavat yhteisön vakauden säilymistä. Ennustettavassa toimintaympäristössä kansalaiset hyväksyvät vallan rakenteiden tavan vaikuttaa. Vallan rakenteissa mukana olevat ylläpitävät omalla toiminnallaan olemassa olevaa vaikuttamisjärjestelmää. Vallan oikeutus syntyy kyvystä tehdä tehokkaasti ja rationaalisesti päätöksiä. Tehokkuus syntyy tavoitteiden perustelemisesta päätöksentekorakenteissa tarvittavaa tietoa hyödyntämällä. Rationaalisuus syntyy tiedosta, jolla vallan käyttäjät kykenevät edistämään eturyhmiensä mandaateilla tavoitteitaan taloudellisten, yhteisön kokonaisvaikutusten ja lainsäädännöllisten seikkojen näkökulmissa valmistelu- ja päätöksentekoprosessissa.

Puitteen alueella päätöksentekojärjestelmässä on erilaisia tavoitteita edistäviä organisaatioita, joiden jäsenistö on vaaleilla valittua ja organisaation toimintatapa parlamentaarinen. Toimintatavan vahvuutena on järjestelmän tehokkuus saada vaaleilla valitut päättäjät valmistelemaan ja päättämään käsiteltäviä kysymyksiä. Parlamentarismien tuomalle voimalle ei löydy järjestäytyntä, kriittiseksi massaksi kohoavaa vastavoimaa omien vaikuttamisrytysten edistämiseksi olemassa olevien instituutioiden ulkopuolelta.

Tilanteen alueen dialogissa normit ja roolit vahvistavat vuorovaikutuksessa parlamentaaristen vaikuttamistavoitteiden odotusten mukaista toimintaa. Kansalaiset odottavat päättäjien perehtyvän päätettäviin asioihin. Osa kansalaisista elää omaa elämäänsä osallistumatta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Parlamentaarinen järjestelmä tarvitsee kansalaistensa osallistumista voidakseen oikeuttaa vallan. Ilman järjestelmän tukea ja toimintaperiaatteiden sisäistämistä omien näkemysten lobbautuminen ei saa taakseen järjestelmässä varteenotettavaa vastavoimaa. Päättäjien ja kansalaisten dialogeista muodostuu yksipuolisia. Yksipuolisessa dialogissa päättäjät antavat vastauksia ja kansalaiset esittävät kommentteja teemoihin, joiden pohjatyötä on jo alettu valmistella parlamentaarisen järjestelmän toimintamallin mukaisesti.

Itsen alueen identifi itumisessa omakohtainen kokemus kansalaistoiminnassa osallisena olemisesta opettaa, miten parlamentarismissa toimitaan. Kokemuksen kautta lisääntyvä tieto aktivoi osallistumaan ja vaikuttamaan aiheisiin, joihin yksilöllä on jonkinlainen omakohtainen kosketus. Omien ideoiden julkisen esittämisen kynnyks on korkea. Osallistumista helpottaa, kun seurattavana on auktoriteetti, jonka näkemyksiin on turvallista yhtyä. Yhteiskunnallisiin asioihin paneutumiselle rajoitteita asettavat perhe-elämä ja muut sitoumukset. Ilman valtaa parlamentaarisen järjestelmän ulkopuolelta osallistuminen ei innosta, koska vaikuttamisyrityksiä ei huomioida näkyvästi päätöksenteossa. Analyysin edetessä ja syventyessä aineiston käsittely siirtyy aksiaaliseen koodauksesta selektiiviseen koodaukseen. Selektiivisessä koodauksessa muodostetaan kaikki kategoriat yhdistävä ydinkategoria.

Selektiivinen koodaus on Strauss ja Corbinin (1990) käyttämä nimitys GT-menetelmän kolmannesta vaiheesta. Selektiivisessä koodauksessa operoidaan aksiaalissa koodauksessa muodostettujen kategorioiden avulla aineistoa yhdistävän ydinkategorian, johon kaikki muut kategoriat joko välittömästi tai välillisesti kiinnittyvät (Corbin & Strauss 1990). Selektiivisessä koodauksessa aineiston kaikki kategoriat lähestyvät aineiston ydintapahtumaa tiivistyksen lopulta yhdeksi ydinkategoriaksi (Corbin & Strauss 1990, 14). Omassa prosessissani selektiivinen koodaus eteni tiiviinä aineiston tapahtumien, luokittelieni käsitteiden ja kategorioiden tulkin-tana. Valikoivassa koodauksessa on tehtävä lopullinen päätös siitä, mitä elementtejä tutkimukseen sisällytetään (Luomanen 2010, 364). Aksiaalinen koodaus oli tuottanut identifi itumisen (messiaskaipuu, voimaantumisen, informaatiotulva), dialogin (johtajuuden normisto, innovatiivisuus) osallisuuden (toimintatapojen perinne, instituutioihin kiinnittyminen järjestäytymättömyys) ja vallan (valtarakenne, tehokkuus, tiedon rakenne) alueiden kategorioita. Taulukossa 3 olen kuvannut aksiaalisen ja selektiivisen koodauksen kategorioiden suhteita.

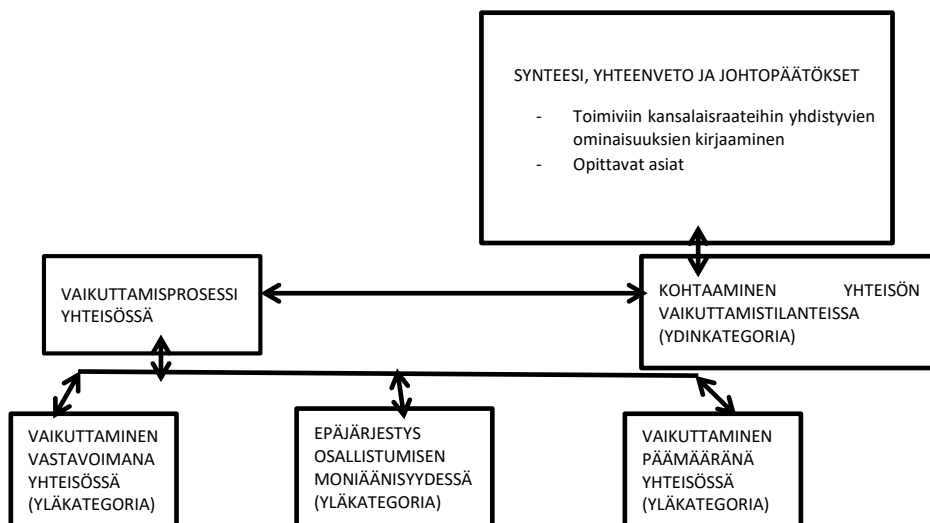
Taulukko 3. Selektiivisen koodauksen yläkategoriat.

<p>VALTA</p> <p>Valtarakenne</p> <p>Tehokkuus</p> <p>Tiedon rationaalisuus</p>	<p>EPÄJÄRJESTYS OSALLISTUMISEN MONIÄÄNISYYDESSÄ (YLÄKATEGORIA)</p>
<p>OSALLISUUS</p> <p>Toimintatapojen perinne</p> <p>Instituutioihin kiinnittyminen</p> <p>Järjestäytymättömyys</p>	<p>VAIKUTTAMINEN PÄÄMÄÄRÄNÄ YHTEISÖSSÄ (YLÄKATEGORIA)</p>
<p>DIALOGI</p> <p>Johtajuuden normisto</p> <p>Innovatiivisuus</p>	<p>VAIKUTTAMINEN VASTAVOIMANA YHTEISÖSSÄ (YLÄKATEGORIA)</p>
<p>IDENTIFIOITUMINEN</p> <p>Messiaskaipuu</p> <p>Voimaantuminen</p> <p>Informaatiotulva</p>	

Koodauksen alkuvaiheessa hahmottelin ydinkategoriaa avoimessa ja aksiaalisessa koodauksessa tuotettujen kategorioiden joukosta. Siinä vaiheessa en löytänyt olemassa olevista kategorioista sopivaa, kaiken kokoavaa kategoriaa. Yhdeksi aineistoa yhdistäväksi ydinkategoriaksi määrittelin aluksi kohtaamisen. Analyysin edetessä käytin apunani tutkimuskartan kontekstin, puitteen, tilanteen ja itsen neljää eri tasoa ja hyödynsin visuaalisuutta hahmottaakseni aineistoa piirtämällä kuvioita ja kirjoittamalla post it -lappuja, joiden avulla muotoilin erilaisia ydinkategorian hahmotelmia. Aineiston yhdistävää ydinkategoriaa varten luin tekemiäni tulkintoja ja vertasin niitä aineistosta ja kategorioista tekemiini tulkintoihin. Jatkuvan vertailun avulla ydinilmiö alkoi hahmottua ja havaitsin aineistoani paremmin yhdistäväksi kategoriaksi vaikuttamisen. Vaikuttaminen oli yksi avoimessa koodauksessa hahmottamistani kategorioista, jonka olin kirjoittanut tutkittavaksi ilmiöksi tutkimuskysymykseeni. Vaikuttaminen oli esiintynyt aineistossa ja aksiaalisessa sekä selektiivisessä koodauksessa käyttämissäni aineistokatkelmissa. Varmistin aineistosta tekemiäni tulkintojen johdonmukaisuuden, minkä jälkeen pääsin eteenpäin se-

lektiivisessä koodauksessa. Corbinin ja Straussin (1990, 14–15) mukaan koko analyysin tulosta edustavan ydinkategorian löytäminen vaatii löydettyjen kategorioiden asettamista vastakkain kerta toisensa jälkeen, kunnes aineiston yhdistävä keskeinen ilmiö paljastuu. Pitäydyin tietoisesti aineistoon pohjautuvassa tarkastelussa, ja suljin selektiivisen koodauksen ulkopuolelle taustoittavasta kirjallisuuskatsauksesta syntyviä tulkintojani.

Kuviossa 6 on nähtävissä selektiivisen koodauksen kaksisuuntainen prosessi. Prosessissa palasin alkuperäisiin tutkimuskysymyksiini: 1. Millaista osallistumista kansalaisraadeissa toteutetaan? 2. Millaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia kansalaisraadit tarjoavat? Tutkimuskysymyksiin palaaminen mahdollisti aineiston syvemmän hahmottamisen ja aineiston käsittely eteni selektiivisesti, kun muodostin kolme selektiivisen koodauksen kategoriaa. Kolmen selektiivisen koodauksen kategoriat olen validoinut aineistokatkelmilla. Selkeytän kuviossa 6 aineiston punaisena lankana läpäisevän yhdistävän tekijän, vaikuttamisen, etenemistä koko analyysin tulosta yhdistäväksi ydinkategoriaksi.

Kuvio 6. Selektiivisen koodauksen prosessi.

Koin selektiivisen koodauksen ydinkategorian löytämisen vaikeaksi prosessiksi. Selektiivisessä koodauksessa tuntui mahdottomalta löytää vain yksi GT-menetelmän edellyttämä kategoria, joka yhdistäisi kaikki aksiaalisen koodauksen jälkeen syntyneet kategoriat. Selektiivisessä koodauksessa ydinkategoriaa selvittääkseni käytin induktiivis-deduktiivista sekä abduktiivista menetelmää havaitakseni ilmiöiden välisten suhteiden yhteyksiä (ks. Strauss & Corbin 1994). Näin toimimalla pitäydyin tiiviimmin aineistossa. Jatkuva vertailu teki mahdolliseksi lopulta tunnistaa työssäni

Glaserin ja Holtonin (2004) kuvaaman tilanteen, jossa tutkija tutkimusintressinsä tai taustoittavan kirjallisuuden avulla asettaa teemoja kategorioiksi etukäteen, jolloin on vaikea pysyä avoimena aineistosta havaituille tapahtumille. Kun ydinkategoria ja yläkategoriat ominaisuuksineen paljastuivat aineistosta, edellytykset toimivaan kansalaisraatiin yhdistettävien ilmiöiden ja opittavien asioiden löytämiseksi olivat hyvässä vaiheessa.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen aineistosta muodostamani kolme selektiivisen koodauksen yläkategoriaa. Kolmen selektiivisen koodauksen kategoriat olen validoinut aineistokatkelmilla. Kaksi ensimmäistä kategoriaa käsittelee vaikuttamista tavalla, jossa raati nähdään vallan vastavoimana oppositionaalisessa asemassa ja toisessa vaikuttamisella tavoitellaan täydentävää roolia yhteisön päämäärään pääsemiseksi. Kolmannessa kategoriassa käsitteelen kansalaisraadien osallistumisen erityispiirteitä.

Luvun lopun synteessissä kokoan yhteen kategorioista löytämiäni erityispiirteitä. Synteessissä hyödynnän nelitasoisia tutkimuskarttaa kuvatessani yksilön ja organisaatioiden sosiaalisen todellisuuden vuorovaikutuksessa toteutuvia dynaamisia ja vastavuoroisia ulottuvuuksia.

6.1 Vaikuttaminen vastavoimana yhteisössä

Vaikuttaminen vastavoimana yhteisössä -kategorialla tarkastelen kriittisen pedagogiikan näkökulmasta deliberaatiolla vaikuttamista, joka toteutuu ilman kirjoitettua visiota. Raadissa vaikuttaminen deliberaatiolla nähdään itseisarvona. Parlamentarismin vastavoimana toimivan raadin tavoitteena on vapauttaa kuntalaiset vaikuttamaan. Vastaavasti edustuksellisen demokratian edustajien tavoitteena on sopeuttaa ”tallentamalla” kuntalaiset olemassa oleviin vaikuttamisen käytäntöihin, jolloin raadin vaikuttaminen mukautetaan hallinnon toimintatapoihin.

Vaikuttaminen oppositionaalisessa asemassa valtarakenteiden ulkopuolelta synnyttää tilanteen, jossa aiheen käsittelyyn omassa arjessa käytetyllä kielellä ja osallisuuden osoittaminen asiaan on vaikea oikeuttaa. Mikäli raati on oppositionaalisessa asemassa, silloin vaikuttaminen on mukautumista hallinnon työtapoihin ja rajoitettua refle tointia hallinnon tekemiin esityksiin. Nykyisessä järjestelmässä deliberaatiosta ja deliberatiivisesta demokratiasta syntyy vastavoimana ennakoimattomia vaikutuksia yhteisön puitteen alueen päätöksenteossa.

Kansalaisvaikuttaminen muodostuu kontekstin alueella vastavoimaksi edustuksellisen demokratian vallankäytölle tilanteissa, joissa deliberaatio ja deliberatiivinen demokratia mielletään neuvoo-antavan roolin asemesta kulttuurillista muutosta ajavaksi oppositionaaliseksi varjoparlamentiksi. Oppositionaalisesta osallistumisesta seuraa vastakkainasettelu, jossa korostuvat historiallisten toimintatapojen perinteet ja puitteen alueen lainsäädäntö, jotka määrittävät osapuolten oikeudet, mandaatin ja roolit osallistua julkisesti refle tointiin ja vaikuttaa asioiden käsittelyyn. Valtaa käyt-

tävien näkökulmasta kuntalaisten erilaisten ja usein ristiriitaisten kokemusmaailman näkemysten yhdistäminen edustukselliseen demokratiaan koetaan nykyainsäädännössä ongelmalliseksi. Seurauksena on tilanne, jossa olemassa oleva traditionaalinen järjestelmä säilyy, eikä kuntalaisilla ole aitoa mahdollisuutta tuoda keskusteluun valtaa käyttävien näkökulmasta toissijaisiksi miellettyjä ratkaisuja, kritisoida ja haastaa olemassa olevia sosiaalisia ja poliittisia olosuhteita.

Suurin haitta on, kun valmistelijalla että päätöksentekijällä, lautakunnalla, hallituksella ja valtuustolla on poliittinen mandaatti niiden asioiden käsittelyyn. Siihen voi tulla painotteita, että alkaa niitä keskeisiä tärkeitä asioita hämärtää ja voisiko sanoa, että asian kannalta ei niin tärkeät asiat nousevat kärkiasiaksi. (P1)

Aina välillä minulle on tullut huhuja, että kumpikin ymmärtää roolinsa, että ei tule sellaista kilpailevaa roolia, että me (kansalaisraadin parannusesitykset) päätämme, ja miksi ei meidän päätöksemme näy. (P4)

Vastavoima ilmenee luottamuspulana vaikutusmahdollisuuksiin ja tarkoituksellisen etäännyksenä julkisesta vaikuttamisesta. Valtaa käyttävien vaikuttamismahdollisuudet ja niissä käytettävät tavat jäävät osalle kuntalaisia vieraiksi. Ilmiö kertoo yhteiskunnallisen osallistumisen kulttuurillisesta muutoksesta, jossa perinteiset vaikuttamisen kanavat ja asioiden edistäminen lähtemällä toimintaan mukaan ovat muutoksessa. Tutkimukseen osallistuneet arvelevat vaikuttamistilaisuuksista vetäytymisen olevan seurausta luottamuspulasta, jonka seurauksena kynnys tulla paikan päälle tilaisuuteen on kasvanut. Nykyjärjestelmän mahdollisuus käsitellä kuntalaisten arkea koskevia aiheita vakavasti otettavina teemoina jää toteutumatta, ja itsen alueella osa kuntalaisista etäännyy passiiviseen rooliin yhteisössä toivon ja todellisten vaikutusmahdollisuuksien puutteelliseksi kokemisen seurauksena.

Ihmiset eivät äänestä, eikä niitä kiinnosta. Miksi on kadonnut luotto siihen, että sillä omalla äänellä voi vaikuttaa? Täytyisi käydä varmasti avoimempaa keskustelua siitä, kuinka yhteisiin asioihin vaikutetaan, keiden ääni siellä kuuluu ja ketkä jää aina, vaikka ne olisivat äänessä, ne jäävät keskustelun ulkopuolelle. (K2)

Millä saadaan ihmiset liikkeelle? Ne eivät tule edes rokkikonserttiin niin miksi ne tulisivat vaikuttamaan omaan elämäänsä. (K6)

Puitteen organisaatioiden alueella edustuksellinen demokratia kuvataan ympäristöksi, jossa tuodaan esille yhteiskunnallisia uudistuspyrkimyksiä, kuten pyrkiä muuttamaan epäoikeudenmukaisiksi koettuja vallitsevia sosiaalisia ja poliittisia

käytäntöjä. Kansalaisvaikuttamisen vastavoima nähdään hyödyllisenä hallinnon näkökulmasta silloin, kun se toiminnallaan lujittaa edustuksellisen demokratian vallankäytön rakenteita. Raadin itseisarvo vaikuttamisessa syntyy siitä, kun se vahvistaa edustuksellisen demokratian toimintatapoja tuomalla mukaan erilaisia näkemyksiä omaavia ihmisiä olemassa olevaan päätöksentekojärjestelmään. Tilanteen alueella vuorovaikutustilanteissa olemassa olevien toimintatapojen kyseenalaistaminen nähdään demokratiaa monipuolistavana ja toivottavana kehityksenä, kun kansalaisvaikuttaminen yhdistyy edustuksellisen demokratian työmuotoon. Kiinnostavaa on tutkimukseen osallistuvan kuvaus siitä, miten edustukselliselta demokratialta hyväksytään toimintatapojen kyseenalaistaminen. Vastaavasti edellä esitetyissä aineistositaattien kuvauksissa kansalaisvaikuttamisen tuomat yhteiskunnallisen muutoksen painotukset keskusteluun mielletään hallinnossa toissijaisiksi painotuksiksi.

Ainakin itse toivoisin, että raateihin osallistuvat ihmiset rohkaistuisivat sitten osallistumaan aktiivisesti. Meillä olisi tosi hyvä, että valtuustoporukka uusiutuisi riittävästi, että siihen tulisi uusia ajatuksia, vaikka ne saattavat joskus ärsyttää. Ja tuntuu, että noita asioita 20 vuotta jo hoitanut, niin aina uusi valtuutettu on nostanut esille. Mutta kyllä se tosi tärkeää on, että sitä kyseenalaistetaan ja vähän katsotaan, että onko ne toimintatavat oikeita. Jos sieltä löytyisi semmoista kipinää, että ihmiset haluaisivat muutenkin olla kehittämässä yhteisöä, niin se olisi iso arvo. (P1)

Yhteisön hallinta on monimutkaistunut ja monimutkaistuvan yhteisön demokratiakehityksessä tieto muodostuu vallankäytön välineeksi. Julkisissa osallistumistilanteissa ”eletyn kielen” kokemusten ja käsitysten merkitys vaikuttamistilanteissa virallisen kielen ohessa korostuu. Tutkimukseen osallistunut uskoo tarvittavan tiedon saamisen ymmärrettävässä muodossa lisäävän tasa-arvoisia osallistumisen mahdollisuuksia asioiden valmistelussa. Lähtökohtaisesti kuntalaiset ovat yhteisön kysymyksiä käsittelevissä tilaisuuksissa vallankäytön ja demokratian tasa-arvoisten osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta eriarvoisessa asemassa kuntapäätäjien ja viranhaltijoihin nähden. Viranhaltijat ja kuntapäätäjät ovat valmisteluvaiheessa perehtyneet käsiteltävään teemaan, sen taustoihin, lainsäädäntöön ja kokonaisvaikutuksiin yhteisölle. Jotta kuntalaiset voivat osallistua vuorovaikutustilanteissa tasa-arvoisemmassa asemassa parannusesitysten tuottamiseen, tulisi heidän saada hyvissä ajoin valmisteluprosessissa tarvittavaa tietoa selkeässä muodossa. Pohjatyön taustat ovat usein laajoja selvityksiä, joiden sisäistäminen vaatii aikaa.

Ne kokevat inflaation ne selvitykset, kun alkaa olla ympäristövaikutuksien arvioinnit isommassa luokassa 400–500 sivua. Siinä voisi olla kansalaisraati alkuvaiheessa vaihtoehto, että ihmiset voisi aktivoitua jo alkuvaiheessa miettimään sitä asiaa. Mitä aikaisemmin on ollut, niin vähän tahtoo olla hyvin pieni

piiri, tietenkin ne aktiivisimmat, saavat parhaiten äänensä kuuluviin, mutta se suuri jää sitten vähän taka-alalle. (V4)

Kynnys siirtyä kansalaisvaikuttamisesta yhteistyöhön edustuksellisen demokrati-
an kanssa vaatii kuntalaisten ja päättäjien kohtaamista. Kohtaamisessa kuntalaiset
”vapautetaan” aktiiviseen rooliin tavalla, jossa kuntalainen kokee asian omakseen, eikä
vaikene epäkohdasta. Tarjolla olevia monikanavaisia vallankäytön mahdollisuuksia
on vaikea hyödyntää, jos aihetta ei koeta henkilökohtaiseksi. Silloin olemassa olevia
valtarakenteita ja niiden toimintaa ei kyseenalaisteta aktiivisesti. Päätöksenteon
etääntyminen omasta arkipiiristä korottaa osallistumisen ja vaikuttamisen kynnystä
myös edustuksellista demokratiaa vapaamuotoisempaan kansalaisvaikuttamiseen.

*Vaikka itsekin olen aika aktiivinen omasta mielestä monesta asiasta, niin mu-
kavuusalueelta poistuminen vaatii toisinaan ponnistelua. Jäähän se vaikka
kansalaisraatiin lähteminen niin helposti, että tämä ei koske juuri minua, vaan
se koskee muita. Miten saat juuri niin henkilökohtaiseksi sen viestin? (K8)*

Puitteen alueella nykylainsäädännöllä edustuksellisen demokratian ja kansalais-
vaikuttamisen intressit yhteiskunnallisten epäkohtien muuttamiseksi ovat vaikeasti
yhteen sovitettavissa. Tilanteesta syntyy jännitteitä määriteltäessä vallankäytön
oikeutusta demokratian ja tasa-arvon näkökulmista. Erityisenä vaikeutena on tilan-
ne, jossa kuntalaisen päätyvät vaikuttamisen ulkopuolelle, koska heillä ei ole orga-
nisaation ulkopuolisina oikeutta käyttää valtaa, josta muodostuva vastuu oikeuttaa
osallistua päätöksentekoon. Kuntalaiset eivät voi vaikuttaa suoraan käsiteltävään
asiaan, vaikka he ovat osallisina lopputuloksesta veronmaksajina ja palveluiden
loppukäyttäjinä. Deliberaatiota ja deliberatiivista demokratiaa hyödyntävän kansa-
laisvaikuttamisen osallistujien intressejä ja edustavuutta on vaikea osoittaa toteen
esimerkiksi vaalien äänimäärällä. Se, osallistuuko kuntalainen kansalaisraatiin
kaupunginosansa, kaveripiirinsä tai jonkin muun ryhmän nimissä vai vaihtoehtona
vaaleilla valituille edustajille toteutuu ulkopuolisten, ei kuntalaisten itsensä mää-
rittelemänä. Kansalaisraadissa voi vaikuttaa erilaisissa aktiivisissa rooleissaan esi-
merkiksi yksittäisenä kuntalaisena, omana itsenään arkitietoineen ja intresseineen.
Sen sijaan lainsäädäntö määrittää selkeästi edustuksellisen demokratian mandaatin
saatujen äänien pohjalta. Neljännen sektorin, ilman pysyvää jäsenistöä ja hallintoa
toimivan deliberatiivisen demokratian kansalaisvaikuttamisen näkökulmasta ilmiö
on haastava, koska osallistujan osallisuus aiheen käsittelyyn voidaan monin tavoin
kyseenalaistaa.

*Se on minusta hyvä, että ihmiset ovat aktiivisia ja ottaisivat kantaa. Siinä ei
ole varmaan kellään mitään, mutta siihen liittyy aina tämä toinen puoli, joka
pitäisi sinne myös vahvasti muistaa, että mikä on se mandaatti ja millä vastuul-*

la kukakin siinä ja ketä edustaa. Onko siinä hyvinkin pieni ryhmä, vai onko siinä jopa henkilökohtaista tavoitetta, tai jotakin tällöistä. Ne pitäisi pystyä erottamaan sieltä. (P1)

On kiinnostavaa huomata, miten tutkimukseen osallistunut kertoo edellä olleessa aineistolainauksessa epäluulosta, joka syntyy, kun kuntalaiset aktiivisessa roolissa ottavat kantaa yhteisön kehittämiseksi. Vastaavasti alapuolella olevassa aineistolainauksessa kuntalaisten aktiivinen rooli nähdään hallintoa hyödyttäväksi toimijuudeksi. Kontekstin alueella kansalaisraati on osa deliberatiiviseksi siirtymäksi kutsuttua kulttuurillista muutosta. Puitteen alueella deliberatiivinen demokratia antaa marginaalissa oleville ryhmille äänen, jolla voidaan tuoda vaiettu asia näkyväksi yhteisössä. Erilaisia näkemyksiä esille tuomalla luodaan yhteyksiä hallinnon ja kuntalaisten välille, jolloin ryhmät tuottavat aktiivisessa roolissa asiantuntijoilta deliberatiivisista keskusteluista keräämillään tiedoilla korkeatasoisia, toteuttamiskelpoisia parannusesityksiä. Parannusesitykset ovat sellaisenaan toteutettavia tai päättäjien työtä helpottavia.

Minä ajattelin ylpeänä, kun meillä nuoret oli saatu miettimään, että miten he toivoisivat, että heidän elämää parannettaisiin tai niitä asioita, jotka heille on tärkeitä. Sitä ajattelin, että ne eivät olleet yhtään mahdottomia vaan tiedostettiin taloudelliset mahdollisuudet ja kaikki asiat olivat kiteytettynä, että tällaista tehtäisiin. Niin nuoriso olisi tyytyväinen. (P5)

Vuorovaikutustilanteissa kansalaisvaikuttamisella tuotetut parannusesitykset tulevat valtarakenteiden ulkopuoliselta organisaatiolta ja esityksiä voidaan pitää demokratiaa sekä tasa-arvoa monipuolistavana kyseenalaistamisena. Osallistuessaan parannusesityksillä hallinnon kanssa käytävään dialogiin kuntalainen määrittelee itsensä täysivaltaiseksi tavalla, jossa hän voi vastavirtaan kulkemalla ja yhteiskunnan käytäntöjä kyseenalaistamalla vapautua alistavista rakenteista. Tutkimukseen osallistuneen mukaan demokratia monipuolistuu, kun päättäjien kanssa käytäviin keskusteluihin voi vaikuttaa itsenäisenä subjektina käytännönläheisillä ja osallistujien sosiaaliseen todellisuuteen yhdistyvillä näkemyksillä.

Että nämä päättäjätkin ymmärtäisivät paremmin sen, että tämä ei ole mikään paha asia, että nyt heidän varpaille astutaan ja tullaan neuvomaan. Se helpottaisi heidän työtä ja se olisi lähempänä oikeaa demokratiaa. (K2)

Kriittisessä pedagogiikassa dialogi ymmärretään osapuolten näkemyksiä kunnioittavaksi puheeksi, joka on myös haavoittuvaa. Yhteisön nopeasti organisoitua kansalaisvaikuttaminen ei takaa demokraattisemman ja monipuolisemmin erilaiset näkemykset huomioivan deliberaation toteutumista. Tilanteen vuorovaikutuk-

sen alueella pieni ja päättäväinen ohjelmaansa sitoutunut ryhmä voi dominoida kansalaisraatia käyttämällä deliberaatiota tarkoituksellisesti väärin päämääriensä edistämiseksi. Tavoite, jossa kuntalaiset arvioivat itsenäisesti käsiteltäviä kysymyksiä jää toteutumatta, kun deliberaatioon osallistuu henkilöitä, jotka toimivat edunvalvontaa harjoittavan intressiryhmän tavoin. Tilanne muodostuu vaikeaksi kunta-päättäjille ja viranhaltijoille, jotka ovat kiinnostuneita kansalaisten näkemyksistä päätöksenteon tueksi ja päätösten valmistelussa. Ilman deliberaatiota kansalaisraati ei tuota lisäarvona viranhaltijoiden ja päättäjien kaipaamia demokratiaa vahvistavia käytäntöjä ja kuntalaisten erilaisia näkökulmia käsiteltävästä asiasta.

Että ainoa näistä, mikä oli vähän hankala kansalaisten kannalta, oli tämä xx ja tuota se vaikutti se raadin kokoonpano niihin loppulauselmaan. Siellä oli aika paljon niitä vastustajia ja aika äänekkäitä, niin se voi sitten jyrätä toisenlaiset mielipiteet. (P3)

Ne kokemukset, mitkä minulla on, niin raadin työtä tässä xx-asiassa käytettiin häikäilemättömästi hyväksi. Se ei ole minusta hyvä. Me, jotka joudumme tekemään päätöksiä kaupungin tulevaisuudesta ja miettimään mikä voisi olla kaupungille parasta, niin sieltä tuli yhtä äkkiä viesti, että esimerkiksi yleinen mielipide vahvasti kääntyi xx vastaan tai xx puolesta tai xx vastaan tai xx puolesta. Minä en pidä sitä hyvänä. (P1)

Kriittisen ajattelun muuttaminen kriittiseksi toiminnaksi on osoittautunut vaikeaksi ilman ohjelmaa. Nopeasti organisoituvan kansalaisvaikuttamisen osallistujat eivät välttämättä jaa ryhmänä yhteisiä arvoja ja tavoitteita. Tuntemus siitä, että asioille voidaan tehdä jotakin, kanavoituu toivoksi, joka yhdistää ilman yhteistä ideologiaa olevia kuntalaisia vaikuttamaan asioihin. Toivosta asioiden muuttamiseksi seuraa vapaamuotoista, itse määritellyin käsittein ja aktiivisen subjektin roolissa toteutettua ideointia ja tiedon jakamista vuorovaikutuksessa tilanteen alueella. Tutkimukseen osallistuva arvelee parannusesitysten tulevan toteuttamiskelpoisiksi pidempiaikaisessa aktiivisten kuntalaisten, viranhaltijoiden ja päättäjien yhteistyössä. Nykyjärjestelmässä haluttujen vaikutusten synnyttämiseksi neljännen sektorin kansalaistoiminnan edustajien on sovitettava aktiivisuutensa itsenäisinä subjekteina nykyjärjestelmään sekä hyödynnettävä päätöksentekojärjestelmän vakiintuneita vallankäytön toimintamalleja. Kansalaisraati säilyy itseisarvoisena vaikuttamisen työmuotona pitäessään yllä jatkuvaa dialogia päättäjien ja hallinnon kanssa.

Siinä olisi priorisointi, että mitkä lähdetään viemään eteenpäin ja sitä kautta menisi pienempi foorumi päättäjien tykö. Ei massiivitapahtumalla, vaan vapaana keskustelumuotona, että tällainen idea, tällainen timantti on löydetty tässä piirissä ja halutaan jakaa. Oatko kopin? (K7)

Nyt tämä on tietenkin kiinni meistä, miten seuranta ja näitten julkilausumien jälkeen tapahtuu. Nuoret, jotka ovat olleet mukana vielä vuoden päästä muistavat, että he olivat mukana ja mitä siellä juteltiin. Nuoret ovat minusta saaneet äänensä kuuluville ja omia huolenaiheita tai kehittämideoita on tuotua esille. (K3)

Puitteen alueella deliberaation ja deliberatiivisen demokratian innovatiivisuuden sisäistäminen vaatii ymmärrystä demokratiakehityksen historiallisesta jatkuvuudesta. Nykytilanne ymmärretään väliaikaisena, neljännen sektorin lyhytaikaista osallistumista kahlitsevana epätasa-arvoisena tilana, joka voidaan muuttaa. Muutos edellyttää päättäjien ymmärtävän heikommassa asemassa olevien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien rajallisuuden yhteisössä epätasa-arvoa ylläpitäviä käytäntöjä kohtaan. Kansalaisvaikuttaminen demokratian evoluutiokehityksessä on järkevä nähdä laajempaan voimavarana monimutkaisemmin hallittavan ja enemmän tietoa vaativan yhteisön kehittämiseksi. Tuotetut parannusesitykset ovat vain pieni näkyvä osa kansalaisvaikuttamisen kokonaisvaikutuksista yhteisön tasa-arvo- ja demokratiakehitykselle. Kuntalaisten raatiin osallistumisesta kertyvien tietojen ja taitojen tuoma lisäarvo yhteisön kehittämiseksi jää osalle päättäjistä vieraaksi, koska he arvioivat raadin tuomaa hyötyä kapeasti parannusesitysten tuoman tiedon perusteella ja demokratian kehittämisen näkökulma ei heille avaudu syvällisemmin.

Kunhan saadaan kasvatettua ja koulutettua meidän valtuutetut, että tässä ollaan vakavassa mielessä liikkeellä. Kaupungin oma hallintakulttuuri ei vielä ole valmis tällaiseen asiaan. Tällä on oma klaaniyhteiskuntansa, joka vaatii viilaamista, ennen kun tällaiset asiat menevät oikeasti läpi. He eivät oikein ymmärrä mistä on kysymys. Nyt tuli taas joku julkilausuma. Hyvä on, kiva kun nuoriso sanoo mielipiteensä, mutta kyllähän me nämä jo tiedetään muutenkin. (K1)

Ainakin oma kokemus on tähän mennessä vastaavista tilanteista, että siellä kuitenkin ne osallistujat ovat aika rajallinen aktivistien joukko joka tällaisiin osallistuu. Sitten heidän mielipiteensä saattaa lähteä elämään ja edustamaan laajemman ryhmän mielipidettä, joka ei välttämättä pidä paikkaansa eli siinä on omat riskinsä. (P4)

Tilanteen vuorovaikutuksen alueella erilaisten väestöryhmien valmiudet osallistua raateihin aktiivisessa roolissa ja tuottaa parannusesityksiä vaihtelevat suuresti. Perinteiset roolit vaikuttavat voimakkaasti siihen, millaista puhetta käytetään, kuka käyttää virallisissa tilaisuuksissa puheenvuoroja ja on ”oikean” tiedon haltija. Kiinnostavaa on havaita tutkimukseen osallistuvan kertovan, miten mahdollisuus osallistua keskusteluun ei automaattisesti synnytä dialogia. Yksipuolisesta dialogista muodostuu olemassa olevia vallan rakenteita ylläpitävää ja vahvistavaa, mikäli päät-

täjät eivät tiedosta niitä rakenteita, jotka rajoittavat kuntalaisten aktiivista roolia ja mahdollisuutta omin käsittein osallistua deliberaatioon valtaa käyttävien kanssa. Syy puhumattomuuteen ei ole yksin hallinnon toiminnan seurausta. Perinteisten roolien ja hierarkian takia kuntalaiset eivät uskalla puhua, vaikka hallinto olisi avoin dialogille. Tämän seurauksena dialogin esteenä voi olla myös kuntalainen, joka ei rohkaistu puhumaan – ei aina valtaa käyttävä hallinnon edustaja.

Asiantuntijat joutuivat kysymään, että mitä te haluaisitte ja sanokaa nyt. Ne istuivat vaan ihan hiljaa siellä. Varsinkin XX aktiivisesti yritti keskusteluttaa näitä xxxx, että mikä teistä olisi kivaa ja kertokaa, niin minä kerron onko se mahdollista. (K4)

Deliberatiivista demokratiaa ja deliberaatiota hyödyntävän kansalaisvaikuttamisen työtapaa vaatii järjestäjiltä aktiivista roolia alkutilanteessa dialogin käynnistämiseksi ymmärtämällä rakenteellisia olosuhteita, joissa deliberaatioon osallistuvien kuntalaisten ajatukset ja todellisuus muodostuvat. Samalla deliberaatiossa tavoiteltavan yhteisymmärryksen saavuttamiseksi korostuu raadin työjärjestyksen noudattaminen, keskustelun pitäminen käsiteltävässä teemassa ja järjestäjien tuki osallistumiselle sekä ohjaava rooli keskusteluiden käynnistämiseksi.

Kun yrittää pitää keskustelua asiassa ja huomioida jokaista ja kirjoittaa ylös niin välillä he keskustelivat siellä omiaan. (K8)

Tilanteen alueen hallinnon tukema dialogi on edellytys edettäessä myöhemmin yhteisymmärrykseen pyrkivään deliberaatioon. Toimintakulttuurilliseen muutokseen vaikuttaessa deliberaatiossa voidaan tuoda näkyviksi valtavirran käymien keskusteluiden puutteita paljastamalla ristiriitaisiksi koettuja vallankäytön etuoikeuksia ja tuomalla esille omia vaikutusmahdollisuuksien rajoituksia. Muutoksen saavuttamiseksi olemassa olevien rakenteiden ymmärtämisen asemesta käytäntöjä tarkastellaan kriittisesti kyseenalaistamalla. Silloin valta ja vallan ulkopuoliset tahot neuvottelevat keskenään symbolisella tasolla ja osallistuvat saatujen kokemusten sekä siellä harjoitettujen käytäntöjen nimeämiseen ja legitimoimiseen. Deliberaatiossa politiikan ja järjestöjen ulkopuoliset kuntalaiset voivat olemassa olevan järjestelmän ymmärtämisen asemesta arvioida ja vaihtaa mielipiteitä ilman indoktrinointia ja holhousta. Itsen alueella voidaan dialogiin osallistumalla itsenäisinä subjekteina vaikuttamalla rakentaa uutta tietoa valmiiden vastausten vastaanottamisen asemesta. Tuotettu tieto synnyttää kriittistä toimintaa, kun esityksiä refle toidaan ja kehitetään edelleen eteenpäin.

Minusta siinä on erittäin hyvä tilaisuus vaihtaa mielipiteitä ja sitä avointa keskustelua. Avoimen keskustelun kautta saadaan välittyämään tietoa. Mitä ovat

tarpeet, kysymykset ja mitä on asiantuntijoilla tarjota. Vaikka ei ole mitään tarjota, niin yhdessä lähetään miettimään sitä ratkaisua, miten lähetään viemään asiaa eteenpäin. (K7)

Kuntalaisten hallinnon toimien kyseenalaistaminen synnyttää raadille oppositio-naalisen aseman josta seuraa jännitteitä vallankäyttöön. Jännitteet voivat tuoda esille yhteisön kehittämistarpeita. Oppositionaalinen asema voi tällaisissa tilanteissa lisätä kuntalaisten ja hallinnon mielipiteiden vaihtoa ja muutosta tavoittelevaa dialogia.

6.2 Vaikuttaminen päämääränä yhteisössä

Vaikuttaminen päämääränä yhteisössä -kategoriassa tarkastelen kriittisen pedagogiikan näkökulmasta hallinnon kanssa tehtävää yhteistyötä tavoitteiden saavuttamiseksi. Erilaiset mielipiteet nähdään yhteisössä vahvuutena, joiden avulla asukkaat tavoittelevat yhteisössä tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta lisääviä päämääriä. Kuntalaisilta odotetaan aktiivista roolia, jossa he itsenäisinä subjekteina vaikuttavat osallistumisessa tuottamallaan tiedolla päätösten valmisteluun. Tämä tarkoittaa tilannetta, jossa kuntalaisilla on aito mahdollisuus vaikuttaa käyttämällä arjessa elettyä kieltä deliberaatiossa ja myöhemmin hallinnon kanssa käytävässä dialogissa. Tasa-arvoisessa dialogissa hallinnon kanssa tavoitteena on ottaa aidosti kantaa parannusesityksiin passiivisesti reagoimisen asemesta. Kuntalaiset, viranhaltijat ja päättäjät odottavat dialogin lisäävän innovatiivisuutta yhteisön kehittämiseksi. Dialogin odotetaan myös vahvistavan uudistuneen kansalaisvaikuttamisen sekä traditionaalisen edustuksellisen demokratian yhteistyötä.

Puitteen alueiden organisaatioissa kuntalaisia tiedotetaan valmisteilla olevista muutoksista lakisääteisillä tiedotustilaisuuksilla, joilla pyritään huomioimaan kaikki asianosalliset kuntalaiset. Dialogissa kuntalaisten passiivinen rooli näkyy siinä, että vallassa olevat käyttävät organisaatioissaan työtapoja ja kieltä, jotka ovat vallan ulkopuolisten arjessa vieraita. Valtaorganisaatioiden ulkopuolisille kuntalaisille ei synny tietoa oivaltamisen ja uudelleen ajattelemisen kautta, jolloin heidän roolikseen jää käsitellä ja varastoida päättäjien sekä hallinnon heille tarjoamaa tietoa. Tutkimukseen osallistunut arvelee tiedottamisen kuntalaisille olevan kattavaa, mutta toivottu tulos on vaikea saavuttaa, kun hallinto antaa tietoa kuntalaisille tavalla, jossa vuoro-vaikutus ja osapuolten dialogi on vähäistä. Kuntalaisilla on mahdollisuus saada tietoa aiheesta useissa tiedotustilaisuuksissa. Laajasta ylhäältä ohjatusta tiedottamisesta huolimatta suunnitelmat valmisteilla olevista asioista jäävät isolle osalle kuntalaisia etäisiksi.

Voi sanoa, että on tästä tiedotettu. Monesti käy niin, että mistä tahansa asiaa tiedotetaan, niin hetken päästä laidasta lukien sanotaan, että en ole ikinä

kuullutkaan. Se taas riippuu tiedon perille menosta. Jos jotakin isoa muutosta suunnitellaan, ja pidetään muodolliset tiedottamistilaisuudet ammattijärjestöjen henkilöstökokoukset, työpaikkakokoukset, osastokokoukset ja niin edelleen, niin aina löytyy vähintään kolmasosa, joka sanoo, etten ole ikinä kuullutkaan koko asiasta. (V1)

Puitteen alueella yhteisön päämäärän tavoittelemisessa kuntalaiset haluavat kuulla paikkakunnalla tehtävistä organisaatioiden isoista muutoksista ja valmis-teilla olevista investoinneista. Kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen näkö-kulmasta kyse on rakenteellisesta epätasa-arvoisesta toimintatavasta, joka ylläpitää holhoavaa asennetta. Tilanteen seurauksena kuntaa ei kehitetä todellisuudessa kun-talaisten kanssa vaan kuntalaisia varten, kun saatavilla ei ole tarvittavaa tietoa, jolla voidaan vaikuttaa kuntalaisten ja hallinnon välisessä deliberaatiossa. Lainsäädäntö ohjaa hallinnon toimintaa ja asettaa rajoituksia sille, millaista tietoa kuntalaisille voidaan antaa päätösten valmistelu- ja toteuttamisvaiheessa. Vuorovaikutuksen alueella kuntalaisten on vaikea tuottaa vakavasti otettavia parannusesityksiä, koska heillä ei ole käytössään samaa tietoa kuin päättäjillä ja viranhaltijoilla. Kuntapäätäjät ja viranhaltijat eivät voi automaattisesti antaa kuntalaisille tietoa, joka on tarkoi-tettu päättävässä asemassa oleville ja joka saattaa olla esimerkiksi yrityssalaisuuden piirissä.

Jos ollaan tekemässä isoa päätöstä tai kaupunki on tekemässä jotain isoa inves-tointia, joka on hyvissä ajoin tiedossa, siihen kommentteja ja muuta kansalaisil-ta. Kaikkien yhteisissä asioissa se varmaan on kohdallaan. (K6)

Esimerkiksi elinkeinoelämään liittyviä, joissa valmistellaan suuren tai merkittä-vän yrityksen sijoittumista paikkakunnalle taikka siinä tapahtuvia muutoksia. Nehän on liikesalaisuuden piiriin kuuluvia asioita, joita ei edes ole mahdollista lähteä levittelemään, että salassapidettävyyys vaarantuu. (V1)

Kansalaisvaikuttamisen ja edustuksellisen demokratian rooleja on järkevää sel-keyttää puitteen alueen organisaatioissa osallistujien turhautumisen välttämiseksi. Nykyjärjestelmä ei tarjoa vaihtoehtoisille vaikuttamisen muodoille tiloja, joissa vahvistuu tunne siitä, miten omalla arvokkaalla identiteetillä osallistumalla voidaan vaikuttaa yhteisössä oman elämän, demokratian ja oikeudenmukaisuuden kysymyk-siin. Tutkimukseen osallistunut uskoo kansalaisvaikuttamiseen osallistuvan tur-hautuvan, mikäli hänen osallistumisellaan ei ole todellista vaikutusmahdollisuutta yhteisön päämääriin.

Siinä on sitten se, että jos ihminen pitkäjännitteisesti on mukana, haluaa vaikuttaa asioihin, ja on aktiivinen, niin kyllä ihmisen pitäisi nähdä työnsä

tulos jollakin tavalla. Muuten into kyllä laimenee. Semmoisena aktiivisuuden säilymisen edellytyksenä, näin minä ainakin luulisin, että sen näkee, että voi vaikuttaa johonkin. (P4)

Deliberaatiota hyödyntävän kansalaisvaikuttamisen ulkopuolelle on järkevä rajata viranhaltijoiden operatiiviset ratkaisut ja lainsäädännön salassapidon alla olevat aiheet. Silloin vältetään tilanne, jossa kansalaisvaikuttamisesta tulee päätöksentekojärjestelmää vastaan sotivaa pakko-osallistamista, kun kuntalaisille osallistumiseen ja vaikuttamiseen ei voida antaa päättäjien ja viranhaltijoiden käytössä olevaa tietoa. Tällaisessa tilanteessa deliberaation rooli kaventuu epäkohtien tarkasteluksi vallan ulkopuolella olevien ryhmien näkökulmasta ja vaikuttaminen jää valtaa käyttävien tekemien päätöksiä ja oikeuksien kyseenalaistamiseen oppositionaalisessa julkisessa elämänpiirissä.

Ei siihen operatiiviseen toimintaan, että miten joku yksittäinen ratkaisu on sitten tehty tai miten toteutettu joku tuota yksittäinen asia. (V3)

Lähtökohtaisesti yhteisön tavoitteista saadaan paremmin kansalaisten toiveet huomioivaa, kun suunnitteluvaiheessa kerätään tietoa kuntalaisten tarpeistaan ympäristöstä, jossa he elävät elämäänsä. Väestöryhmän itsenäisenä subjektina tuottamia mielipiteitä ei nähdä vaikuttamistilanteessa ongelmallisina. Erilaisilla näkemyksillä pyritään oikeudenmukaisempaan ja toimivampaan ratkaisuun kuin tilanteessa, jossa kuntalaiset ottavat kantaa hallinnon pitkälle valmistelemiin esityksiin. Tutkimukseen osallistuneet arvelevat palvelun järjestäjän selkeästi hyötyvän asiakasosallisuudesta. Monimutkaisesti hallittavan demokraattisen yhteisön päämäärien valmistelu helpottuu, kun kuntalaiset otetaan päätösten valmisteluprosesseissa mukaan deliberaatiota hyödyntäviin työmuotoihin. Valmisteluprosessissa avoimuudella ja eri osapuolten mukaan ottamisella deliberaatioon voidaan välttää konflikteja, joita syntyy hallinnon ja kuntalaisten erilaisista näkemyksistä yhteisön kehittämiseen.

Ja lähdetään siitä, että pystyttäisiin palvelu räätälöimään sillä tavalla, että se tyydyttäisi asiakasta. Ja onhan meillä ketunhantä kainalossa siinä. Saadaan ensinnäkin määriteltyä palvelut tarvetta vastaavasti. Se on säästötoimi meidän näkökulmasta, ei tule ylipalvelua, eikä muuta tähän liittyvää. Siinä on asiakkaan tarpeet se yksinkoinen. Kun se on asiakasta tyydyttävää, niin se yleensä tyydyttää kyllä järjestäjäkin. (V1)

Minusta semmoinen hyöty, mikä voisi vielä olla laajempikin, että ne päättäjät ja jotka suunnittelevat asioita, niin ne kuulisivat palveluiden tai tarpeiden saajien näkemyksiä, että mitä he oikeasti tarvitsevat. Että se ei tulisi ylhäältä, että nämä ihmiset varmaan tarvitsevat tätä, tätä ja tätä. Niin kun nytkin kuului se,

että ne haluavat niitä arkipäivän kodinhoitopalveluita paremmin kuin jotakin kuntoutusta jossakin laitoksessa. (K8)

Itsen alueella vuoropuheluun osallistuminen tuo näkyväksi erilaisia käsityksiä ja lisää ymmärrystä eri tavoin ajattelevien näkemyksiä kohtaan. Taustaorganisaation edustajana viranhaltija käyttää dialogissa organisaationsa tietoa, kieltä ja valtaa. Kansalaisten ja viranhaltijoiden dialogeissa ovat läsnä kontekstin alueen historialliset valta-asetelman perinteet, joissa viranhaltija toteuttaa viestintuojan roolia ja kansalainen ottaa vastaan saamansa tiedon. Yhteisön päämäärään vaikuttamisessa kansalaistoimijoiden, viranhaltijoiden ja päättäjien vuoropuhelussa tasa-arvoinen ilmapiiri on keskeisessä roolissa, kun hallinto kehittää palveluita kuntalaisten kanssa, ei kuntalaisia varten. Yhteisön epätasa-arvon näkökulmasta viranhaltijoiden ja asiantuntijoiden valta-aseman käyttö vuorovaikutuksessa aiheuttaa kuntalaiselle tunteen siitä, ettei tule kuulluksi.

Se asiantuntijoiden ja raatilaisten vuoropuhelu pitäisi olla tasa-arvoisempaa ja toisia kuuntelevampaa. Ei asiantuntija voi tulla ja sanoa, että kyllä me näin jo tehdään, jos kansalaisraati kokee, että asiat eivät ole kunnossa tai me toivotaan jotakin uudenlaista ja erilaista. (P5)

Minä epäilen, että on tällaista vanhakantaista puolueajattelua. Että mitä mieltä puolue on, niin sitä sen mukaan minun pitää äänestää siellä valtuustossa. Joku tämmöinen siellä varmaan on takana. Itse taas ajattelee enemmänkin, että jokaisen pitäisi äänestää siten, kun itse on mieltä ja uskaltaa äänestää niin kuin on itse mieltä. Sieltä tulee minulla mieleen, että sieltä yläpuolelta käsketään, että te ette nyt saa, asia on näin oikein. Niin saadaanhan äkkiä oma mielipide käännettyä. (K6)

Kansalaisvaikuttamisen ja edustuksellisen demokratian yhteistyö nykyjärjestelmässä vaikeutuu käsiteltäessä laajoja, perehtymistä vaativia teemoja ja niiden kokonaisvaikutuksia yhteisölle. Tutkimukseen osallistuneet uskovat kuntalaisten osallistumisesta saatavan vain vähän lisäarvoa edustuksellisen demokratian päätöksentekoon, jos keskusteluun osallistutaan puheella, jossa on voimakas näkökulma, vähän tietoa käsiteltävästä aiheesta ja jossa tunnepuheen merkitys faktojen asemesta korostuu. Dialogi, jota käydään hallinnon määrittelemällä ja toimintaansa uusintavalla puhetavalla ja itse nimeämillään faktoilla lujittaa valtarakenteiden hierarkiaa, koska se sulkee keskusteluista pois väestöryhmät, jotka tarkastelevat aihetta suppeasti omasta kapeasta näkökulmastaan ja tuottavat ilman tarvittavaa lainsäädännön tietoa lyhytsanaisia parannusesityksiä päämäärän edistämiseen. Heikossa sosioekonomisessa asemassa olevien on usein vaikea osallistua tasavertaiseen keskusteluun, koska heidän puhetapansa ei tue deliberaatioon osallistumista. Ilman yhteiskunnallista

muutosta edistävää kieltä muutos taantuu hallinnon oppositionaaliseen vastustamiseen muutoksen edistämisen asemesta. Tunne- ja arvosidonnainen puhe voidaan sivuuttaa, koska sitä ei pidetä vakavasti otettavana lainsäädännön ja talouden realiteettien kaltaisena tietona päätöksenteossa.

Siinäkin luin niitä kommentteja, niin ei siinä ollut yhdelläkään mitään hajua, että mikä tämä homma on ollut. Siellä vaan kirvattiin. Ei ajatella pitemmälle, että mistä se johtuu, miksi niitä (hintoja) on jouduttu nostamaan. (P2)

Sehän ei ole helpoin päättää asioista sitten, jos tunnepuolen asioita tulee esille raadeista. Päätös voi olla vaikeampi. Esimerkiksi tässä kouluverkkoasiassa, niin siinähan voi tunnekin vaikuttaa johonkin päätökseen, että jos on itse käynyt esimerkiksi xx koulun, niin voi tuntua mielekkäämmältä laittaa omat lapset xx kouluun, kuin jonnekin vaikka xx kouluun. (P6)

Tutkimukseen osallistunut kuvaa tiedotustilaisuuksien keskustelukulttuurin sisältämää epätasa-arvoista käytäntöä. Demokratian näkökulmasta tilanne on ristiriitainen, koska tilaisuus vahvistaa asetelmaa, jossa kuntalaisten enemmistön roolina tilaisuuksissa on ottaa passiivisesti vastaan viranhaltijoilta saamaansa tietoa. Yksipuolisella keskustelukulttuurilla ylläpidetään ja uusinnetaan käsitystä hallinnon omistamasta tiedosta, johon harvoille osallistujille muodostuu omakohtaista kokemusta. Silloin aihetta on vaikea kommentoida omista lähtökohdista julkisella puheenvuorolla. Toimintamalli ylläpitää asetelmaa, jossa hallinto määrittelee tiedon ja kuntalaisten roolina on sopeutumalla ja kommentoimalla tehtyjä esityksiä vaikuttaa yhteisön päämäärään. Merkittävä osa kuntalaisista ei voi virallisessa tilaisuudessa osallistua keskusteluun arkielämässä käyttämällään puheella, jolloin heidän roolikseen kaventuu passiivisessa roolissa kommentoida hallinnon heille määrittelemiä päämääriä. Puheenvuorojen painottuminen aktiivisille kuntalaisille tuo keskusteluun vain pienen osan kuntalaisten näkemyksistä

Joku julkinen kuulemistilaisuus, niin ei siellä kovin moni puheenvuoroa ota. Se on enemmänkin, että kuunnellaan ja tyydytään että tämmöinen on. Pihan puolella aletaan sitten huutaa. (K6)

Kansalaisvaikuttamisen ja edustuksellisen päätöksenteon tilanteinen deliberaatio vaatii järjestelyitä sekä ymmärrystä siitä, millaisia valmisteluita hallinnon on tehtävä deliberaation onnistumiseksi. Itse määrittelystä kuntalaisen positiosta deliberaatioon voidaan osallistua vapaamuotoisemmin ja olematta aiheen asiantuntija. Vuorovaikutuksessa kansalaisvaikuttamisen arvo yhteisön päämäärälle on vaikuttaa siihen, että saadaan nostettua julkiseen keskusteluun ja päättäjien tiedoksi niiden ihmisten näkemyksiä, jotka ovat aihetta pohtineet omassa arjessaan. Deliberaation

tuottamista esityksistä tulee korkeatasoisempia, mikäli käytettävissä on aiheen käsittelyssä tarvittavaa erityistietoa. Deliberaation mahdollisuudet toteuttamiskelpoisten parannusesityksien tuottamiseen ovat vähäisiä, mikäli erityistietämystä vaativaa aihetta käsitellään pääsääntöisesti tavallisten kuntalaisten kokemuksilla, mielipiteillä ja kuntalaisten keskenään käymistä keskusteluista kerätyllä tiedolla.

Sieltä tuli selkeitä kannanottoja mitä toivotaan. Tietenkin kaikki toiveet esimerkiksi osuuskuntatoiminnan aloittaminen tai tällöisen pyöräyttämisen ei ole sellaisia, jotka olisivat tuosta noin vaan toteutettavia. Minusta sieltä saa hyviä eväitä, kun mietitään toimintojen kehittämistä. Se tulee niiltä ihmisiltä, jotka näitä asioita ovat miettineet, kokeneet, keskustelleet ihmisten kanssa eli se on laajempi kuntalaisten mielipide. Minusta se on hyvä viestikanava päättäjien pöydälle. Sitten siellä vaan pitää tehdä päätöksiä mitä pystytään tai edistämään niitä asioita muulla tavalla. (P5)

Deliberaatiossa päästään tilanteeseen, jossa kansalaisten empiirinen tieto rikastuu hallinnon tiedolla. Deliberaatiota ja deliberatiivista demokratiaa käyttävä kansalaisvaikuttaminen poikkeaa edustuksellisen demokratian toimintatavasta, jossa kuntalaiset voivat ottaa kantaa pitkälle valmisteltuihin päätöksiin. Kyse on kulttuurillisesta muutoksesta, kun deliberatiivisen demokratian tilaisuudessa asiantuntijat tarjoavat raatiin osallistuville kuntalaisille aiheen käsittelemisessä tarvittavaa tietoa tehtyjen päätösten oikeellisuuden todistamisen asemesta. Deliberatiivisessa demokratiassa tavoite on avata aihetta monipuolisesti ja eri näkökulmista sekä saada lisää tietoa käsiteltävästä aiheesta. Asiantuntijoilta saatava tieto tukee raatiin osallistuvien kuntalaisten osallistumista aiheen käsittelyyn. Kansalaisraadien vuorovaikutuksessa asiantuntijoilta saamallaan tiedolla tavalliset kuntalaiset voivat oikaista omia ja lähipiirin virheellisiä käsityksiä, joista on haittaa yhteisön päämäärää tavoitellessa.

Kansalaisraati on enemmänkin puolueeton tilaisuus, jossa on asiantuntijoita paikalla. Ne asiantuntijat eivät ole siellä todistelemassa omaa asiaansa. Siellä sitten lopuksi vielä äänestetään ja tehdään se julkilausuma yhdessä, ja jokainen voi kysyä siellä pienessä porukassa. (K6)

Sieltä ainakin lähtisi leviämään tieto. Paljon on monesti asioita, että ei tiedetä faktoja ollenkaan ja tyrmätään monet asiat. Kun on tämä xxxx-homma, niin luin Suomi24:stä. Siellä teiltiin ja haukuttiin. Kun XX kävi paikan päällä kertomassa faktat, niin ei siinä ollut mitään epäselvää. Joka vähänkään ymmärtää yritystoiminnasta, niin sehän on pakko liike mitä valtio velvoittaa. (P2)

Kansalaisvaikuttaminen tuottaa tiedollista lisäarvoa yhteisön päämäärän saavuttamiseksi silloin, kun hallinnon ja kuntalaisten kohtaamisesta rakennetaan

vuorovaikutteinen ja tasa-arvoinen. Tasa-arvoisessa vuorovaikutuksessa muodostuu tietoa, jonka kokoamiseen kuntalaiset saadaan vaikuttamaan arjen eletyssä elämässä kertyneellä tietämyksellään ja taidoillaan. Tarve kuntalaisten mielipiteiden arvostuksen lisäämiselle on ilmeinen. Kuntalaisten mielipiteiden sivuuttaminen ei-vakavasti otettavina jättää kuntalaiset passiiviseen rooliin päätösten valmisteluun liittyvissä perinteisissä kuulemistilaisuuksissa.

Eivät ne ole kuulemistilaisuuksia, vaan informaatiotilaisuuksia, vaikka niitä kuulemistilaisuuksiksi kutsutaan. Ehdottomasti tällainen kansalaisraati on mielestäni hyvä. Sillä tavalla voidaan saada vakavammin otettuja kansalaisten mielipiteitä päättäjien tietoon. (K1)

Edustuksellisen demokratian täydentämiseksi yhteisön kontekstin alueella raateihin pitää saada monipuolinen ja samalla demografinen edustus käsiteltävään aiheeseen osallisia kansalaisia. Raateja voidaan pitää interventioina, joiden avulla pyritään kulttuurilliseen muutokseen tasa-arvoisemman osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi tilanteessa, jossa pyritään saamaan erilaisissa sosiaalisissa todellisuuksissa elävät kuntalaiset käsittelemään yhteisön päämäärän saavuttamista. Tutkimukseen osallistuneet kertovat, miten todellisessa tilanteessa vaikuttamaan tottumattomat kuntalaiset eivät tule paikalle ilman järjestäjien erityisiä toimenpiteitä. Toimenpiteet esimerkiksi osallistumattoman väestöryhmän fyysisesti paikalle saamiseksi ovat perusteltuja tilaisuuden demografisen kokoonpanon varmistamiseksi. Osa kuntalaisista suhtautuu varautuneesti mahdollisuuteen vaikuttaa lähtemällä mukaan kansalaiskeskusteluihin.

Jos sinne saisi osallistujia vielä enemmän, keskustelijoita vielä enemmän, niin se olisi tietenkin hienoa. Että ihmisiä saisi nykypäivänä osallistumaan mihinkään, niin se on nykypäivänä oma haasteensa. (K8)

Se ei varmaan yleisillä ilmoituksilla lehdessä oikein onnistu. Se vaatii henkilökohtaista pyytämistä ja se olisi arvostuksen osoitus, että minutko haluttaisiin tänne. (P5)

Sinne ei tulla innosta kiljuen paikalle, vaan osallistujat joudutaan kiskomaan ja rekrytoimaan kivien ja kantojen alta. (K4)

Säännöllisyys ja ennakoitu rakenne tukevat kansalaisvaikuttamisen yhdistämistä puitteen organisaatioihin ja osaksi kulttuurista deliberatiivista muutosta. Muutoksessa hallinto tekee yhteistyötä deliberatiivista demokratiaa hyödyntävän neljännen sektorin kansalaisvaikuttamisen kanssa päätösten valmistelussa. Organisaatioiden vakiintuneena työtapana voidaan lisätä kuntalaisten tietoa siitä, miten

valtaa käyttävä hallinto hyödyntää deliberaatiota ja deliberatiivista demokratiaa yhteisön päämäärään pyrittäessä. Säännöllisyys osana organisaatioiden päätösten valmistelurakenteita helpottaa sen seuraamista, kuinka aiemmissa raadeissa tehdyt parannusesitykset etenevät valmistelu- ja päätöksentekovaiheessa. Raati osana päätösten valmisteluprosessia ja päätöksenteon tukena lisää työmuodon uskottavuutta kansalaisoiminnan, viranhaltijoiden ja kuntapäätäjien yhteistyön alustana.

Tämä on ollut kaksi kertaa ja sitten tulee kolmannen kerran niin se sitä uskottavuutta lisää. Nuoret ovat monta kertaa sitä mieltä, että heiltä kysytään, mutta mitään ei tapahdu. Nyt on vuoden päästä kontrolli, että mitä on tapahtunut. (K3)

Minun mielestä kun ajatellaan tätä. miten ne ovat käytännössä toteutuneet, niin sehän vie aikansa, kunnes nämä käytännössä näkee. Minun mielestä kannattaisi jatkaa samaa teemaa. Priorisoimaan ja katsomaan, mitä on tapahtunut tähän mennessä ja mitkä asiat ovat menneet millä tavalla eteenpäin Ja sieltä sitten jatkaa sitä. (K7)

Kansalaisraadien on vastattava nykyisiin ja tuleviin haasteisiin, mikäli hallinto haluaa hyödyntää sitä yhteiskunnallisen osallistumisen ja vaikuttamisen muutoksen interventionaalisenä välineenä. Tutkimukseen osallistuneet arvelevat ruokatarjoilun ja helposti lähestyttävän osallistumispaikan helpottavan haluttujen osallistujien paikalle saamista. Neljännen sektorin nopeasti organisoituvassa kansalaisvaikuttamisessa osallistumista voidaan tukea toteuttamalla tilaisuus kuntalaisten puolueettomaksi ja helposti lähestyttäväksi kokemassa ympäristössä. Tilaisuus voidaan toteuttaa muuallakin kuin perinteisissä valtaa käyttävissä ja uusintavissa ympäristöissä. Osallistumista helpottavilla järjestelyillä voidaan parantaa haluttujen kohderyhmien mahdollisuuksia saapua tilaisuuteen.

En minä tiedä auttaisiko se jonkunlainen palkkio tai palkinto. Tässä on ollut ihan hyvä, että niiden päivien aikana on ollut täysi ylöspito, siis ateriat, kahvitukset ja kaikki, että se minusta tällaisissa riittää. Ei sinne varmaan kukaan rahan takia lähde tai ei ainakaan saisi lähteä. (K1)

Tylysti sanottuna viina ja raha, mutta nehan ovat käytännössä mahdottomia. Olisiko se sitten, että tuotaisiin tämä tapahtuma vaikka pubiympäristöön tai johonkin helpommin lähestyttävään ympäristöön. (K6)

Kuinka ne lähtevät niihin sitten? Onhan vanhemmat ihmiset tietenkin kiinnostuneita, mutta ei taida nuoremmat varsinkaan niin kun niillähän ei politiikka taida paljon kiinnostaa. (P2)

Mahdollisimman matala kynnyks on aina hyvä houkutin ja se, että on jotain tarjottavaa. Se houkuttaa, että voi osallistua koulu - ja työpäivän jälkeen, kun tietää että siellä saa vähän evästä. (V2)

Kuntalaiset saadaan mukaan yhteisön kehittämiseen, kun valtaa käyttävät tulevat tietoisiksi niistä rajoituksista, jotka muodostuvat arjessa kuntalaisten vaikuttamisen esteiksi. Kansalaisraati voi parhaimmillaan toimia interventiona, jolla lisätään tasa-arvoista vaikuttamista ja yhteisön nykyistä monipuolisempaa kehittämistä.

6.3 Epäjärjestys osallistumisen moniäänisyydessä

Epäjärjestys osallistumisen moniäänisyydessä -luvussa kuvaan kriittisen pedagogiikan näkökulmasta instituutioiden ulkopuolisen kansalaisvaikuttamisen tuottamien parannusesitysten ja valtaa käyttävän päätöksentekojärjestelmän erilaisista työtaavoista seuraavaa epäjärjestystä. Epäjärjestys demokratiassa muodostuu osapuolten erilaisista odotuksista siitä, miten kansalaisvaikuttamisen neuvoo-antavia parannusesityksiä tulisi viedä keskusteluun yhteisössä. Kontekstin alueella valtaa käyttävät instituutiot kykenevät päätöksentekoon, jossa toteuttamiskelpoiset esitykset pohjautuvat heidän määrittelemäänsä tietoon lainsäädännön ja talouden realiteeteista. Päätöksenteossa ratkaisun löytämisen pitkittyminen koettelee yhteisön kykyä sietää epäjärjestystä. Kuntalaiset osallistuvat keskusteluun kyseenalaistamalla vakiintuneita toimintatapoja ja nostamalla näkyviksi heille tärkeitä teemoja sekä painotuksia käyttämällä omaa arkikieltään ja tunne- sekä arvopuhetta, ja odottavat vastavuoroisesti kuulevansa konkreettisia päätöksiä. Epäjärjestyksen ilmenemistä lisää se, että heterogeenisen osallistujajoukon ennakkokäsitykset, tiedot aiheesta ja päätöksentekojärjestelmän toimintarakenteista ovat hyvin eritasoisia. Tämän ymmärtäminen on keskeistä, mikäli hallinto haluaa osallistua toimintaan kuntalaisten kanssa, ei heidän puolestaan. Kansalaisvaikuttamisen osallistumisesta seuraava epäjärjestys lisää dialogia ja tarjoaa mahdollisuuden tiedonmuodostukseen, josta syntyvillä taidoilla tavoitellaan entistä tasa-arvoisempaa ja oikeudenmukaista vaikuttamista yhteisössä. Yhteisön epäjärjestys lisääntyy, kun kansalaisvaikuttamisen osallisuutta käsiteltävään asiaan on vaikea määritellä. Keskustelu siitä, koskeeko joku asia kansalaista, voi parhaimmillaan lisätä yhteisön demokratiaa.

Kriittisesti ja rakentavasti vuorovaikutustilanteissa tuotettu tieto näyttäytyy ongelmallisena siinä, kuka osapuolista ”omistaa” tiedon. Deliberaatioon osallistumalla tuotettujen parannusesitysten rooli yhteisön kehittämiseksi on epäselvää puitteen alueen organisaatioissa. Deliberaatiolla tuotetuilla parannusesityksillä yhteiskunnallisten uudistusten edistäminen on hyvin vaikeaa, mikäli kuntalaiset odottavat hallinnon osallistuvan aktiivisessa roolissa parannusesitysten hyödyntämiseen. Valtaa käyttävä hallinto ei laajenna päätöksentekoa kuntalaisille deliberatiivista de-

mokratiaa hyödyntävissä hankkeissa, vaan pitäytyy olemassa olevassa järjestelmässä, jolla hallinto pitää yllä omaa vallankäyttöään yhteisössä. Kun kansalaiset kokevat hallinnon etäiseksi, siitä seuraa heidän näkökulmastaan epäjärjestystä.

Nykyjärjestelmässä kuntalaiset odottavat, että poliitikot ja viranhaltijat osallistuvat asioiden valmisteluun kuntalaisten kanssa. Tämä toteutuu, kun hallinto ottaa näkyvämmän roolin demokratiaa edistävissä hankkeissa tukemalla kuntalaisten osallistumista. Kuntalaiset odottavat poliitikkojen ja viranhaltijoiden asemassaan hyödyntävän kuntalaisten aktiivisuutta ottamalla kuntalaiset mukaan yhteisvoimin edistämään tuotettuja parannusesityksiä yksin jättämisen asemesta. Kuntalaisten jäädessä osallistumisessaan yksin parannusesitystensä kanssa seurauksena on turhautuminen, ja kansalaisraati työkaluna osana päätösten arviointia jää hyödyntämättä.

Onko nämä päättäjät ymmärtäneet, että nyt tämä julkilausuma on teille? Niin että nyt pitäisi ottaa heidän vastuu siitä. Ei pelkästään niin, että sitä pitää lobata semmoiset kolme vuotta sitä yhtä asiaa, että sille jotakin pientä liikettä tapahtuu, vaan että yhteisvoimin sitä voitaisiin edistää. (K4)

Raati toimii osallistumisalustana ja siellä opituilla tiedoilla ja taidoilla voidaan tuottaa korkeatasoisia parannusesityksiä. Hallinnon ja neljännen sektorin yhteistyölle on jo tarjolla olemassa olevia käytäntöjä, joihin ei kuitenkaan haluta osallistua. Kun raadin antama tuki kuntalaisten alhaalta ylöspäin toteutuvalla osallistumiselle puuttuu, yhteistyö vaikeutuu ja kuntalaisten into ja taito osallistua jää raadin deliberaatioon. Silloin heidän tuottamiensa toteuttamiskelpoisten ja hyvätasoisten parannusesitysten eteneminen vaikeutuu. Hallinnon on vaikea nähdä raadin päätyttyä deliberaatiota hyödyntävien aktiivisten kuntalaisten tarvitsemaa tukea osallistumiselle. Hallinnolle itsestään selvät asiat ovat usealle alhaalta ylöspäin vaikuttavalle kuntalaiselle pitkäaikaista sitoutumista vaativaa ”lobbausta” kuntalaisten oman arjen elämästä vieraassa ympäristössä.

Jos esimerkiksi ottaa tämän viimeisen mitä valtuustossa käsiteltiin, niin kyllä minä sanon, että ne olivat ihmehen hyviä ne esitykset. Ja totta kai näkisin vielä, että toteuttaminen on ehkä enempikin niistä käyttäjistä kiinni. Ei se tarvitse mitään hallitusta tai valtuuston päätöstä, että tarvitsee ehkä sen, että ne nuoret menevät ja sopivat osaston virkamiehen kanssa asian, että kävisikö näin. Sitten siellä oli asioita, jotka vaativat ihan talousarviovalmistelun, joka tulee sitten talousarvioon mukaan. Ne sitten rahoitetaan, on se sitten pienempi tai isompi hanke. (P1)

Alhaalta ylöspäin lähtevä kansalaisvaikuttamisen osallistuminen ja hallinnon dialogi, jossa viranhaltijat ja päättäjät ovat alusta asti mukana luo puitteet pidempiaikaiselle yhteistyölle eri hallinnon tasojen ja neljännen sektorin deliberaatiota

hyödyntävän kansalaisvaikuttamisen välillä. Deliberaatio, jossa kuntalaiset saavat itse määrittelemissään aktiivisissa rooleissa osallistua hallinnon kanssa käytävään keskusteluun, auttaa etsimään inhimillisiä ratkaisuita paikallisiin kysymyksiin. Kiinnostava havainto on, miten kuntalaisten kanssa kasvokkain käydyt keskustelut toimivat myös raadissa asiantuntijoina olleille hallinnon viranhaltijoille ja poliitikoille mahdollisuutena vaihtaa ajatuksia, vaikka heidän roolinsa on olla tilaisuudessa kuntalaisten tietolähteenä. Tiedostamisen tuloksena tapahtuva sisäinen muutos osallistumisessa koskee myös vallankäyttäjiä. Kun valtaa käyttävä ryhmä esittää aktiivisina subjekteina näkemyksiään, heidän on nähtävä oma asemansa vallankäyttäjinä ja hyväksyttävä dialogisuus sekä luovuttava holhoavasta asemastaan. Hallinnon tuki auttaa muotoilemaan kansalaisten osallistumisessa ajatustenvaihtoa lisääviä sosiaalisia työtapoja, joilla lisätään uusien osapuolten ymmärrystä muutoksen edistämiseksi.

Siellä tuli kasvokkain keskustelu, niin se on antoisaa. Keskustelut jäivät mieleen ja tullessa juttelin yhden xx kanssa, ja hänellä avautui silmät ihan eri tavalla tällaisessa tilanteessa. Niin minä uskon. Näissä päättäjissä tapahtui ajatusten vaihtoa, näissä päättäjissä plus sitten näissä virkamiehissä, jotka siinä osallistuivat asiantuntijoina. Meille muille ajatukset selkiytyi tai avautui kysymyksiä joihin sitten ratkaisuita haetaan. (K7)

Kontekstin alueella monimutkaisen yhteisön demokratian edistäminen on vaikeaa, mikäli päätöksillä ei ole kansalaisten luottamusta. Samalla uusien osapuolten aktivoituminen synnyttää hallinnossa kysymyksen kansalaistoiminnan rajoittamisesta siihen, millaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä valtaorganisaatioiden ulkopuolella olevat ryhmät voivat kommentoida synnyttämättä hallinnon näkökulmasta yhteisön toimintaa jarruttavaa haitallista epäjärjestystä. Puitteen alueella päätöksenteko- ja valmisteluorganisaatioiden valmisteleman pohjatyön jälkeen oikea-aikaisesti toteutettu kansalaisten kuuleminen tukee monimutkaisen yhteisön demokratiakehitystä. Kansalaiskuulemisen oikea-aikaisen järjestämisen tarkka ajankohta ei ole yksiselitteisesti määriteltävissä. On teemoja, joista viranhaltijat voivat kaivata kuntalaisten näkemyksiä aiheen valmisteluvaiheessa alustavan pohjatyön jälkeen, ja vastaavasti toisissa teemoissa kansalaiskuuleminen vaatii pidemmälle etenevän valmistelun. Tutkimukseen osallistunut perustelee edustuksellisen demokratian suurempaa oikeutta valtaa käyttävien pitkäaikaisella perehtymisellä, erityistiedon tarpeella ja kokonaisvaikutusten ymmärtämisellä.

Kansalaismielipide pitäisi tavalla tai toisella ottaa siihen päätöksentekoon mukaan. Se että missä vaiheessa se keskustelu avataan niin siitä voi olla erilaisia käsityksiä. Pitääkö se avata heti, kun virkamies ajattelee, että tällainen asiaakin pitäisi ehkä viedä päätökseen. Vai onko se siellä, kun on jonkinlainen pohjatyö tehty, josta on jo jotakin asioita selvitetty, niin kun monesti lautakunnassa

tai tuolla osastoilla tehdään. Minusta noita isoja poliittisia linjauksia lukuun ottamatta ei ole aihepiiriä, mitä ei voisi käsitellä raadissa, jos näin päin sen ajattelee, että on kuitenkin siellä se pohja. (P1)

Kansalaisraadien rooli epäjärjestyksen vähentäjänä korostuu, kun osallistumisessa tarvittava tieto saadaan ymmärrettävässä muodossa uusille aktiivisille kansalaistoimijoille. Valtarakenteiden ulkopuolella olevien kuntalaisten on vaikea osallistua tasavertaisina dialogiin päättäjien ja viranhaltijoiden määrittelemillä käsitteillä, joiden sisältö ja yhteydet jäävät kuntalaisille pinnallisiksi. Tutkimukseen osallistunut kertoo tilaisuudessa ymmärrettävässä muodossa saatavan tiedon olevan yhteydessä heterogeenisen osallistujajoukon tasa-arvoisempaan osallistumiseen. Ymmärrettävässä muodossa annettava tieto madaltaa raatiin osallistumiskynnystä ja lisää raatiin osallistujien tietoa aiheesta tavalla, jolla käsiteltävästä aiheesta muodostuu yhteistä ymmärrystä deliberaatioon osallistumiseksi. Yhteinen ymmärrys deliberaatioon osallistumisessa vähentää kuntalaisten virheellisistä asiantiedollisista syntyvää epäjärjestyksistä ja tukee heidän aktiivista rooliaan osallistua itsenäisinä subjekteina keskusteluun hallinnon kanssa sekä tuo näkyviksi erilaisista taustoista tulevien näkökulmia.

Kun tieto saadaan osallistujille ymmärrettävässä muodossa, että kaikki ymmärtää mistä on kyse, eikä tarvitse perehtyä hirveän perusteellisesti etukäteen. Esimerkiksi ympäristövaikutusten kuulemiset ovat tavallisille kansalaisille aivan helppeä. Eihän siellä ymmärrä mitään, kun puhutaan pb-arvoista. Varmasti on potentiaalia siinä, että saadaan osallistumisen kynnyksiä madallettua kansalaisraatiin ja osallistujajoukko olisi kunnolla heterogeeninen ja edustaisi kattavasti paikallisyhteisöä, niin taatusti tuo monipuolisemmin näkemyksiä. (K4)

Kansalaistoiminnan moniäänisyydestä syntyvää epäjärjestyksistä voidaan ymmärtää osallistujien heterogeenisten taustojen avulla. Kansalaistoiminta osallistaa uusia toimijoita, jotka ottavat kantaa yhteisön asioiden ja muutoksen käsittelyyn. He osallistuvat aiheen käsittelyyn erilaisin arvo- ja intressidonnaisin tavoittein sekä puhutavoin, joita he käyttävät arkielämässään. Lisäksi tiedolliset käsitykset keskusteltavasta teemasta ovat heterogeeniset. Vuorovaikutuksen alueella deliberaatioissa painottuu kollektiivinen ongelmanratkaisu, jonka edellytyksenä on riittävä määrä jaettava yhteistä ymmärrystä. Valta käyttävien organisaatioiden edustajien kokemaa epäjärjestyksistä, josta syntyy moniäänistä osallistumista voi tarkastella myös yhteisön ymmärrystä rikastuttavana ilmiönä.

Minusta raadissa oli hirveän erilaisia ihmisiä erilaisilla taustalla olevia ja varmaankin käsitykset tästä annettavista palveluista ja tämmöisestä oli hirveän monen tasoisia. (P5)

Kuntalaisten osallistuminen asian käsittelyyn synnyttää epäjärjestystä, kun vallankäyttäjät ylläpitävät tilannetta, jossa kuntalaisten rooli on olla hallinnan kohteena. Vaikuttamaan tottumattomien kuntalaisten on vaikea tunnistaa antialogisuuutta ja vapautua muodostamaan omista lähtökohdistaan muutosesityksiä, kun tilaisuuksiin osallistuu ennestään aktiivisia kuntalaisia, jotka pyrkivät edistämään omia tavoitteitaan. Samoin tiedoillaan ja taidoillaan vaikuttamaan tottuneet kuntapäätäjät muokkaavat keskustelujen painotuksia osallistuessaan näihin keskusteluihin. Aktiivisuuden kasaantuessa yhteisön edustuksellisissa organisaatioissa jo mukana oleville ja ennestään aktiivisille kuntalaisille järjestelmää voidaan kutsua puolidemokratiaksi, joka ei vakavasti kyseenalaista vallitsevia toimintatapoja, vaan sopeutuu niihin. Deliberatiivisen demokratian näkökulmasta tilaisuudesta tulee silloin edunvalvontaa, jolloin tavoite tuoda yhteisön näkymättömiä aiheita näkyväksi keskusteluihin muuttuu tavalla, jota kriittisessä pedagogiikassa vastustetaan. Lisäksi heikommassa asemassa olevien esille nostamat näkemykset jäävät tällaisessa tilanteessa vuorovaikutuksessa taka-alalle.

Joka järjestää kansalaisraateja, niin se pitää huolen, että sinne tulee kattava kuntalaisten porukka. Että yleensä tähän menee aina vain ne, jotka ovat siinä asiassa aktiivisia muutenkin. Siellä jää tavallisen pulliaisen näkemys vähemmälle. (K9)

Kuulemistilaisuuksia, jotka oli tarkoitettu vanhemmille, tai yleensä kuntalaisille, niin minusta siellä valtuutetut otti liian ison roolin. Sillä pystyy kyllä johdattamaan sitä kuntalaismielipidettä ja se ei kuitenkaan ole tarkoitus. Tarkoitus on aidosti kuunnella. (P3)

Osallistujien erityistarpeiden tiedostamisella raadin järjestäjät voivat valmistautua etukäteen osallistujien tarvitsemaan tukeen. Näin toimimalla raati sosiaalisena ympäristönä vastaa tasapuolisemmin erilaisten osallistujien arjessa käyttämää puhetaapaa. Näkyvien tapahtumien ohella on olemassa yksilöllisiä, ulkoisena käytöksenä vaikeasti havaittavia tapoja osallistua aktiivisessa roolissa deliberaatioon. Tilaisuudessa keskustelun ulkopuolelle näennäisesti vetäytyminen voi olla henkilön tietoinen valinta, jolla hän osallistuu aktiivisesti keskusteluita seuraamalla tärkeäksi kokemaansa päämäärän käsittelyyn. Sen vuoksi raadin osallistujien kokemuksista tasapuolisesta deliberaatiosta on vaikea arvioida ulkoisen käytöksen, esimerkiksi tilaisuudessa käytetyn puheajan pituudella. Tunne mielipiteen ilmaisusta ja parannusesityksen valmistelussa mukanaolosta on yksilöllinen kokemus, joka voi muodostua sekä deliberaatioon osallistumisesta, että sen seuraamisesta.

Järjestäjän pitäisi miettiä ja taata, että kaikkia kohdeltaisiin tasapuolisesti. Se ei ole oikeastaan koskaan täysin mahdollista. Mutta tiedostaa etukäteen minkälai-

sia erityistarpeita siellä voi olla. Esimerkiksi ikäihmiset, niin puhutaan kuuluvalla äänellä ja on selkeät ohjeet. Siihen pitäisi löytää vastaukset, miten hiljaiset ja ujoimmatkin, myös heitä kohdeltaisiin tasapuolisesti, että miten he saisivat tasavertaisen kokemuksen. Voi olla, että heillä on tasavertainen kokemus. Mutta ulospäin näyttää, että he vaan istuvat hiljaa ja kukaan ei kiinnitä huomiota, vaikka se ei heidän omasta mielestä siltä tunnukaan. (K4)

Sosiaalisen ja vuorovaikutuksen alueen tilanteissa kansalaisraatiin osallistuva saa tietoa esittäessään aktiivisessa roolissa kysymyksiä raatiin kutsutuille asiantuntijoille. Mahdollisuus esittää kysymyksiä paikalle kutsutuille asiantuntijoille tasa-arvoisessa roolissa sekä saada vastauksia ymmärrettävässä muodossa lisäävät kysyjän ymmärrystä aiheesta. Deliberaatio tarjoaa kuntalaisille puitteet osallistua tasa-arvoa lisäävään demokraattiseen keskusteluun ja täydentää omalta osaltaan edustuksellisen demokratian tapaa päättää asioista enemmistöpäätöksillä. Osallistumisessa sallitaan käsitellä aihetta hyödyntämällä omaa kokemus- ja osallistumismaailmaa kriittisen pedagogiikan ”ellettä tietoa” hyödyntämällä. Silloin osallistumisessa hyväksytään kokijan emootioiden, arjen ja kaoottisuuden kuvauksien käyttö virallisen puheen rinnalla.

Kun tämmöinen juntti vielä kysyy niiltä jotain omasta mielestä hirveän tärkeää, niin ne suhtautuvat siihen asiaan niin, että vastasivat semmoisella kielellä, että toinen ymmärtää. (K6)

Raadin osallistuminen synnyttää kriittisen pedagogiikan kuvaamia tyypillisiä vaikutuksia tavalla, jossa ”vapaudutaan” osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Raadin jälkeen osallistujien aktiivisuus yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan lisääntyy, ja he käyvät keskusteluita yhteiskunnallisista aiheista. Tiedostamisesta syntyy halu vaikuttaa, mikä näkyy lisääntyneenä osallistumisena yhteiseen toimintaan. Mielenkiintoinen ilmiö on osallistujien halu keskustella ja tuoda näkyväksi formaaleissa opetustilanteissa aiheita, joita he oppivat koulun ulkopuolella raadissa. Merkittävä havainto on, miten aiemmin passiiviset henkilöt osallistuivat yhteiskunnallisiin keskusteluihin ja lähtivät mukaan yhteiseen toimintaan raadin jälkeen. Raateihin osallistumisella on selvä funktio poliittisen kiinnostuksen herättäjänä.

Minä olen katsonut tuolta oppilaitten näkövinkkelistä, kun olen laittanut heitä raateihin jäseniksi. Näillä jäsenillä, jotka ovat olleet siellä, niin heillä ihan selkeästi yhteiskunnallinen aktiivisuus on lisääntynyt. Se on ihan selkeästi havaittu, että he ovat halunneet keskustella, niistä asioista ja ovat osallistuneet muutenkin yhteisen toiminnan järjestämiseen, vaikka eivät aikaisemmin siinä olleetkaan mukana. On ihan selvästi näkynyt näissä nuorissa sitä yhteiskunnal-

lisen aktiivisuuden lisääntymistä, ja tuota kyllä minusta tämä on yksi lisä siinä demokratiiaan kasvattamisessa. (P3)

Tutkimukseen osallistunut kertoo turhautuneensa aktiivisena kuntalaisena tilanteissa, joissa parannusesityksien työstämiseen osallistuneet kuntalaiset eivät asianosallisina seuraa tekemiensä esitysten edistymistä. Kansalaisten parannusesitykset aiheuttavat epäjärjestyä päätöksenteossa, jos parannusesityksiä tuotetaan tuntematta päätöksentekojärjestelmän toimintaa eikä valmisteluprosessin toimeenpanoon haluttujen vaikutusten aikaan saamiseksi sitouduta. Kuntalaisten osallistumisen jääminen parannusesitysten ideointiasteelle turhauttaa aktiivisempia kansalaisvaikuttajia.

Minua on aina ihmetyttänyt, nehan ovat julkisia. Itse olen kolmekymmentä vuotta siellä seurannut. Siellä on hyvin vähän ihmisiä siellä valtuuston lehtereillä. Että silloin varsinkin kun aloitteita käsitellään, niin olisi sitten näitä aloitteiden tekijöitä lehtereillä seuraamassa tilannetta. (K9)

Epäjärjestys yhteisön puitteen alueen organisaatioissa lisääntyy, jos kansalaisvaikuttajan motiivit osallistua ja käyttää valtaa asianosaisena on vaikea osoittaa kaikille osapuolille. Samoin tilaisuuden aiheeseen sopimaton ei-ratkaisukeskeisyteen pyrkivä työtapana ja käsiteltävän aiheen ulkopuolisten teemojen nostaminen keskusteluun tuottavat epäjärjestyä viranhaltijoiden ja kuntapäätäjien kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Helposti on paikalla ammattivaikuttajia. Voi olla, että tulevat jostakin muusta syystä pitämään meteliä sinne palaveriin. Onko jotakin henkilökohtaista tai muuta. Ehkä se on tuo se peruslinjaus, että tarkoituksenmukaista ei ole käsitellä yksittäisten ihmisten tai pienten niin kuin ryhmien tai hyvin pienten yhteisöjen asiaa. (V3)

Vuorovaikutuksen alueella kansalaistoiminnan suunnittelemattomuus synnyttää yhteisössä epäjärjestyä ja turhautumista. Tutkimukseen osallistunut arvelee heikosti organisoidun kansalaisvaikuttamisen turhauttavan kuntalaisia, mikäli tilaisuudessa ei muodosteta konkreettisia parannusesityksiä. Osallistuminen kuntalaisille tarkoitettuihin vapaamuotoisiin ideariihiihin ja mielipidekeskusteluihin jättää sekavan tunteen siitä, miten kokoontumisen tulosta hyödynnetään. Epäselväksi jää, kuka ottaa vastuun asioiden edistämisestä. Neljännen sektorin kansalaisvaikuttamisen hallitun rakenteen ja selkeiden vastuukysymysten sekä roolien koetaan olevan yhteydessä vakavasti otettavien parannusesitysten tuottamiseen.

Se oli suunniteltu, hallittu ja koottiin nämä julkilausumat, mikä oli erittäin hyvä. Tämmöisiä ei-hallittuja järjestetään paljon, mitkä ei johda mihinkään. Sitten ihmiset kyllästyvät niihin helposti, että aina on kaikenlaisia ideariihiiä ja mielipidekeskustelutilaisuuksia, mutta kuitenkin ne eivät johda mihinkään ja niitä ei kukaan huolehdi. (K2)

Epäjärjestyttä neljännen sektorin kansalaisvaikuttamisessa voidaan vähentää, kun raadin deliberatiivinen työmuoto sulautuu puitteen alueen organisaatioiden edustuksellisen demokratian työtapaan, jossa käsiteltävä teema on tarkasti määritelty ja järjestäjät ohjaavat deliberaation toteutumista. Osallistujat kokevat osallistumisen mielekkääksi, kun eteneminen on selkeää ja deliberaatiossa pysytään käsiteltävässä aiheessa. Raadin järjestäjien odotetaan ottavan vastuu tapahtuman etenemisestä, asialinjalla pysymisestä ja mukana olevien tasapuolisesta kohtelusta. Järjestäjiltä odotetaan sensitiivisyyttä määrätietoisesti huolehtia deliberaation toteutumisesta ja varmistaa osallistujien pitäytyvän kommentissaan raadin teemassa.

Minun mielestä siinä kansalaisraadissa vetäjä on hyvin mukana. Jos joku yrittää, niin lyödään heti ”nyrkillä päähän”. Siellä kyllä varmasti jokainen saa suunvuoron ja ollaan asialinjalla, että ei lähetä pomppimaan (K6)

Suoralla demokratialla tehtyjen parannusesitysten huomioimista vaikeuttaa, jos kuntapäätäjien ja poliitikkojen pohjatyö on jo pitkälle valmisteltua. Epäjärjestys lisääntyy, kun kuntalaiset kokevat toimintatavan sulkevan mahdollisuuden osallistua deliberaatioon. Sen vuoksi pohjatyöhön on suoralla demokratialla voitava tavalla tai toisella ottaa kantaa ennen päätöksen toimeenpanoa. Muussa tapauksessa kuntalaisten osallistuminen kuulemiseen muodostuu lumekuulemiseksi, jossa tehdyistä ratkaisuksista kerrotaan kuntalaisille eikä kuntalaisten osallistumista huomioida asioiden valmistelussa.

Niissä on ollut paljon yleisöä. Ajatellaan tuota xx koulua, koska olen ollut aktiivisena mukana. Tämä yleisö koostui vanhemmista ja niistä ketä se asia koskee. Sitten tuli istumaan sinne pöydän toiselle puolelle niin sanotusti vastapuoli eli päättäjät. Ensimmäinen tilaisuus oli sellainen, että ne suurin piirtein paperipinon kanssa marssivat ja sanoivat: Näin olemme ajatelleet ja tämä on hieno homma. Se oli semmoinen muka kuulemistilaisuus, mutta silti tyrmättiin kaikki. (K8)

Meillä on aikaisempina vuosina ollut sitä virhettä, että periaatteessa linjataan, että minne mennään, niin sitten muodollisesti järjestetään kuulemistilaisuus. (P3)

Kuntalaisten näkemysten varhainen kuuleminen isoista muutoksista vähentää puitteen tason organisaatioissa epäjärjestystä, kun tulossa olevia muutoksia voidaan pehmentää yhdistämällä niihin valmisteluvaiheessa soveltuvien osin kuntalaisten parannusesityksiä. Osallistuminen näkyy siinä, että kuntalaisten äänen näkyväksi saamisessa tietoa ei pidetä pelkästään valtaa käyttävien tuottamana. Osallistumisessa keskeisessä roolissa on silloin todellisuuden jatkuva uudistaminen, ei nykyhetken sopeutuminen. Tutkimukseen osallistunut arvelee päätöksestä aiheutuvien haittojen kokemisen lievenevän, kun kohderyhmän osallisuuttaan käsiteltävään asiaan voidaan lisätä.

Jos ajatellaan, että järjestetään kuulemistilaisuus, halutaan ottaa kuntalaisten mielipide, niin mitä varhaisemmin sen parempi. Silloin on mahdollisuus saada kuntalaisen ääni kuuluviin. Jos ajatellaan jotakin isoja muutoksia, mitä meilläkin on tulossa ja on tullut, niin silloin varmasti ne pystytään ottamaan huomioon, ainakin osa, että muutos olisi mahdollisimman kivutonta. (P3)

Epäjärjestystä syntyy silloin, kun deliberatiivista demokratiaa hyödyntävissä tilaisuuksissa keskusteluun osallistuvilla kansalaisvaikuttajilla on ristiriitaiset näkemykset hallinnon näkemysten kanssa parannusesitysten kokonaisvaikutuksista yhteisölle. Kriittisen näkemyksen esittäjän kommentti voi edustaa yhteisön loppukäyttäjistä pientä aktiivista ryhmää, asiaa omasta näkökulmasta katsovaa joukkoa tai yhden asian liikkeen mandaatilla toimivan näkemyksiä, vaikka hänen roolinaan on deliberatiivisen demokratian tilaisuuksissa tuoda esille demografise la otannalla valitun joukon näkemyksiä. Epäjärjestyksen välttämiseksi raadin demografinen edustus paikallisyhteisöstä, valmisteluiden avoimuus ja osallistujien yhteys käsiteltävään teemaan on tarvittaessa kyettävä osoittamaan viranhaltijoille ja kuntapäätäjille. Osallistumisessa korostuu oikeus määritellä itse oma roolinsa yhteisön uudistamispyrkimyksissä. Itsenäisellä roolin määrittelyllä vältetään tilanne, missä valtaa käyttävä ryhmä määrittelee osapuolen ulkopuoliseksi ja evää tältä oikeuden osallistua aiheen käsittelyyn, mutta määrittelee itsensä asianosalliseksi ja oikeutetuksi osallistumaan aiheen käsittelyyn.

Siihen tulee ongelmia sen takia, että nämä eivät ole poliittisesti valittuja. Päätäjä joutuu kuitenkin viime kädessä vastaamaan asiasta. Kun ei ole vastuuta asiasta, niin silloin ei tarpeeksi vakavasti suhtauduta vaikutuksiin. Katsotaan enemmän omasta, henkilökohtaisesta tai ryhmän tai jonkun edunsaajan näkökulmasta. (P1)

Epäjärjestys yhteisössä ei ole yksinomaan negatiivinen asia, ja useamman osapuolen osallistumisesta syntyvä epäjärjestys on parhaimmillaan yhteydessä tiedon lisääntymiseen. Epäjärjestystä synnyttävillä osallistumistavoilla on itseisarvo vaihto-

ehtoisina osallistumistapoina, jotka rikastuttavat asiantuntijoilta saatavalla tiedolla valtaa käyttävien organisaatioiden tuottamien viitekehysten ulkopuolista oman kokemusmaailman tietoa ja päätöksenteossa usein toissijaiseksi miellettyä tunne- ja arvopohjaista tietämystä. Syvemmälle menevällä kansalaisvaikuttamisella lisätään osallistujien tietoa sekä verkostoitumista erilaisia näkökulmia omaavien kanssa, jotka ovat nyt ja tulevaisuudessa osallisia yhteisössä käsiteltävään teemaan. Verkostoitumalla ja aiheeseen syvällisemmin perehtymällä tuetaan kuntalaisten ja viranhaltijoiden sosiaalisten suhteiden ja yhteisen tiedonmuodostuksen lisääntymistä. Yhteinen ymmärrys asioista ja muodostuneet suhteet tukevat myöhempää tiiviimpää yhteistyötä ja auttavat välttämään epäjärjestystä puitteen alueen organisaatioissa.

On hyvä, kun on erilaisia vaihtoehtoja, on nettikuulemisia ja on sitten näitä joukkotapahtumia. Sitten on tämmöinen syvemmälle menevä juttu. Koska tässä on mahdollisuus saada paljon enemmän tietoa, kun on asiantuntijoita käytettävissä. Etukäteen miettii niitä kysymyksiä, että kyllä tämä on lisännyt tietoisuutta ajankohtaisista asioista. (P3)

Hyöty on minusta se, että ihmiset pääsevät keskustelemaan ja siinä tapaa kasvotusten asiakkaita, jotka eivät nyt välttämättä käytä niitä palveluita. Eli hyötyä oli se, että tuli kohtaamisia ja sitten on jälkeinpäin helpompi, kun muistaa kasvoja, että kuka on mitäkin sanonut. (V2)

Raadin epäselvä asema päätöksentekojärjestelmässä aiheuttaa epäjärjestystä osallistumisessa. Hallinnolla on käytössään edustuksellisen demokratian perinteesen yhdistettyjä lakisäateisiä kuulemistilaisuuksia kansalaisten, viranhaltijoiden ja päättäjien kohtaamista varten. Nykylainsäädännöllä raadin toteuttaminen olemassa olevien kuulemistilaisuuksien ohessa päätösten valmisteluvaiheessa lisää viranhaltijoiden aikataulupaineita. Mikäli kansalaisraati linkitettäisiin edustuksellisen demokratian rakenteisiin lainsäädännöllä, se vaatisi kunnalta sellaisia voimavaroja, aikaa ja järjestelyresursseja, joita ei useinkaan ole saatavilla.

Jos pitää toimittaa etupainotteisesti, niin tämä merkitsee aikatauluun aika paljon. Isoissa hankkeissa on virallista kuulemistä ja virallisia yhteyksiä ja ettei tule uutta instanssia kuulemiseen. Ei sen takia, ettei saisi olla, vaan se olisi yksi vaihtoehto, mikä ei ole missään laissa säädelty. (V4)

Kunnallinen päätöksenteko perustuu vaaleilla valittuun edustukselliseen demokratiaan, eikä ole tarkoituksenmukaista luoda toista rinnakkaista foorumia. Valtuudet vastaavat päätösten lainmukaisuudesta ja tarkoituksenmukaisuudesta valtuustossa. (V5)

Epäsäännöllisesti toteutetun raadin rooli osallistumista edistävän yhteiskunnallisen muutoksen synnyttäjänä jää usein selkeytymättä. Epäsäännöllisestikin demokratian interventioina toteutetut raadit muuttavat osallistumista, kun osallistujat kokevat raadin työtavan mielekkääksi ja tavoitteita eteenpäin vieväksi.

6.4 Synteesi

Synteesissä kuvaan Layderin (1993) nelitasoisen kartan avulla kansalaisraadien sosiaalisen vuorovaikutuksen toimintoja yksilön, vuorovaikutuksen, sosiaalisten organisaatioiden ja kontekstin alueilla. Kartan erittely tuo näkyväksi yksilötasolla, ryhmissä ja yhteisön rakenteissa olevia sosiaalisen todellisuuden dynaamisia ja vastavuoroisia ulottuvuuksia. Kansalaisraadien lyhytaikaisessa ja ilman ohjelmaa toteutetussa osallistumisessa ja vaikuttamisessa erityispiirteenä on kuntalaisten aktiivinen ja itsenäisen subjektin rooli suorien parannusesityksien tuottamisessa. Raadin deliberaatiossa painottuu käytännönläheisyys ja kuntalaisen aktiivisuus omaan elämäänsä vaikuttavien asioiden näkyviksi tuomisessa ja niihin itsenäisesti kantaa ottamisessa omista lähtökohdistaan. Deliberaation vahvuutena on moniäänisyys, joka syntyy, kun valtarakenteiden ulkopuolella olevat kuntalaiset osallistuvat ja vaikuttavat hallinnon kanssa deliberaatioon arjessa käyttämällään puhetavalla. Moniäänisyyden toteutumiseksi osallistujan on sisäistettävä ajatus siitä, että hänen arjessa eletty tietonsa, tunnepuheensa ja kokemuksensa rikastuvat hallinnon kanssa käytävässä deliberaatiossa lainsäädännön tiedolla ja talouden realiteeteilla. Näin hallinnon kanssa yhteistyöhön raadissa osallistumalla ja vaikuttamalla tavoitellaan sekä muutosta konkreettisissa asioissa, kuten palveluiden järjestämisessä, että laajempaa kulttuurillista muutosta, jonka tavoitteena on nykyistä tasa-arvoisempi ja oikeudenmukaisempi demokratia.

Tilanteen vuorovaikutuksen alueella deliberaatio työmuotona vaatii kuntalaisilta ja hallinnolta kulttuurillisen ajattelutavan muutoksen. Perinteisesti hallinto on toiminut kuntalaisia varten – ei kuntalaisten kanssa – tavalla, jossa hallinnon rooli on ollut tiedottaa tehdyistä suunnitelmista ja kuntalaiset ovat saaneet kommentoida jo pitkälle edenneitä valmisteluita. Hallinnon ja kuntalaisten kommunikointi ja vuorovaikutus ovat jääneet antidialogiseksi, koska kuntalaisten roolina on ollut kommentoida pitkälle valmisteltuja esityksiä, toteuttaa hallinnon suunnitelmia ja tarvittaessa protestoida oppositionaalisessa asemassa hallinnon esityksiä vastaan. Suunnitteluvaiheessa tapahtuvassa deliberaatiossa voidaan myös tunnistaa epä-tasa-arvoiseksi koettuja toimintatapoja ja hallinnon esityksiä ja ottaa niihin kantaa kriittisesti epä-tasa-arvoiseksi koettuihin hallinnon esityksiin ja toimintatapoihin.

Puitteen, lainsäädännön ja organisaatioiden alueella kansalaisraati ja deliberatiivinen demokratia osallistumisen ja vaikuttamisen alustana ovat vaativia työtapoja sekä kuntalaisille että hallinnolle. Sen vuoksi satunnaisesti toteutettujen raatien

rooli osallistumisessa ja vaikuttamisessa jää epäselväksi raatiin osallistujille, päättäjiille ja viranhaltijoille. Hallinnolle valmisteluprosessien vaatimat aikataulupaineet, intressiryhmien edut ja eri ryhmien tasa-arvoinen oikeus saada sama tieto käyttöönään tarkoittavat valmisteluprosessin hidastumista. Tämän lisäksi deliberatiivisen demokratian ja edustuksellisen demokratian toisistaan poikkeavien työtapojen käytäntöjen yhdistäminen synnyttää kysymyksiä osallistujien erilaisista rooleista, vastuista ja oikeuksista. Näiden roolien määrittely toteutuu hallinnossa valtaa käyttävien toimesta. Jos sen sijaan yhteisön ryhmät voivat osallistua ja määritellä roolinsa itsenäisesti, vastuun ja osallisuuden kysymyksiä sekä eri ryhmien näkemyksiä on vaikeampi yhteisössä demonisoida.

Kontekstin alueella traditionaalinen edustuksellisen demokratian osallistuminen on muutoksessa. Deliberatiivinen siirtymä näkyy siinä, että osa ihmisistä kokee perinteisten puolueiden toimintaan osallistumisen ja vaikuttamisen etäiseksi omasta arjestaan. Kansalaisraadien itseisarvo osallistumisen ja vaikuttamisen alustana selkeytyy, mikäli hallinto tiedostaa neljännen sektorin deliberatiivisten työtapojen poistavan kuntalaisten arjen osallistumisen esteitä ja vahvistavan evoluution tavoin kehittyvää demokratiaa.

7 TULOSTEN YHTEENVETO JA KESKUSTELU TULOKSISTA

Tutkimukseni tavoitteena oli tarkastella kansalaisraateja kunnan lähidemokratiassa osallistumisen ja vaikuttamisen näkökulmista. Edellisen luvun synteessissä taustoitin selektiivisessä koodauksessa aineistosta löytämiäni teemoja. Tässä luvussa teen yhteenvedon, jossa vastaan esittämiini tutkimuskysymyksiin. Osallistuminen ja vaikuttaminen raadissa ovat osa laajempaa yhteiskunnallista deliberatiiviseksi siirtymäksi kutsuttua muutosta.

Tutkimukseni keskeinen havainto on, että kansalaisraadien ja edustuksellisen demokratian osallistuminen ja vaikuttaminen eivät työmuotoina kohtaa toisiaan. Deliberatiivisessa siirtymässä kulttuurinen muutos vastaa kuntalaisten tarpeisiin osallistua ottamalla kantaa asioihin, jossa hallinto, puolueet ja etujärjestöt etäännyvät kielenkäytöltään ja käsittelemiltään asiasisällöiltä kuntalaisten arjesta. Osallistumalla deliberaatioon tuodaan näkyviksi arkielämässä käytetyn kielen ja merkitysten avulla vallan ja tiedon merkityksellisyys sekä itse määritellyn identiteetin ja minuuden moninaisuus. Vaikuttamisessa kriittinen ajattelu muuttuu kriittiseksi toiminnaksi, kun raadissa hankittuja tietoja ja taitoja hyödynnetään vaihtoehtoisten päämäärien edistämiseksi ja yhteisön asioiden sekä käytäntöjen muuttamiseksi. Käytäntöjä voidaan muuttaa, kun hallinto käy jatkuvaa dialogia kuntalaisten kanssa.

7.1 Kansalaisraadissa toteutettava osallistuminen

Ensimmäinen tutkimuskysymys on: *Millaista osallistumista kansalaisraadeissa toteutetaan?*

Kansalaisraatiin osallistuminen kunnassa on osa laajempaa yhteiskunnallista deliberatiiviseksi siirtymäksi kutsuttua murrosta, joka kriittisen pedagogiikan näkökulmasta on sellaisenaan itseisarvo yhteisön demokratiakehityksessä. Murroksessa kansalaisraadeista muotoutuu edustukselliselle demokratialle vaihtoehtoinen osallistumisen muoto, jonka deliberaatioissa tuodaan näkyviksi arkielämässä käytetyn kielen ja merkitysten avulla vallan ja tiedon merkityksellisyys sekä itse määritellyn identiteetin ja minuuden moninaisuus. Deliberaatiota hyödyntävä työtapo kannustaa kuntalaisia tarkastelemaan kriittisesti parannettavien asioiden ohella yhteisön epätasa-arvoa ylläpitäviä käytäntöjä. Raadissa ei hyväksytä annettuna ympäröivän yhteisön historiallista perinteen määrittämää kuntalaisen roolia, koska osallistujat määrittelevät roolinsa yhteisössä omista lähtökohdistaan deliberaatioissa muiden kanssa. Kansalaisraadeissa osallistumiselle on tunnusomaista hallinnon tuki ja pyr-

kimys tasa-arvoiseen yhteistyöhön tavalla, jossa osallistumisessa painottuu kuntalaisten vapautuminen itsenäiseen ja aktiiviseen rooliin.

Deliberatiivinen kulttuurinen muutos vastaa kuntalaisten tarpeisiin osallistua omista lähtökohdistaan yhteisön toimintaan aikana, jossa hallinto, puolueet ja etujärjestöt etäännyvät kielenkäytöltään ja käsittelemiltään asiasisällöiltä kuntalaisten arjesta. Kansalaisraadien osallistumiselle on tunnusomaista hyödyntää vapaamuotoista ilmapiiriä ja helposti saavutettavia ympäristöjä, jotka ovat kuntalaisten arkielämästä tuttuja, puolueettomia tiloja.

Edustuksellisen demokratian historialliset traditiot vaikuttavat siihen, missä laajuudessa ja missä vaiheessa kuntalaisten osallistuminen deliberaatioon on hallinnon näkökulmasta ajankohtaista. Kansalaisten ja hallinnon välillä syntyy jännitteitä, jos deliberaatioissa edustuksellisen demokratian epäkohtiin esitetään kannanottoja, mutta niihin ei hallinnossa reagoida. Silloin deliberaatioon osallistumisen tuottama lisäarvo demokratian täydentäjänä on vähäinen. Mikäli kuntalaisilla ja hallinnolla on erilaista tietoa käytössään deliberaatioissa, raati muodostuu osallistumisen illuusioksi. Pyrkimys kohti tasa-arvoisempaa ja demokraattisempaa osallistumista lähtee kuntalaisista, koska valtaa käyttävällä edustuksellisella demokratialla ei ole välttämätöntä tarvetta muutokseen, jossa vallankäyttöä avataan laajemmin järjestöjen ja puolueiden ulkopuolella oleville neljännen sektorin kansalaistoimijoille. Päätäjät tekevät päätöksiä kuntalaisia varten, eikä heillä ole halua jakaa käyttämänsä valtaa tekemällä päätöksiä kuntalaisten kanssa.

Lainsäädännön ja yhteisön vallankäytön organisaatioiden tasolla raati osana deliberatiivista siirtymää muodostuu kriittiselle pedagogiikalle tyypilliseksi vaihtoehtoiseksi osallistumisen tavaksi. Ilman lainsäädännön tuomaa valtaa operoivalle raadille on tunnusomaista lyhytkestoisuus ja toiminta ilman pysyvää rakennetta sekä jäsenistöä yhdistävää ohjelmaa. Lyhytkestoisuus ja kevyt rakenne madaltavat raatiin osallistumisen kynnyksiä. Tästä seuraa tilanne, jossa yhteisössä keskustelua herättävien teemojen käsittelyyn voidaan osallistua nopeasti neljännen sektorin kansalaistoiminnalle tyypillisellä tavalla.

Organisaatioiden tasolla lyhytaikaisen raadin mahdollisuus vastata nopeasti organisoituvaan kansalaisvaikuttamiseen ja osallistujien aktiivinen rooli muodostavat yhteisössä uusia toimintakäytäntöjä, koska kuntalaiset ylittävät hierarkkisia rajoja ja verkostoituvat luomalla uusia sosiaalisia suhteita. Raadin hierarkioiden madaltaminen on yhteydessä siihen, toteutetaanko raati yhteisössä satunnaisesti vai säännöllisesti. Säännöllisesti toteutetuissa raadeissa kuntalaisilla on käytössään pysyvä alusta, jossa kuntalaisten osallistuminen deliberaatioon muodostuu hierarkioita ylittäväksi tasa-arvoiseksi kommunikoinniksi hallinnon kanssa. Raati lisää sosiaalisia verkostoja, joiden avulla ne ryhmät, jotka eivät koe omakseen olemassa olevia vaikuttamistapoja, pääsevät käsiksi tietoon.

Säännöllisesti toteutettuna raati muodostuu kunnassa odotetuksi ja tunnetuksi vaihtoehtoiseksi osallistumisen alustaksi, kun taas epä säännöllisesti toteutettuihin

raateihin osallistumisesta syntyvä lisäarvo jää epäselväksi kuntalaisille, viranhaltijoille ja päättäjille. Tämän vuoksi hallinnon tiedostava rooli raadista itseisarvoisena demokratiaa täydentävänä osallistumisen alustana on merkittävä, mikäli kuntalaisten osallistuminen heidän itse määrittelemästään positiosta ja aktiivisesta roolistaan vuorovaikutuksessa nähdään tärkeäksi. Raadin toteuttamisajankohta ja kuntalaisten pääsy tietoon on yhteydessä siihen, muodostuuko kuntalaisten rooli aktiiviseksi ja kyseenalaistavaksi asioiden käsittelyssä, vai jääkö osallistuminen hallinnon päätöksiä legitimoivaksi lumeosallistumiseksi.

Vuorovaikutuksen alueella raadin deliberaatioon osallistumalla kuntalaiset saavat äänen, jolla he voivat tuoda näkyväksi korjattavia aiheita ja epätasa-arvoa ylläpitäviä käytäntöjä sekä vallankäyttöä uusintavia toimintatapoja. Asiantuntijoiden ja kuntalaisten deliberaatioissa osallistujat tarkastelevat epäkohtia väliaikaisina, kansalaisia kahlehtivina tiloina, joihin voidaan tuottaa epäkohtia korjaavia parannusesityksiä.

Hallinnon päätöksenteossa toisarvoisiksi mielletyt tunnepuhe ja kuntalaisten kokemukset rikastuvat osallistuttaessa asiantuntijoiden kanssa käydyssä deliberaatioissa. Deliberaatioissa kansalaisten empiirinen tieto muuttuu vähitellen tiedoksi lainsäädännön ja talouden realiteettien todellisuuden yhteyksistä. Deliberaatioon osallistuminen on kuntalaisille vaativa prosessi ja tasa-arvoisen osallistumisen onnistuminen edellyttää järjestäjiltä saatavaa tukea. Osallistumisella tavoitellaan olemassa olevan järjestelmän kriittisen tarkkailun ohessa myös sitä, miten erilaisia vaihtoehtoisia demokratian käytäntöjä voidaan hyödyntää vuorovaikutuksessa tavalla, joka eroaa perinteisestä hallinnon ja kuntalaisten yksipuolisesta ylhäältä alaspäin ohjatuusta asiantuntijapuheesta.

Deliberaatioissa osallistutaan vuorovaikutuksessa mahdollisuuksien kielellä erilaisten tiedon ja vallan suhteiden yhteyksien tarkasteluun. Osallistumiselle on tunnusomaista hyödyntää kuntalaisten omia arkielämän kokemuksia sekä kosketuspintoja, jotka ovat heille tuttuja yhteisön sosiaalisista järjestelmistä. Käytännönläheisyydellä tavoitellaan dialogin toteutumista, koska ollaan kuntalaisille tutussa kokemus- ja osallistumismaailmassa.

Osallistumisessa keskeisessä roolissa vaikuttamisessa tarvittavien tietojen ja taitojen muodostumisessa on raadin deliberaatio. Raadissa asiantuntijoiden ja kuntalaisten tasa-arvoinen ilmapiiri näkyy osallistumisessa siinä, miten yhteiskunnallisista aiheista käytävään keskusteluun osallistutaan arjen tilanteissa käytettävällä eletyllä puheella ja hallinnon päätöksenteossa toissijaiseksi mielletyllä tunnepuheella sekä arkikokemusten tiedoilla.

Raatiin osallistumalla pääsee käsiksi asiantuntijatietoon esittämällä aiheesta aktiivisessa roolissa kysymyksiä omin sanoin. Kysymykset voidaan yhdistää omiin arkikokemuksiin ja tunnepuheeseen ja niihin odotetaan saatavan vastaukset kuntalaiselle tarkoitettussa muodossa ja tavalla, jonka he voivat yhdistää kokemus- ja osallistumismaailmaansa. Asiantuntijatiedon sisäistäminen on yhteydessä aktiiviseen rooliin deliberaatioissa sekä siihen, miten asiantuntijoiden kanssa käydystä dialogista

muodostuu myöhemmässä vaikuttamisessa käyttökelpoista tietoa, kun keskusteluun voidaan osallistua omalla arjessa käytettävällä tutulla kielellä ja käsitteillä.

Deliberaatio on vaativa työmuoto. Kun työmuotoa katsotaan kriittisen pedagogiikan näkökulmasta, kuntalaisen on osallistuessaan määriteltävä oma roolinsa toimijana sekä se, miten hän on yhteisössä osallinen käsiteltävään teemaan. Deliberaatioon osallistuminen on yhteydessä aktiiviseen toimijuuteen ja itse tuotetun tiedon muodostamiseen. Toisin sanoen, deliberaatioon osallistuminen on yhteydessä oman arjen elinpiiriin kokemuksiin ja deliberaatiossa käytettävät käsitteet ovat muodostuneet eletystä todellisuudesta.

7.2 Kansalaisraadit vaikuttamisen mahdollisuuksina

Toinen tutkimuskysymys on: *Millaisia vaikuttamisen mahdollisuuksia kansalaisraadit tarjoavat?*

Vaikuttaminen perustuu edustukselliseen demokratiaan, jota kansalaisraati neuvoo-antavassa roolissaan täydentää osana laajempaa deliberatiivista siirtymää. Deliberatiivisessa siirtymässä korostuu kuntalaisten itsenäisempi rooli vaikuttaa epäkohdiksi koettuihin asioihin ottamalla niihin suoraan kantaa ja tekemällä parannusesityksiä. Nykytilanteessa puolueet ja järjestöt nähdään kaukaisina kuntalaisen arjesta, koska niiden pysyvän ohjelman, puhutavan ja puoluekurin kaltaisten sitoumuksien koetaan vaikeuttavan kuntalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa heille tärkeisiin asioihin. Neljännen sektorin kansalaisvaikuttajat ovat heterogeeninen joukko ihmisiä, joita vaikuttamistilanteessa ei yhdistä pitkäaikainen ja kirjallinen ohjelma. Tämän seurauksena yhteisön yhteinen ja yleistä tietoisuutta muokkaava virallinen päämäärä korvautuu paikallisilla, alakulttuureista lähtevillä vaihtoehtoisilla arjen päämäärillä, ”pienillä tarinoilla”.

Deliberatiivisessa siirtymässä kriittinen ajattelu muuttuu kriittiseksi vaikuttamiseksi, kun raadissa hankittuja tietoja ja taitoja hyödynnetään vaihtoehtoisten päämäärien edistämiseksi yhteisön asioiden ja käytäntöjen muuttamiseksi. Vaikuttaminen muotoutuu osaksi deliberatiivista siirtymää, kun hallinto käy jatkuvaa dialogia kuntalaisten kanssa. Raadin jälkeen dialogin ylläpitoa ja raadissa hankittujen tietojen ja taitojen hyödyntämistä vaikuttamisessa vaikeuttaa neljännen sektorin lyhytaikaisen raadin päättyminen. Raadin päättyttyä osallistujat palaavat kuntalaisen perinteiseen passiiviseen rooliin, jossa vastausta parannusesityksiin jää odottamaan päättäjiltä ja viranhaltijoilta, eikä kuntalaisilla enää ole vaikuttamistilanteissa tukenaan deliberaation järjestäjiä ja tietolähteinään asiantuntijoita. Vaikuttaminen jatkuvalla dialogilla on siten vaikeaa, koska raati lyhytaikaisena työmuotona ei tue kuntalaisten deliberaatiota tilaisuuden päätyttyä.

Raadin deliberatiiviseen siirtymään yhdistyvät vaikuttamistavoitteet paranevat, kun raati toteutuu säännöllisesti ja toimintatavan tunnettavuus yhteisössä lisää-

tyy. Silloin kuntalaisilla on raadin toiminnan ajan tukena organisaatio, jossa he verkostoituvat demokratiassa toimivien muiden asiantuntijayhteisöiden kanssa. Verkostoituminen mahdollistaa tuen saamisen vaikuttamisessa myös raadin päättymisen jälkeen.

Organisaatioiden ja lainsäädännön alueella hallinnon ja kuntalaisten erilaiset etuoikeudet ovat yhteydessä siihen, miten deliberaatiolla voidaan vaikuttaa. Deliberaatiolla tuotetuilla parannusesityksillä voidaan vaikuttaa suunnitteluprosessin aikana yhdistämällä raati osaksi päätöksen valmistelua ja kuntalaisten kuulemista. Tällöin kuntalaiset vaikuttavat käsiteltävään asiaan tekemällä raadissa parannusesityksiä. Parannusesityksien muotoilussa on yhdistetty päätöksenteossa toisarvoiseksi miellettyä tunnepuhetta ja arkikokemuksia niin, että niitä on rikastettu tiedoksi asiantuntijoilta saaduilla lainsäädännön ja talouden faktoilla. Valtarakenteiden ulkopuolella käytetyllä kuntalaisten arkielämän kielellä tuodaan vaikuttamistilanteissa esille eroja, joiden avulla todennetaan omia kokemuksia ja haastetaan vallitsevia käytäntöjä. Olemassa olevan hallinnon organisaatioiden kanssa raadin on vaikea muodostaa yhteisiä vaikuttamisen käytäntöjä, joiden avulla raadissa olleet kuntalaiset, viranhaltijat ja päättäjät jatkaisivat raadin jälkeen dialogia ja yhdessä vaikuttaisivat epäkohtiin sekä yhteiskunnallisiin epätasa-arvon ilmiöihin. Epätasa-arvon mieltäminen muutettavissa olevaksi asiantilaksi yhdistyy vaikuttamiseen toivon kielellä. Sen avulla vaikuttamisessa tavoitellaan uskon lisäämistä siihen, että olemassa oleva tilanne on väliaikainen ja muutettavissa.

Raadeissa asiantuntijoilta saadulla tiedolla tuotetut parannusesitykset ovat lähtökohtaisesti korkeatasoisia, ja joko sellaisenaan tai pienellä täydennyksellä toteuttamiskelpoisia. Viranhaltijoiden ja kuntapäättäjien yhteistyön verkostoissa raatilaisten vaikuttamispyrkimykset jäävät kuitenkin näkymättömiksi. Raatiin osallistuneilta jää raadin jälkeen hyödyntämättä lukuisia olemassa olevia organisaatioiden lakisääteisiä kuntalaisille tarkoitettuja vaikuttamisen kanavia, esimerkiksi kuntalaisenaloite, jolla parannusesityksen voi niin halutessaan toimittaa kaupunginhallituksen käsiteltäväksi. Raadin osallistujat voivat halutessaan olla pienempien parannusesitysten avulla yhteydessä niihin hallinnon edustajiin, jotka viranhaltijoina voivat asian toteuttaa. Raatiin osallistuvat voivat pyytää tekemiensä parannusesityksiin vastauksia tiedustelemalla viranhaltijalta tai päättäjältä sitä, millä aikataululla parannusesitykset voidaan toteuttaa. jos esitys ei ole toteuttamiskelpoinen, raatilaiset voivat vaikuttaa tiedustelemalla syytä toteuttamisen esteestä.

Vuorovaikutuksen vaikuttamiseen yhdistyy kuntalaisen itsenäinen rooli, joka hänellä deliberaatiossa on vaikuttamisen mahdollisuuksien luomisessa ja tunnistamisessa. Deliberaatiossa muodostuu uutta tietoa, jolla tarkastellaan parannusesityksien ohella vallankäytön ja demokratian edistämisen tavoitteita. Vaikuttamiseksi tuotettu tieto yhdistyy kuntalaisten omaan julkiseen elämänpiiriin tavalla, jolla omaksuttua tietoa kyetään käyttämään vaikutettaessa raadin parannusesitysten muotoiluun. Refle toimalla kriittisesti kokemuksia ja olosuhteita parannusesityksiä muotoiltaessa

vapaudutaan vääränlaisista uskomuksista ja tullaan kykeneviksi vaikuttamaan epätaasa-arvoisiksi koettuihin käytäntöihin.

Vaikuttamispyrkimykset vuorovaikutuksessa päättäjien ja hallinnon kanssa vaikeutuvat, mikäli deliberaatiossa tuotetut parannusesitykset jäävät keskeneräisiksi talouden ja lainsäädännön realiteettien alueella. Raadin jälkeen parannusesityksiin vaikuttaminen edellyttää tasa-arvoista dialogia hallinnon kanssa, mutta sen organisoiminen raatiin osallistujien toimesta on vaikeaa raadissa kehittyneillä tiedoilla ja taidoilla.

Kansalaisraadissa vaikuttaminen toteutuu deliberaatiossa, jossa ajattelu ja toiminta yhdistetään arkielämän elinympäristöön. Tiedollisesti ja taidollisesti valtarakenteiden ulkopuolella oleva voi lisätä vaikuttamisessa tarvittavaa tietoaan oivaltamisen ja uudelleen ajattelemisen avulla. Oivaltamisen ja uudelleen ajattelun avulla käsiteltävä teema muuttuu henkilökohtaiseksi, ja sen voi tuoda keskusteluun omasta arjen näkökulmasta.

Mahdollisuus vaikuttaa omista arvoista ja lähtökohdista parannusesitysten laadintaan tarkoittaa tilannetta, jossa vaikuttamispyrkimysten perusteluina on hyväksyttävää käyttää muitakin kuin hallinnon määrittelemiä arvoja. Yhteisön päämääriin vaikuttaminen muuttuu aiheen henkilökohtaistumisen myötä vaikuttamiseksi, kun hallinnon tavoitteisiin sopeutumisen asemesta asioihin kantaa ottaminen koetaan itseisarvona tärkeäksi.

Raadin deliberaatiossa vaikuttamistilanteessa on oikeus kyseenalaistaa ja kritisoida hallinnon käytäntöjä, vallan käyttämien työtapojen epätaasa-arvoisiksi koettuja rakenteita ja hallinnon käyttämää kieltä, joka muuttuu vieraaksi kuntalaisen arjessa. Raatiin osallistuvan ei tarvitse uskoa samoihin asioihin tai olla samaa mieltä muiden kanssa tavoitteen saavuttamiseksi, vaan pyrkimyksenä on tuottaa parannusesitys, jonka kaikki osapuolet voivat hyväksyä. Deliberatiivisen demokratian neuvoantava rooli sallii vapaamman vaikuttamisen ideoimalla uusia parannusesityksiä ja tuomalla epäkohtia esille. Kuntapäätäjän liikkumavapautta vaikuttamistilanteissa puolestaan rajoittaa puolueen ohjelma ja puoluekuri äänestyspäätöksissä.

7.3 Keskustelu tuloksista

Osallistumisessa korostui raadin kuntalaisille tarjoama rajattu, vaihtoehtoinen rooli olla mukana tiedon tuottamisessa. Tiedonmuodostuksessa raadissa on tunnusomaista osallistujan aktiivinen rooli, itse määritelty näkökulma ja oma arvopohja. Kuntalaiset tulevat osallistuessaan tietoisiksi aktiivisesta roolistaan ja näkökulmastaan deliberaatiossa, jossa neuvotellaan ja tulkitaan käsiteltävää teemaa (McLaren 2001, 92). Raati on siihen osallistuville kuntalaisille tietolähde, jossa he pääsevät hetkellisesti osallistumaan tasavertaisessa roolissa hallinnon kanssa asiantuntijayhteisön toimintaan. Raatiin osallistumisesta seuraa yhteisöön sosiaa-

listumista ja yhteisen ymmärryksen lisääntymistä (ks. esim. Nonaka & Takeuchi 1995, 70–74).

Vaihtoehtoinen osallistuminen, joka nostaa keskusteluun teemoja valtavirran ulkopuolelta, lujittaa demokratiaa, kun valtaa käyttävien ryhmien ulkopuoliset kuntalaiset tuovat omista viitekehyksistään tarpeita tiettäväksi. Raati muodostuu vaihtoehtoiseksi osallistumisen alustaksi, jossa demokratiassa marginaalissa oleville yksilöille tai laajemmalle ryhmälle tarjotaan osallistumisen tilaisuuksia, joissa tasa-arvon ja uudistusten tavoitteet voidaan toteuttaa. (Ks. McLaren & Giroux 2001, 31.) Raateihin osallistuvista ryhmistä vallankäytön marginaalissa ovat erityisesti nuoret. Demokratian edistämisen perspektiivistä marginaalissa olevien osallistuminen on merkittävä havainto, koska demokratia ei ole pysyvää ilman yhteiskuntaryhmien välistä kanssakäymistä (Tomperi & Piattoeva 2005, 247). Osallistumisen etuna on demokratian lujittuminen, kun kuntalaiset voivat aktiivisella osallistumisellaan tukea, murtaa ja kyseenalaistaa yhteisön valtasuhteita (Kestilä-Kekkonen & Korvela 2017, 11). Mahdollisuuksien kielellä voidaan osallistua tutkimaan erilaisten tiedon ja vallan suhteiden luomista raadissa, mikä suo tilaisuuden vastustaa vallan ja etuoikeuksien väärinkäyttöä sekä muotoilla erilaisia vaihtoehtoisia demokraattisia käytäntöjä yhteisössä. Mahdollisuuksien kieltä yhteisen hyvän vahvistamiseksi on syytä kehittää osana kansalaisraadien käytäntöjä, jolloin olemassa olevia eroja kyetään muuttamaan teoilla. (Ks. esim. Giroux 2001, 202.)

Demokratian historialliset juuret ja rakenteet suosivat tiettyjä ryhmiä ja niiden etuoikeuksia ylläpitäviä valtasuhteita (ks. McLaren & Giroux 2001, 39). Raatiin osallistumisessa muodostuu uusia toimintakäytäntöjä, joiden avulla kuntalaiset ylittävät hierarkkisia rajoja ja luovat uusia sosiaalisia suhteita. Uusien toimintakäytäntöjen muodostamiseksi raadin deliberaatioon osallistumalla voidaan synnyttää marginaalin ja vallankäyttäjien välille uusia tieto-oppeja, joilla voidaan tarkastella kriittisesti vallan tieto-oppeja ja käytännön valtaa. Etenkin nuorten raadeissa asiantuntijoiden ja nuorten deliberaatio lisäsi hallinnon ja nuorten vuorovaikutusta. Tulos on kiinnostava osallistumisen ja demokratian edistämisen kannalta, koska keskusteluyhteyden ylläpito kuulemistilaisuuden ja suunnitteluprosessin aikana lisää kuntalaisten luottamusta päättäjiä ja viranhaltijoita kohtaan (esim. Fischer 2016, 114–116; Alhanen 2017, 113). Tutkimissani raadeissa valtarakenteiden ulkopuolella olevat nuoret monipuolistivat demokratiaa, kun he osallistumisellaan täydensivät päätöksentekoa tuomalla näkyväksi tarpeitaan yhä monimutkaisemmaksi kehittyvään kunnan hallintaan. Tarve lisätä kuntalaisten kohtaamista on tunnistettavissa kehityksestä, jossa toteutettavan politiikan ja kuntalaisten arjen välinen kuilu syvenee. (Ks. Tomperi & Piattoeva 2005, 254.)

Tutkimukseni osoittaa, että deliberaatioon osallistuminen asiantuntijoiden kanssa lisää raatilaisten kiinnostusta yhteiskunnallisia kysymyksiä kohtaan. Freiren (2005) mukaan se, että tiedostaminen lisääntyy heikommassa asemassa olevilla edellyttää kulttuurista toimintaa. He tulevat subjekteina tietoisiksi siitä, miksi ja miten

he ovat kiinnittyneitä todellisuuteen. Kun ihmiset tulevat tietoisiksi omasta kiinnittymisestään todellisuuteen, osallistuminen muuttuu iskulauseiden toistamisen asemesta syvempään kiinnostukseen yhteiskunnallisista asioista. (Mts. 193.) Raadille on tunnusomaista järjestely, jossa demografi ten tekijöiden mukaan koottu ryhmä kuntalaisia osallistuu deliberaatioon samojen asiantuntijoiden kanssa, joiden kanssa kuntapäätäjät ja viranhaltijat työskentelevät yhteistyöverkostoissaan. Deliberaatiossa asiantuntijoiden rooli tietolähteenä korostuu, kun he keskustelevalt aiheesta tasa-arvoisesti kuntalaisten kanssa tavalla, jossa rikastutetaan kuntalaisten tietämystä sen sijaan, että pyritään todistamaan hallinnon tekemien päätösten oikeellisuutta. Deliberaatiossa asiantuntijoiden tehtävänä on olla keskusteluissa osallistujien tietolähteitä. (Doheny & O'Neill 2019; Oonk, Guligeri & Mulder 2019.)

Kansalaisraati on kriittisen pedagogiikan tavoitteita edistävä työmuoto, joka tuo kuntalaiset mukaan keskusteluun viranhaltijoiden ja päätäjien kanssa. Raati antaa aiemmin pelkästään vaikuttamisen kohteena olleille kuntalaisille tilaisuuden itsenäisinä subjekteina vaikuttaa tietoon ja osallistua tiedonmuodostukseen sekä kritisoida yhteisöä, jossa he elävät. Kuntalaisella muodostuu yhteisissä prosesseissa kehitettyyn tietoon omistajuus, kun tiedon muodostamiseen pääsee osallistumaan siinä ympäristössä, jossa sitä käytetään. (Shor 1993, 26–27.) Raadista muodostuu paikka, jossa voidaan arvioida hallinnon toimintatapoja ja tietoa, jota asiantuntijat tarjoavat. Yhteisön linja on poliittinen ja sen vuoksi myös tiedonmuodostus on poliittista, valtaa käyttävien määrittelemää.

Tuloksista ilmenee, että osa osallistujista ei reagoi deliberaatiossa asiantuntijoiden kertomiin lainsäädännön ja talouden realiteetteihin. He eivät rikastuta käsityksiään deliberaatiossa asiantuntijoilta saamallaan laki- ja faktatiedolla. Havainto osoittaa todeksi oletuksen, että osa kansalaisista osallistuu poliittisten ehdotusten käsitteilyyn tiedoilla, jotka ovat valtaa käyttävien näkökulmasta päätöksenteossa toisarvoiseksi miellettyä tunnepuhetta ja mielikuvista muodostettua tietoa (ks. Borg & Kestilä-Kekkonen 2017, 74; Wiberg 2017, 185–186). Tutkimuksessani viranhaltijat ja päätäjät totesivat kompleksisten kysymysten näyttäytyvän raatiin osallistuville kuntalaisille usein yksinkertaisempina kuin ne todellisuudessa ovat. Havainnossa on yhtymäkohtia Dunning-Gruger -ilmiöön, jonka mukaan pintapuolisesti aihetta tuntevien mielestä ratkaisut ongelmiin tuntuvat selkeiltä ja yksinkertaisilta. Kun tarkasteltavana olevaan asiaan perehdytään tarkemmin, ymmärretään sen kompleksisuus ja oman kannan muodostuminen vaikeutuu. Tiedon lisääntyminen tekee tietoisemmaksi siitä, miten paljon pitäisi vielä tietää. (Ks. Anson 2018.)

Raadeissa deliberaatio osoittautuu vaikeammaksi verrattuna siihen, mitä alkutilanteessa odotettiin. Tulokset osoittavat, että deliberaation onnistumisen varmistamiseksi deliberatiiviseen työtapaan ja raadin toimintaan osallistumisen tukemiseen on tarkoituksenmukaista perehtyä huolellisesti ennen tilaisuuden alkua. Perehtymisen merkitys korostuu, mikäli tavoitteena on rakentaa kuntalaisille tilaisuuksia osallistua laajennettuun päätöksentekoon niin, että he voivat tuoda esille omia

näkemyksiään (Shor 1993, 29–30). Deliberaatioon osallistumista voi vaikeuttaa tilanne, jossa vallankäytön verkoston tiedon muodot jäävät osallistujille vieraksi ja tietosisällöt eivät muodostu osaksi aiheesta käytävää kriittistä keskustelua. On myös mahdollista, että moderni yhteiskunta muuttuu yhä monimutkaisemmaksi, jolloin tavallisen kuntalaisen osallistuminen keskusteluun vaikeutuu. Tällaisessa asiatilassa on vaikea muodostaa punnittuja mielipiteitä hyödyntämällä saatua informaatiota. (Setälä 2003, 160–161.)

Tutkimissani kansalaisraadeissa kuntalaisia tuettiin aktiiviseen osallistumiseen, jonka yksi muoto oli raadissa toteutettu parannusesitysten valmistelu. Osa parannusesityksistä oli selkeästi deliberaatioon kuuluvaa innovointia, jonka tavoitteena on kehittää esitys toteuttamiskelpoiseksi myöhemmässä hallinnon kanssa jatkettavassa dialogissa. Deliberaatiota on verrattu ideointitilaisuuteen, jossa tuotetut ajatukset voivat nousta osaksi yhteiskunnallista keskustelua, mikäli niille löytyy yhteisössä kannatusta (Mansbridge 1999, 215–221). Tutkimissani kansalaisraadeissa on yhtymäkohtia lukupiireihin osallistumiseen, joissa dialogiin osallistumisessa muodostunut tieto johtaa kulttuurisena päämääränä kuntalaisten vapautumiseen. Vapautunut kuntalainen osallistuu dialogiin määrittelemällä itse omat lähtökohtansa tavalla, jossa kritiikillä tuodaan näkyviksi yhteiskunnallisia epäkohtia hallinnon olemassa oleviin käytäntöihin sopeutumisen asemesta. (Freire 2005, 200.)

Tämä tutkimus osoittaa, että kansalaisraatiin osallistujilta odotetaan yhteisössä sekä tiivistä yhteistyötä olemassa olevan järjestelmän toimintatapojen kanssa että valmiuksia hyödyntää osallistumisessa myös uusia työmuotoja. Odotuksissa on tunnistettavissa aikuiskasvatuksessa käsiteltäviä keskeisiä kysymyksiä, joissa kansalaisen oletetaan sisäistävän sekä olemassa olevan järjestelmän toimintatavat että sopeutuvan muuttuvaan yhteiskuntaan (Koski 2014, 50). Osallistumisen näkökulmasta tilanne on kiinnostava, koska osallistuttaessa käsitellään myös valtaa toteuttavien toimintojen ja rakenteiden kyseenalaistamista sekä niiden muuttamista tarvittaessa tasa-arvoisemmaksi (hooks 2007, 73–74).

Kuntalaiset vaikuttavat aktiivisina toimijoina kansalaisraadissa osallistumalla deliberaatioissa parannusesitysten muotoiluun ja raadin jälkeen käymällä hallinnon kanssa dialogia. Raadin vaikuttamisen konkreettinen tavoite on nimetyn epäkohdan poistaminen ja abstraktimpi tavoite deliberatiiviseksi siirtymäksi kutsutun yhteiskunnallisen muutoksen edistäminen. Raadissa vaikuttamisessa käytettävien tieto-oppien muotoilu toteutuu osallistumisen ja vaikuttamisen dynaamisessa ja vuorovaikutteisessa suhteessa. Raadin rakenne on keskeisessä roolissa siinä, miten deliberaatio ja vaikuttaminen saadaan toteutumaan. Tilaisuuden jälkeen vaikuttaminen jää osallistujille ja hallinnolle pääosin näkymättömäksi, mikä on merkittävä ilmiö edustuksellisen demokratian ja kansalaisvaikuttamisen yhteistyön kannalta.

Johtopäätöksissäni vaikuttamisessa korostui tarve kriittisen ajattelun muuttumisesta kriittiseksi toiminnaksi. Kansalaisraadissa deliberaatioissa syntyvän kriittisen ajattelun muuttaminen kriittiseksi vaikuttamiseksi toteutuu luomalla mahdolli-

suuksia, joilla voidaan tavoitella demokratian päämääriä (ks. McLaren & Giroux 2001, 37). Asiantuntijoiden rooli monipuolisen tiedon lähteenä on yhteydessä deliberaatiassa saataviin tietoihin ja taitoihin, joilla voidaan vaikuttaa raadissa tuotettuihin parannusesityksiin. Havainto tukee aikaisempaa tutkimusta siitä, että raatiin osallistuneet voivat hyödyntää raatiprosessissa saamaansa tietoa vaikuttaessaan parannusesitysten muotoiluun (esim. Leino ym. 2019, 351–356). Raadissa tuotettuja parannusesityksiä päättäjät ja viranhaltijat pitävät lähtökohtaisesti hyvinä. Yhteisön merkitys korostuu tilanteessa, jossa ihmiset eivät yksin pysty ratkaisemaan epäkoh- tia, mutta voivat yhdessä toimien löytää toteuttamiskelpoisia esityksiä (ks. Dryzek ym. 2019, 1145).

Tutkimustulosten mukaan deliberaatio on yhteydessä laadukkaiden parannus- esitysten tuottamiseen silloin, kun valtaa käyttävien organisaatioiden ulkopuolella olevat kuntalaiset ottavat kantaa käsiteltävään aiheeseen itse määrittelemästään nä- kökulmasta. Raati ei ole yhteisön intressien ulkopuolella, mikä rajoittaa parannusesi- tyksillä vaikuttamista edustuksellisessa demokratiassa. Vaikuttamisen näkökulmasta deliberaatiassa saatava tieto ja käytännöt muodostuvat mielekkäiksi vain raadin tuottamassa sosiaalisessa todellisuudessa (ks. McLaren & Giroux 2001, 44–45).

Parannusesitysten muotoiluun vaikuttamisessa on keskeistä saada asiantuntijoilta tietoa keskustelun tueksi rikastuttamaan osallistujien tietämystä. Asiantuntijoilta saatavan tiedon ja hallinnon vallankäytössä käyttämän talouden ja lainsäädännön tiedon merkitys vaikuttamisessa korostuu, koska keskustelun taso voi heiketä, jos useampi osallistuu siihen vähäisellä informaatiolla (ks. Wiberg 2017, 187). Vaikut- tamisen näkökulmasta kuntalaisten tunnepuheen ja arkikokemusten sivuuttaminen voi olla valtaa käyttävien tarkoituksellista toimintaa, jolla ylläpidetään ryhmän etuoi- keuksia. Silloin kansalaisraadien vaikuttaminen voidaan sivuuttaa häiriökäyttäytymi- senä, vaikka tarkoituksena on kyseenalaistaa epätasa-arvoa ylläpitävää vallankäytön käytäntöä, joka on kuntalaisten vaikuttamisen esteenä. (McLaren & Giroux 2001, 38.) Kriittisen pedagogiikan periaatteiden mukaisesti osallistumisessa tavoitteena on vaikuttaa ei-toivottuun kehitykseen demokratiaa hyödyntämällä tavalla, jossa vältetään demokratian häiritsemistä ja huonoa käytöstä (Shor 1993, 29–30).

Tutkimukseni osoittaa, että asiantuntijoiden myötävaikutuksella raadissa ediste- tään onnistuneesti hierarkioita madaltavan dialogin ja deliberaation toteutumista. Vaikuttamistilanteissa auktoriteetit rajoittavat osallistujien mahdollisuutta tuoda omalla identiteetillään arjen kokemuksia käytäviin keskusteluihin (McLaren & da Silva 1993, 61). Tulosten perusteella deliberaatio tarjoaa osallistujille mahdollisuuksia esittää pienryhmäkeskusteluissa omin sanoin omista intresseistään näkemyksiä, joista muodostetaan tilaisuuden päätteeksi kaikkien hyväksymiä parannusesityksiä. Päätöksenteko-organisaatioiden ulkopuolella olevien tukeminen deliberaatiolla vai- kuttamiseen antaa lupaavia tuloksia osallistamisesta muidenkin, kuin niiden, joilla jo on valmiudet julkisesti argumentoida näkemyksiään rationaalisesti. Osallistujia tukemalla löydetään olemassa olevan tiedon lisäksi vielä näkymättömäksi jäävää

tietoa, arvioida sen luonnetta ja merkitystä sekä tuottaa sillä toivottua muutosta yhteisössä (Freire 1998, 34).

Kriittisen pedagogiikan opit tangeeraavat sitä, miten raadissa poistetaan jokapäiväisessä elämässä osallistumista ja vaikuttamista rajoittavia esteitä. Näin toimimalla helpotetaan itsenäisenä subjektina vaikuttamisessa tarvittavaa tietojen hankintaa ja vähennetään riskiä päätyä valtaa käyttävän järjestelmän toimenpiteiden kohteeksi aktiivisen toimijuuden sijasta. (Aronowitz 1993, 9.) Deliberatiivista demokratiaa on kritisoitu järkiperaisten toimijoiden työtavaksi, joka ei tunnista riittävästi asiakysymyksiin liittyviä vahvoja tunnelatauksia. Harkintaan pohjautuva yhteisymmärrys ei aina ole mahdollinen tavoite, ja realistisempänä deliberatiivisen dialogin tavoitteena on pidetty toisten mielipiteiden kunnioittamista ja erimielisyyksien hyväksymistä. (Mouffe 2000.)

Deliberaatiolla vaikuttaminen osoittautui tutkimissani raadeissa vaativaksi työtavaksi. Sen sijaan, että äänestettäisiin valmiiden esitysten paremmuudesta, raadin vaikuttamispyrkimykset muotoutuvat deliberatiivisissa keskusteluissa kootun tiedon avulla. Tämä on haastavaa vaikuttamiseen ja oman näkemyksen rakentamiseen tottumattomille osallistujille. Selityksenä työtavan vaativuudelle voi olla se, että yksilö ei aina kykene muodostamaan mielipidettä ja antaa siksi jonkun auktoriteetin määrittellä vastaukset puolestaan (Setälä 2003, 154–155).

Toteuttamiemme raatien pienryhmissä aiheen ulkopuoliseen keskusteluun puuttamalla tavoiteltiin tasa-arvoista deliberaatiota ja vaikutettiin siihen, etteivät äänekäät osallistujat dominoi keskustelua. Kriittisessä pedagogiikassa keskustelua koordinoiva auktoriteetti nähdään tarpeellisena, kunhan sen toiminta sallii keskustelun vapauden (Freire 2005, 198–100). Raadin järjestäjien linjaus puheeseen tarvittaessa puuttumisesta on voinut rajoittaa pienryhmissä erilaisin puhetavoin ja kokemuksiin keskusteluun osallistumista. Aiheen ulkopuoliseen keskusteluun osallistuneiden arjen tieto, puhetapa ja käsitykset kuten myös erilaiset tulkinnat ja reflektio ovat voineet jäädä vaikuttamispuheen ulkopuolelle. (Ks. McLaren & Giroux 2001, 54.) Raadin järjestäjien toimintatapaa voidaan kuitenkin pitää perusteltuna, koska deliberaatiolle on tunnusomaista aistia tilanteiden kehitystä, jakaa puheenvuoroja, tunnistaa vuorovaikutuksissa esiintyviä positioita ja tarvittaessa puuttua keskusteluiden pysymiseen käsiteltävässä teemassa (Huang, Hmelo-Silver, Jordan, Gray, Frenslley, Newman & Stern 2018; Asunta & Mikkola 2019, 85).

Tutkimukseni osoittaa, että kuntalaiset jäävät raadin jälkeen ilman heitä yhdistävää organisaatiota, jonka avulla he voivat olla yhteydessä edustuksellisessa demokratiasa valtaa käyttäviin tahoihin. Tavoiteltaessa kuntalaisten aitoa vaikuttamista tilanne muodostuu ristiriitaiseksi, mikäli hallinnon käytännön toimenpiteet kuntalaisten kuulemisessa ovat vastakkaisia sille, miten tavoitteet julkisesti esitetään (Freire 1998, 40). Julkisesti esitettyjen tavoitteiden ja käytännön toimenpiteiden ristiriitaisuudesta seuraa tilanne, jossa kansalaisvaikuttaminen itseisarvona ei näyttyä kuntalaisille hallinnon arvostamana aktiivisuutena. Kansalaisraadın päätyttyä kuntalaisten vai-

kuttaminen palautuu tallentavan käytännön tilaan, vaikka raadin toiminnan aikana verkostoidutaan ja tutustutaan hallinnon edustajiin. Tallentavassa käytännössä kuntalaisen vaikuttaminen palaa edustuksellisen demokratian työmuotoon, jossa tasa-arvoisen kommunikoinnin asemesta vaikuttaminen rajoittuu hallinnon valmistelemien esitysten vastaanottamiseen ja kommentointiin. Vaikuttaminen kaventuu valtasuhteita ylläpitävien käytäntöjen toistamiseksi, jolloin valtaorganisaatioiden ulkopuolisten kansalaisten on vaikea hyödyntää deliberaation sallimaa luovuutta, kyseenalaistamista ja yhteiskunnallisen muutoksen tavoittelua (Freire 2005, 76).

Tietoon pääsy on yhteydessä vallankäyttöön ja vaikuttamiseen. Uudessa tilanteessa raadin päätyttyä kansalaisraatiin osallistuneilta puuttuu raadin järjestäjien ja työtavan tuki tuotettujen parannusesitysten toteutumisen seuraamiseksi. Lisäksi tuotettujen parannusesitysten työstämiseen raadin jälkeen lopulliseen, toteuttamiskelpoiseen muotoon on vaikea saada tarvittavaa tietoa asiantuntijoilta, viranhaltijoilta ja päättäjiltä. Osa tiedosta on luottamuksellista, eikä kansalaisraatiin osallistuneiden ole mielekästä vaikuttaa yhteisössä, mikäli parannusesitysten työstämiseen ei ole käytettävissä kaikille osapuolille samaa tietoa. Vaikuttamispyrkimyksissä tiedolla on selkeä yhteys mahdollisuuteen käyttää valtaa monimutkaisesti hallittavassa demokraattisessa yhteisössä (Adorno & Horkheimer 1991, 82). Tutkimukseni vahvistaa aiempia tuloksia, joiden mukaan tietoa voi käyttää demokraattisessa yhteisössä vaikuttamiseen jakamalla sitä tai säännöstelemällä tietoon pääsyä esimerkiksi tilanteissa, joissa vain osa yhteisön jäsenistä saa käyttöönsä päätösten valmistelussa tarvittavaa tietoa (ks. esim. Siisiäinen 1999, 34; Galbraith 1984).

Kansalaisraati uutta ajattelua tuovana vaikuttamisen alustana ja osana deliberaatiivista siirtymää yhdistää vaikuttamistilanteissa toisiinsa kritiikin ja toivon kielet (Giroux 2001, 205). Tässä tutkimuksessa nykyinen edustuksellinen demokratia nähdään historiallisena jatkumona ja evoluution kaltaisena tapahtumana, johon voidaan ja on mahdollista tehdä muutoksia. Esimerkiksi kysymys poliittisista oikeuksista ja vastuista on yhdessä tuotettua yhteiskunnallista diskurssia demokratiasta, ei pelkkä yksilön vapauden ja vastuun kysymys. (Freire 1998, 69.) Sen vuoksi vapaus vaikuttaa raadissa on viranhaltijoiden ja päättäjien näkökulmasta tärkeä voimavara, mutta siten, että vapautta on tavalla tai toisella valvottava. Valvonta varmistaa sen, että aiheeseen vaikuttavat ovat osallisina käsiteltävään teemaan, sitoutuvat deliberaatioon eivätkä manipuloi muita osallistujia. Kansalaisraadissa mahdollisuuksien kielellä voidaan tarvittaessa ottaa rohkeasti kantaa ja ruokkia rohkeutta tavoitella aikaisempaa oikeudenmukaisempaa maailmaa. Kansalaisraadissa vaikuttamiseen kritiikin ja toivon kielillä yhdistyy sen vuoksi tietty spontaanius, oma-aloitteisuus ja odottamattomuus, joita hallinto voi pyrkiä kontrolloimaan.

Tutkimukseni nosti esille monimutkaisen yhteisön hallinnoimisen vaikeuden päätöksenteon keskittyessä pienelle joukolle. Äänestysaktiivisuuden laskiessa edustuksellinen demokratia on järkevä ymmärtää evoluution kaltaisena kehittyvänä prosessina, joka kykenee vastaamaan toimintaympäristön muutoksiin, tässä tapauksessa

deliberatiiviseen neljännen sektorin kansalaisvaikuttamisen tuottamaan lisäarvoon demokratian monipuolistajana. Demokratia monipuolistuu kansalaisvaikuttamisella, kun kuntalaiset voivat nykyistä tasavertaisemmin hallinnon kanssa osallistua ja vaikuttaa omalla identiteetillään ja arjessa käyttämällään diskurssilla asioiden valmisteluun. Säännöllisesti toteutettua ja toistuvaa raatia kuntalaiset osaavat odottaa, jolloin raadin työtapa tulee heille tutuksi. Tutkimukseni perusteella säännöllisesti toteutetusta raadista muodostuu yhteisössä osallistumisen ja vaikuttamisen alusta niille kuntalaisille, jotka eivät koe omakseen vaikuttamista pitkäaikaiseen jäsenyyteen sitoutumista edellyttävissä järjestöissä ja puolueissa.

Kansalaisvaikuttamisen ja edustuksellisen demokratian kohtaaminen on ajan-kohtaista aikana, jolloin edustuksellinen demokratia etääntyy kuntalaisten arjesta, eikä kaikki kansalaisvaikuttaminen monipuolista demokratiaa. Olen huomannut, miten länsimainen edustuksellinen demokratiakaan ei ole kyennyt vastustamaan totuuden jälkeiseksi kutsutulla aikakauden vastaamaan populismiin ja siihen, miten julkisissa keskusteluissa asiantuntijoiden arvovalta, tutkimus ja faktat korvataan tunnepitoisilla mielipiteillä. Tutkimukseni osoittaa, että pysyvä organisaatio antaa rungon deliberaatiota hyödyntävälle kansalaisvaikuttamiselle ja tukee yksilön mahdollisuuksia tehdä osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhdistyviä valintoja autonomisena kansalaisena. Autonomisena ja emansipoituneena toimijana deliberaatiassa voidaan tunnistaa demokratiassa tilanteita, joissa populismilla ja faktat sivuuttavilla tunnepitoisilla mielipiteillä pyritään edistämään omia tai ryhmien etuja yhteisön päätöksenteossa.

8 TOIMENPIDE-ESITYKSET

Toimenpide-esitykset antavat välineitä edustuksellisen demokratian ja kansalaisvaikuttamisen yhteistyön tiivistämiseksi. Esityksillä tavoitellaan kansalaisraadin ja hallinnon työmuotojen yhteistyön nykyistä säännöllisempää ja tasavertaisempaa kohtaamista, minkä nähdään tuovan lisäarvoa yhteisön demokratiakehitykselle. Toimenpide-esitykseni ovat siirrettävissä kansalaisraatien toiminnan arvioimiseen ja suunnitteluun kuntatasolla. Esitykset yhdistyvät hyvien kansalaisraatien toteuttamisessa tarvittaviin käytäntöihin ja tietoon toimenpide-esityksistä sekä opittavista asioista toimivan kansalaisraadin toteuttamiseksi.

Yhteyshenkilö

Esitän, että raadin toteuttaja nimeää yhteyshenkilön, joka aktiivisessa roolissa pitää yhteyttä parannusesitysten edistämiseksi osallistujiin, päättäjiin ja viranhaltijoihin. Yhteyshenkilö voi tukea kuntalaisten aktiivista roolia omista lähtökohdista määritellyn dialogin jatkamisessa hallinnon edustajien kanssa raadin jälkeen, millä saadaan aikaan haluttuja vaikutuksia yhteistyössä päättäjien ja viranhaltijoiden kanssa. Raadin osallistujille parannusesitysten vaikuttavuus jäi epäselväksi sekä tutkimukseni perusteella että kaupungissa toteutetuista raadeista Suomen Setlementtiliiton teettämässä ulkopuolisessa arvioissa (ULLO 2015, 22). Yhteyshenkilön tehtävänä on informoida raatilaisia parannusesitysten etenemisestä, kutsua osapuolia raadin jälkeen tarvittaessa koolle ja avata kansalaisraadin neuvoa-antavaa roolia raatiin osallistuneille, viranhaltijoille sekä päättäjille. Tutkimuksessani sekä Suomen Setlementtiliiton tekemässä ulkoisessa arvioissa todettiin raadin itseorganisoitumisen olevan vaikeaa ilman nimettyä toiminnan käynnistäjää ja toteuttajaa (mts. 23). Päätöksenteon etäännyessä kuntalaisen arjesta on tärkeää tasa-arvoistaa kansalaisvaikuttamisen, deliberatiivisen demokratian ja päättäjien vuorovaikutusta poliittisessa päätöksentekojärjestelmässä (ks. Lafont 2017, 24). Yhdyshenkilöltä raadin osallistujat saavat tiedon siitä, voidaanko parannusesitys toteuttaa, millä aikataululla parannusesitys toteutetaan ja jos ei toteuteta, niin mikä estää toteuttamisen.

Ajankohta

Esitän kansalaisraatia toteutettavaksi ajankohtana, jolloin kuntalaisten parannusesitykset voidaan yhdistää valmisteilla olevaan asiaan ja osallistujilla on saatavilla aiheen käsittelyyn tarvittava tieto. Päättäjien ja viranhaltijoiden tekemän pohjatyön sekä poliittisten linjausten jälkeen toteutettavan raadin teema on helpompi rajata käsittelemään valmisteilla olevaa aihetta. Deliberatiiviset mekanismit päätöksen-

tekoprosesseissa ovat osoittautuneet päätösten kestävyuden kannalta toimiviksi. Deliberatiivisten osallistumisen muotojen eduiksi on mainittu lisääntyvä päätöksenteon avoimuus yhteisössä, horisontaalisuus päätöksenteossa ja toimijoiden välinen tiiviimpi yhteistyö. (Ks. Rättilä & Rinne 2016; Vogt 2019, 366.) Osoittamani kansalaisraadien lisäarvo yhteisölle on asiantuntijatiedon diffuusio, raatiin osallistujilta heidän lähipiiriinsä. Mahdollisimman varhain toteutettu raati estää epäilyt kuntalaisten vain näennäisestä osallistamisesta tehtyjen päätösten legitimoimiseksi ilman todellista vaikutusmahdollisuutta.

Pysyvyys

Esitän kansalaisraadien ottamista kunnassa pysyväksi päätöksenteon työmuodoksi marginaalisessa asemassa olevien väestöryhmien palveluiden kehittämiseksi. Marginaalisia ryhmiä puolueissa, järjestöissä ja päätöksenteossa ovat nuoret ja heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa olevat väestöryhmät, kuten kuntouttavan työtoiminnan, päihdekuntoutuksen ja sosiaalitoimen asiakkaat. Myös ruuhkavuosia elävät lapsiperheet, maahanmuuttajat ja vastaavat väestöryhmät voidaan osallistaa yhteisön kehittämiseen heille kohdennetuissa säännöllisesti toistetuissa kansalaisraadeissa. Bourdieulaisesta näkökulmasta katsottuna näillä ryhmillä on lähtökohtaisesti vähän sosiaalista pääomaa omien asioidensa järjestämiseksi, ja vallan alueella kansalaisraatiin osallistuessaan he joutuvat uusina toimijoina kamppailemaan vallasta jo asemansa vakiinnuttaneiden toimijoiden kanssa (ks. Bourdieu 1985).

Lyhytaikaisilla hankkeilla on vaikea juurruttaa uusia toimintamalleja osaksi kansalaisvaikuttamisen perustoimintaa (Koskiahon 2014, 5–6; Gundelach, Buser & Kübler 2017, 236). Kansalaisraateja ja deliberatiivisia työmuotoja on yhdistetty onnistuneesti päätöksentekojärjestelmiin pysyviksi työmuodoiksi osaksi hallintojärjestelmää (Curato, Dryzek, Ercan, Hendriks & Neymeyer 2016, 2; Sintomer 2018, 345). Parannusesitysten näkyvä huomioiminen päätöksenteossa on järkevää ymmärtää kansalaisten osallistumisen ja oman toiminnan merkityksellisyyden kokemuksen yhteyttä vahvistavana toimijuuden kokemuksena. Toimijuuden kokemus voi herättää osallistujissa kiinnostusta aktiiviseen vaikuttamiseen silloin, kun kokemus omista kyvyistä osallistumisessa vahvistuu. (Ks. Kumpulainen & Husu 2020, 40.) Raadin jatkuvuudesta seuraa pidempiaikainen kuntalaisten, viranhaltijoiden ja päättäjien keskusteluyhteys, jonka avulla voidaan työstää keskeneräisiä parannusesityksiä toteuttamiskelpoisemmiksi. Säännöllisyys edistää deliberatiivisen demokratian työtavan tunnettavuutta yhteisössä ja toistuvaan tilaisuuteen on helpompaa tulla silloin, kun sitä tiedetään odottaa. Lähidemokratian kehittämishankkeella toteuttamamme raadit eivät jääneet vuosien 2012–2015 jälkeen paikkakunnalla pysyviksi kuntalaisten osallistumuodoiksi. Aikaisemmat tutkimukset osoittavat, että kehittämishankkeilla toteutettujen deliberatiivisten kokeiluiden vaarana on päätyä pakko-osallistamiseksi, lumedemokratiaksi ja ”demokratiapuhasteluksi” (Isola 2006, 598).

Kehittäminen

Esitän kansalaisraadien hyödyntämistä uusien tiedon lajien tuottamisen välineenä kunnan kehittämisen, päätöksenteon avoimuuden ja demokratian vahvistamiseksi. Uusien tiedon lajien kehittäminen toteutuu, kun raadissa hallinnon ja kuntalaisten vakiintuneita yhteistyön rajoja rikotaan. Tavoitteena on tuottaa raadista sellainen julkinen elämäntila, jossa kyetään vaikuttamaan omaan elämään ja tiedon tuottamiseen ja omaksumisen ehtoihin. Kielellä voidaan muokata identiteetille oma arvo ja tavoitella itse määritellyistä lähtökohdista aiempaa demokraattisempaa sekä oikeudenmukaisempaa elämänmuotoa (Giroux 2001, 203).

Demokratia vahvistuu, kun kuntalaiset ovat valmistelemaan niitä päätöksiä, joiden mukaan heidän tulee myöhemmin elää (ks. esim. Moisio & Rautiainen 2015, 27). Yhdistämällä deliberatiivisen demokratian työmuotoja edustukselliseen demokratiaan saadaan pidemmässä prosessissa parempia päätöksiä kuin päätettäessä asioista nopeasti ja ”tehokkaasti” (Lafont 2019; Curato, Vrydagh & Bächtiger 2020). Osallistumisen muuttuessa kansalaisraati on vaihtoehtoinen lähidemokratian työmuoto, joka monipuolistaa osallistumisen mahdollisuuksia ja tukee yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen osallistumista (vrt. Tammi, Raisio & Ollila 2014, 240). Ottamalla kuntalaiset tiiviimmin osapuoliksi asioiden valmisteluun saadaan päätöksistä heille omakohtaisempia kuin toimintamallissa, jossa kuntalaisille esitellään valmis lopputulos. Päätösten valmistelulla yhdessä vältetään tilanne, jossa tietävämpi siirtää asiantuntijan aktiivisessa roolissa yksiselitteistä ja ongelmatonta tietoa passiivisessa roolissa olevalle ja epäkriittiselle vähemmän tietävälle (ks. Lipman 1988, 19–20, 39, 109; Lipman 2003, 12–13, 18). Keskustelua toisten kanssa pidetään tärkeänä, koska se haastaa omaa ajattelua ja avaa mahdollisuuden erilaisten mielipiteiden ja näkemysten tarkasteluun (ks. Arvaja & Malinen 2013, 62).

Raati osaksi yhteisön demokratiakasvatusta

Deliberatiivinen demokratia on käyttökelpoinen työmuoto vahvistamaan yhteisöä organisaationa ja demokratiakasvatuksessa. Raati voi toimia Freiren (2005) kuvaamana alustana, jossa hallinto ja kuntalaiset yhdessä ”vapauttavat” kuntalaiset osallistumaan ja vaikuttamaan yhteisössä itsenäisinä subjekteina. Hallinnon rooli on olla ”solidaarinen” kuntalaisia kohtaan tavalla, jossa heitä sopeuttamisen asemesta tuetaan itsenäiseen ajatteluun. Raati on kriittinen interventio, jolla edistetään tietoista ja jatkuvaa kehitystä toimintaan johtavalla dialogilla. (Mts. 49–50.)

Kansalaisraati voidaan yhdistää oppilaitosten opetussuunnitelmaan. Oppilaitokset voivat varautua säännöllisesti toistettaviin raateihin ja integroida tapahtumaan opetussuunnitelmissa olevia teemoja. Deliberatiivisten ja keskustelevien arvojen omaksuminen edesauttaa yhteisöön sitoutumista sekä innovatiivisten metodien adaptoimista muuhun toimintaan. (Ks. Bickmore, Awad & Radjenovich 2017; Russell 2017, 38.) Demokratiakasvatuksessa raati voidaan ajatella ympäristöksi, jossa voi harjoitella käyttökelpoisia strategioita yhteiskunnassa toimimiseksi. Toi-

mivat strategiat ovat yhteydessä sitoutumiseen työ- ja opiskelutavoitteiden saavuttamiseksi. (Siklander, Brauer, & Thangaperumal 2022). Raadin toimintatapaa voi verrata tilaisuuteen, jossa yhteisön eri asemissa olevat dialogissa rikkovat näkyviä ja näkymättömiä hierarkioita (ks. esim. hooks 2007, 195–196). Toimintatavalla, joissa puretaan valtasuhteita, organisaatiohierarkioita ja ammattiasemia saavutetaan avoimempi keskusteluilmapiiri (mm. Lindell 2013, 35). Oikeudenmukaisuuden edistämiseksi hierarkioiden rikkominen on tärkeää, koska näin toimien voidaan tukea uutta kehitystä olemassa olevan järjestyksen ja etuoikeuksien säilyttämisen asemesta (McLaren & Fischman 2001, 244–245; Giroux 2001, 201). Tilanteessa, jossa päätöksenteko keskittyy pienelle ryhmälle, yhteisön jäsenten päätöksentekojärjestelmän tuntemus helpottaa manipulointiyritysten tunnistamista ja auttaa arvioimaan päätösten vaikutuksia (ks. Bächtiger & Beste 2017; Kestilä-Kekkonen & Korvela 2017, 9). Ottamalla raati osaksi yhteisön demokratiakasvatusta tuetaan jatkuvan oppimisen tavoitteita siitä, miten organisaatioissa toteutettavalla oppimisella etsitään ratkaisuita muuttuvan yhteiskunnan ongelmiin. Raadissa jatkuva oppiminen tulee osaksi yhteisön yhteistoiminnallisen oppimisen prosesseja tavalla, jonka keskeisenä roolina on yhteisön kehittäminen. (Siirilä, Mäki & Kinnari 2021, 78, 80.) Kansalaisraadın arviointi pelkästään tuotettuja parannusesityksiä arvioimalla ei tuo näkyväksi raadin yhteisölle tuomaa muuta lisäarvoa, kuten demokratiakehityksen, tietoon pääsyn, päätöksenteon avoimuuden ja osallisuuden kaltaisia ilmiöitä.

Osallistumisen houkuttelevuuden lisääminen

Näen kokouspalkkioiden käytössä kansalaisraadissa yhtymäkohtia tilanteeseen, jossa freireläisiin lukupiireihin osallistuvat tarvitsevat lähtötilanteessa tukea tullakseen tietoisiksi siitä, miten heidän tietoaan voidaan hyödyntää yhteisön kehittämiseksi. Heräämisen alkuketket, jolloin tullaan tietoisiksi yhteisön käytännöistä, ovat Freiren mukaan tärkeitä tavoiteltaessa osallistumista yhteisön toimintaan. (Freire 2005, 67–68.)

Järjestöjen ja puolueiden ulkopuolisten kuntalaisten kynnyksellä lähteä osallistumaan yhteisön kehittämisestä käytävään keskusteluun näyttäytyy tutkimuksessani laimeana. Osallistumista on syytä tukea, koska mukavuusalueelta poistuminen on pääsääntöisesti työlästä (ks. Elmgren 2015, 148). Lyhytkestoisuutensa vuoksi kansalaisraati voidaan nähdä joustavana ja osallistumista monipuolistavana oppimislustana. Aineistosta on havaittavissa, että osallistumisen tukemisella edesautetaan Freiren (2005) kuvaamaa yhteiskunnallista heräämistä, kun kansalaisraatiin osallistuvat aiemmin passiiviset nuoret aktivoituivat raadin jälkeen keskustelemaan yhteiskunnallisista asioista ja lähtivät mukaan erilaisiin yhteisiin toimintoihin. Raadin lyhytaikainen työtapaa voi parhaimmillaan tarjota erilaisissa elämäntilanteissa oleville kansalaisille yksittäisiä osallistumisen kokemuksia yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Nuorille vuosittain toteutettavaan kansalaisraatiin osallistuminen voidaan sisällyttää osaksi yläkoulun, ammattiopiston ja lukion opintoja. Ruuhka-

vuosia elävien lapsiperheiden osallistumista voidaan helpottaa järjestämällä raadin ajaksi lastenhoitoapua. Tilaisuudessa tarjottu ateria houkuttelee osallistujia paikan päälle. Lisäksi ateriointi voidaan yhdistää osapuolten tutustumiseen ja osallistumiseen otollisen ilmapiirin rakentamiseen.

Rekrytointi

Edellä esittämäni perusteella demografise ti edustavan osallistujajoukon kokoaminen raatiin vaatii järjestäjiltä kohdennettuja toimenpiteitä, joilla tuetaan tavoiteltujen kuntalaisten raatiin osallistumista. Kohdennetut toimenpiteet haluttujen osallistujien paikalle saamiseksi ovat perusteltuja, koska marginaalissa olevat kokevat muita useammin itsensä ulkopuolisiksi keskusteltaessa yhteisistä tehtävistä, tavoitteista sekä keinoista tavoitteiden saavuttamiseksi (Silvennoinen & Nori 2014, 120–121; ks. myös Järvinen & Vanttaja 2003). Demografinen otanta yhteisöstä lisää parannusesitysten painoarvoa päätösten valmistelussa ja päätöksenteossa. Osallistujien kyvyt, asenteet, kiinnostuksen kohteet, elämäntilanne ja aikataulut vaikuttavat heidän osallistumiseensa, eikä kohdistamaton osallistujien rekrytointi automaattisesti takaa moniäänisyyttä. (Street, Duszynski, Krawczyk & Braunack-Mayer 2014; Karjalainen & Rapeli 2015).

Kohdennetun rekrytoinnin tarve on todellinen, koska raatia kevyemmässä suorassa kansanäänestyksessäkin kansalaisten mobilisointi on osoittautunut työlääksi (ks. LeDuc 2015). Rekrytoinnissa on saatu hyviä tuloksia raadin moniäänisyyden varmistamisen kannalta postittamalla kohderyhmälle henkilökohtaisia kutsuja, minkä jälkeen kutsuun vastanneista on valittu raadin osallistujat (Högnabba 2014, 28). Valikoiva rekrytointi ja osallistumiselle annettava tilannekohtainen tuki varmistavat raadin demografisen kokoonpanon. Samalla on syytä varmistaa, ettei rekrytoinnissa jätetä tarkoituksella tai huomaamatta kutsumatta jotakin ryhmää.

Työmuotoon perehdyttäminen

Deliberatiivinen demokratia on työmuotona vaativa ja sen vuoksi tilaisuuteen osallistuvat kuntalaiset on syytä perehdyttää raadin käytäntöihin. Problematisoivassa työmuodossa tieto syntyy vuorovaikutuksessa toisten kanssa oman oivaltamisen avulla jatkuvan kyselyn kautta. Todellisuus ymmärretään muutoksessa olevaksi prosessiksi, johon otetaan kantaa kehittämällä kriittistä tietoisuutta tavalla, jossa etsitään asioiden ja ongelmien välisiä kytkentöjä. Tähän prosessiin sekä asiantuntijat että kuntalaiset vaikuttavat tavalla, jossa olemassa olevaan ympäristöön sopeutumisen asemesta pyritään muuttamaan toimintatapoja yhteistyössä hallinnon kanssa. (Ks. Freire 2005, 76–78.)

Kansalaisraatiin perehdyttäminen voi olla samanlainen tilaisuus, joka toteutetaan vaalien jälkeen uusille valtuutetuille, jotka saavat vaalien jälkeen perehdytyksen valtuuston kokouksissa toimimiseen. Näin voidaan lisätä osallistujien tietämystä deliberatiivisesta työtavasta ja varmistaa heidän sitoutumisensa deliberaatioon. Perh-

dytystilaisuuteen osallistuvien kuntalaisten lisäksi on järkevää perehdyttää paikalle kutsuttavat asiantuntijat raadin työtapaan. Samalla varmistetaan tasa-arvoisen deliberaation toteutuminen. Samoin raadin yhteistyötahoina olevien viranhaltijoiden ja valtuustoryhmien puheenjohtajien, tai heidän nimeämiensä yhdyshenkilöiden, perehdyttäminen kansalaisraateihin auttaa heitä näkemään raadin tekemän työn monipuolisemmin. Perusteellisen perehdyttämisen avulla raatia voidaan hyödyntää tehokkaammin päätöksenteossa ja päätösten valmisteluissa.

Neljännän sektorin kansalaisvaikuttamisen ilmiöiden yhdistäminen kansalaisraateihin

Kansalaisvaikuttamisessa on mielekästä olla yhteistyössä uusien yhteiskunnallisten liikkeiden kanssa, joiden tavoitteena on yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kehittäminen. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kehittämistä on vaikea toteuttaa, mikäli päämäärät määritellään nykyisessä hallinnossa paikkansa löytäneiden ”hyvien yhteiskunnallisten” tallentavien rakenteiden perusteella. (McLaren & Fischman 2001, 243–245.) Tämän perusteella raadeissa on mielekästä täydentää deliberaatiolla puoluepolitiikan ulkopuolisten liikkeiden nopeasti organisoituvaa osallistumista. Raadin deliberaatio tarjoaa sillan hallinnon ja kansalaisvaikuttamien yhteistyölle rekrytoimalla mukaan ihmisiä, jotka vaikuttavat kansalaistoiminnalla esimerkiksi Skolstrejk för klimaten/Fridays for Future, Black Lives Matter- ja Elokapina -liikkeiden, Me Too -kampanjan sekä vastaavien puoluepolitiikan ulkopuolisten toimijoiden tilaisuuksissa.

Tässä tutkimuksessa puoluepolitiikan ja neljännän sektorin kansalaisvaikuttamisen yhteistyön traditio näyttää vähäiseltä. Raadin työmuoto tarjoaa käyttökelpoisen alustan puoluepolitiikan ulkopuolisen kansalaisvaikuttamisen ja edustuksellisen demokratian vuoropuhelulle. Kaupungissa, jossa tutkimus toteutettiin, tavallisilla kuntalaisilla ei ole havaintoni mukaan tradition tuomaa roolia osallistua vakavasti otettavina osapuolina kunnassa käytävään keskusteluun yhteisön kehittämisestä. Vastaavasti kuntalaiset eivät ole oivaltaneet tai eivät usko siihen, että päättäjien ja viranhaltijoiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä on merkitystä kunnan kehittämisessä.

9 TUTKIMUKSEN ARVIOINTI

Käsittelen tässä luvussa tutkimukseni vaikuttavuutta, luotettavuutta sekä eettisiä ja metodisia kysymyksiä. Pohdin erityisesti grounded theory -menetelmän käyttöä ja valitsemani straussilaisen suuntauksen toimivuutta.

9.1 Vaikuttavuus

Tutkimuksessani havaitsin, että tavallisilla kuntalaisilla ei ollut tradition tuomaa roolia vakavasti otettavina osapuolina kunnassa yhteisön kehittämisestä käytävään keskusteluun osallistumisessa. Vastaavasti kuntalaiset eivät ole oivaltaneet tai eivät usko siihen, että päättäjien ja viranhaltijoiden kanssa tehtävällä yhteistyöllä on merkitystä kunnan kehittämisessä. Suomessa on ylisukupolvista syrjäytymistä ja olisi mielenkiintoista tutkia, miten raatia voidaan hyödyntää osallistumis- ja vaikuttamistilaisuutena erilaisten väestöryhmien parissa. Jatkotutkimuksessa on kiinnostavaa mennä syvemmälle raadin tiedonmuodostukseen ja siihen, miten kansalaisvaikuttamisen tiedonmuodostuksessa eri väestöryhmät voivat osallistua varteenotettavina osapuolina kunnan kehittämisestä käytäviin keskusteluihin. Kansalaisraadien asiantuntijakuulemiset ja pienryhmätyöskentelyt sekä julkilausuman kirjoittaminen tarjoavat tiedonmuodostuksen tutkimukseen monipuolisia mahdollisuuksia.

Tutkimukseni tukee havaintoa, jonka mukaan vaikuttamistilanteissa kuntalaisten ja edustuksellisen demokratian työmuodot eivät kohtaa toisiaan. Yhteistyötä vaikeuttaa neuvoo-antavan kansalaisvaikuttamisen kysymys siitä, edustaako kuntalainen puheenvuorossaan kaupunginosaa, lähipiiriä vai itseään (Rättilä & Rinne 2016). Päätöksenteko-organisaatioiden ulkopuolelta kansalaisvaikuttamiseen osallistuvien vastuun ja tilivelvollisuuden roolit ovat vaikeasti määriteltäviä. Päättäjät ja viranhaltijat toimivat poliittisella ja virkavastuulla, jota organisaatioiden ulkopuolisilla ei ole. (Anttiroiko 2017, 94.)

Tutkimukseni vahvistaa havaintoa, jonka mukaan vaihtoehtoinen ja itsenäinen, matalan organisaatorakenteen kansalaisvaikuttaminen kiinnostaa ihmisiä (Song, Zhang & Dolan 2020). Vaihtoehtoisessa kansalaisvaikuttamisessa deliberaatiolla on yhteys hallinnon ja kuntalaisten välisen yhteistyön avoimuuden lisääntymiseen (Vogt 2019). Deliberaatio on yhteydessä ihmisten lisääntyvään tietämykseen poliittisesta päätöksenteosta ja parantuneisiin valmiuksiin osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun (Christensen, Himmelroos & Grönlund 2017).

Tutkimukseni vahvistaa sen, että suoran demokratian tilaisuuksissa asiantuntijoilta ja hallinnolta saatu tieto on yhteydessä myöhempään lisääntyneeseen yhteiskunnallisen aktiivisuuden ja haluun osallistua yhteiskunnallisista kysymyksistä käytäviin keskusteluihin (esim. Magnusson 2020). Havaitsin, että kansalaisvaikuttamisen keskusteluissa on tärkeää yhdistää faktat, arvot ja tunteet eri taustoista tulevien kuntalaisten sosiaalisen todellisuuden arkeen ja painottaa avointa arvokeskustelua päätösten taustoista (Lind 2019, 5, 14).

Raadissa osallistumalla opittu vaikuttaminen toimii raadin aikana, mutta opittu vaikuttaminen ei ole siirrettävissä raadin jälkeen edustuksellisen demokratian käytäntöihin. Tilaisuuden päätyttyä kuntalaisilla ei ole tukena raadin organisaatiota, joka kokoaa heidät yhteen ja jonka jäsenenä heillä on pääsy vaikuttamisessa tarvittavaan tietoon sekä yhteistyöhön viranhaltijoiden ja päättäjien kanssa. Tämä vahvistaa havaintoa siitä, miten kriittisen pedagogiikan tuottama toiminta toteutuu siinä tilassa missä se tuotetaan, koska on vaikea nähdä, että valtaa käyttävät muuttaisivat toimintatapojaan (Shor & Freire 1987 35–36).

Raadissa opituilla tiedoilla ja taidoilla tuotetut toteuttamiskelpoisetkin parannusesitykset jäävät raatiin osallistujille vaikutukseltaan näkymättömiksi. Epäsäännöllisesti toteutetut raadit ja parannusesitysten neuvoo-antava rooli jättävät epäselväksi, kenen pitää parannusesityksiin reagoida ja miten niihin reagoidaan. Tämä osoittaa, miten edistyksellisten uudistusten toteuttamista vaikeuttaa hallinnon vaatima byrokratia (Freire 1993). Byrokratia vaikeuttaa yhtä lailla hallinnon kriittisen pedagogiikan periaatteiden mukaisesti tuotettujen uudistusten toteuttamista, koska muutoksen ajaminen vaatii vakuuttelua ja selvennystä toimenpiteistä. Tällaisessa tilanteessa vaikeutena on saada hallinnon byrokratia palvelemaan yhteisössä laajemmin kriittisten toimintojen tavoitteiden hyödyllisyyttä. (Freire 1993, 69.)

Raadin yhdistämisestä päätöksentekojärjestelmässä on saatu hyviä kokemuksia, kun työmuoto on yhdistetty kiinteäksi osaksi valmisteluprosessia. Yhdysvalloissa Oregonin osavaltiossa raati on yhdistetty osaksi päätöksentekojärjestelmää tavalla, jossa äänestykseen menevät kansalaisaloitteet käsitellään etukäteen raatiprosessissa. (esim. Gastil, Broughammer, Roundtree & Burkhalter 2019.) Keskeinen ehdotukseni on kansalaisraatien yhdistäminen pysyväksi osaksi päätöksenteon valmistelua. Näillä toimenpiteillä raadin deliberaatiosta muodostuu kuntalaisille kriittisen pedagogiikan tavoitteita hyödyntävä tilaisuus saada osallistumalla tarvittavaa tietoa, jolla vaikuttamalla yhteisön jäsenten esitykset saadaan tiiviimmin päätösten valmistelu-prosessiin ja yhteisön kehittämiseen.

Näillä tuloksilla ja johtopäätöksillä on hyödynnettävyyssarvoa kansalaisraatien järjestäjille ja osallistujille sekä opetuslalla työskenteleville, jotka käyttävät kansalaisraatia demokratiakasvatuksen tai ongelmanratkaisun kontekstissa. Lisäksi hyötyä saavat viranhaltijat, jotka kaipaavat päätösten valmisteluun kuntalaisten näkemyksiä esimerkiksi kehitteillä olevan palvelun loppukäyttäjän näkökulmasta. Kansalaisraati

lisää kuntalaisten tietoa päätöksenteon taustalla olevista lainsäädännön ja talouden realiteeteista. Kuntapäätäjät voivat hyötyä tutkimukseni tuloksista, koska raati oikein toteutettuna lisää päätöksenteon avoimuutta ja kuntalaisten lisääntyvä tieto helpottaa yhteisön suurten päätösten hyväksymistä. Keskityin tuottamaan parannusesityksiä tietyn alueen ja yhteisön kansalaisraatien toteuttamisprosesseihin, tuloksiin ja merkityksiin. Toimenpide-esitysten toimivuuden kansalaisraadien toteuttamiseksi voi testata jatkotutkimuksessa tai toteuttamalla raadin.

9.2 Luotettavuus

Grounded-teoriassa on oma tarkastelutapansa luotettavuuden arvioimiseksi. Glaserin (1992, 15) mukaan GT-lähestymistapa on huolellisesti johdettava alueelta, jossa tutkittava aihe on tapahtunut. Luotettavuuden arvioimisen tulee täyttää neljä kriteeriä: Ensimmäisenä kriteerinä on tulosten sopivuus (fit) tutkittaville, aiheen parissa työtä tekeville ja aihetta tutkiville. Toiseksi, lähestymistavan tuottamien tulosten tulee toimia eli selittää useimmat variaatiot käyttäytymistä kuvaavasta aineistosta. Kolmannen kriteerin mukaan tuotetut tulokset ovat relevantteja (relevance), mikäli ne sekä sopivat että toimivat. Neljänneksi, tuotettujen tulosten pitää olla modifi itavissa (modifia ility) eikä paikalleen jähmettyneitä. Tulokset ovat avoimia uusille aineistoille, ja uusista aineistoista voidaan muodostaa uusia kategorioita, alakategorioita ja ominaisuuksia, joiden avulla tutkimuksen tuloksia voidaan edelleen kehittää. (Mt.)

Ensimmäisellä kriteerillä, aiheen tulosten sopivuudella tarkoitan sitä, että tuotamani parannusesitykset ovat ymmärrettäviä tutkimukseen osallistuville kuntalaisille, viranhaltijoille ja päättäjille sekä muille tutkijoille. Tutkimusmenetelmän luotettavuus voidaan määrittää suhteessa tutkittavaan aiheeseen (ks. Perttula 1995, 39–40; Ronkainen ym. 2011, 45–47). Lähestymistavaksi valitsemallani GT:lla erittelin osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhdistyviä hyviä käytäntöjä ja opittavia asioita sekä muodostin ymmärrettäviä toimenpide-esityksiä aineistolähtöisesti (ks. Glaser & Strauss 2006, 6).

Aineistonkeruutani suuntasi tavoitteeni saada raadin osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhdistyviä kokemuksia. Tavoite suuntasi tutkimusaineiston hankintaa, jolloin mukaan valikoitui kansalaisraateihin kosketuksissa olleita haastateltavia. Näin toimimalla aineisto on kerätty sieltä, missä tutkimani asiat toteutuvat (Corbin & Strauss 1990, 17). Aineiston keräämisen toteutin avoimilla haastatteluilla, ja aineiston analyysivaihe eteni aineistolähtöisesti tarkastelemalla tekstejä haastateltavien omina kokemuksina ja käsityksinä (ks. esim. Hyvärinen 2010, 115). Aineistolähtöisyyden varmistamiseksi olen koodannut haastattelut lause lauseelta 93-sivuisesta, fonttikoolla 11 ja riviväli yhdellä litteroidusta aineistosta. Aineistonkeruun olen kuvannut yksityiskohtaisesti luvussa 5.3.

Hyödynsin aineiston käsittelyssä GT-lähestymistavan sallimia ratkaisuja ottaen huomioon, että tuotetut parannusesitykset ja opittavat asiat soveltuvat niihin ympäristöihin ja toimintoihin, joissa käytettäviksi olen ne kehittänyt (ks. Glaser & Strauss 2006, 6). Tiedostin viranhaltijoiden ja kuntapäätäjien edustavan haastattelutilanteessa taustaorganisaatioitaan asiantuntijan roolissa. Tulkittessani haastatteluita tunnistin edellisen ilmiön olemassaolon. (Alatalo & Åkerman 2010, 390.) Havait-sin vaarana olevan sen, että aikaisemmat teoriat ja tieto johdattelevat tulkintaani. Tämän vuoksi pidättäydyin lukemasta tutkimuskohdetta käsittelevää kirjallisuutta tutkimukseni alkuvaiheessa aineistoa kerätessäni ja koodatessani. Tutkimukseni lop-puvaiheessa kriittisen pedagogiikan teoriatieto ja tutkimuskysymykset suuntasivat työni etenemistä.

Toisella kriteerillä, variaatioiden selittämällä, tarkoitetaan tilannetta, jossa tuottamani tulokset selittävät useimmat aineistossa kuvatut osallistumien ja vaikut-tamisen toiminnot, jotka yhdistyvät kansalaisraatiin. Tutkimukseeni valitsin haas-tateltaviksi raadin kannalta keskeisiä viranhaltijoita, päättäjiä ja raateihin osallistu-neita kuntalaisia. Kun aineiston kerääminen saavutti saturaatiopisteen, koodasin sen käyttämällä kansalaisvaikuttamiseen, deliberaatioon, yhteisöön, demokratiaan, osallistumiseen ja vaikuttamiseen yhdistyviä näkökulmia. Analyysiprosessissa kes-keisessä roolissa oli järjestelmällisesti suorittamani Straussin ja Corbinin jatkuvan vertailun analyysiprosessin kolmivaiheinen koodausmenettely: avoin, aksiaalinen ja selektiivinen koodaus (Strauss & Corbin 1990). Kriittisen pedagogiikan kirjal-lisuuden lukeminen osana vertailevaa menetelmää tuli ajankohtaiseksi sen jälkeen, kun olin koodannut aineistoa ilman omaa tulkintaani. (Glaser & Strauss 2006, 37.) Tuomi ja Sarajarvi (2011) toteavat, että aineistolähtöisyys ja valmiiden mallien hyö-dyntäminen tyypillisesti vaihtelevat tutkijan ajatteluprosessissa. Tutkimuksessani hyödynsin abduktiivista päättelyä analysoidessani aineistoa ja raatien järjestämisestä syntyneistä kokemuksista muodostunutta ymmärrystäni.

Aineistoon tutustuttuani havaitsin itselleni aikaisemmin tunnistamattomia kriit-tisen pedagogiikan teoriatiedon näkökulmia kansalaisraadin vaikuttamistyöhön. Vastaavasti edustuksellisen demokratian työtavasta paljastui yhteisön päätöksente-kokykyä ja demokratiaa vahvistavia ilmiöitä, joista en ollut aikaisemmin tietoinen. Olen kuvannut luvuissa 5.4 ja 6 läpinäkyvästi päättelyketjun tekemistäni tulkin-noista tutkimukseni luotettavuuden varmistamiseksi ja osoittanut sen, miten olen tulkintoihini päätenyt (ks. Aalto & Puusa 2020, 188). Tulkintojeni ja valintojeni johdonmukaisuutta olen perustellut tutkimusprosessin aikana aineistolainauksil-la (ks. Corbin & Strauss 1990, 14). Koodasin itse nämä aineistot useaan kertaan luotettavuuden vahvistamiseksi. Aineiston luotettavuuskoodauksessa ulkopuolinen analysoija olisi voinut löytää uusia sisältöjä tekemiini tulkintoihin.

Tiedostin henkilökohtaisten kokemuksieni aikaisempien kuuden kansalaisraadin toteuttamisesta ohjaavan aluksi näkökulmiani voimakkaasti. Tämän tiedostettuani tarkastelin kriittisesti näkökulmiani kyetäkseni mahdollisimman objektiiviseen

tulkintaan. Anu Puusa ja Saara Julkunen (2020) toteavat laadullisen tutkimuksen olevan subjektiivista, sillä tutkimuksessa tehdyt ratkaisut perustuvat tutkijan tekemiin valintoihin. Tieteen objektiivisuudella tarkoitetaan tutkijan erottamista tutkimuskohteesta tavalla, jossa tutkijan oletukset ja toimenpiteet eivät vaikuta tutkimuskohteen ominaisuuksiin ja tehtyihin valintoihin. (Puusa & Julkunen 2020, 189.)

Kolmannella kriteerillä, tuottamieni parannusesitysten sopivuudella, tarkoitetaan yleistettävyyttä. Tutkimuksen tuloksilla on siirrettävyyttä kansalaisraatien toiminnan arvioimiseen ja suunnitteluun kuntatasolla. Tekemäni valinnat, joiden varaan analyysi ja muodostamani tulkinnat rakentuvat, ovat suunnanneet tiedonhakuani. Tämän vuoksi tutkimuksen siirrettävyyssarvo toimii parhaiten tutkimuksen kontekstissa teollisen rakennemuutoksen kokeneella pienellä paikkakunnalla ja on vähemmän sovellettavissa edellisestä suuresti poikkeavassa ympäristössä. Rajattua mahdollisuutta yleistää tutkimusta ei tule pitää ongelmallisena, vaan tutkimus kertoo tietystä ilmiöstä tietyssä yhteydessä. (Ks. Ronkainen ym. 2011, 143–144.) Tämän perusteella tutkimukseni arvo on sen keskittyminen tietyn alueen ja yhteisön kansalaisraatien toteuttamisprosesseihin, tuloksiin ja merkityksiin. Aineiston laajuus ja monipuolisuus tekevät parannusesityksistä ja opittavista asioista tutkimuksen kontekstissa uskottavia ja koetussa todellisuudessa ymmärrettäviä. Tutkimuksen kontekstin ulkopuolella tutkimuksessani tuotetut toimenpide-esitykset ovat tunnistettavissa abstraktien käsitteiden avulla. (Strauss ja Corbin 1990, 23.)

Luotettavuuden neljäs kriteeri on, että tuottamieni parannusesitysten tulee olla modifi itavissa. Aineiston avaamisessa GT-lähestymistapa toimi hyvin, ja muodostamani toimenpide-esitykset ovat avoimia uusille aineistoille. Uusilla aineistoilla voidaan tuottaa uusia kategorioita ja ominaisuuksia, joiden avulla voidaan edelleen kehittää tuottamiani toimenpide-esityksiä. Tutkimukseni antaa välineitä toteuttaa ja edelleen kehittää raateja osallistumisen ja vaikuttamisen perspektiivistä. Tuottamani parannusesitykset sisältävät suomalaisen kontekstiin soveltuvia deliberatiivisen aallon toimintamalleja.

Katson aineistoon pohjautuvan GT-lähestymistavan antaneen minulle hyvät lähtökohdat vilpittömään tutkimuksen toteuttamiseen. Olen kuvannut läpinäkyvästi tekemiäni valintoja ja kirjoittanut auki käyttämäni GT-lähestymistavan vaiheet, joten tämä tutkimus on mahdollista arvioida tieteellisen tutkimuksen hyvien käytäntöjen mukaisesti.

9.3 Eettisyys

Eettisyys viittaa koko tutkimusprosessin eettisiin periaatteisiin ja toimenpiteisiin. Arvioin onnistumistani Lapin yliopiston Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) hyvän tieteellisen käytännön kriteereillä.

Tutkimuksen ensimmäistä eettistä valintaa, täsmällistä alkuvaihetta, on laadullisessa tutkimuksessa usein vaikea määrittää, koska se nojaa tutkijan aikaisempiin kokemuksiin ennen empiirisen vaiheen aloitusta. Tämän vuoksi ulkoisesti näkyvät vaiheet, kuten ongelmanasettelu, aineiston keruu, analysointi ja raportointi lomittuvat usein toisiinsa. (Alasuutari 2011, 252–255.) Olen kuvannut niitä seikkoja, jotka saivat minut kiinnostumaan kansalaisraadeista demokratiaa lisäävinä ja osallistumista sekä vaikuttamista yhteisössä monipuolistavina tutkimuskohteina. Tutkimustehtävää rajatessani olen ottanut kantaa siihen, mikä on aineistosta esiin nouseva ydinsanoma, jota olen tarkastellut. Tutkimuksen rajaamiseksi ja suuntaamiseksi on tyypillistä muodostaa näkökulma siitä, mitä ilmiöstä voidaan tässä vaiheessa ajatella ja tutkittavaa kohdetta hahmotetaan tietyistä perspektiivistä (Ronkainen ym. 2011, 75).

Tutkimuksessa olen käyttänyt tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Olen huomioinut muiden tutkijoiden saavutukset viittaamalla niihin asianmukaisesti. Olen suunnitellut ja toteuttanut tutkimuksen sekä raportoinut tutkimuksesta tieteelle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Olen hankkinut tarvittavat suostumukset haastateltavilta, ja haastatteluaineiston olen säilyttänyt tutkimuksen teon aikana lukitussa tilassa pankin tallelokerossa varmuuskopiona sekä lukitussa tilassa kotonani. Säilytän tekemäni koodaukset kymmenen vuoden ajan ja hävitän nauhoittamani haastattelut tutkimukseni valmistuttua (ks. Ronkainen ym. 2011, 126–127). Sidonnaisuuteni kansalaisraatien järjestäjänä olen ilmoittanut asianosaisille, tutkimukseen osallistuville ja raportoin niistä tulosten julkaisun yhteydessä (ks. Lapin yliopiston tutkimuseettiset ohjeet).

Tutkimusmenetelmäni ja analyysitapani täyttävät ne kriteerit, jotka toimivat hyvin tehdyn tutkimuksen ohjenuorana. Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa hyvää tutkimukseen osallistuneille ja olla aiheuttamatta vaaraa tai haittaa heidän elämälleen. (Ks. Puusa & Juuti 2020, 175.) Kaikessa on ollut keskeistä kuvata tutkittavaa aihetta tavalla, jossa tutkimustulokset eivät saa palvella tutkimukseeni osallistuneiden vastakkaisten intressiryhmien etuja tai loukata tutkimukseeni osallistuvia ryhmiä (ks. Aalto & Puusa 2020, 181). Olen suojannut tutkimukseen osallistujat mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta, joita tutkimukseen osallistumisesta voi aiheutua. Pienelle paikkakunnalle sijoittuvassa tutkimuksessani olen varmistanut tutkittavien anonymiteetin häivyttämällä heidän haastatteluistaan ilmauksia, joista henkilön voi tunnistaa, ja lisäksi muutin haastattelemieni henkilöiden puhekieliset aineistokatkelmat yleiskielisiksi. (Kuula 2006, 64, 201, 204.)

Avasin haastateltaville omia taustaoletuksiani ja roolejani raatien järjestäjänä, koska tutkijan positiosta on mahdotonta irrottaa aikaisempien teorioiden ja esiymmärryksen vaikutusta (ks. Glaser & Strauss 2006). Tunnistin myös tilanteita, joissa haastattelemani kuntalaiset ja osa kuntapäätäjistä pyysi minua selventämään tutkimaani aihetta, koska he olettivat minulla olevan aiheesta enemmän tietoa (ks.

Ruusuvuori & Tiittula 2005, 35). Haastattelutilanteessa tiedostin raatien järjestäjänä ja aiheeseen perehtyneenä omaavani tiedollista auktoriteettia deliberaatiosta ja deliberatiivisesta demokratiasta (ks. Ruusuvuori 2010, 294). Haastatteluiden vuorovaikutustilanteessa varoin johdattelemasta käymäämme keskustelua käsityksilläni. Lisätakseni tutkimukseni luotettavuutta pyrin tiedostamaan sen, että haastateltavan persoona, tiedot ja taidot sekä haastattelutilanne vaikuttavat haastatteluun, ja ne voivat tukea tietäntyyppistä kerrontaa (ks. Ruusuvuori & Tiittula 2005, 31; Aalto & Puusa 2020, 186–187).

Uskottavan analysoinnin varmistamiseksi perehdyin GT-menetelmään lukemalla tutkimuskirjallisuutta ja esittelin tekemiäni tulkintoja säännöllisesti jatko-opintoseminaareissa. Tunnistamani rajoitukset menetelmässä koen jälkikäteen osaksi tutkijan oppimisprosessia. Osasyynä menetelmän sisäistämisen haasteisiin koin GT:n suosion kasvun 2000-luvulla, minkä seurauksena menetelmän alkuperäisiä suuntauksia sovellettiin ja kehitettiin edelleen eri tieteenaloilla tehdyissä tutkimuksissa (Holton & Walsh 2016, 146–148). Tässä yhteydessä huomasin GT:n lisääntyneen suosion ja käyttökelpoisuuden kertovan menetelmän sopivuudesta monipuolisten ilmiöiden tutkimiseen. Samalla minulla heräsi lisäkysymyksiä, koska aineistolähtöistä työtapaa sovellettiin laadullisen tutkimuksen kentällä tavoilla, jotka eivät avautuneet minulle yksiselitteisesti.

Tutkimuksen alkuvaiheessa aineistoa kerätessäni tietämykseni päätöksentekojärjestelmän toiminnasta ja päätösten valmistelutyöstä eivät olleet vahvaa osaamisaluettani. Kansalaisraatiin osallistuneiden kuntalaisten haastattelut aineiston keruuvaiheessa koin helpommaksi, koska minulla oli parempi esiymmärrys ja ”koodisto” heidän roolistaan lähidemokratiassa. (Ks. Rastas, 2005; Aalto & Puusa 2020, 182.) Taustoittavan kirjallisuuden lukeminen auttoi havaitsemaan laajempia asiayhteyksiä tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen ja kansalaisvaikuttamisen suhteista kuin olin kohdannut raatien järjestäjänä. Tutkimusta onkin kuvattu myös oivaltamiseksi, tulkinnaksi, vakuuttumiseksi ja ymmärryksellä tehdyiksi valinnoiksi (Ronkainen ym. 2011, 70), joissa tutkijan omat rajaukset vaikuttavat tutkittavaan kenttään tulkinnallisen perspektiivin välityksellä (Kiviniemi 2015, 77). Tutkimuksen tuloksia kirjoittaessani huomasin, että olisi kiinnostavaa saada tietää, millaisia käsityksiä osallistujilla olisi ollut kansalaisraadien ja deliberatiivisen demokratian tulevaisuudesta sekä merkityksestä. Aloittelevana tutkijana en osannut ennakoida tätä mielenkiintoista ilmiötä haastattelurunkoa tehdessäni. Tämän seurauksena en esittänyt haastateltaville kysymyksiä, joiden avulla olisin voinut reflektoida työssäni deliberatiivista demokratiaa ennen – nyt ja tulevaisuudessa akselilla. Sen vuoksi tämä kiinnostava näkökulma työssäni jäi käsittelemättä.

9.4 Menetelmän soveltuvuus

Käyttämäni GT-menetelmän soveltuvuus kansalaisraatitutkimukseen aiheutti minulle Odysseuksen harharetken väitöskirjatutkijana. GT on saavuttanut suuren suosion laadullisen tutkimuksen kentällä ja samalla metodologian soveltamisesta on syntynyt erilaisia praksiksia. Metodologian soveltamisesta on syntynyt vuosien aikana toisistaan eroavia koulukuntia ja koulukunnista puolestaan on eriytynyt uusia suuntauksia, joissa keskeistä on pyrkiä pois tutkimusasetelmasta, jossa tutkimusaineisto sovitettiin aikaisemmin luotuun ja hyväksytyyn teoriaan. Koulukuntien suuntauksissa on paljon tulkinnallisuutta ja tämä tuotti minulle aloittelevana tutkijana epäselvyyttä. Tutkimuksessani käytin GT-metodologian straussilaista suuntausta, jolla teorian asemesta muodostin toimenpide-esityksiä ja opittavia asioita toimivan kansalaisraadien järjestämiseksi. Layderin tutkimuskartta toimi apuvälineenä analyysissa. Pyrin välttämään kategorisen tiukkaa kartan upottamista tulkintaan ja korostin sen sijaan kriittisen pedagogiikan antia. Koen työni selkeytyneen ja sen tieteellisen tason syventyneen, kun vaihdoin monitieteellisen viitekehysten kriittisen pedagogiikan teorian tietoon. Lisäksi jätin tutkimuksestani oppimisen käsitteen pois ja keskityin kansalaisraatitutkimuksessani osallistumisen ja vaikuttamisen kysymyksiin. Kokemistani vastoinkäymisestä huolimatta toivon käyttämäni straussilaisen suuntauksen soveltamisen rohkaisevan muita aloittelevia väitöskirjatutkijoita ennakkoluulottomasti hyödyntämään ja edelleen kehittämään GT-metodologiaa sekä sen variaatioita omissa tutkimuksissaan.

Tutustuessani syvällisemmin GT:lla tehtyihin tutkimuksiin havaitsin, että osa tutkijoista pitäytyy tarkasti straussilaisessa tai glaserilaisessa työmuodossa ja osa yhdistää työmuotoja (Luomanen 2010, 353; Holopainen, Puusa & Juuti 2020, 252). Aloittelevalle tutkijalle GT metodologiana on haasteellinen ja aikaa vievä menetelmäksi aineistolähtöisen teorian tuottamiseksi etenkin runsaasta aineistosta (Holopainen, Puusa & Juuti 2020, 248). Lukiessani GT:lla tehtyjä tutkimuksia, huomasin analyysiprosessien kuvausten olevan erilaisia, mikä vaikeutti prosessin sisäistämistä. En aina havainnut sitä, mikä teki tutkimuksestani GT-lähestymistavalla toteutetun tutkimuksen. Glaserin ja Straussin (2006) alkuperäisteos, myöhemmin julkaistu Straussin ja Corbinin kuvaama (1990) induktiivis-deduktiivinen menetelmä, Charmazin (2006) konstruktivistinen suuntaus ja Corbinin (2009) kuvaukset erilaisista GT-metodologian sovelluksista jättävät paljon tulkinnan varaa lukijalle. Näiden syiden vuoksi GT:n analyysiprosessi oli kokemukseni mukaan työläs.

Kriittisen pedagogiikan teorian tiedon soveltamisessa koen onnistuneeni tutkiessani erilaisin taustoin kansalaisraadissa mukana olleiden osallistumista. Erityisen hyvin kriittinen pedagogiikka toi näkyväksi kokemukset kansalaisraatiin osallistumisesta itseisarvona sekä kuntalaisten emansipoitumisen oman arkielämän kontekstissa tapahtuvassa deliberaatioissa. Sen sijaan kriittisen pedagogiikan teorian tiedon tarjoama ymmärrys siitä, miten kriittinen ajattelu muutetaan kriittiseksi vaikuttamiseksi ei

ollut paras mahdollinen, ja jonkun muun teorian näkökulma voinut tuoda tulosten tulkintaan syvyyttä ja vaihtelua. Kansalaisraatikokemusten osallistumisen ja vaikuttamisen toimenpide-esitysten yleistämisessä muille rakennemuutospaikkakunnille on otettava huomioon paikkakunnan erityispiirteet. Tutkimuksessa ei ole suoritettu vertailua toisen aineiston kanssa, joten jotkut paikkakunnan erityispiirteet ovat voineet ohjata tutkimukseni tuloksia. Tutkimukseni ei kohdistunut osallistuneiden sukupuolen, koulutuksen ja iän välisten muuttujien tarkasteluun eikä siihen, miten pitkä kokemus tutkimuksen osallistuneilla oli kertynyt kansalaisvaikuttajina, kuntapäätäjänä tai viranhaltijoina.

Toisen näkökulman tutkimukseen olisi saanut tarkastelemalla raadin deliberaatiota, tiedonmuodostusta ja oppimista kasvatustieteen oppimisteorian avulla. Raadin työtavan vahvuudeksi osoittautui deliberaatiossa toteutuva kuntalaisten emansipoituminen osallistua parannusesityksien muotoiluun dynaamisessa ja vastavuoroisessa suhteessa hallinnon kanssa. Kansalaisraadin tuottamaa lisäarvoa yhteisön demokratiakasvatukselle olisi ollut kiinnostava kasvatussociologinen tutkimusaihe. Kriittisen pedagogiikan teorian tieto toi hyvin näkyväksi deliberaation, kansalaisvaikuttamisen ja hallinnon vastuukysymysten roolien olevan erilaisia ja sen, miten vastuun kantamisella oikeutetaan puolueiden ja järjestöjen nykyistä valtaa-asemaa sekä ylläpidetään olemassa olevia hallinnon käytäntöjä.

Resonanssi ja kontribuutio ilmenevät tässä tutkimuksessa sekä mahdollisuutena hyödyntää deliberaatiivista siirtymää demokratian monipuolistamiseksi, että kansalaisraatiin osallistumisen ja vaikuttamisen ongelmakohtien ja parannusesitysten esiintuomisena. Tuottamillani toimenpide-esityksillä ja hyvillä käytännöillä on käyttöarvoa, kun pyritään vahvistamaan edustuksellisen demokratian ja neljännen sektorin yhteistyötä kansalaisvaikuttamisessa.

Tutkimukseni kiinnittyi kansalaisraadin osallistumisen ja vaikuttamisen kysymyksiin yksittäisen tutkimuspaikkakunnan kontekstiin, mikä voi vaikuttaa siihen, miten tuottamani parannusesitykset ovat yleistettävissä toiselle paikkakunnalle. Tutkimuksen yleistettävyys toisenlaisessa kontekstissa voidaan toteuttaa tuotettujen parannusesitysten ja opittavien asioiden raportoinnissa käytettyjen abstraktien käsitteiden avulla. Tutkimuspaikkakunnan erityispiirteet ovat voineet vaikuttaa tuottamani toimenpide-esitysten painotuksiin. Aineistossa esiin nousevat käsitteet ovat tarkasteltavissa monitieteellisinä ilmiöinä kasvatustieteiden lisäksi yhteiskuntatieteiden ja hallintotieteiden teorioiden kautta. Tutkimuksen rajaus ja valinnat voivat näyttäytyä puutteena muiden kuin kriittisen pedagogiikan teorioiden tulokulmista aihetta tarkasteltaessa. Tutkimuspaikkakunnan kontekstissa kriittisen pedagogiikan teorian tiedolla tehdyt kansalaisraatitutkimukset ovat vielä toistaiseksi vähän tutkittuja ilmiöitä, ja ne ansaitsevat tulla tutkituiksi ajankohtaisina teemoina.

Yhteiskunnan monimutkaistuesssa sekä hallinnon ja kuntalaisten etäännyessä toistensa arjesta on tarve saada kuntalaisten harkittuja näkemyksiä yhteisön kehittämiseksi. Aikana, jolloin mielipiteet ja tunnepuhe kyseenalaistavat asiantuntijoiden

aseman, deliberaatiota hyödyntävät kansalaisvaikuttamisen työmuodot ovat erittäin ajankohtaisia. Kuten Thodor W. Adorno ja Max Horkheimer (1991, 86) ovat todenneet, vallan käyttö johtaa vieraantumiseen siitä, minkä suhteen valtaa käytetään. Alla oleva aineistokatkelma tiivistää hyvin sen, miten vaikea osalle päättäjistä on ymmärtää sitä arvoa, joka syntyy, kun kuntalaiset aktiivisessa roolissa osallistuvat yhteisön kehittämiseen.

Täällä on oma klaaniyhteiskuntansa, joka vaatii viilaamista, ennen kun tämäiset asiat menevät oikeasti läpi. He eivät oikein ymmärrä mistä on kysymys. Nyt tuli taas joku julkilausuma. Hyvä on, kiva kun nuoriso sanoo mielipiteensä, mutta kyllähän me nämä jo tiedetään muutenkin. (K1)

LÄHTEET

- Aalto, I. & Puusa, A. 2020. Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus, 177–188.
- Adorno, T. W. & Horkheimer, M. 1991. Valistuksen käsite. Teoksessa Adorno, Th. W., Horkheimer, M. & Marcuse, H. Järjen kritiikki. Suom. Jussi Kotkavirta. Tampere: Vastapaino, 81–122.
- Agaltsova, A. 2014. Collective Female Identities in Discussions about Pussy Riot Performance. *Religion and Gender* 4 (2), 184–201. doi.org/10.1163/18785417-00402007 (Haettu 15.11.2022).
- Aitchison, J. & McKay, V. 2021. A historical remembrance of Paulo Freire in South Africa: A tale of two activists. *Australian Journal of Adult Learning*, 61 (3), 334–354. <https://www.proquest.com/scholarly-journals/historical-remembrance-paulo-freire-south-africa/docview/2618173237/se-2> (Haettu 27.10.2022).
- Aittonen, T. & Suoranta, J. 2001. Henry Giroux ja Peter McLaren toivon, kritiikin ja muutoksen pedagogiikan lähettiläinä. Teoksessa Giroux, H. & McLaren, P. 2001. Kriittinen pedagogiikka. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino, 7–28.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Alatalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi. Faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 372–394.
- Alhanen, K. 2016. Dialogi demokratiassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Annala, J. 2017. Yliopiston opettajien toimijuus opetus suunnitelmien muuttuvalla kentällä. Teoksessa Korhonen, V., Annala, J. & Kulju, P. (toim.) Kehittämisen palat, yhteisöjen salat. Näkökulmia koulutukseen ja kasvatukseen. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://library.oapen.org/handle/20.500.12657/31206> (Haettu 27.10.2022).
- Annette, J. 2009. Active learning for active citizenship. *Democratic citizenship and lifelong learning. Education, citizenship and social justice* 4 (2), 149–160. doi: 10.1177/1746197909103934 (Haettu 14.11.2022).
- Anson, I. G. 2018. Partisanship, Political Knowledge, and the Dunning-Gruger-Eff ct. *Political Psychology* 39 (5), 1173–1192. doi.org/10.1111/pops.12490 (Haettu 14.11.2022).
- Antikainen, A. & Komonen, K. 2003. Elämäkerta ja elämäntilanne kasvatuksen ja aikuiskasvatuksen sosiologiassa. Teoksessa Sallila, P. (toim.). Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 84–124.
- Anttiroiko, A.-V. 2017. Verkostodemokratia: Osallistuminen politiikka- ja hallintoverkostojen toimintaan. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela, P.-E. (toim.) Poliittinen osallistuminen. Vanhan ja uuden jännitteitä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 77–109.
- Aronowich, S. 1993. Paulo Freire's radical democratic humanism. Teoksessa McLaren, P. & Leonard, P. (toim.). Paulo Freire A Critical Encounter. New York: Routledge, 8–24.
- Arvaja, M. & Malinen, A. 2013. Dialoginen oppiminen aikuisopiskelijan näkökulmasta. Teoksessa Hakala, J. & Kiviniemi, K. (toim.) Vuorovaikutuksen jännitteitä ja oppimisen säröjä. Aikuispedagogiikan haasteiden äärellä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 60–72.

- Asunta, L. & Mikkola, L. 2019. Osallisuuden mahdollisuus ja haaste asiakasraatitoiminnassa. Teoksessa Luoma-Aho, V. & Pekkala, K. (toim.) *Osallistava viestintä*. Helsinki: ProCom ry, 74–88. <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> (Haettu 27.10.2022).
- Aula, M. K., Laajala, P. & Pihlaja, R. 2017. Yhteistyö ja kumppanuudet tulevaisuuden kuntayhteistyön rakentajana. Teoksessa Nyholm, I., Haveri, A., Majonen, K. & Pekola-Sjöblom, M. (toim.) *Tulevaisuuden kunta. Acta 264*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 517–536.
- Baldini, G., Bressanelli, E. & Gianfreda, S. 2019. Taking back control? Brexit, sovereignism and populism in Westminster. (2015–17), *European Politics and Society* 21 (2), 219–234. <https://doi.org/10.1080/23745118.2019.1632584> (Haettu 27.10.2022).
- Benhabib, S. 1996. *Toward a deliberative model of democratic legitimacy*. Teoksessa Benhabib, S. (toim.) *Democracy and difference*. Princeton: Princeton University, 67–94.
- Bickmore, K., Awad, Y. & Radjenovic, A. 2017. Voices of Canadian and Mexican youth surrounded by violence: Learning experiences for peace-building citizenship. *Research in Comparative and International Education* 12 (1), 26–45. <https://doi.org/10.1177/1745499917699046> (Haettu 27.10.2022).
- Billet, S. & Dymock, D. Educating Australian adults in an era of social and economic change. *Australian Journal of Adult Learning* 60 (3), 399–422.
- Bobbio L., Lewanski R., Romano I., Giannetti D. & Crosby N. 2006. Five Responses to Carson on Citizen Juries in Italy. *Journal of Public Deliberation* 2 (1). doi <https://doi.org/10.16997/jdd.40> (Haettu 27.10.2022).
- Boeije, H. 2002. A Purposeful Approach to the Constant Comparative Method in the Analysis of Qualitative Interviews. *Quality & Quantity* 36 (4), 391–409.
- Borg, S. 2004. *Mahdollisuuksien maa. Kartoitusta ja puheenvuoroja suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tutkimuksesta*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Borg, S. & Kestilä-Kekkonen, E. 2017. Viisi väitettä osallistumisesta. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela, P.E. *Poliittinen osallistuminen. Vanhan ja uuden jännitteitä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Borg, S. 2018. *Kuntavaalitutkimus. KAKS-Kunnallissalan kehittämissäätiön Tutkimusjulkaisusarjan julkaisu nro 108*. Helsinki: Otava.
- Bourdieu, P. 1985. *Sosiologian kysymyksiä*. Suom. Jeja-Pekka Roos. Tampere: Vastapaino.
- Breeze, R. 2019. Emotion in politics: Affective-discursive practices in UKIP and Labour. *Discourse & Society* 30 (1), 24–43. <https://doi.org/10.1177/0957926518801074> (Haettu 27.10.2022).
- Brown, C. 1975. *Literacy in 30 hours. Paulo Freire's process in North East Brazil*. London: Writers and Readers.
- Brunila, K. & Isopahkala-Bouret, U. 2014. Marginaali säätelevänä ja tuottavana voimana. Teoksessa Brunila, K. & Isopahkala-Bouret, U. (toim.) *Marginaalin voima! Aikuiskasvatuksen 51. vuosikirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 23–37.
- Bächtiger, A., Setälä, M. & Grönlund, K. 2014. Towards a new era of deliberative mini-publics. Teoksessa Bächtiger, A., Setälä, M. & Grönlund, K. *Deliberative mini-publics. Involving citizens in the democratic process*. Colchester: ECPR press, 225–241.
- Bächtiger, A. & Beste, S. 2017. *Deliberative Citizens, (Non)Deliberative Politicians: A Rejoinder*. *Daedalus* 146 (3): 106–118. doi:https://doi.org/10.1162/DAED_a_00450 (Haettu 27.10.2022).
- Bäck, M. 2019. Sosiaalisen luottamuksen merkitys ja yhteys poliittiseen luottamukseen. Teoksessa Bäck, M. & Kestilä-Kekkonen, E. (toim.) *Poliittinen ja sosiaalinen luottamus. Polut, trendit ja kulut. Valtiovarainministeriön julkaisuja* 31, 80–97. doi:<https://doi.org/10.1177/174549991769904> (Haettu 27.10.2022).

- Bäck, M. & Christensen, H. S. 2020. Minkälaisia poliittisia osallistujia suomalaiset ovat kansainvälisessä vertailussa? Teoksessa Borg, S., Kestilä-Kekkonen, E. & Wass, H. (toim.) *Politiikan ilmastonmuutos*. Eduskuntavaalitutkimus. Helsinki: Oikeusministeriön julkaisuja, 439–460.
- Carson L. 2006. Improving Public Deliberative Practice: A Comparative Analysis of Two Italian Citizens' Jury Projects in 2006. *Journal of Public Deliberation* 2 (1). doi: <https://doi.org/10.16997/jdd.41> (Haettu 27.10.2022).
- Caruso, L. 2017. Digital Capitalism and the End of Politics: The Case of the Italian Five Star Movement. *Politics & Society* 45 (4), 585–609. <https://doi.org/10.1177/0032329217735841> (Haettu 27.10.2022).
- Chambers, S. 2017. Balancing epistemic quality and equal participation in a system approach to deliberative democracy, *Social Epistemology* 31 (3), 266–276. doi: 10.1080/02691728.2017.1317867 (Haettu 27.10.2022).
- Charmaz, K. 2006. *Constructing grounded theory. A practical guide through qualitative analysis*. Thousand Oaks: Sage.
- Charmaz, K. 2000. Grounded theory: objectivist and constructivist methods. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (toim.) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage, 509–535.
- Chong, H. Y. 1994. Abduction? Deduction? Induction? Is there a Logic of Exploratory Data Analysis? Oklahoma: University of Oklahoma. ED376173.pdf (Haettu 12.10.2022).
- Christensen, H. S., Himmelroos, S. & Grönlund, K. 2017. Does Deliberation Breed an Appetite for Discursive Participation? Assessing the Impact of First-Hand Experience. *Political Studies* 65 (1), 64–83. <https://doi.org/10.1177/0032321715617771> (Haettu 27.10.2022).
- Christensen, H. S., Leino, M., Setälä, M. & Strandberg, K. 2022. Knowledge, Trust or Perspectives? A Causal Mediation Analysis of How a Citizens' Jury Affected Voting Intentions in the General Public. *Swiss Political Science Review* 28, (3), 516–535. <https://urn.fi/RN:NBN:fi-fe2022052638854> (Haettu 28.10.2022).
- Clark-Parsons, R. 2021. I see you, I believe you, I stand with you: #MeToo and the performance of networked feminist visibility, *Feminist Media Studies* 21 (3), 362–380, doi: 10.1080/14680777.2019.1628797 (Haettu 27.10.2022).
- Coenen, F. H. J. M., Huitema, D. & O'Toole, L. J. 1998. Participation and Environment. Teoksessa Coenen, F. H. J. M., Huitema, D. & O'Toole, L. J. (toim.) *Participation and the Quality of Environmental Decision Making*. Environment & Policy 14. Dordrecht: Springer, 1–20.
- Cohen, J. 2005. *Deliberation and Democratic Legitimacy*. Teoksessa Matravers, D. & Pike, J. A. (toim.) *Debates in Contemporary Political Philosophy*. Abingdon: Routledge, 67–92.
- Cohen, J. 2006. Social, Emotional, Ethical, and Academic Education: Creating a Climate for Learning, Participation in Democracy, and Well-Being. *Harvard Educational Review* 76 (2), 201–237. <https://doi.org/10.1177/63/haer.76.2.j44854x1524644vn> (Haettu 27.10.2022).
- Collins, J. E. 2021. Does the Meeting Style Matter? The Effect of Exposure to Participatory and Deliberative School Board Meetings. *American Political Science Review* 115 (3), 790–804. <https://doi.org/10.1017/S0003055421000320> (Haettu 27.10.2022).
- Corbin, J. 2009. Taking an Analytic Journey. Teoksessa Morse, J. M., Stern, P. N., Corbin, J., Bowers, B., Charmaz, K. & Clarke, A. E. *Developing grounded theory*. New York: Routledge: 35–53.
- Corbin, J. & Strauss, A. 1990. Grounded Theory Research: Procedures, Canons, and Evaluative Criteria. *Qualitative Sociology* 13 (1), 3–21. <https://doi.org/10.1007/BF00988593> (Haettu 27.10.2022).
- Corbin, J. & Strauss, A. 2008. *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks: Sage.

- Crosby, N. 1995. Citizens Juries: One Solution for Diffi It Environmental Questions. Teoksessa Renn, O., Webler, T. & Wiedemann, P. (toim.) *Fairness and Competence in Citizen Participation. Technology, Risk, and Society* 10. Dordrecht: Springer. https://doi.org/10.1007/978-94-011-0131-8_8 (Haettu 27.10.2022).
- Crosby, N., Kelly, J. M., & Schaefer, P. 1986. Citizens Panels: A New Approach to Citizen Participation. *Public Administration Review* 46 (2), 170–178. <https://doi.org/10.2307/976169> (Haettu 20.10.2022).
- Crosby, N. & Nethercut, D. 2005. Citizens juries: Creating a Trustworth Voice of the People. Teoksessa Gastil, J. & Levine, P. (toim.) *The Deliberative Democracy Handbook*. San Francisco: CA Jossey-Bass, 111–119.
- Curato, N. 2020. Asserting disadvantaged communities' deliberative agency in a media-saturated society. *Th ory and society* 50, 1–21. doi:10.1007/s11186-020-09421-1 (Haettu 27.10.2022).
- Curato, N. & Böker, M. 2015. Linking mini-publics to the deliberative system: A research agenda. *Policy science* 49 (2), 173–190. doi.org/10.1007/s11077-015-9238-5 (Haettu 27.10.2022).
- Curato, N., Dryzek, J. S., Ercan, S. A., Hendriks, C. M. & Neymeyer, S. 2016. Twelve Key Finding in Deliberative Democracy Research. *Daedalus* 146 (3), 28–38. doi.org/10.1162/DAED_a_00444 (Haettu 28.10.2022).
- Curato, N., Vrydagh, J. & Bächtiger, A. 2020. Democracy without Shortcuts. Introduction to the Special Issue. *Journal of Deliberative Democracy* 16 (2), 1–9. doi.org/10.16997/jdd.413
- Curato, N., Farrell, D. M., Geissel, B., Grönlund, K., Mockler, P., Pilet, J.-B., Renwick A., Rose, J., Setälä, M. & Suitter, J. 2021. *Deliberative mini-Publics*. Bristol: University.
- Crane, J. N. & Ashutosh, I. 2013. A Movement Returning Home? Occupy Wall Street After the Evictions. *Cultural Studies ↔ Critical Methodologies* 13 (3), 168–172. doi.org/10.1177%2F1532708613477366 (Haettu 28.10.2022).
- Dahl, R. 1989. *Democracy and its Critics*. New Haven and London: Yale University.
- Della Porta D. 2017. Political economy and social movement studies: The class basis of anti-austerity protests. *Anthropological Th ory* 17 (4), 453–473. doi.org/10.1177%2F1463499617735258 (Haettu 28.10.2022).
- Doheny, S. & O'Neill, C. 2019. Becoming deliberative citizens: The moral learning process of the citizensjuror. *Political studies* 58 (4), 630–648. doi.org/10.1111%2Fj.1467-9248.2009.00799.x (Haettu 28.10.2022).
- Dryzek, J. S. 1990. *Discursive democracy: Politics, policy and political science*. New York: Cambridge University.
- Dryzek, J. S. 2000. *Deliberative Democracy and Beyond. Liberals, Critics, Contestations*. Oxford: University Press Inc.
- Dryzek, J. S., Bächtiger, A., Chambers, S., Cohen, J., Druckman, J. N., Felicetti, A., Fishkin, D. M., Fung, F. A., Gutman, A., Landmore, H., Mansbridge, J., Marien, S., Neblo, M. A., Niemeyer, S., Setälä, M., Slothuus, R., Suiter, J., Thompson, D. & Warren, M. E. 2019. The crisis of democracy and the science of deliberation. *Science* 363 (6432), 1144–1146. doi: 10.1126/science.aaw2694 (Haettu 28.10.2022).
- Durkheim E. 1980. *Uskontoelämän alkeismuodot. Australialainen toteemijärjestelmä*. Suom. Seppo Randell. Helsinki: Tammi. *Alkuperäisteos: Les formes élémentaires de la vie religieuse Le système totémique en Australie. 5. painos. (1. painos 1912).*
- Durkheim, E. 1990. *Sosiaalisesta työnjaosta*. Suom. Seppo Randell. Helsinki: Gaudeamus. *Alkuperäisteos: De la division du travail social. (1. painos 1893).*
- Egan-Simon, D. 2022. Active agents of change: A conceptual framework for social justice-orientated citizenship education. *Equity in Education & Society*, 1 (2), 297–310. doi:10.1177/27526461221089350 (Haettu 28.10.2022).

- Elmgren, H. 2015. Opettelua heikkousalueella – Giorgio Agambe ja oppimaan oppimisen kritiikki. Teoksessa Harni, E. (toim.) *Kontrollikoulu. Näkökulmia koulutukselliseen hallintaan ja toisiin oppimiseen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 137–151.
- Elstub, S. 2010. The third generation of deliberative democracy. *Political studies review* 8 (3), 291–307.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Escobar, O. 2017. Pluralism and Democratic Participation: What Kind of Citizen are Citizens Invited to be? *Contemporary pragmatism* 14 (4), 416–438. doi.org/10.1163/18758185-01404002 (Haettu 28.10.2022).
- Etzioni, A. 2003. Criticizing and Defending the Concept of Community. Teoksessa Christensen, K. & Levinson, D. (toim.) *Encyclopedia of Community: From the Willage to the Virtual World*. Thousand Oaks: Sage, 226–228.
- Filander, K. & Rynnänen, S. 2014. Aikuiskasvatus ja sosiaalipedagogiikka valtavirtojen haastajina. Teoksessa *Marginaalin voima! Aikuiskasvatuksen 51. vuosikirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 54–81.
- Fischer, H. 2016. Beyond Participation and Accountability: Th orizing Representation in Local Democracy. *World Development*. 86, 111–122. dx.doi.org/10.1016/j.worlddev.2016.05.003 (Haettu 28.10.2022).
- Foucault M. 1975/2005 *Tarkkailla ja rangaista*. Suom. Eevi Nivanka. Helsinki: Otava.
- Fram, S. M. 2013. The Constant Comparative Analyses Method Outside of Grounded Theory. *The Qualitative Report* 18 (1), 1–25.
- Freire, P. 2005. *Sorrettujen pedagogiikka*. Suom. Joel Kuortti. Tampere: Vastapaino. *Alkuperäisteos Pedagogia de Oprimido*. 1968.
- Freire, P. 1998. *Pedagogy of freedom: Ethics, democracy, and civic courage*. Lanham: Rowman & Littlefield publishers.
- Freire, P. 1996. *Letters to Cristina*. London: Routledge.
- Freire, P. 1993. *Pedagogy of the city*. London: The Continuum Publishing Company.
- Galamba, A & Matthews, B. 2021. Science education against the rise of fascist and authoritarian movements: towards the development of a pedagogy for democracy. *Cultural Studies of Science Education* 16 (2), 581–607.
- Galbraith, J. K. 1984. *Vallan anatomia*. Suom. Leevi Lehto. Helsinki: WSOY.
- Gastil, J., Broughammer, M., Rountree, J. & Burkhalter, S. 2019. Assessment of three 2018 citizens' initiative review pilot projects. University Park: Pennsylvania State University CIR-2018-Report-to-Healthy-Democracy-FINAL.pdf (cpb-us-e1.wpmucdn.com) (Haettu 28.10.2022).
- Gehman, J., Glaser, V. L., Eisenhard, K. M., Giola, D., Langley, A. & Corley, K. G. 2017. Finding Theory-Method Fit: A Comparison of Three Qualitative Approaches to Theory Building. *Journal of Management Inquiry* 27 (3), 284–300. doi: 10.1177/1056492617706029 (Haettu 28.10.2022).
- Gerlak, A. K., Heikkilä, T., Smolinski, S. L., Huitema, D. & Armitage, D. 2017. Learning our way out of environmental policy problems: a review of the scholarship. *Policy Science* 51, 335–371. doi.org/10.1177/017-9278-0 (Haettu 28.10.2022).
- Guba, E. G. 1990. *The alternative Paradigm Dialogue*. Teoksessa Guba, E. G. (toim.) *The Paradigm Dialogue*. Thousand Oaks: Sage, 227–245.
- Gundelach, B., Buser, P. & Kübler, D. 2017. Deliberative democracy in local governance: The impact of institutional design on legitimacy. *Local Government Studies* 4 (2), 218–244. dx.doi.org/10.1080/03003930.2016.1261699 (Haettu 28.10.2022).
- Gibson, M. 2020. From deliberation to counter-narration: Toward a critical pedagogy for democratic citizenship. *Theory & Research in Social Education* 48 (3), 470–490. https://doi.org/10.1080/00933104.2020.1747034 (Haettu 28.10.2022).

- Gibson, R. 1986. *Critical Theory and Education*. London: Hobber and Stoughton.
- Giroux, H. 1997. *Pedagogy and the Politics of Hope: Theory, Culture and Schooling: A Critical Reader*. London: Routledge.
- Giroux, H. 2001. Kasvatuksen diskurssin rajat uusiksi. Modernismi, postmodernismi ja feminismi. Teoksessa Giroux, H. & McLaren, P. *Kriittinen pedagogiikka*. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino, 153–218.
- Giroux, H. & McLaren, P. 2001. *Kriittinen pedagogiikka*. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino.
- Glaser, B. G. 1978. *Theoretical Sensitivity: Advances in the Methodology of Grounded Theory*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G. 1992. *Basic of grounded theory analysis*. Mill Valley, CA: Sociology.
- Glaser, B. G. & Holton, J. 2004. *Remodelling Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. *Qualitative Social Research* 5 (2) doi.org/10.17169/fqs-5.2.607 (Haettu 15.11.2022).
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. 2006 *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicaco: Aldine.
- Habermas, J. 1976. *Legitimation Crisis*. London: Heinemann.
- Habermas, J. 1984. *The Theory of Communicative Action. Reason and the Rationalisation of Society*. Beacon Press: Boston.
- Habermas, J. 2006. *Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research*. *Communication Theory* 16 (4), 411–426. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2006.00280.x> (Haettu 28.10.2022).
- Hannula, A. 2000. *Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa. Systemaattinen analyysi Sorrettujen pedagogiikasta*. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hart, M. U. 1995. *Tiedostamisryhmät vapautumisen välineenä*. Teoksessa Mezirow J. *Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa*. Suom. Leevi Lehto. Helsinki: Gaudeamus, 66–91.
- Hearney, T. W. & Horton, A. I. 1995. *Reflektiivinen osallistuminen yhteiskunnalliseen muutokseen*. Suom. Leevi Lehto. Teoksessa Mezirow, J. *Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa*. Suom. Leevi Lehto. Helsinki: Gaudeamus, 92–116.
- Henderson, J., House, E., Coveney, J., Meyer, S., Ankeny, R., Ward, P. & Calnan, M. 2013. *Evaluating the use of citizens' juries in food policy: a case study of food regulation*. *BMC Public Health* 13 (596), 1471–2458. <https://doi.org/10.1186/1471-2458-13-596>
- Herne, K. & Setälä, M. 2005. *Deliberatiivisen demokratian ihanteet ja kokeilut*. *Politiikka* 47 (3), 175–188. <http://urn.fi/RN:NBN:fi:ELE-1041844> (Haettu 13.2.2021).
- Hodgson, G. M. 2004. *The Evolution of Institutional Economics: Agency, Structure and Darwinism in American institutionalism*. London & New York: Routledge.
- Holopainen, A., Puusa, A. & Juuti, P. 2020. *Grounded theory. Aineistolähtöinen tutkimustapa*. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 249–266.
- Holton, J. & Walsh, L. 2016. *Classic Grounded theory. Applications with qualitative & quantitative data*. Los Angeles: Sage.
- hooks, b. 2007. *Vapauttava kasvatus*. Suom. Jyrki Vainonen. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Huang, J., Hmelo-Silver C. E., Jordan, R., Gray, S., Srebnay, T., Newman, G. & Stern, M. J. 2019. *Scientific discourse of citizen scientists: Models as a Boundary object for collaborative problem solving*. *Computer in Human Behavior* 87, 480–492 doi.org/10.1016/j.chb.2018.04.004 (Haettu 28.10.2022).

- Hurlbert, M. & Gupta, J. 2017. The Adaptive capacity of institutions in Canada, Argentina and Chile to droughts and floods. *Regional Environmental Change* 17, 865–877. doi 10.1007/s10113-016-1078-0 (Haettu 28.10.2022).
- Huttunen, R., & Moisio, O.-P. 1999. Totuuden ja oikean elämän kaipuu - Max Horkheimerin perustus Frankfurtin koulun kriittiselle teorialle. Teoksessa Moisio, O.-P. (toim.) Lupauksen kritiikki. TOTUUDEN JA OIKEAN ELÄMÄN KAIPUU Jyväskylä: SoPhi publishing, 9–43. - Max Horkheimerin perustus Frankfurtin koulun kriittiselle teorialle | Rauno Huttunen and Olli-Pekka Moisio - Academia.edu (Haettu 13.11.2022).
- Hyvärinen, M. 2010. Haastattelukertomuksen analyysi. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 90–118.
- Häikiö, L. & Snellman. 2017. Marginaalisissa yhteiskunnallisissa asemassa olevien nuorten osallistuminen. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H (toim.). Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere: Suomen Yliopistopaino, 118–136.
- Högnabba, S. 2014. Unelmia, pikavoittoja ja demokratiapöhinää. Helsingin demokatiapilottien tulokset. Tutkimuskatsauksia. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. 15_03_10_Tieke_2014_Toimintakertomus.pdf (hel.fi) (Haettu 28.10.2022).
- Ichikawa, H. 2022. A theory of hope in critical pedagogy: An interpretation of Henry Giroux, *Educational Philosophy and Theory* (54) 4, 384–394.
- Isola, A.-M. 2016. Autonomia, demokratia ja yhteiset. Osallisuuden paikallinen edistäminen. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (5), 595–600. YP1605_Isola.pdf (julkari.fi) (Haettu 28.10.2021).
- Jolanki, O. & Karhunen, S. 2010. Renki vai isäntä? Analyysiohjelmat laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 395–410.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. 2003. Aikuistumisen riskit ja koulutus. Teoksessa Sallila, P. (toim.) Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Helsinki: Kansanvalistusseura, 152–168.
- Kandekar, S. 2021. Paulo Freirean Ideas of the Grassroots: From Problem Posing Education to Critical Consciousness. *The International Journal of Community and Social Development*. 3 (1), 30–44.
- Kavada, A. & Treré, E. 2019. Live democracy and its tensions: making sense of livestreaming in the 15M and Occupy. *Information, Communication & Society* 23 (12), 1787–1804. doi.org/10.1080/1369118X.2019.1637448 (Haettu 28.10.2022).
- Keränen, M. 2017. Hallinnallistuuko kansalaistoiminta? Valtion ja kansalaisyhteiskunnan suhteet hallinnan paradigmojen muutoksessa. Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela, P. E. (toim.) Poliittinen osallistuminen. Vanhan ja uuden jännitteitä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 134–159.
- Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela, P. E. 2017. Vaali- ja puolueosallistumista demokatiainnovaatioihin. Syventyykö vai heikentyykö demokratia? Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela, P. E. (toim.) Poliittinen osallistuminen. Vanhan ja uuden jännitteitä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 8–29.
- Kilgore, D. W. 1999. Understanding learning in social movements: a theory of collective learning. *International Journal of Lifelong Education* 18(3), 191–202. doi.org/10.1080/026013799293784 (Haettu 28.10.2022).
- Kinnari, H. 2020. Elinikäisestä kasvajasta kykypääomakoneeksi. Elinikäinen oppiminen yrittäjämäisen talouden aikakaudella. *Aikuiskasvatus* 40 (4), 305–319. doi.org/10.33336/aik.100535 (Haettu 28.10.2022).
- Kitchener, K. S. & King, P. M. 1995. Reflektiivisen pohdinnan malli: Tietämisestä koskevien oletusten muuttuminen. Teoksessa Mezirow J. Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektiivinen aikuiskoulutuksessa. Suom. Leevi Lehto. Helsinki: Gaudeamus.

- Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 74–88.
- Koiranen, I., Koivula, A. K., Saarinen, A. & Mickelsson, R. 2019. Kenen joukoissa seisot ja kenen puolesta toimit? Sosiaalidemokraattien ja vihreiden puoluekokoukset edustavuuden näkökulmasta. *Politiikka* 61 (4), 308–336.
- Koski, L. 2014. Minä ja maailma aikuiskasvatuksen keskuksessa. Teoksessa Brunila, K. & Isopahkala-Bouret, U. (toim.) *Marginaalin voima! Aikuiskasvatuksen 51. vuosikirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 38–53.
- Kurki, L. 2005. Sosiokulttuurillinen innostaminen yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Kiilakoski, T., Tomperi, T. & Vuorikoski, M. (toim.) *Kenen Kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus*. Tampere: Vastapaino, 335–357.
- Kumpulainen, K. & Husu, H.-R. Nuorten yhteiskunnallinen osallistaminen kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnan kautta. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja* 5 (1), 26–45. doi: 10.17409/kpt.99443 (Haettu 28.10.2022).
- Kuula, A. 2006. *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Lafont, C. 2017. Can Democracy be Deliberative and Participatory? The Democratic Case for Political Uses of Minipublics. *Daedalus*. 146 (3), 85–105. doi.org/10.1162/DAED_a_00449 (Haettu 28.10.2022).
- Lafont, C. 2019. *Democracy without Shortcuts: A Participatory Conception of Deliberative Democracy*. Oxford: Oxford University. ISBN:9780191882746. doi:10.1093/oso/9780198848189.001.0001 (Haettu 28.10.2022)
- Lagerspetz, E. 2012. Demokratia ja taloudellinen mahdollisuus. *Niin & näin* 74 (3), 63–70.
- Laininen, E. 2018. Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Aikuiskasvatuksen aikakauskirja* 20 (5), 16–38. journal.fi/ kakk/article/view/84515 (Haettu 28.10.2022).
- Layder, D. 1993. *New Strategies in Social Research*. Cambridge UK: Polity Press.
- Leduc, L. 2015. Referendums and deliberative democracy. *Electoral Studies* 38, 139–148. doi.org/10.1016/j.electstud.2015.02.007 (Haettu 28.10.2022).
- Lehtonen, H. 1990. *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.
- Lind, C. J. 2019. Everyday Epistemologies: What People Say About Knowledge and What it Means for Public Deliberation. *Journal of Public Deliberation* 15 (3). https://www.publicdeliberation.net/jpd/vol15/iss3/art7?utm_source=www.publicdeliberation.net%2Fjpd%2Fvol15%2Fiss3%2Fart7&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages (Haettu 28.10.2022).
- Lindell, J. 2013. Fostering Organisational Change through Deliberations: The deliberative Jury in a University Setting. *Tertiary Education and Management* 20 (1), 30–43. <https://doi.org/10.1080/13583883.2013.858179> (Haettu 28.10.2022).
- Lipman, M. 1988. *Philosophy Goes To School*. Philadelphia: Temple University.
- Lipman, M. 2003. *Thinking in Education*. Second Edition. New York: Cambridge University.
- Lipset, S. M. 1959. Some Social Requisites of Democracy Economic Development and Political Legitimacy. *The American Political Science Review* 53 (1), 69–105. <https://doi.org/10.2307/1951731> (Haettu 28.10.2022).
- Leino, M., Bäck, M., Christensen, H. S., Kulha, K., Setälä, M., Strandberg, K. & Taskinen, M. 2019. Puntaroituja äänestyspäätöksiä? Kuntaliitoskysymysten käsittely Mustasaaren kansalaisraadissa. *Politiikka* 61 (4), 337–363. <https://journal.fi/olitiikka/article/view/83575> (Haettu 28.10.2022).

- Locke, K. 2001. *Grounded Theory in Management Research*. London: Sage.
- Lowndes, V. & Pratchett, L. 2012. Local Governance under the Coalition Government: Austerity, Localism and the Big Society. *Local Government Studies* 38 (1), 21–40. doi: 10.1080/03003930.2011.642949 (Haettu 28.10.2022).
- Lundström, N. & Raisio, H. 2013. Kansalaisraadit aluekehittämisen pirullisessa pelissä: Deliberaation mahdollisuuksista muuttaa näkemyksiä alueen kehittämisestä. *Hallinnon tutkimus* 32 (3), 179–196.
- Luomanen, J. 2010. Straussilainen grounded theory -menetelmä. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 351–371.
- Luskin, R. C., O’Flynn, I., Fishkin, J. & Russella, D. 2012. Deliberating across Deep Divides. *Political Studies*. doi.org/10.1111/j.1467-9248.2012.01005.x (Haettu 28.10.2022).
- Magnusson, S. 2020. Constructing young citizens’ deontic authority in participatory democracy meetings. *Discourse & Communication* 14 (6), 600–618. doi.org/10.1177%2F1750481320939704 (Haettu 28.10.2022).
- Maer, L. 2007. Citizens’ Juries. Standart note SN/PC/04546. Parliament and Constitution Microsoft word - snpc-04546.doc (parliament.uk) (Haettu 30.10.2022).
- Martínez-Rodríguez, F. M. 2019. “Making a Stand” Against Neoliberalism: Connections Between Critical Pedagogy and the “Green Tides” Movement for State Education in Spain. *Cultural Studies ↔ Critical Methodologies*. 19 (5), 360–372. https://doi.org/10.1177/1532708618809119 (Haettu 28.10.2022).
- Melero, H. & Gil-Jaurena, I. 2019. Learning by participating in social movements: Ethnographic research in Madrid. *Australian Journal of Adult Learning* 59 (3), 319–341. https://www.proquest.com/scholarly-journals/learning-participating-social-movements/docview/2342506757/se-2 (Haettu 28.10.2022).
- Mansbridge, J. 1999. Everyday talk in the deliberative system. Teoksessa Macedo, S. (toim.) *Deliberative Politics. Essays on Democracy and Disagreement*. New York: Oxford University, 211–239.
- Mansbridge, J. 2015. A Minimalist Definition of Deliberation. Teoksessa Heller, P. & Rao, V. (toim.) *Deliberation and Development. Rethinking the Role of Voice and Collective Action in Unequal Societies*. Washington DC: World Bank Group, 27–50. doi: 10.1596/978-1-4648-0501-1 (Haettu 28.10.2022).
- Mar, K. & Gastil, J. 2019. Tracing the Boundaries of Motivated Reasoning: How Deliberative Minipublics Can Improve Voter Knowledge. *Political Psychology* 41 (1), 107–127. doi.org/10.1111/pops.12591 (Haettu 28.10.2022).
- Marsh, A. & Kaase, M. 1979. Measuring Political Action. Teoksessa Barnes, S. H. & Max, K. (toim.) *Political Action: Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills: Sage, 58–97.
- Matthies, J. 2012. Thodor W. Adorno. Kriittinen teoria ja kasvatustäysi-ikäisyyteen. Teoksessa Aittola, T. *Kasvatussosiologian suunnannäyttäjiä*. Helsinki: Gaudeamus, 185–206.
- McKee, M. 2010. Citizens’ juries: more questions than answers? *Epidemiology Community Health* 64 (9), 750–751. dx.doi.org/10.1136/jech.2009.099952 (Haettu 28.10.2022).
- McLaren, P. 2001. Rajakiistoja. Multikulttuurinen narratiivi, identiteetin rakentaminen ja kriittinen pedagogiikka postmodernissa Amerikassa. Teoksessa Giroux, H. A. & McLaren, P. *Kriittinen pedagogiikka. Suomenkielinen toim.* Aittola, T. & Suoranta, J. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino, 109–152.
- McLaren, P. 2009. Che, Freire ja vallankumouksen pedagogiikka. Suom. Tatu Ahponen ja Lasse Posser. Helsinki: Hakapaino.

- McLaren, P & Fischman, G. 2001. Toivon palauttaminen. Opettajakoulutus ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus globaalistumisen aikakaudella. Teoksessa Giroux, H. A. & McLaren, P. Kriittinen pedagogiikka. Suomenkielinen toim. Aittola, T. & Suoranta, J. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino, 235–246.
- McLaren, P. & Giroux, H. A. 2001. Radikaali pedagogiikka kulttuuripolitiikkana. Kriitikin ja antiutopianismin tuolle puolen. Teoksessa Giroux, H. A. & McLaren, P. Kriittinen pedagogiikka. Suomenkielinen toim. Aittola, T. & Suoranta, J. Suom. Jyrki Vainonen. Tampere: Vastapaino, 29–72.
- McLaren, P. & da Silva T. 1993. Decentring pedagogy: critical literacy. Resistance and the politics of memory. Teoksessa McLaren, P. & Leonard, P. (toim.) Paulo Freire: A Critical Encounter. New York: Routledge, 47–89.
- Meagher, S. M. & Feder, E. K. 2010. The Troubled History of Philosophy and Deliberative Democracy. *Journal of public deliberation* 6 (1), doi: <https://doi.org/10.16997/jdd.104> (Haettu 28.10.2022).
- Min, J. B. & Wong, J. K. 2017. Epistemic approach to deliberative democracy. *Philosophy compass* 13 (6). doi.org/10.1111/phc3.12497 (Haettu 28.10.2022).
- Mills, S. & Waite, C. 2018. From Big Society to Shared Society? Geographies of social cohesion and encounter in the UK's National Citizen Service. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography* 100 (2), 131–148. <https://doi.org/10.1080/04353684.2017.1392229> (Haettu 28.10.2022).
- Moisio, O. P. & Rautiainen, M. 2015. Alussa(kin) oli lupaus. Huomioita kouluun liittyvän lupauksen katoamisesta ja palautumisesta. Teoksessa Harni, E. Kontrollikoulu. Näkökulmia koulutukselliseen hallintaan ja toisin oppimiseen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 20–36.
- Morrell, M.-E. 2014. Participant bias and success in Deliberative mini-publics. Teoksessa Grönlund, K., Bächtiger, A. & Setälä, M. (toim.) *Deliberative mini-publics. Involving citizens in the democratic process.* Colchester: ECPR Press, 157–176.
- Mouffe, C. 1999. *Deliberative democracy or agonistic pluralism?* *Social research* 66 (3), 745–756.
- Mouffe, C. 2000. *The Democratic Paradox.* London & New York: Verso.
- Movarelli, M. 2016. From dreams to reality: the challenges of Italy's Five Star Movement. *European View* (16), 213–221. <https://doi.org/10.1007%2Fs12290-016-0412-8> (Haettu 28.10.2022).
- Mäenpää, P., Faehnle, M. & Schulman, H. 2017. Kaupunkiaktivismi, jakamistalous ja neljäs sektori. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H (toim.). *Kansalaiset kaupunkia kehittämässä.* Tampere: Tampereen Yliopistopaino, 239–259.
- Neblo, M. A., Esterling, K. M., Kennedy, R. P., Lazer, D. M. J. & Sokhey A. E. 2010. Who Wants to Deliberate – And Why? *American Political Science Review*. 104 (3). <https://www.jstor.org/stable/40863769> (Haettu 28.10.2022).
- Neblo, M. A., Minozzi, W., Esterling K. M., Green, J., Kingzette, J. & Lazer, D. M. 2017. The need for a translational science of democracy. *Science* 355 (6328), 914–915. doi.org/10.1126/science.aal3900 (Haettu 28.10.2022).
- Niemelä, S. 2013. Aktiivisen kansalaisuuden jäljillä – puheenvuoroja sivistystoimijoilta. *Aikuiskasvatus* 33 (1), 49–51.
- Niiniluoto, I. 1996 *Informaatio, tieto ja yhteiskunta.* Valtionhallinnon kehittämiskeskus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. 1995. *The knowledge creating company. How Japanese Companies Create the Dynamic of Innovation.* Oxford: Oxford University.

- Oonk, C., Guligeri, J. & Mulder, M. 2019. Educading Boundary Crossing Planners: Evidence for Student Learning in the Multistakeholder Regional Learning Environment. *Journal of Planning Education and Research* 39 (3), 360–373. doi.org/10.1177%2F0739456X17737598 (Haettu 28.10.2022).
- Paloheimo, H. 2014. *Demokratiapolitiikan ulkoinen arviointi 2013*. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Paringer, W. A. 1990. *John Dewey and the Paradox of Liberal Reform*. Albany: SUNY Press.
- Paulis, E., Pilet, J.-B., Panel, S., Vittori, D. & Close, C. 2020. The POLITICIZE dataset: an inventory of deliberative mini-publics (DMPs) in Europe. *European Political Science*. doi.org/10.1057/s41304-020-00284-9 (Haettu 28.10.2022).
- Perloff, R. M. 2010. *The dynamics of persuasion*. Neljäs painos. New York: Routledge.
- Perttula, J. 1995. Kokemuksen tutkimuksen luotettavuudesta. *Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 26 (1), 39–47. http://elektra.helsinki.fi/se/k/0022-927_x/26/1/kokemuks.pdf (Haettu 28.10.2022).
- Perttula, J. 2005. Kokemus ja kokemuksen tutkiminen: fenomenologisen erityistieteen tieteenteoria. Teoksessa Perttula, J. & T. Latomaa (toim.) *Kokemuksen tutkimus*. Helsinki: Dialogia, 115–162.
- Puusa, A. 2020. Haastattelutyytit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 103–117.
- Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 145–155.
- Puusa, A. & Julkunen, S. 2020. Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 189–201.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus, 175.
- Raisio, H. & Ollila, S. 2011. Pienryhmäkeskustelu nuorten kansalaisraadissa. Teoksessa Mäntylä, T. (toim.) *Lapset ja nuoret yhteiskunnan toimijoina*. Vaasa: Vaasan yliopisto, 106–120.
- Raisio, H., Puustinen, A., Huhtinen, A.-M., Lehtonen, T., Vartiainen, P. & Virta, S. 2017. Pitääkö yhteiskuntatieteiden ideaa jälleen kirkastaa? *Tiedepolitiikka* 42 (2), 62–65. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ELE-1819415> (Haettu 20.10.2022)
- Raisio, H. & Vartiainen, P. 2011. Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen. *Deliberatiivisen demokratian ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Raisio, H., Vartiainen, P., Setälä, M., & Ollila, S. 2014. Eutanasiaan liittyvä päätöksenteko edellyttää harkittua ja punnittua yhteiskunnallista keskustelua. *Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti* 51 (1). <https://journal.fi/sa/article/view/41368> (Haettu 22.10.2022).
- Raisio, H. & Virta, S. 2016. Kansalaisraati turvallisuudesta. *Turvallisuuden kontingenssit ja deliberaation mahdollisuudet*. *Hallinnon Tutkimus* 35 (3), 218–231. *Kansalaisraati turvallisuudesta | Hallinnon Tutkimus (journal.fi)* (Haettu 28.10.2022).
- Rantala, I. 2015. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 108–133.
- Rask, M. & Karreinen, L. 2020. Dialogi ja deliberaatio kompleksisuuden kimpussa. Teoksessa Vartiainen, P. & Raisio, H. (toim.) *Johtaminen kompleksisessä maailmassa: viisautta pirullisten ongelmien kohtaamisessa*. Helsinki: Gaudeamus, 183–198.
- Rastas, A. 2005. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteissa. Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 78–102.
- Rawles, J. 1988. *Oikeudenmukaisuusteoria*. Suom. Terho Pursiainen. Helsinki: WSOY. *Alkuperäisteos A Theory of Justice*, 1971.

- Roivainen, I. 2004. Yhteisöt ja yhteisösozialiteetin lähtökohdat. Tampere: Tampereen yliopisto. e-kirja.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro.
- Russell, W. 2017. Themacro-impacts of citizen deliberation processes. New Democracy Foundation Research Project 2015–2017. Microsoft Word - Russell_nDF Impact report 18 Apr 17.docx (newdemocracy.com.au) (Haettu 28.10.2022).
- Ruuskanen, P., Jousilahti, J., Fachnel, M., Kuusikko, K., Kuittinen, O., Virtanen, J. & Strömberg, L. 2020. Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Helsinki: Valtioneuvosto. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/istream/handle/10024/162498/VNTEAS_2020_47.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Haettu 28.10.2022).
- Ruusuvuori, J. 2010. Vuorovaikutus ja valta haastattelussa. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 269–299.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. 2005. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa: Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.). Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 22–56.
- Ryan, M. & Smith, G. 2014. Defining mini-publics. Teoksessa Grönlund, K., Bächtiger, A. & Setälä, M. 2014. Deliberative mini-publics. Involving citizens in the democratic process. Colchester: ECPR Press, 9–26.
- Rättilä, T. & Rinne, J. 2016. ”Jos me ei tehdä, niin kuka tekee?": Asukasaktivismi prefri uratiivisena representaationa. Helsinki: Valtiotieteellinen yhdistys 58 (2), 115–130.
- Rättilä, T. & Rinne, J. 2017. Ei osallistumista vaan vaikuttamista. Asukasaktiivit paikallisina toimijoina ja asuinympäristön kehittäjinä. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.). Kansalaiset kaupunkia kehittämässä. Tampere: Tampereen yliopisto, 99–117.
- Saarinen, E. 1986. Fenomenologia ja eksistentialismi. Teoksessa Niiniluoto, I. & Saarinen, E. (toim.) Vuosisatamme filosofia. Helsinki: WSOY, 111–144.
- Salonen, A. O. & Joutsenvirta, M. 2018. Vauraus ja sivistys yltäkylläisyyden ajan jälkeen. Aikuiskasvatus 38 (2), 84–101. https://www.researchgate.net/publication/325827814_Salonen_A_Joutsenvirta_M_2018_Vauraus_ja_sivistys_yltakylläisyyden_ajan_jalkeen_Aikuiskasvatus_382_84-101 (Haettu 28.10.2022).
- Sarja, A. 2000. Dialogioppiminen pienryhmissä. Opettajiksi opettelevien harjoitteluprosessi terveydenhuollon opettajankoulutuksessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Schumpeter, J. 1975. Capitalism, Socialism and Democracy. New York: Harper Torchbooks.
- Scuffham, P. A., Ratcliffe, J., Kendall, E., Burton, P., Wilson, A., Chalkidou, K., Littlejohns, P. & Whitty, J. A. 2014. Engaging the public in healthcare decision-making: quantifying preferences for healthcare through citizens’ juries. untitled (bmj.com) (Haettu 13.11.2022).
- Setälä, M. 2003. Demokratian arvo. Teoriata, käytännöt ja mahdollisuudet. Helsinki: Gaudeamus.
- Setälä, M. & Grönlund, K. 2018. Mini publics and Deliberative democracy. Teoksessa Bächtiger, A., Dryzek, A., Mansbridge, J. & Warren, M. E. The Oxford handbook of deliberative democracy. Oxford: University, 300–314.
- Setälä, M. & Smith, G. 2018. Connecting deliberative mini-publics to representative decision making. Teoksessa Bächtiger, A., Dryzek, A., Mansbridge, J. & Warren, M. E. The Oxford handbook of deliberative democracy. Oxford: University, 300–314.
- Shor, I. 1993. Education is politics. Paulo Freire’s critical pedagogy. Teoksessa McLaren, P. & Leonard, P. (toim.) Paulo Freire: A Critical Encounter. New York: Routledge, 25–35.
- Shor, I. & Freire, P. 1987. A Pedagogy for Liberation. Dialogues on Transforming Education. Massachusetts: Bergin and Garvey.

- Siirilä, J., Mäki, K. & Kinnari, H. 2021. Jatkuva oppiminen oppilaitosten ulkopuolella – yhteisiä tulkintoja ja merkityksiä rakentamassa. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 23 (2), 65–82.
- Siisiäinen, M. 1999. Sosiaalinen pääoma, valta ja kolmas sektori. Teoksessa Hokkanen, L., Kinnunen, P. & Siisiäinen, M. *Haastava kolmas sektori. Pohdintoja tutkimuksen ja toiminnan moninaisuudesta*. Helsinki: Gummerus, 10–39.
- Siklander, S. P. A., Brauer, S., & Thangaperumal, P. 2022. Orientation Towards a Master's Degree and Working Life – Higher Education Students' Perceptions of Successful Engagement. <https://doi.org/10.31219/osf.io/7jscp> (Haettu 29.10.2022).
- Silvennoinen, H. & Nori, H. 2014. Koulutuksen ja oppimisen marginaalissa. Teoksessa *Marginaalin voima! Aikuiskasvatuksen 51. vuosikirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 102–127.
- Sintomer, Y. 2018. From Deliberative to Radical Democracy? Sortition and Politics in the Twenty-First Century. *Politics & Society* 46 (3), 337–357. <https://doi.org/10.1177%2F0032329218789888> (Haettu 28.10.2022).
- Song, Z., Zhang, H. & Dolan, C. 2020. Promoting Disaster Resilience. Operation Mechanisms and Self-Organizing Processes of Crowdsourcing. *Sustainability* 12 (5). doi.org/10.3390/su12051862 (Haettu 28.10.2022).
- Steer, A. L. 2022. Mobilising Freirean pedagogical practices in South Africa and Canada during facilitator training. *Studies in Continuing Education* 44 (1), 55–69.
- Steinberg, S. R. 2021. Hopeful provocations for a dialogue with critical pedagogue. *Academicus International Scientific Journal* 24 (24), 124–129.
- Stanley, W. B. 2007. *Critical Pedagogy. Democratic, Realism, Neoliberalism*. Teoksessa McLaren, P. & Kincheloe, J. L. (toim.) *Critical Pedagogy. Where are we now?* New York: Peter Lang Publishing, 371–389.
- Strauss, A. & Corbin, J. 1990. *Basics of qualitative research. Grounded theory procedures and techniques*. Thousand Oaks: Sage.
- Strauss, A. & Corbin, J. 1994. *Grounded theory methodology*. Teoksessa Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (toim.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage, 273–285.
- Strauss, A. & Corbin, J. 1998. *Basics of qualitative research. Techniques and procedures of developing grounded theory*. Thousand Oaks: Sage.
- Street, J., Duszynski, K., Krawczyk, S. & Braunack-Mayer, A. 2014. The use of citizens' juries in health policy decision-making: A systematic review. *Social Science & Medicine* 109, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.03.005> (Haettu 28.10.2022).
- Suddaby, R. 2006. From the editors: What grounded theory is not. *Academy of Management Journal* 49 (4), 633–642.
- Suoranta, J. 2019. *Paulo Freire. Sorrettujen pedagogiikka*. Helsinki: Into.
- Suoranta, J., Hjelt, N., Tomperi, T. & Grant, A. 2021. Reinventing Paulo Freire's pedagogy in Finnish non-formal education: The case of life skills for all model. *Educational Philosophy and Theory*. <https://urn.fi/RN:NBN:fi:tuni-202109277288> (Haettu 28.10.2022).
- Suoranta, J., & Tomperi, T. 2021. Is There a Nordic Freire? The Reception History of Freirian Ideas in Finland. <http://www.jceps.com/wp-content/uploads/2021/05/19-1-3.pdf> (Haettu 13.11.2022).
- Tammi, T., Raisio, H. & Ollila, S. 2014. Oppilaitokset ja deliberatiivisen demokratian reunaehdot: Osallistujien kokemuksia kolmesta kansalaisraadista. *Kasvatus* 45 (3), 228–241.
- Tekoniemi, S., Kotilainen, S., Maasilta, M., & Lempiäinen, K. 2022. Fact-checking as digital media literacy in higher education. *Seminar. Net* 18 (1) <https://doi.org/10.7577/seminar.4689> (Haettu 29.10.2022).

- Teräsahde, S. 2020. Aikuiskasvatustoimijoiden mielikuvia tutkimuksen ja politiikanteon suhteesta ja vuorovaikutuksesta. *Aikuiskasvatus* 40 (4), 272–289. doi.org/10.33336/aik.100531 (Haettu 29.10.2022)
- Tienari, J., Vaara, E. & Meriläinen, S. 2005. Yhteisyyden rakentuminen haastattelussa. Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.). Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 103–124.
- Tomperi, T. & Piattoeva, N. 2005. Demokraattisten juurten kasvattaminen. Teoksessa Kiilakoski, T., Tomperi, T. & Vuorikoski, M. (toim.). Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino, 247–286.
- Topf, R. 1995. Electoral Participation. Teoksessa Klingemann, H.-D. & Fuchs, D. (toim.) *Citizens and the State. Beliefs in Government*. Oxford: Oxford University, 27–51.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Tökkäri, V. 2018. Fenomenologisen, hermeneuttis-fenomenologisen ja narratiivisen kokemuksen tutkimuksen käytäntöjä. Teoksessa Toikkanen, J. & Virtanen, I. A. (toim.) *Kokemuksen tutkimus VI. Kokemuksen käsite ja käyttö*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 64–68.
- Vincent, J. 2017. Explaining non-participation in deliberative mini-publics. *European Journal of Political Research* 56 (3), 640–659. https://doi.org/10.1111/1475-6765.12195 (Haettu 28.10.2022).
- Vittori, D. 2020. Which organization for which party? An organizational analysis of the fi e-star movement. *Contemporary Italian Politics*, 13 (1), 18–31. https://doi.org/10.1080/23248823.2020.1853373 (Haettu 28.10.2022).
- Vogt, H. 2019. Euroopan unioni pitkäjännitteisen politiikan tekijänä. *Politiikka* 61 (4), 364–375. https://journal.fi/olitiikka/article/view/85682 (Haettu 28.10.2022).
- Vuorikoski, M. 2012. Henry A. Giroux. Kriittinen tieto, opettajuus ja kasvatus. Teoksessa: Aittola, T. *Kasvatussociologian suunnannäyttäjiä*. Helsinki: Gaudeamus, 335-363.
- Wade, C. E., Cameron, B. A., Morgan, K. & Williams, K. C. 2016. Key Components of Online Group Projects. Faculty Perceptions. *The Quarterly Review of Distance Education* 17 (1), 33–41. KEY COMPONENTS OF ONLINE GROUP PROJECTS: Faculty Perceptions - ProQuest (Haettu 28.10.2022).
- Waisbord S. 2020. Why Paulo Freire is a threat for right-wing populism: Lessons for communication of hope. *International Communication Gazette*. 82 (5), 440–455. https://doi.org/10.1177/1748048520943694 (Haettu 28.10.2022).
- Wakeford, T. 2002. Citizens Juries: a radical alternative for social research. http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU37.pdf (Haettu 14.12.2019).
- Warren, C. A. B & Karner, T. X. 2010. *Discovering qualitative methods. Field research, interviews and analysis*. Toinen painos. Oxford: Oxford University.
- Wiberg, M. 2017. Paljonko osallistumista tarvitaan? Teoksessa Kestilä-Kekkonen, E. & Korvela, P. E. (toim.) *Poliittinen osallistuminen. Vanhan ja uuden jännitteitä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 161–189.

MUUT LÄHTEET

- EVA. 2020. Koronakriisi yhdisti suomalaiset – käsitys demokratian toimivuudesta kohentunut. EVAn arvo- ja asennetutkimus.
- KARA. 2015. Kansalaisraatikäsikirja: Opas kansalaisraadın järjestäjille. Setlementtijulkaisuja 34. Helsinki: Setlementtiliitto.
- Lapin yliopisto. 2019. Hyvä tieteellinen käytäntö. Lapin yliopiston tutkimuseettiset toimintaohjeet. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- OECD 2020. Innovative Citizen Participation and New Democratic Institutions: Catching the Deliberative Wave. OECDn julkaisuja. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/339306da-en/index.html?itemId=/content/publication/339306da-en> (Haettu 15.12.2020).
- SITRA 2022. Demokraattiset osallistumismahdollisuudet Suomessa. Sitran selvityksiä 220.
- Tilastokeskus. Suomen virallinen tilasto (SVT): 2020. Kunnallisvaalit [verkkojulkaisu]. ISSN=2323-1092. Helsinki: Tilastokeskus https://www.stat.fi/il/evaa/2019/evaa_2019_2019-04-24_tie_001_fi.tlm (Haettu 8.3.2021).
- ULLO 2015. Uusi paikallisuus -hankkeen ulkoinen arviointi. Setlementtijulkaisuja 11. Helsinki: Setlementtiliitto.

LIITTEET:

Liite 1. Suostumuslomake

Suostumus

Suostumus koskee Lapin yliopiston kasvatustieteen jatko-opiskelijan KM Mikko Kellokummun kasvatustieteen väitöskirjan tutkimusaineistoa, jossa tarkastellaan, miten kaikki näkemykset huomioiva kansalaisvaikuttaminen on mahdollista. Tutkimukseen liittyvät haastattelut kerätään vuonna 2015.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Tutkimus noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja lainsäädäntöä (Henkilötietolaki).

Aineiston käsittely: Haastattelut nauhoitetaan ja puretaan tekstiaineistoksi. Haastattelusta tehtyä äänitallennetta ja siitä tehtyä tekstiaineistoa käsittelee vain tutkija.

Anonymisointi: Tutkittavien tuottamia sitaatteja voidaan käyttää väitöskirjaan liittyvissä tutkimusjulkaisuissa. Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan tutkimusjulkaisuissa siten, että yksittäisiä henkilöitä ei voi tunnistaa.

Tutkimuksen päätyttyä kerätty tutkimusaineisto hävitetään. Haastattelu- ja kirjoitusaineistoa käytetään vain tähän tutkimukseen ja siihen liittyviin artikkeleihin ja esitelmiin.

Suostun haastateltavaksi tutkimusta varten ja siihen, että antamiani tietoja voidaan käyttää Mikko Kellokummun kasvatustieteen väitöskirja-aineistossa edellä esitetyin tavoin.

Tutkimukseen osallistujan allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Tutkijan allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Paikka ja aika: _____, __. __. 2015

Tätä sopimusta on laadittu kaksi kappaletta allekirjoitettuna sekä tutkimukseen osallistuvalla henkilöllä että tutkijalla. Lisätietoja tutkimuksesta antaa Mikko Kellokumpu, puh. 045-134 89 58, sähköposti mikko.kellokumpu@setlementti.fi

Liite 2. Päättäjille ja viranhaltijoille esitetyt kysymykset.

1. Päättäjille ja viranhaltijoille esitetyt kysymykset:

Mitä etuja arvelette olevan, jos kuntalaisia kuullaan etupainotteisesti (ennen kun asioita on käsitelty lautakunnissa) isoissa, koko paikallisyhteisöä koskevissa kysymyksissä kansalaisraadeissa?

Mitä häittää on mielestänne, jos kuntalaisia kuullaan etupainotteisesti (ennen kun asioita on käsitelty lautakunnissa) isoissa, koko paikallisyhteisöä koskevissa kysymyksissä kansalaisraadeissa?

Onko mielestänne mahdollista ottaa kansalaisraadit osaksi lakisääteisiä kuntalaisten kuulemistilaisuuksia?

Millaisten kysymysten käsittelyyn mielestänne kansalaisraadit sopivat?

Millaisia kysymyksiä niillä ei mielestänne ole tarkoituksenmukaista käsitellä?

Mitä hyötyä paikkakunnalla toteutetuista kansalaisraadeista on mielestänne ollut?

Miten paikkakunnalla ovat mielestänne onnistuneet kuntalaisille tarkoitetut perinteiset kuulemistilaisuudet?

Miten kehittäisitte kuntalaisten kuulemistilaisuuksia paremmin paikkakunnan oloihin sopiviksi?

Ovatko kansalaisraatien julkilausumat mielestänne toteuttamiskelpoisia?

Mitä muuta haluaisitte kertoa kansalaisraadeista?

Liite 3. Kansalaisraatiin osallistuneille kuntalaisille esitetyt kysymykset.

Kysymyksiä kansalaisraatiin osallistuneelle kuntalaiselle:

Miten saitte tiedon kansalaisraadista?

Vastasiko tilaisuus ennakko-odotuksianne?

Kohdeltiinko kaikkia tapahtumaan osallistuneita mielestänne tasapuolisesti?

Huomioitiinko kaikki näkemykset julkilausumia muodostettaessa?

Olivatko tilaisuudessa olleiden asiantuntijoiden ja alustajien esitykset ymmärrettäviä?

Saitteko lisäkysymyksillä tarvitsemanne tiedon ymmärrettävässä muodossa?

Mitä hyötyä kansalaisraadista on mielestänne ollut?

Mistä aiheista kansalaisraateja voisi mielestänne jatkossa järjestää?

Onko raadin julkilausumiin mielestänne suhtauduttu vakavasti valtuustossa/eri osastoilla/kaupungin johdossa?

Voidaanko kansalaisraatiin avulla mielestänne tuoda monipuolisemmin kuntalaisten näkemyksiä päättäjien tietoon kuin perinteisissä kuulemistilaisuuksissa kuten esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä tms?

Tiedättekö ovatko kansalaisraadeissa tuotetut julkilausumat toteutuneet?

Miten mielestänne kansalaisraateja pitäisi kehittää että kaikki näkemykset tulisivat paremmin huomioiduiksi?

Mitä olisi tehtävä, että päättäjät huomioisivat paremmin raadeissa tuotetut parannusehdotukset?

Miten kansalaisraateihin saisi mielestänne mukaan enemmän vaikuttamaan tottumattomia kuntalaisia?

Mitä muuta haluaisitte kertoa kansalaisraadeista?

Liite 4. Avoimen koodauksen 104 käsitteen jako aihealueiden mukaan.

Avoimen koodauksen 104 käsitettä neljälle aihealueelle ryhmiteltynä ja alustavat kategoriahahmotelmat.
1. PÄÄTTÄJIEN KANSSA TEHTÄVÄ TYÖ 13. Päätöksenteon vaikeus (6 kpl), 1. Julkilausuminen (4 kpl), 5. Poliitiikka (7 kpl), 3. Kansalaismielipide (2 kpl), 2. Lainsäädäntö (4 kpl)
2. KANSALAIOSALLISTUMINEN 14. Rekrytointi (12 kpl), 10. Kansalaistoiminta, (7 kpl) 7. Osallistuminen (7 kpl)
3. MIELIPITEIDEN KAHLITSEMATTOMUUS JA KESKUSTELU 11. Keskustelufoorumi (9 kpl), 8. Puheenvuoron pyytäminen (7 kpl), 4. Vaikuttaminen (8 kpl)
4. KANSALAISSAADIN POLIITTINEN JA TALOUDELLINEN TOIMINTAYMPÄRISTÖ 6. Lähidemokratia (10 kpl), 9. Asiantuntijatieto (7 kpl), 15. Haavoittuvuus (6 kpl), 12. Osallistumattomuus (8 kpl)

Liite 5. Aksiaalisen koodauksen tutkimuskartta

VALTA	Valtarakenne Tehokkuus Tiedon rationaalisuus	8 Käsitettä 4 Käsitettä 5 Käsitettä
OSALLISUUS	Toimintatapojen perinne Instituutioihin kiinnittyminen Järjestäytymättömyys	4 Käsitettä 15 Käsitettä 9 Käsitettä
DIALOGI	Johtajuuden normisto Innovatiivisuus	14 Käsitettä 22 Käsitettä
IDENTIFIOITUMINEN	Messiaskaipuu Voimaantuminen Informaatiotulva	8 Käsitettä 11 Käsitettä 4 Käsitettä